

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ЮРЧЕНКО СЕРГІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК: 330.322:631.11:336:338

ДИСЕРТАЦІЯ

**ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ВІДТВОРЕННЯ
ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ**

08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Подається на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

(підпис)

_____ **С.В. Юрченко** _____

(ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник: Г.Є. Павлова, доктор економічних наук, професор

Дніпро – 2021

АНОТАЦІЯ

Юрченко С.В. Інвестиційне забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України. - Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук (доктора філософії) з економіки за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Дніпро, 2021.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретичних засад й аналізу сучасного стану інвестиційного забезпечення сільськогосподарської діяльності та процесу відтворення технічних ресурсів сільського господарства як галузі національної економіки та розробці на цій основі практичних рекомендацій щодо їх удосконалення в Україні.

Визначено, що інвестиції – це частина валового внутрішнього продукту, що не спожита в поточному періоді, а забезпечує приріст капіталу в економіку. Відповідно, інвестиційна діяльність є найбільш потужною формою реалізації економічних інтересів і виникає на підставі вкладання капіталу національним або іноземним інвестором та його діяльності щодо розпорядження чи управління матеріальними, інтелектуальними або іншими цінностями. Доведено, що інвестиційне забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві – це такий перебіг інвестиційних процесів та інвестиційної діяльності у довготривалому періоді, який призводить спочатку до простого, а потім до розширеного й інноваційного відтворення технічних ресурсів, зміни їх кількісних і якісних характеристик та переходу до такого техніко-технологічного стану сільськогосподарського виробництва, що забезпечуватиме йому здатність протидіяти негативному впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на результати фінансово-економічної діяльності.

Обґрунтовано, що поняття «інвестиційна діяльність» та «інвестиційний процес» нерозривно пов'язані з поняттям «інвестиційне забезпечення» та визначено, що

інвестиційне забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві – це такий перебіг інвестиційних процесів та інвестиційної діяльності у довготривалому періоді, який призводить спочатку до простого, а потім до розширеного й інноваційного відтворення технічних ресурсів, зміни їх кількісних і якісних характеристик з метою досягнення стану сталого розвитку сільського господарства. Запропоновано, розглядати дефініції «інвестиційна діяльність», «інвестиційний процес» та «інвестиційне забезпечення» як тріаду взаємопов'язаних і взаємозалежних складових, що характеризує ці поняття як явище, як процес та як результат, що представлено у вигляді блок-схеми з покроковим відображенням алгоритму вироблення, прийняття та реалізації рішення щодо інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві.

Розкрито особливості формування ринку та джерел з відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві та уточнено сутність поняття технічні ресурси у сільському господарстві й визначено, що це наявні мобільні та стаціонарні технічні засоби до складу яких входять машини, механізми, прилади, пристрої, знаряддя, що призначені для виробництва сільськогосподарської продукції та відображено місце цих ресурсів у структурі виробничих витрат сільського господарства. Визначено, що процес відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві – це сукупність послідовних дій спрямованих на оновлення технічних ресурсів, що призначені для використання у сільському господарстві, який здійснюється у вигляді простого, розширеного чи інноваційного відтворення, тобто передбачає збільшення не лише кількості технічних засобів, але й зміну їх якості за рахунок розвитку ринку технічних засобів сільськогосподарського призначення та залучення принципово нової модернізованої та більш продуктивної техніки, у тому числі зарубіжної. Уточнено, що основними джерелами відтворення технічних ресурсів сільського господарства виступають як власні (амортизація, прибуток), так і залучені (банківські кредити, державні асигнування, фінанси приватних інституцій та фізичних осіб) кошти з використанням фінансових механізмів спільного інвестування та публічно-приватного партнерства.

Визначено пріоритетні напрями розвитку агролізингу як форми

інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві та обґрунтовано, що ефективне зовнішнє джерело фінансування інвестицій у технічне забезпечення сільського господарства є агролізинг, що зволяє ефективно вирішувати тактичні виробничі завдання, не відволікаючи ресурси основного капіталу.

Розкрито вплив інституційних змін пов'язаних зі створенням міжгалузевих техніко-технологічних кластерів та міжрегіонального агропромислового хабу на стан інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів сільського господарства на рівні регіонів. Визначено, що проблеми відтворення дороговартісних технічних ресурсів можна успішно вирішити через асоціаційне об'єднання товаровиробників та інших зацікавлених і впливових сил у процесі відтворення технічного потенціалу на основі створення на певній території міжгалузевого техніко-технологічного кластеру, який спираючись на інтеграційні механізми призведе до отримання синергетичного ефекту й економічного зростання всіх учасників. Означено основні принципи, завдання й алгоритм створення такого кластеру та його структуру, а також механізм державної інвестиційної підтримки розвитку техніко-технологічних кластерів на засадах державно-приватного партнерства.

Обґрунтовано, що одним із напрямів вирішення проблеми інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів в масштабах усього агропромислового комплексу є створення міжрегіонального агропромислового хабу – центру агропромислової діяльності, який здатен в межах країни спрогнозувати та скоординувати не лише процеси виробництва, транспортування, зберігання та переробки й реалізації сільськогосподарської продукції, а також і процеси фінансового, матеріально-технічного, інформаційно-консультативного та інноваційного забезпечення. При цьому формування таких хабів має відбуватися на основі вертикальної та горизонтальної інтеграції. Запропоновано описовий варіант формування фінансово-економічної моделі інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів з урахуванням інституційних змін та на засадах публічно-

приватного партнерства, що передбачає здійснювати цей процес за наступними етапами: створення інвестиційного пулу; створення цільового регіонального інвестиційного фонду; створення цільового загальнодержавного інвестиційного фонду.

Розкрито вплив інституційних та структурних змін пов'язаних зі створенням техніко-технологічних кластерів на стан інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів сільського господарства на рівні регіонів. Запропоновано розглядати цей процес більш масштабно для усього агропромислового комплексу країни у вигляді створення міжрегіонального агропромислового хабу – центру агропромислової діяльності, який здатен в межах країни спрогнозувати та скоординувати процеси виробництва сільськогосподарської продукції та його фінансового, матеріально-технічного, інформаційно-консультативного та інноваційного забезпечення.

Змодельовані регіональні кластери для оптимізації інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів сільського господарства України, які являють собою досить складну інституційно-організаційну форму, що забезпечує консолідацію зусиль усіх зацікавлених сторін щодо забезпечення сталого розвитку сільського господарства в регіоні. Функціонування такого кластеру забезпечує реальну можливість створювати довгострокову стратегію інноваційного розвитку технічних ресурсів для сільського господарства на 5-10 років і більше. Разом з цим в регіональній економічній системі кластерне об'єднання виконує завдання сильного партнера, який підтягує за собою дрібних і слабких партнерів.

Впровадження результатів дослідження у практичну діяльність, на наш погляд, дозволить активізувати, упорядкувати та суттєво поліпшити ситуацію щодо інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України.

Ключові слова: інвестиційний клімат, інвестиційна активність, інвестиційна привабливість, інвестиційна стабільність, технічний ресурс сільського

господарства, відтворення, техніко-технологічний кластер, агропромисловий хаб, агролізинг.

ANOTATION

Yurchenko S.V. Investment support of the process of reproduction of technical resources in agriculture of Ukraine. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Sciences (Doctor of Philosophy) in Economics, specialty 08.00.03 – Economics and Management of the National Economy. – Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, 2021.

The dissertation is devoted to substantiation of theoretical bases and the analysis of a modern condition of investment maintenance of agricultural activity and process of reproduction of technical resources in agriculture as a branch of national economy and development, on this basis of practical recommendations on their improvement in Ukraine.

It is determined that investment is a part of gross domestic product that is not consumed in the current period, but provides capital growth in the economy. Therefore, investment activity is the most powerful form of realization of economic interests. It arises on the basis of capital investment by a national or foreign investor and his activities for the disposal or management of material, intellectual or other values. It has been proven, that the investment support of the process of reproduction of technical resources in agriculture is a course of investment processes and investment activity in the long run, that at first leads to a simple and then to an expanded and innovative reproduction of technical resources. It also leads to the transformation of their quantitative and qualitative characteristics and transition to technical and technological condition of agricultural production that provides the ability to counteract the negative influence of internal and external factors on the results of financial and economic activity.

It is proven, that the concepts of "investment activity" and "investment process" are inextricably linked with the concept of "investment security". It is also determined,

that the investment support of the process of reproduction of technical resources in agriculture is a course of investment processes and investment activities in the long run, that leads at first to a simple and then to an expanded and innovative reproduction of technical resources, as well as to the changes in their quantitative and qualitative characteristics in order to achieve a state of sustainable development in agriculture. It is proposed to consider the definitions of "investment activity", "investment process" and "investment providing" as a triad of interconnected and interdependent components, that characterizes these concepts as a phenomenon, as a process and as a result. This is presented in the form of a block diagram with a step-by-step reflection of the algorithm for the development, adoption, and implementation of decisions on investment support for the process of reproduction of technical resources in agriculture.

Peculiarities of market formation and sources for reproduction of technical resources in agriculture were revealed, and the essence of the concept of technical resources in agriculture was specified; it is determined that these are accessible, portable and static technical means that include machines, mechanisms, devices, tools aimed for agricultural production and the position of these resources in the structure of production costs of agriculture was reflected. It is determined, that the process of reproduction of technical resources in agriculture is a set of consecutive actions directed at updating technical resources, that are intended to use in agriculture; it is carried out in the form of simple, extended or innovative reproduction, i.e. involves increasing not only the number of technical means, but also changing their quality through the development of the market of agricultural technical equipment and attracting fundamentally new modernized and more productive equipment, including the foreign ones. It was defined, that the main sources of reproduction of the technical resources in agriculture are both own (depreciation, profit) and borrowed (bank loans, government allocations, finances of private institutions and individuals) funds with the use of financial mechanisms of joint investment and public-private partnership.

The primary directions of leasing development in agriculture (as a form of investment support of the process of reproduction of the technical resources in

agriculture) were identified; it was confirmed, that agricultural leasing is an effective external source of financial investments in technical support in agriculture, that allows to solve strategic manufacture issues without involving fixed capital resources effectively.

The impact of institutional modifications related to the formation of intersectoral technical and technological clusters and interregional agro-industrial hub for the state of investment support of the process of reproduction of the technical resources in agriculture at the regional level was revealed. It was determined, that the issues in reproduction of high-priced technical resources can be successfully solved via the association of manufacturers and other concerned and influential forces. It occurs in the process of reproducing the technical potential on the basis of developing a cross-sectoral technical and technological cluster in a specific area, that will lead to a synergistic effect and economic growth of all participants basing on integration mechanisms. The basic principles, tasks and algorithm of the creation of such cluster and its structure, and also the mechanism of the state investment support in the development of technical and technological clusters on the basis of public-private partnership were defined.

It was proven, that one of the ways to solve the problem of investment support for the process of reproduction of technical resources in the scale of the entire agro-industrial complex is to form an interregional agro-industrial hub. – It is a center of agro-industrial activity, that makes possible to forecast and coordinate not only the processes of production, transportation, storage, processing and sale of agricultural products, but also the processes of financial, logistical, information and consulting and innovation support within the country. The formation of such hubs should be based on vertical and horizontal integration. A descriptive alternative of forming a financial and economic model of investment support for the process of reproduction of technical resources was proposed, considering institutional changes and public-private partnership. This involves carrying out this process in the following steps: formation of an investment pool; formation of a target regional investment fund; formation of a target national investment fund.

The influence of institutional and structural modifications related to the creation of technical and technological clusters on the state of investment support of the process of reproduction of the technical resources in agriculture at the regional level was proved. It is proposed to examine this process on a larger scale for the entire agro-industrial complex of the country in the form of the development of an interregional agro-industrial hub. – it is a center of agro-industrial activity, that makes possible to forecast and coordinate the processes of agricultural manufacture and its financial, logistical, informational, advisory and innovative support within the country.

Regional clusters were modeled to optimize the investment support of the process of reproduction of technical resources of agriculture in Ukraine. This is the complicated institutional and organizational structure, that consolidates the efforts of all stakeholders to ensure sustainable agricultural development in the region. The functioning of such a cluster provides a real opportunity to create a long-term strategy of innovative development of technical resources for agriculture for the period of 5-10 years or more. At the same time, in the regional economic system, a cluster association plays the role of a strong partner, which attracts small and weak partners.

The implementation of research results in practice, in our opinion, will intensify, modernize and significantly improve the situation regarding investment support for the process of reproduction of technical resources in agriculture of Ukraine.

Key words: investment climate, investment activity, investment attractiveness, investment stability, technical resource of agriculture, reproduction, technical-technological cluster, agro-industrial hub, agro-leasing.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях

1. Юрченко С.В. Інвестиційні процес і діяльність: спільні риси і відмінності // Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. Вип. 257: в 7 т. Т. II. Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. С. 426-431.

2. Юрченко С.В., Павлова Г.Є., Пісьмаченко Л.М. Інвестиції у галузі

сільського господарства як шлях до демократичного економічного зростання // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки. Вип. 17. Кіровоград: КНТУ, 2010. С.27-30 (*особистий внесок автора: аналіз динаміки та визначення тенденцій інвестицій у сільське господарство України*).

3. Юрченко С.В. Особливості забезпечення інвестиційними ресурсами підприємств АПК // Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. Вип. 262: в 12 т. Т. VI. Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. С. 1515-1520.

4. Юрченко С.В. Система фінансового забезпечення інвестицій сільськогосподарських підприємств // Агросвіт. 2010. № 13. С. 33-37.

5. Yurchenko, S., Features assessment of investment attractiveness of agricultural enterprises // Ефективна економіка. № 8. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6435>

Статті у зарубіжних виданнях за напрямом дослідження

6. Yurchenko S. Clusterization of the agricultural sector of economy as a successful development of regions: external experience and reality of Ukraine / S.Yurchenko // Danish Scientific Journal. № 7. 2017. С. 28-34. URL: <http://www.danish-journal.com/> [ISSN 3375-2389]

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Юрченко С.В. Інвестиційне забезпечення техніко-технологічного переоснащення аграрного виробництва // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Придніпров'я: матеріали III регіональної науково-практичної конференції. Т.1. Дніпропетровськ: Друкарня ДДАУ, 2009. С. 46-48. (1.1.)

8. Юрченко С.В. Інвестиції та інвестиційна діяльність. // Kluczowe aspekty naukowej dzialalnosci-2010»: materialy V Miedzynarodowej naukowii-praktycznej konferencji Volume 3. Ekonomiczne nauki.:Przemysl. Nauka I studia. Str.18-20. (1.1.)

9. Юрченко С.В. Організація обліку фінансових інвестицій // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Придніпров'я: матеріали IV

регіональної науково-практичної конференції. Т.1. Дніпропетровськ: Друкарня ДДАУ, 2010. С. 27-29.

10. Юрченко С.В. Забезпечення інвестиційними ресурсами агропромислового комплексу // *Zpravy vedecko ideje – 2010: materialy VI mezinarodni vedecko – prakticka conference. Dil 6. Economicke vedy: Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o. str. 18-20. (2.1)*

11. Юрченко С.В. Фінансове забезпечення інвестицій в АПК // *Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Т3. (м. Дніпропетровськ, 1-4 березня 2011 р.). Дніпропетровськ: ДДАУ, 2011. С.58-60. (1.2)*

12. Юрченко С.В. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств / *Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: збірник тез III Міжнар. наук.-практ. конф. 30-31 жовтня 2012 р. / за ред. Г.Є. Павлової та ін. Т.1. Дніпропетровськ: друк ТОВ «Квітка», 2012. С.39-40. (2.2)*

13. Юрченко С.В. Оцінка фінансових інвестицій // *Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції 29-30 жовтня 2015 р.: в 2-х т. Т. 1. Дніпропетровськ: Типографія «Стандарт» (ПП Бойко В.В.), 2015. С.111-112.*

14. Юрченко С.В. Теоретичні аспекти інвестиційного забезпечення аграрних підприємств // *Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи: тези доповідей науково-практичної конференції 02-04 березня 2016 р.: в 2-х т. Т.2. Дніпропетровськ: Типографія «Стандарт» (ПП Бойко В.В.), 2016. С. 49-51.*

15. Юрченко С.В. Інвестиційний клімат як фактор активізації інвестиційного процесу // *Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 11-12 травня 2017 р. Дніпро : ННІЕ, 2017. С. 126-128.*

16. Юрченко С.В. Інноваційно-інвестиційна підтримка ресурсного

забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств / Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Луцьк, 7 груд. 2017 р., Частина 1. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. С. 242-246.

17. Юрченко С.В. Інноваційно-інвестиційна підтримка аграрних підприємств / Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи: тези доповідей науково-практичної конференції 28.02-02.03.2018 р.: Дніпро: Друкарня «Стандарт» (ПП Бойко В.В.), 2018. С.132-134.

18. Юрченко С.В. Зміна організаційно-структурної системи взаємодії аграрних підприємств як запорука поліпшення їх ресурсного забезпечення / Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 10-11 травня 2018 р. Дніпро: ННІЕ, 2018. С.230-232.

19. Юрченко С. Кластеризація агропромислового сектору як елемент інвестиційної політики для забезпечення економічної безпеки // Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи: тези доповідей науково-практичної конференції 25.02-28.02.2020 р.: Дніпро: Друкарня «Стандарт» (ПП Бойко В.В.), 2020. С. 22-24.

20. Юрченко С.В. Поліпшення фінансового забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств / Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 14-15 травня 2020 р. Дніпро: ННІЕ, 2020. С. 217-219.

21. Юрченко С.В. Інноваційні форми організації аграрних підприємств як елемент ресурсного забезпечення їх сталого розвитку / Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 29-30 жовтня 2020 р.: в 2-х т. Т. 1. Дніпро: Видавничо-поліграфічний центр «Гарант СВ», 2020. С.118-120.

22. Юрченко С.В. Сутність інвестиційного забезпечення процесу

відтворення технічних ресурсів в сільському господарстві // Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи: тези доповідей науково-практичної конференції 23.03-25.03.2021 р.: – Дніпро: Друкарня «Стандарт» (ПП Бойко В.В.), 2021. – С. 92-93.

23. Юрченко С.В. Алгоритм розрахунку інтегрованого показника інвестиційного потенціалу регіонів // Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 13-14 травня 2021 р. – Дніпро: ННІЕ, 2021. – С. 144-146.

24. Юрченко С.В. Аналіз чинників впливу на ринок сільськогосподарських технічних засобів та сільськогосподарського обладнання в Україні // Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 13-14 травня 2021 р. – Дніпро: ННІЕ, 2021. – С. 88-90

ЗМІСТ

ВСТУП	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	27
1.1. Економічна сутність інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів в сільському господарстві	27
1.2. Взаємозв'язок інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів та елементів формування інвестиційного клімату в сільському господарстві	43
1.3. Особливості формування ринку та джерел з відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві	60
Висновки до розділу 1	84
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ВІДТВОРЕННЯ ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ	88
2.1. Стан інвестиційної діяльності з відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України	88
2.2. Тенденції формування технічних ресурсів у сільському господарстві України	110
2.3. Вплив інвестиційного забезпечення на формування ринку сільськогосподарської техніки та ефективне джерело його фінансування	127
Висновки до розділу 2	141
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ	145
3.1. Агролізинг як форма інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві	145

3.2. Обґрунтування заходів удосконалення інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України	165
3.3. Моделювання регіональних кластерів для процесу відтворення технічних ресурсів сільського господарства України	184
Висновки до розділу 3	203
ВИСНОВКИ	206
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	210
ДОДАТКИ	233

ВСТУП

Актуальність теми. Потенціал збалансованого й сталого розвитку агропромислового виробництва, динаміка відтворювального процесу в ньому детерміновані інтенсивністю впровадження інноваційних технологій, потужністю техніко-технологічного базису й наявністю фінансових ресурсів. Проте сучасний стан забезпечення галузі фінансовими й матеріально-технічними ресурсами характеризується досить низьким рівнем і не сприяє інноваційному розвитку сільського господарства. Особливо загрозливим для аграрної сфери є відсутність необхідних фінансових ресурсів для здійснення розширеного відтворення із залученням високопродуктивних технічних ресурсів.

Системний характер наявних проблем агропромислового виробництва, обмеженість їх теоретико-методологічного опрацювання і дефіцит практичних розробок інструментів стимулювання зростання зумовлюють потребу обґрунтування наукових підходів та практичного інструментарію, зорієнтованих на розширене інноваційне відтворення на основі мобілізації і залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій, власних інновацій, упровадження ефективних інструментів інвестиційної політики, модернізації організаційно-правових форм і відносин та розвитку публічно-приватного партнерства в галузі.

Дослідження теоретико-методологічних основ і практичних проблем інвестиційного розвитку соціально-економічних систем здійснювалися такими зарубіжними й вітчизняними вченими, як: І.Бланк, П.Гайдуцький, В.Геєць, Е.Домар, В.Зіновчук, А.Маршалл, Дж.Міль, В.Парето, М.Портер, Дж.Робінсон, А.Сміт, В.Федоренко, Й.Шумпетерта ін. Вітчизняні науковці досліджували особливості інвестиційно-інноваційного розвитку національної економіки в цілому та сільського господарства, зокрема, що відображено в працях В.Андрійчука, Н.Васильєвої, І.Вініченка, О. Дадія, О.Гончаренко, О.Довгаль, М.Зубця, К. Ілляшенка, О.Коваль, П. Саблука, В.Семиноженка, С.Халатур, Г.Черкасової та ін. Значне коло проблем щодо інвестиційного розвитку

сільськогосподарської галузі та формування її ресурсного забезпечення присвячені праці: У.Андрусів, Я.Білоуська, О.Вишневської, О.Єрмакова, Л.Катан, М. Кісіля, А. Ключник, О. Котикової, В. Липчука, М.Лобаса, Ю.Лупенка, Г.Павлової, В.Россохи, П. Саблука, Н.Сіренко, О.Скидана, О.Ульянченка, В. Шибаніна, О.Шибаніної, В.Яценка та ін. Проблематику техніко-технологічного забезпечення сільського господарства України та суб'єктів господарювання описано в дослідженнях В. Андрійчука, О.Єрмакова, Г.Мазнева, Л. Мельника, М. Могилової, Г. Підлісецького, В. Плаксієнка, О.Харченка та ін.

Відзначаючи цінність отриманих результатів досліджень провідних науковців для теорії та практики інвестиційно-інноваційного розвитку агропромислового виробництва, відтворювального процесу в сільському господарстві, його ресурсного забезпечення слід зауважити, що окремі проблемні аспекти залишаються недостатньо розробленими й наразі неабиякими актуальними. Більш системних досліджень потребує обґрунтування ключових факторів інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві та структурних характеристик їх відтворення. Сьогодні також варто приділити серйозну увагу питанням удосконалення інструментарію оцінки відтворювальної динаміки технічних ресурсів, управлінському й організаційно-правовому інструментарію забезпечення розширеного відтворення в аграрній сфері. Усе це зумовило вибір теми й стало підґрунтям для визначення об'єкту, предмету, мети, основних завдань і методів дисертаційної праці.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукові дослідження було проведено в межах науково-дослідних робіт Дніпровського державного аграрно-економічного університету за темами: «Розробити напрями формування конкурентноспроможного агропромислового виробництва» (ДР №0115U007159) та «Організаційно-методичні засади побудови обліку, звітності і контролю у системі забезпечення економічної стійкості підприємств» (ДР №0116U003135). У межах наведених тем досліджено теоретичні аспекти й розроблено практичні рекомендації, що спрямовані на вдосконалення

інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів сільського господарства на основі формування і функціонування в окремих агропромислових хабах, спеціалізованих кластерах, а також фінансово-економічної моделі інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів на засадах публічно-приватного партнерства.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад і розроблення практичних напрямів удосконалення інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України.

Досягнення окресленої мети передбачає вирішення таких *завдань*:

- з'ясувати гносеологічні передумови інвестиційного забезпечення відтворення технічних засобів і онтологічні засади його формування в сільському господарстві та на основі цього уточнити сутність категорії «інвестиційне забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві»;

- систематизувати складові процесу формування інвестиційного клімату як умови здійснення інвестиційної діяльності в сільському господарстві при мінімізації ризиків втрати вкладених коштів і доходів та виявити діалектичні взаємозв'язки понять «інвестиційна активність», «інвестиційна привабливість», «інвестиційна стабільність», уточнити зміст категорії «інвестиційний клімат»;

- оцінити сучасний стан інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільськогосподарському секторі національної економіки та визначити тенденції формування ринку сільськогосподарської техніки;

- удосконалити методичний підхід до оцінки технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва з урахуванням рівня забезпечення сільськогосподарською технікою товаровиробників регіону;

- сформулювати пропозиції щодо розвитку агролізингу як форми інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві;

- ідентифікувати імперативи державної інвестиційної політики та фактори

формування сприятливого інвестиційного середовища для забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві з систематизацією управлінських впливів за рівнями регулювання;

– удосконалити інституціональні та організаційні засади інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві на засадах реалізації єдиної організаційної основи мобілізації інвестиційних ресурсів та виділенням форм інституціональної підтримки;

– поглибити теоретико-методологічні підходи до формування фінансових та інституційних інструментів забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві з конкретизацією форм взаємодії і регулюючих впливів;

– розробити концептуальні положення щодо реалізації механізму інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві на системних засадах.

Об'єктом дослідження є процес формування інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних і практичних аспектів формування інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження є теорія систем, теорія економічного розвитку, наукові розробки зарубіжних та вітчизняних вчених із питань інвестиційної діяльності, відтворення матеріально-технічних ресурсів й економічного розвитку сільського господарства. Для досягнення окресленої мети і завдань дисертаційної праці було використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: *абстрактно-логічний* (пізнання сутності, підходів, особливостей інвестиційного забезпечення процесу відтворення ресурсного потенціалу галузі, формування висновків); *монографічний* (вивчення і опрацювання наукових праць, присвячених інвестиційній діяльності й особливостям відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві); *методи економічного та*

фінансового аналізу (оцінка стану інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві та його впливу на ефективність сільськогосподарського виробництва); *методи оптимізаційного та імітаційного моделювання* (обґрунтування необхідності формування нових організаційних форм, інститутів, механізмів та фінансово-економічної моделі інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві); *статистико-економічний* метод, зокрема його прийоми *порівняння* (зіставлення показників відповідності інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів із рівнем інвестиційних і технічних потреб галузі) *графічний* (для ілюстрації тенденцій формування і використання технічних ресурсів у сільському господарстві).

Інформаційно-нормативною базою дослідження є чинні законодавчі й нормативно-правові акти, концепції і програми галузевого та регіонального розвитку, офіційні матеріали Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Державної служби статистики України, Міністерства економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, монографії і науково-аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних вчених, Internet-ресурси, матеріали дискусій на наукових конференціях, дані статистичної та фінансової звітності й інші науково-методичні та аналітичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в ній уперше обґрунтовано теоретичні підходи, методичні положення і практичні рекомендації щодо інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України. Основні положення дисертації, що мають наукову новизну й виносяться на захист, полягають у такому:

удосконалено:

- концептуальні засади формування механізму інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві, що на відміну від наявних підходів, базуються на оптимізації і структуризації джерел інвестиційних надходжень (кошти фізичних осіб, спеціальні

цільові фонди) та організаційних формах взаємодії сільськогосподарських товаровиробників (міжрегіональний агропромисловий хаб, техніко-технологічний агропромисловий кластер);

- трактування поняття «інвестиційне забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві», що на відміну від наявних дефініцій визначено як сукупність створених умов, ресурсів, фінансово-економічних та інституційних інструментів, які сприяють реалізації інвестиційних процесів та інвестиційній діяльності у довготривалому періоді й зумовлюють спочатку просте, а потім розширене й інноваційне відтворення технічних ресурсів, зміни їх кількісних і якісних характеристик та перехід до нового техніко-технологічного стану сільськогосподарського виробництва, який забезпечує здатність протидіяти негативному впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на результати фінансово-економічної діяльності товаровиробників;
- теоретико-методологічні підходи до формування фінансових та інституційних інструментів забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві, що на відміну від наявних положень, враховують взаємодії структурних рівнів, джерел інвестування, реципієнтів інвестиційних ресурсів на різних рівнях управлінського впливу й зорієнтовані на створення сприятливого інвестиційного клімату та стимулювання інвестиційної привабливості, інвестиційної активності й інвестиційної стабільності галузі;
- інституціональні й організаційні засади інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві, принциповою ознакою якого є формування організаційної основи мобілізації інвестиційних ресурсів за допомогою створення інвестиційного пулу й окремих спеціальних цільових фондів, забезпечення інституціональної підтримки інтеграційних й партнерських форм придбання і використання технічних засобів товаровиробниками;
- теоретико-методологічні обґрунтування й методичний підхід до оцінки

технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва, що ґрунтуються на аналітичному інструментарії теорії оптимізації та визначенні рівня забезпечення сільськогосподарською технікою товаровиробників регіону й орієнтовані на виявлення сприятливих факторів для створення кластерних моделей і розробку рекомендацій з оптимізації інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів кластеру;

набули подальшого розвитку:

- трактування категоріального змісту поняття «інвестиційний клімат», під яким запропоновано розглядати сукупність сприятливих природно-кліматичних, соціально-економічних, фінансово-кредитних, інституційних, демографічних, політичних та інших чинників, що в довготривалому періоді здатні забезпечувати інвестиційну активність, інвестиційну привабливість та інвестиційну стабільність і рівні для усіх учасників умови здійснення інвестиційної діяльності при мінімізації ризиків втрати вкладених коштів і доходів;
- пропозиції щодо формування системної взаємодії заходів і інструментів реалізації агролізингу як форми інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві за допомогою розвитку об'єктів лізингу на основі збільшення фінансування та державної підтримки відтворювальних процесів у межах державної стратегії залучення приватних лізингових операторів; упровадження гібридного лізингу; суб'єктів і процесів лізингових відносин за рахунок стимулювання попиту й оптимізації процесів і процедур реалізації лізингових угод;
- ідентифікація імперативів державної інвестиційної політики та зовнішніх і внутрішніх чинників формування сприятливого інвестиційного середовища для забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві з систематизацією управлінських впливів загальнодержавного рівня (реалізуються за допомогою фінансово-економічних інструментів, програмно-цільового підходу,

інституціональної й інфраструктурної підтримки); регіонального рівня (регламентують інвестиційне забезпечення відтворення технічних ресурсів на регіональному рівні); рівня організацій і підприємств (реалізація управлінських впливів у межах загальнодержавних і регіональних програм, організаційних формувань).

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що наукові положення дисертаційної праці дають змогу забезпечити формування і розвиток інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві, що сприятиме зростанню інвестиційної активності в галузі, підвищенню рівня техніко-технологічної ефективності використання технічних засобів і збільшенню виробництва сільськогосподарської продукції. Основні теоретичні положення, описані в дослідженні, доведені до рівня методичних і практичних рекомендацій, що використані та впроваджені на практику управління і господарювання.

Результати дисертаційної праці щодо проведення моніторингу та мобілізація внутрішніх фінансових і технічних ресурсів, розміщених на території громади суб'єктів господарювання з метою спрямування їх на відтворення технічних ресурсів і формування аграрного техніко-технологічного кластеру, а також щодо створення в межах ОТГ спеціалізованого техніко-технологічного підрозділу з обслуговування дрібних і середніх сільськогосподарських товаровиробників на умовах публічно-приватного партнерства були схвалені та використані в практичній діяльності Петропавлівської районної державної адміністрації в Дніпропетровській області (довідка №1946/03/348-20 від 16.10.2020 р.).

Пропозиції щодо вдосконалення організації процесу відновлення технічних ресурсів сільськогосподарських підприємств на основі мобілізації внутрішніх ресурсів регіонів і залучення зовнішніх інвестиційних коштів на умовах державно-приватного партнерства були враховані Департаментом економічного розвитку Дніпропетровської обласної державної адміністрації при формуванні програми підтримки агропромислового комплексу

Дніпропетровської області у 2017-2021 роках, що затверджена рішенням обласної ради від 02.12.2016 р. № 120-7/VII (довідка № 002428).

Розроблені методичні підходи до аналізу тенденцій і стану інвестиційної діяльності з відтворення технічних ресурсів в аграрному секторі національної економіки на основі застосування системи фінансово-економічних показників при визначенні інвестиційної привабливості галузі й з'ясування впливу інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів на ефективність сільського господарства, рівень прибутковості та доданої вартості сільськогосподарських підприємств, їх фінансової стабільності, надали змогу розробити пропозиції щодо подальшого розвитку інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів ТОВ «Торговий дім «Агроальянс» м.Дніпро (довідка №.356/2-2021 від 16.12.2020 р.)

Застосування розробленого методичного підходу щодо обґрунтування заходів інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України й створення сприятливого інвестиційного клімату, що спирається на три базові елементи: інвестиційна привабливість, інвестиційна активність та інвестиційна стабільність шляхом формування моделі інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві у межах міжрегіонального агропромислового хабу та техніко-технологічного агропромислового кластеру, що базується на деталізації і структуризації джерел інвестиційних надходжень з урахуванням можливості залучення коштів фізичних осіб та створення інвестиційного пулу, а також створення окремих спеціальних цільових фондів призначених для простого відтворення, розширеного відтворення та інноваційного відтворення впроваджено в діяльність Приватним сільськогосподарським підприємством «Агрофірма «Перше травня»» Томаківського району Дніпропетровської області (довідка 156 від 03.12.2020 р.).

Науково-практичні висновки та рекомендації з актуальних проблем формування і покращення інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України використовують у

навчальному процесі Дніпровського державного аграрно-економічного університету під час викладання дисциплін «Фінансування та кредитування кооперативів», «Логістичний менеджмент АПК», «Транспортна логістика», «Проектування та створення підприємств», проведення виробничих практик, у науково-дослідній роботі студентів, магістрів, аспірантів і викладачів (довідка № 36-02-157 від 27.11.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати дисертаційного дослідження, що виносять на захист, є власним надбанням автора. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано ідеї і положення, що є результатом самостійної роботи здобувача. Особистий внесок у спільно опублікованих наукових працях відзначено окремо в переліку наукових праць.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційної праці були апробовані у доповідях та обговорено в Україні та країнах членах Європейського Союзу на таких науково-практичних конференціях:

- міжнародних: «Kluczowe aspekty naukowej dzialalnosci-2010»: (Przemysl, 2010); «Zpravyvedecko ideje – 2010» (Praha, 2010); «Аграрна наука ХХІ століття: реалії та перспективи» (м. Дніпропетровськ, 2011, 2016); «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (Дніпропетровськ, 2012, 2015, 2020); «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (Луцьк, 2017);

- всеукраїнських: «Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Придніпров'я» (Дніпропетровськ, 2009, 2010); «Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств» (Дніпро, 2017, 2018, 2020, 2021); «Аграрна наука ХХІ століття: реалії та перспективи» (Дніпро, 2018, 2020, 2021).

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 24 наукові праці, загальним обсягом 6,3 друк. арк., з яких 5 статей у наукових фахових виданнях України (з них 2 у співавторстві) – 2,55 друк. арк., 1 публікація у виданні іноземної держави – 0,51 друк. арк., 18 у матеріалах конференцій – 3,24 друк. арк.

Обсяг і структура дисертаційної праці. Дисертація складається із вступу,

трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 210 сторінок, в тому числі 27 таблиць, 39 рисунків та 14 додатків. Список використаних джерел із 218 найменувань викладено на 23 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

1.1. Економічна сутність інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів в сільському господарстві

Інвестиційне забезпечення не тільки сприяє збільшенню аграрного виробництва, збільшенню потужностей, підвищенню ефективності господарювання та покращенню продовольчої безпеки, але також є найважливішою передумовою ефективного функціонування сільського господарства [68], але й забезпечує підвищення родючості ґрунтів та створює передумови розвитку соціальної сфери сільських територій.

Незважаючи на численні наукові роботи, дисертаційні й монографічні дослідження та публікації стосовно розкриття сутності інвестицій, інвестиційної діяльності, інвестиційного процесу та інвестиційного забезпечення фундаментальність цих понять потребує подальшого наукового осмислення.

На початковому етапі розвитку теорії інвестицій в роботах представників австрійської економічної школи (Г. Бем-Баверк) інвестиції трактувалися як обмін задоволення сьогоденних потреб на задоволення їх в майбутньому [66], що відповідає одному з найбільш загальних сучасних понять інвестицій і заощаджень, наприклад, подібне визначення ми бачимо у П. Массі. Представники класичної теорії дотримувалися думки, що ринок сам забезпечує рівність заощаджень та інвестицій. Але заощадження не завжди стають інвестиціями, цей процес складний і неоднозначний, тому йому приділяється окрема увага вчених.

А. Сміт визначив важливість інвестицій для економічного розвитку суспільства і показав механізм такого впливу. Він вважав: «... будь-яке збільшення або зменшення капіталу природно веде до збільшення або

зменшення промислової діяльності, кількості продуктивних робітників, а, отже, і мінової вартості річного продукту землі та праці країни, реального багатства і доходу всіх її жителів. Капітали зростають в результаті заощадливості. Все, що будь-яка особа зберігає зі свого доходу, вона додає до свого капіталу; вона або витрачає це заощадження на утримання додаткової кількості продуктивних робітників, або дає можливість зробити це кому-небудь іншому, позичаючи йому це заощадження під відсотки ... Річний продукт землі і праці будь-якої нації може бути збільшений в своїй вартості тільки за допомогою збільшення або числа її продуктивних працівників, або продуктивної сили перш зайнятих працівників. Число її продуктивних працівників, само собою очевидно, може бути значно збільшено тільки в результаті збільшення капіталу або фондів, призначених на утримання їх. Продуктивна сила однієї і тієїж кількості робочих може бути збільшена тільки в результаті збільшення або удосконалення машин і знарядь, які полегшують і зменшують працю, або в результаті більш доцільного поділу і розподілу праці. В тому і іншому випадку майже завжди необхідний додатковий капітал » [166, 66].

У К. Маркса в основу аналізу сутності інвестицій з функціональної точки зору покладено виділення інвестиції в постійний і змінний капітал. «При цьому інвестування в постійний капітал (засоби виробництва) розглядається тільки як необхідна умова для інвестицій в змінний капітал (робочу силу), який і забезпечує безпосередній приріст авансованої вартості. Таким чином, по К. Марксу, процес інвестування полягає в придбанні, в певній кількісній та якісній пропорції, засобів виробництва і робочої сили з метою отримання додаткової вартості власником капіталу. Інвестиції у К. Маркса - це форма і спосіб відтворення суспільних відносин в цілому» [67]. Надалі Дж.М. Кейнс в своїх роботах розвинув теорію інвестиційних процесів і їх регулювання.

Зміст інвестицій у Кейнса має дві сторони: з одного боку, це - приріст вартості капітальних благ: «... поточний приріст капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду ...» [77, 75], з іншого - вартість виробничого споживання знову виробленої доданої вартості «... частина

прибутку за певний період, яка не була використана для споживання ...» [77, 75], тобто розвивається питання зв'язку між споживанням і заощадженням, з одного боку, і інвестиціями - з іншого.

Відомі економісти Е.Дж. Долан і Д.Е.Ліндсей в своїх працях розглядають інвестиції на макрорівні як «збільшення обсягу капіталу, функціонуючого в економічній системі» [52].

П. Самуельсон під капіталоутворенням, або «чистим інвестуванням», пропонує розуміти лише те, що представляє собою чистий приріст реального капіталу суспільства (будівлі, обладнання і т. Д.) [64], тобто в даному випадку поняття «інвестицій» звужується до поняття «капіталовкладення».

У першій половині ХХ ст. з'явилися такі фундаментальні роботи, розвиваючі теорію інвестування, як праці І. Фішера по теорії процентної ставки і тимчасової концепції вартості капіталу, а трохи пізніше роботи Г. Марковіца і У.Шарпа про теорію портфельного інвестування.

Зазначимо, що на жаль, у сучасній вітчизняній економічній літературі не має однозначності з визначення понять «інвестиції», «інвестиційна діяльність», «інвестиційний процес». Так, термін «інвестиції» (англ. investment) походить від латинського слова invest, що в перекладі означає «вкладати». Тобто під інвестиціями розуміють будь-яке вкладення коштів з метою їх збільшення [26]. Багато визначень у словнику та економічній літературі не відповідають природі інвестицій роблячи їх неповними або неточними. До того ж, у науковому обороті й до цієї пори немає єдиного загальноприйнятого визначення терміну «інвестиції» немає, оскільки науковці [40, 45, 47, 94, 134] трактують його по-різному.

Певну упорядкованість у даному питанні вносить зміст ст. 1. Закону України «Про інвестиційну діяльність» [149], де визначено, що інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект. Далі в цій статті законодавчо закріплено перелік майнових та інтелектуальних цінностей,

які можуть бути інвестиціями й виступають об'єктами інвестиційної діяльності (рис. 1.1).

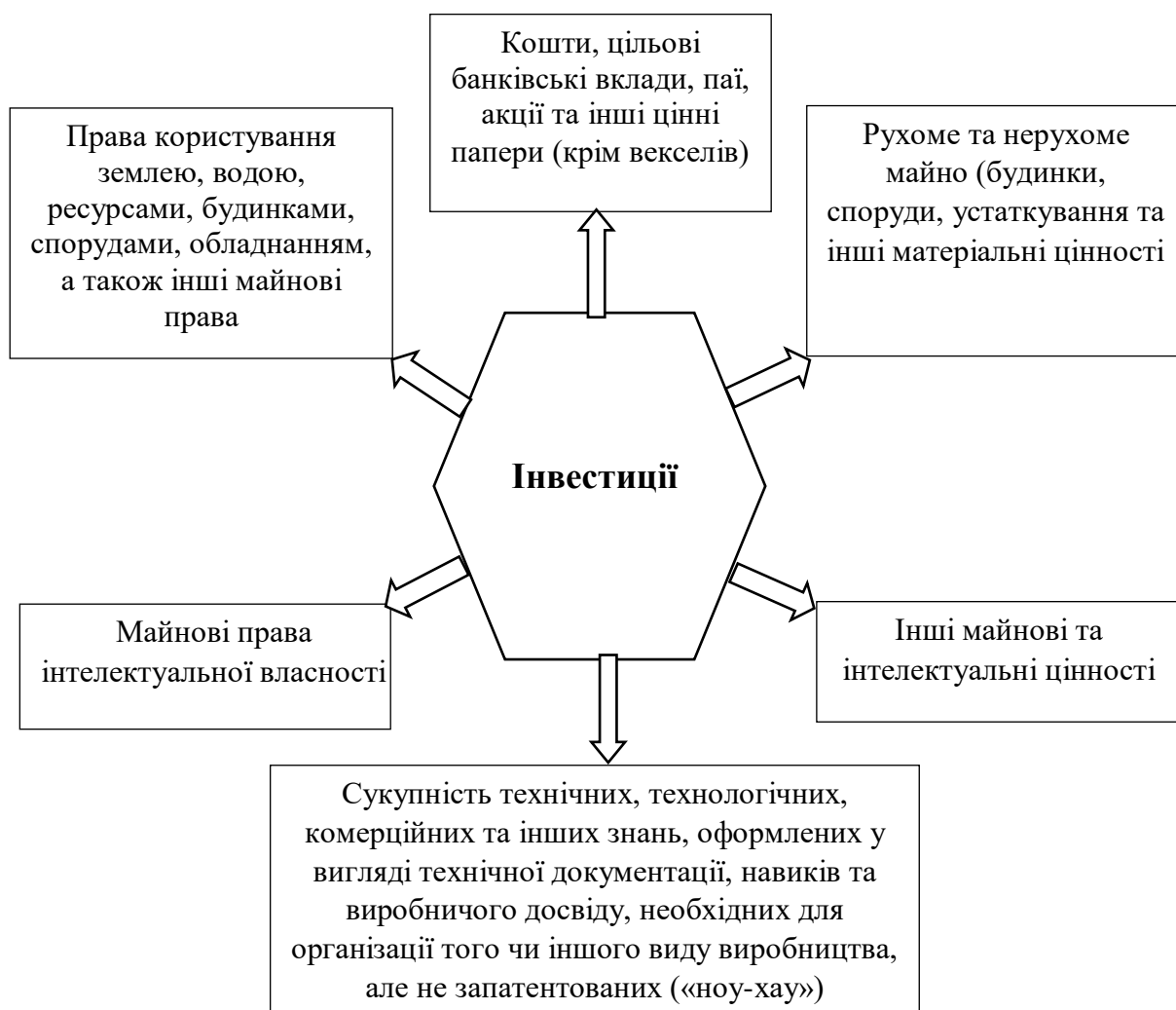

Рис. 1.1. Об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до положень ст. 1. Закону України «Про інвестиційну діяльність» [149].

При цьому варто зазначити, що в законі чітко прописано, що інвестиції, які спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік, здійснюються у формі капітальних вкладень. Тобто законодавчо розмежовано поняття «інвестиції» й «капітальні вкладення» залежно від їх призначення.

У економічній теорії на рівні макроекономіки інвестиції, як правило, трактуються як частина сукупних витрат: витрати на нові засоби виробництва,

інвестиції у нові об'єкти невиробничого призначення, приріст товарних запасів тощо. Тобто інвестиції – це частина валового внутрішнього продукту, не спожита в поточному періоді, яка забезпечує приріст капіталу в економіку. На рівні мікроекономіки інвестиції є джерелом й відтворення наявних й створення нових ресурсів – засобів виробництва (технічні і матеріальні ресурси), об'єктів невиробничої сфери, нематеріальні об'єкти інші майнові та інтелектуальні цінності. У фінансовій теорії, яка формується на основі західних науково-практичних теорій, під інвестиціями розуміють придбання реальних чи фінансових активів.

У зарубіжних вченнях визначення поняття «інвестиції» суттєво відрізняється від його трактування вітчизняними науковцями. Так, більшість сучасних українських авторів трактують інвестиції, виходячи з їх економічної сутності як ресурсів, що у процесі відтворення капіталу вкладаються у певні об'єкти інвестування для досягнення поставлених цілей [45, 47, 94, 134, 136]. За кордоном під інвестиціями розуміють вкладення виключно в цінні папери (акції та облігації) [23, 40, 104, 147, 185], що пояснюється широким розвитком фондового ринку в країнах. На наш погляд, таке визначення інвестиції є вузьким і не розкриває сутності цієї економічної категорії.

Серед певного кола вітчизняних вчених [13, 47, 134] існує думка про тотожність таких понять, як «інвестиції» та «капітальні вкладення», що пояснюється тим, що в плановій економіці інвестиції вважаються внесками у відновлення основних засобів (будівель, обладнання, транспортних засобів), включаючи витрати на їх ремонт. У сучасному законодавчому полі капітальні вкладення є лише однією з форм інвестицій, які реалізуються лише у відтворенні основних фондів. Окрім того за рахунок інвестицій вирішуються ще й питання відтворення й приросту інших майнових та інтелектуальних цінностей, як це відображено на рисунку 1.1. Відносно нашої теми дослідження зазначимо, що інвестування з метою відтворення технічних ресурсів сільського господарства здійснюється саме у формі капітальних інвестицій.

Оскільки поняття «інвестиції» є статичним й описує об'єкт інвестиційної

діяльності, то динамічності йому надає «інвестиційна діяльність» та «інвестиційний процес», який описує рух інвестиційних потоків, що приймають участь в інвестиційній діяльності у вигляді інвестиційних коштів. Уточнюючи дефініції «інвестиційний процес» та «інвестиційна діяльність» доцільно спочатку дослідити співвідношення понять «діяльність» і «процес». Так, якщо у нашому розумінні «діяльність» - це сукупність певних дій, що здійснюються цілеспрямовано для досягнення певної мети, то «процес» - це встановлення певної послідовності, тобто упорядкування таких дій. Таким чином ми можемо говорити про діяльність як про певне явище, яке упорядковується за допомогою процесу. Тобто процес розглядається як послідовна зміна предметів і явищ, що відбувається закономірним порядком [165, с.407]. Мочерний С.В. робить висновок про те, що: «поняття «процес» конкретизує поняття «явище», відображає його зміну у часі, наявність певних етапів або стадій під час таких змін» [114, с.111].

Також нам представляється доцільним розглянути термінологічний апарату щодо аналізу сутності процесу відтворення технічних ресурсів. Слід зазначити, що існує кілька трактувань цього явища, а також відмітимо, що в літературі зустрічається вільне трактування та інколи ототожнення таких категорій, як «технічні ресурси», «основні засоби», «основний капітал» тощо.

Зазначимо, що важливою теоретичною основою аналізу відтворення технічних ресурсів має бути положення про оборот основного капіталу К.Маркса, «в процесі якого відбувається перенесення вартості капіталу на готовий продукт, перетворення її в грошову форму і накопичення перенесеної вартості засобів праці у вигляді резервного грошового фонду [103].

За твердженням В.Г. Андрійчука «відтворення основних засобів - категорія складна і багатогранна це процес їх підтримки в робочому стані через здійснення ремонтів і відновлення в натурі» [11].

За визначенням Довгалюка Н.В. «відтворення основних засобів - це інтегрована, органічно пов'язана цілісна система економічних, організаційних правових форм та методів господарювання, спрямованих на впровадження

прогресивної і принципово нової техніки, комплексної модернізації основного капіталу» [50].

Як відзначають В.В. Іванишин і Д.А. Качан, ряд економістів ототожнюють відтворення основного капіталу з його оновленням або заміною, приділяючи першочергову увагу особливостям інвестиційного процесу та оцінці ефективності інвестиційних вкладень, а також побудови раціональних схем фінансування капітальних вкладень [63, 76].

Друга поширена концепція заснована на трактуванні відтворення основного капіталу як на відшкодування вартості праці. Цю точку зору, відстоює, наприклад, М.І. Зверяков «розгляд особливостей погашення вартості найбільшою мірою характерно для основного капіталу і дозволяє розкрити сутність процесу його відтворення» [56].

І.М. Бойчик та Л.С. Шевченко виділяють також виробничий підхід до дослідження відтворення, при якому відтворення основного капіталу визначається як забезпечення процесу виробництва засобами праці в необхідній кількості, що відповідає виду і якості, а також більш повне і ефективне їх використання [25, 123].

На думку Чорній О.В. «відтворення технічних ресурсів – це керований і планомірний процес функціонування засобів праці, що підкоряється таким економічним законам, як руху, розвитку, вартості, споживчої вартості, накопичення, спадної віддачі, грошового обігу» [184].

Шаховалова Є.О. зазначає, що відтворення технічних ресурсів – це вдосконалення їх технологічної і галузевої структури, виробничого апарату, підвищення питомої ваги їх активних елементів, безперервний процес інвестиційної діяльності по їх заміні та відновленню шляхом придбання нових, технічного переозброєння і капітального ремонту наявних ресурсів [186].

Євтушенко О.А. вважає, «що відтворення технічних ресурсів – це процес безперервного їх поновлення у зв'язку з фізичним зносом або так званім «моральним» старінням, спричиненим науково-технічним прогресом, до настання повного фізичного спрацювання» [57].

Отже, відтворення технічних ресурсів трактується як регульований керівництвом підприємства процес зміни сукупності якісних і кількісних характеристик технічних ресурсів для найбільш ефективного досягнення цілей, поставлених перед підприємством.

Відтворення технічних ресурсів у в сільському господарстві пов'язане з впливом багатьох специфічних факторів. До них можна віднести [97] наявність безлічі продуктових підкомплексів зі своїми особливостями виробничих процесів, техніки і технологій, що впливають на структуру та інші характеристики технічних ресурсів, наявність на ринку стимулів до відтоку капіталу з сільського господарства, особливості амортизаційної та інвестиційної політики в кожному сільськогосподарському підприємстві, протиріччя між необхідністю проведення оновлення сільськогосподарської техніки і реальною можливістю сільськогосподарських підприємств його здійснити.

Аналіз наявних у науковій літературі визначень поняття «інвестиційна діяльність», показує, що існують різні підходи до розкриття його сутності (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Наукові підходи до розкриття сутності поняття «інвестиційна діяльність»

Науковий підхід	Сутність трактування поняття «інвестиційна діяльність»	Авторські зауваження
Інструментарний [134, 185, 178]	розглядається як сукупність дій, механізмів та інструментів для досягнення головної мети – отримання прибутку на вкладений капітал	<i>розглядає інвестиційну діяльність у вузькому сенсі</i>
Процесний [40, 94]	орієнтований на процес чи дію та виділяє лише одну сторону поняття – його розвиток в часі та просторі з огляду на здійснення певних послідовних дій	<i>є одностороннім та неповним, поза увагою залишаються інші аспекти</i>
Системний [23, 134]	розглядає інвестиційну діяльність як систему управління інвестиціями та регулювання інвестиційного процесу та орієнтований на сприйняття інвестиційної діяльності як підсистеми цілісної системи інвестиційного процесу	<i>найбільш повно характеризує властивості інвестиційної діяльності</i>

Джерело: Складено автором

У розвиток цих підходів Л.Петренко [135, с.4], вважає, що під інвестиційною діяльністю слід розуміти організаційну діяльність, що здійснюється в реальних умовах господарювання в країні за фактичними діями суб'єкта інвестування, а її функції полягають у пошуку необхідних ресурсів для здійсненні інвестицій, процес навмисного вибору відповідного засобу чи інструменту, створення й реалізація покрокової інвестиційної програми чи стратегії та забезпечення її ефективного впровадження для отримання прибутку та / або інших позитивних ефектів.

Також, варто зазначити, що законодавче визначення інвестиційної діяльності – це низка практичних дій громадян, компаній та держави щодо реалізації інвестицій [149, ст.2] на наш погляд дещо спрощує трактування даного поняття й не повною мірою відображає його сутність.

Ми погоджуємося з авторами [23, 74, 127, 130, 136, 134 та ін.], які стверджують, що інвестиційна діяльність є найбільш потужною формою реалізації економічних інтересів і виникає на підставі вкладання капіталу національним або іноземним інвестором та його діяльності щодо розпорядження чи управління матеріальними, інтелектуальними або іншими цінностями, яка відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» проводиться на основі наступних дій:

- інвестування, що здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;

- державного інвестування, що здійснюється органами державної влади за рахунок коштів державного бюджету, позичкових коштів, а також державними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів;

- місцевого інвестування, що здійснюється органами місцевого самоврядування за рахунок коштів місцевих бюджетів, позичкових коштів, а також комунальними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів;

- державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів;
- іноземного інвестування, що здійснюється іноземними державами, юридичними особами та громадянами іноземних держав;
- спільного інвестування, що здійснюється юридичними особами та громадянами України, юридичними особами та громадянами іноземних держав [149, ст.2].

Джерелознавчий аналіз трактування вченими основних дефініцій у сфері інвестування показує на загальний підхід науковців до розуміння поняття інвестиційної діяльності як процесу вкладення капіталу з метою отримання прибутку. При цьому більшість науковців трактують поняття «інвестиційна діяльність» як комплекс заходів і дій фізичних та юридичних осіб, а також держави, спрямованих на вкладення власних і позичених коштів з метою отримання прибутку. Саме таке визначення сутності поняття «інвестиційна діяльність» максимально приближене до визначення, що надане в Законі України «Про інвестиційну діяльність», а саме – інвестиційна діяльність є сукупністю практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [149]. Окрім того, ми виявили наявність певних розбіжностей щодо опису сутності цієї діяльності через апарат пов'язаних понять та термінів. Так, А. Пересада [134], визначаючи термін «інвестиційна діяльність», також, використовує термін «інвестиційний процес», який розглядає з погляду різноманітних інвестиційних циклів, а останні трактує як процеси, які реалізуються упродовж всього часу здійснення інвестиційної діяльності, і визначає їх як комплекс заходів від моменту прийняття рішення про інвестування до завершальної стадії інвестиційного проекту. Аналогічні підходи зустрічаються й в інших авторів [26, 97, 79, 92], які, ототожнюють поняття «інвестиційна діяльність» і «інвестиційний процес».

Таким чином, ми бачимо, що в науковій літературі існує безліч підходів до розкриття сутності та змісту поняття «інвестиційна діяльність» узагальнення яких надає змогу сформулювати авторське визначення цього поняття та констатувати, що це цілеспрямована діяльність, що полягає у сукупності низки

дій та окремих операцій стосовно формування, залучення та використання інвестиційних ресурсів, а також пов'язаних з регулюванням процесу інвестування й руху внутрішніх і зовнішніх інвестиційних коштів та має на меті отримання прибутку чи досягнення певного соціального або іншого ефекту.

Щодо категорії «інвестиційний процес», то одні вчені, як зазначалося вище, практично ототожнюють це поняття з поняттям «інвестиційна діяльність» [134] або розглядають його як механізми здійснення такої діяльності [40], інші описують інвестиційний процес як послідовність певних кроків [94] чи комплекс практичних дій [178]. При цьому ми вважаємо, що найбільш вдалим і повним є науковий підхід У.Андрусів та Г.Сидор [10], які розглядають інвестиційний процес на макрорівні як форму нагромадження капіталу, якій притаманні усі ознаки системи, а саме: присутній суб'єкт (інвестор), об'єкт (об'єкт інвестицій), зв'язок між ними (отримання інвестиційного доходу), середовище, в якому вони функціонують (інвестиційне середовище). Та визначають, що – це безкінечний у просторі та безперервний у часі процес реалізації інвестиційних рішень, пов'язаний із залученням коштів, з метою досягнення цілей та максимального позитивного результату для учасників та інвестора. До цього визначення ми ще б додали такі характеристики інвестиційного процесу як упорядкованість та циклічність. Таким чином визначення поняття «інвестиційний процес» набуде наступного виду – це безкінечний у просторі та безперервний у часі впорядкований за послідовністю дій і циклічний процес вироблення й реалізації інвестиційних рішень, що пов'язаний із залученням коштів, з метою досягнення цілей та максимального позитивного результату для всіх учасників.

Порядок здійснення інвестиційного процесу визначається цільовими установками та правовими нормами суспільства, а також його поточними економічними можливостями, які визначаються на основі обсягів валового внутрішнього продукту, динаміки його зміни в часі, розмірів бюджетних ресурсів, величини сформованого прибутку підприємницьких структур [162]. Форми інвестиційного процесу та методи його реалізації визначаються станом фінансового ринку і поділом праці в національному й міжнародному масштабах.

Інвестиційний процес у всіх галузях економіки та регіонах країни взаємопов'язаний із станом і динамікою розвитку фінансового ринку як основного постачальника інвестиційних ресурсів [159].

Загалом, інвестиційний процес, як і інвестиційна діяльність в цілому, цілеспрямований та зорієнтований на отримання прибутку, що формується через певний проміжок часу після здійснення інвестицій. Однак, часто інвестиційна діяльність здійснюється в умовах нестабільності й непередбачуваності дії внутрішніх і зовнішніх чинників, що формують інвестиційне середовище. Тому інвестиційний процес за своєю внутрішньою природою пов'язаний із ризиком втрати первісного капіталу або його частини, а також усієї або певної частки інвестиційного прибутку [147, 181]. І ми згодні зі застереженнями вчених [13, 113], що вірогідність настання інвестиційного ризику значно вища, ніж підприємницького ризику в процесі операційної діяльності, що значно підвищує ціну інвестиційних ресурсів і потребує значних страхових витрат.

Умови економічної та фінансової нестабільності й невизначеності призводять до негативних змін інвестиційного клімату - зниження інвестиційної активності інвесторів; втрати інвестиційної привабливості об'єктами інвестування внаслідок зростання інвестиційних ризиків; погіршення умов, що забезпечують інвестиційну стабільність в результаті порушення інвестиційної й інституційної рівноваги. Все це негативно впливає на швидкість та ефективність протікання інвестиційного процесу та може привести не тільки до очікуваного позитивного результату, але й, як зазначалося вище, до неочікуваного - негативного.

Відсутність чіткого законодавчого та однозначного наукового визначення понять «інвестиційний процес» та «інвестиційне забезпечення» [10, 40, 94, 134, 163, 185, 178] є свідченням багатогранності цих понять й висвітлення їх сутності та змісту з урахуванням тих чи інших чинників та обставин. Стосовно терміну «інвестиційне забезпечення», то під час дослідження нами було виявлено багато різних наукових підходів до визначення цієї дефініції, а саме: ресурсний, процесний, ціннісний, системний, діяльнісний, які систематизовано у таблиці 1.2.

Визначення терміну «інвестиційне забезпечення» у наукових джерелах

Під-хід	Автор, джерело	Інвестиційне забезпечення - це
Ресурсний	Кісіль М.І. [79, с.227]	набір різних умов, ресурсів, економічних механізмів, засобів та заходів (позначень), необхідних для забезпечення нормального перебігу інвестиційного процесу
	Кожем'якіна М.Ю. [85, с.69]	інвестиційні ресурси в сільське господарство формуються під впливом макроекономічного становища галузі, фінансового становища виробників, прибутку від експорту та інших факторів
Процесний	Коденська М.Ю. [84]	організаційно-економічні умови та засоби, що реалізуються в процесі підвищення вартості капіталу для формування, накопичення та використання інвестиційних ресурсів для розвитку сільськогосподарського виробництва та людських ресурсів, які є основною продуктивністю суспільства
	Бутенко А.І. [29]	процес спрямований на прийняття інвестиційних рішень., оцінка інвестиційної підтримки для обґрунтування процесу впровадження заходів щодо створення набору організаційно-економічних умов для інвестиційної діяльності, формування та використання інвестиційних ресурсів та можливості прийняття інвестиційних рішень
	Капітанець Ю.О. [72]	сукупність умов, ресурсів та заходів, необхідних для здійснення інвестиційного процесу
Ціннісний	Параконний С.В. [132]	тип та інтелектуальна вартість майна, інвестованого у підприємницьку чи іншу діяльність в результаті вони приносять дохід і отримують соціальні вигоди
	Кошельник В.М. [89]	багато завдань щодо створення унікальних інвестиційних ресурсів, надання довгострокової кредитної підтримки інвестиційних проектів, стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання за допомогою стратегічних рішень сектора та поточного розвитку та підтримки ефективної діяльності компанії
Системний	Безп'ята І.В. [15, с.19]	складна динамічна система, цільове призначення якої полягає в сприянні прогресивному розвитку сільського господарства й господарського комплексу в цілому шляхом пошуку залучення, розподілу і вкладення грошових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів різних джерел походження з урахуванням сукупного впливу факторів макро- та мікросередовища для досягнення перспективних соціально-економічних цілей.
	Гуторов О.І., Калашніков А.О. [44]	встановлене середовище з різними умовами, ресурсами, економічними механізмами, важелями та засобами, що забезпечує інвестиційний процес та забезпечує зміни кількісних та структурних характеристик компанії, перехід на нові умови якості та здатність долати проблеми в довгостроковій перспективі, результат дії внутрішніх (розміри, виробничий напрям та ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств) та зовнішніх факторів (ринкова кон'юнктура, обсяги державної підтримки)
Діяльнісний	Котко О.К. [88]	сукупність скоординованих дій щодо використання інструментів із залучення інвестиційних ресурсів
	Вахович І.М. [33]	структура бізнесу та органів самоврядування для залучення реальних можливостей та потенційних внутрішніх та зовнішніх інвестиційних ресурсів у стратегічних сферах складної економічної діяльності для забезпечення інноваційного розвитку регіону для залучення інвестиційних ресурсів Кумулятивна поведінка інститутів

Джерело: Складено автором

Вважаємо, що кожен з даних підходів має право на життя, адже поняття інвестиційного забезпечення є багатоплановим та неоднозначним. При цьому з

огляду на тему нашого дослідження, де об'єктом є інвестиційне забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів, зазначимо, що ми вважаємо найбільш повним системний підхід, що висвітлений в працях О.І. Гутурова, А.О. Калашнікова [44].

Спираючись на доробок науковців та звужуючи поняття інвестиційного забезпечення до означеного нами об'єкту визначимо, що інвестиційне забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві – це такий перебіг інвестиційних процесів та інвестиційної діяльності у довготривалому періоді, який призводить спочатку до простого, а потім до розширеного й інноваційного відтворення технічних ресурсів, зміни їх кількісних і якісних характеристик та переходу до такого техніко-технологічного стану сільськогосподарського виробництва, що забезпечуватиме йому здатність протидіяти негативному впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на результати фінансово-економічної діяльності.

Оскільки поняття «інвестиційна діяльність», «інвестиційний процес» та «інвестиційне забезпечення», трактуються науковцями неоднозначно, то в межах нашого дослідження, керуючись принципом «управління за цілями оцінювання за результатами», вважаємо за доцільне розглядати їх системно як певну тріаду взаємопов'язаних складових, що характеризує ці поняття як явище, як процес та як результат, які є ефективними за численних умов, але в першу чергу за наявності сприятливого інвестиційного клімату (рис. 1.2).

Враховуючи все вище викладене вважаємо, що інвестиційна діяльність, інвестиційний процес та інвестиційне забезпечення є не лише логічно взаємопов'язаними, але й взаємозалежними поняттями, що схематично можна представити у вигляді блок-схеми де покроково відображено алгоритм вироблення, прийняття та реалізації інвестиційного рішення (рис. 1.3).

Таким чином ми переконані, що поняття «інвестиційна діяльність» та «інвестиційний процес» нерозривно пов'язані з поняттям «інвестиційне забезпечення», оскільки всі види матеріальних та фінансових цінностей, що вкладаються набувають статусу реальних інвестицій лише у процесі їх

практичного здійснення. Зауважимо, що дана схема не є закритою, оскільки на процеси у сфері інвестиційної діяльності впливають різноманітні внутрішні та зовнішні чинники.

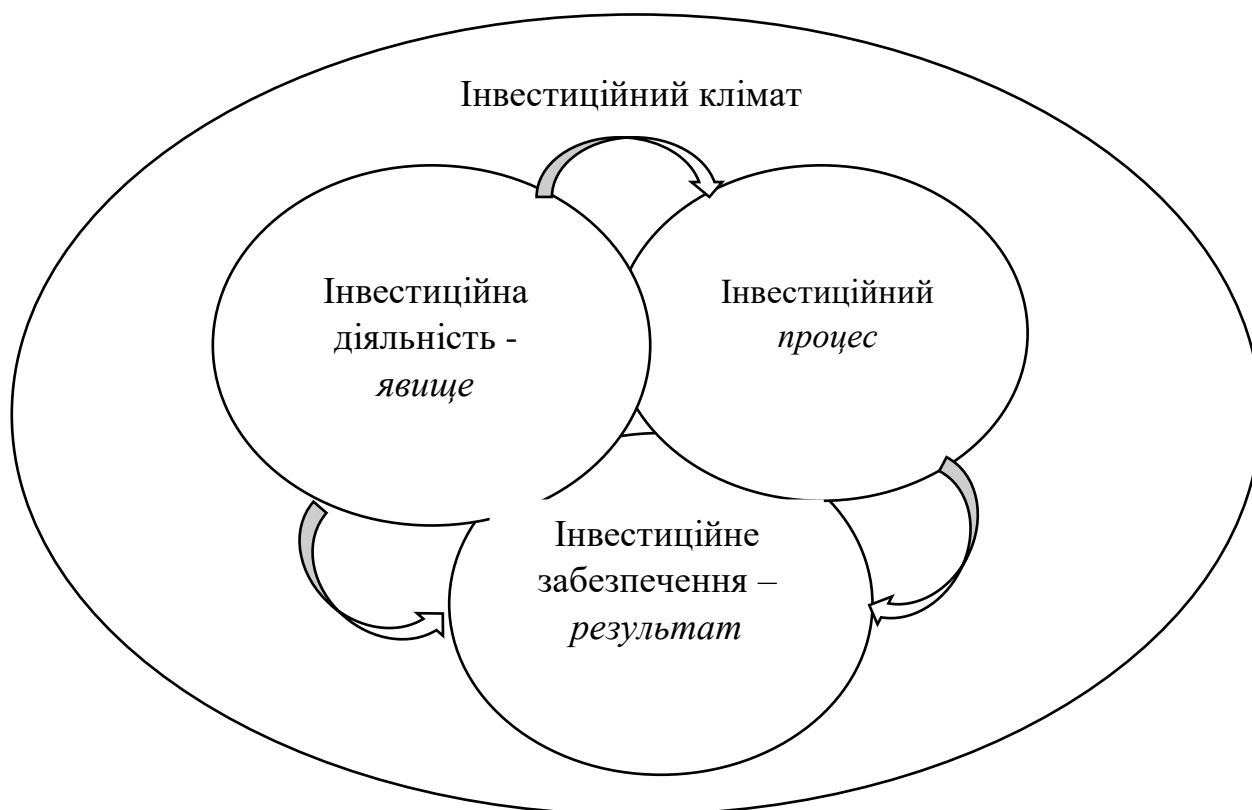

Рис. 1.2. Взаємозв'язок понять «інвестиційна діяльність», «інвестиційний процес» та «інвестиційне забезпечення» (складено автором)

Тому даний процес є циклічним й залежить від частоти суттєвих змін пов'язаних з формуванням та розвитком державної інвестиційної політики та чинниками, що впливають на інвестиційний клімат.

У цілому інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства варто розглядати як сукупність різноманітних умов, ресурсів, фінансово-економічних та інституційних механізмів, які забезпечують перебіг інвестиційних процесів на довготривалій період і призводять до зміни кількісних, якісних і структурних характеристик галузі, її переходу у новий якісний стан, що формує здатність протидіяти об'єктивним і суб'єктивним викликам та загрозам, негативному впливу зовнішнього середовища.

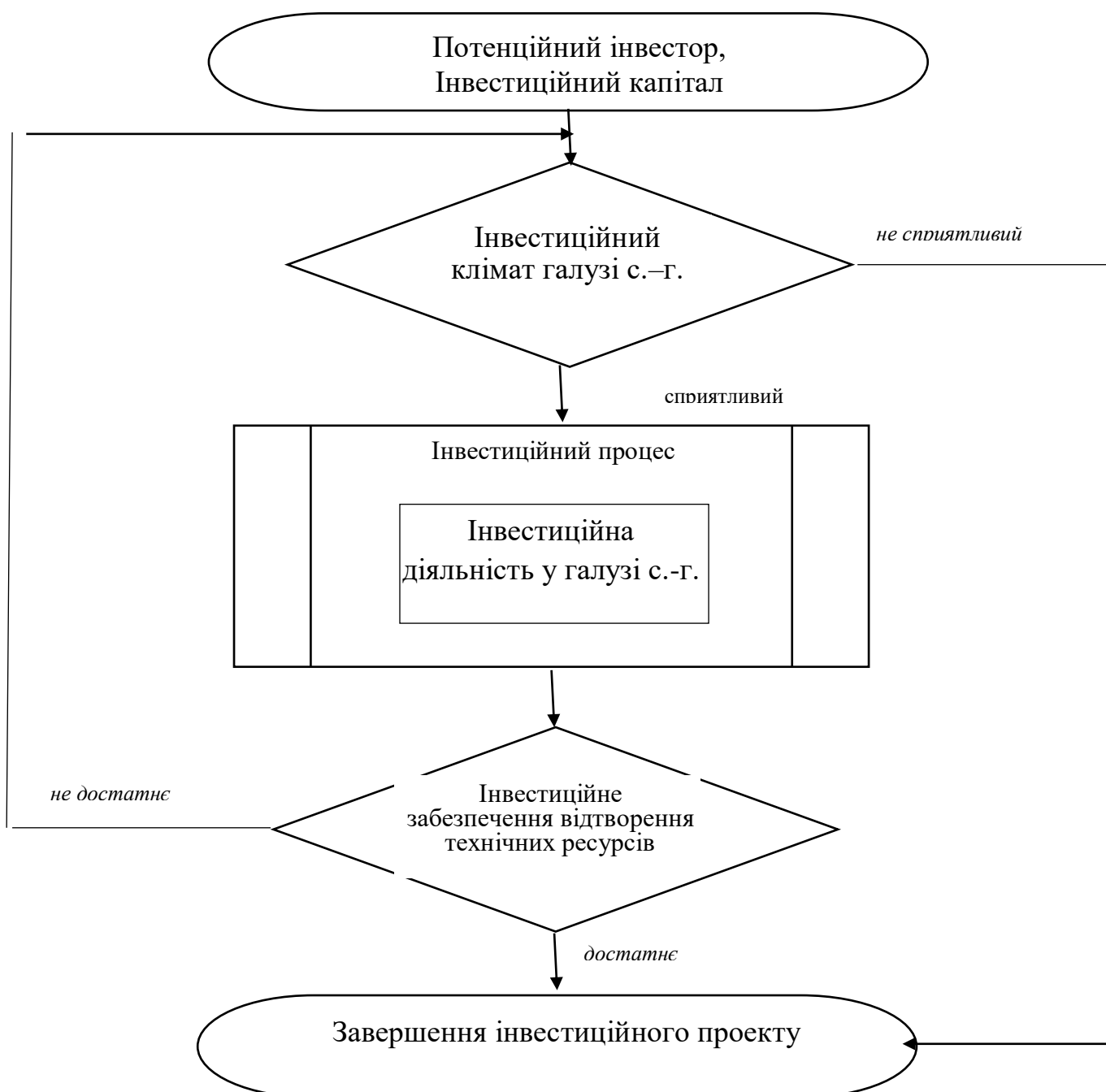

Рис. 1.3. Блок-схема вироблення, прийняття та реалізації рішення, щодо інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів сільського господарства (складено автором)

Зважаючи на те, що розвиток сільськогосподарського сектору національної економіки є метою державної інвестиційної політики, то інвестиційне забезпечення процесів відтворення технічного потенціалу – це один із інструментів досягнення поставленої мети, який передбачає перш за все розвиток ринку сільськогосподарської техніки та розширення складу джерел залучення капітальних інвестицій у сільське господарство.

1.2. Взаємозв'язок інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів та елементів формування інвестиційного клімату в сільському господарстві

При аналізі умов раціонального використання інвестицій в економічній науці і практиці, як правило, застосовуються поняття «інвестиційний клімат», «інвестиційна привабливість» і «інвестиційний потенціал».

Оскільки ці поняття є часто вживаними, але різними науковцями трактуються по різному, тому ми на основі опрацьованих наукових джерел зупинилися на найбільш розповсюджених визначеннях, що знайшло своє відображення в додатку А.

Також, у науковій літературі часто використовують поняття «інвестиційна активність», «інвестиційний ризик» та «інвестиційна стабільність».

Стосовно цих термінів зазначимо, що поняття «інвестиційна активність» часто використовується як синонім до понять «інвестиційна діяльність» та «інвестиційний процес»; «інвестиційних ризик» - сприймається як одно порядковий з терміном «інвестиційна привабливість».

Визначення поняття «інвестиційна стабільність» ми взагалі не зустріли в науковому обороті вітчизняних вчених, хоча у російських наукових джерелах цей термін визначено як «...здатність інвестиційного середовища економіки забезпечувати необхідні властивості для підтримки зав'язків між суб'єктом і об'єктом інвестицій в достатніх межах для досягнення цілей інвестування, а також протидіяти дестабілізуючим чинникам і адаптуватися до нових умов».

При цьому у вітчизняних наукових колах інвестиційна стабільність розглядається, здебільшого, як складова інвестиційної привабливості й як правило пов'язується з правовим аспектом. Так, О. Гаврилюк [38], говорячи про інвестиційну стабільність, зазначає, що інвестор у першу чергу потребує правової стабільності, що проявляється не через створення хороших, а через наявність стабільних законів, які б дали можливість спланувати діяльність на

досяжних довгостроковий період. Ми загалом погоджуємося з автором, що постійні спроби поліпшення законодавства означають для інвесторів лише нестабільність, що проявляється в реальному житті як не зрозумілий і не рівноважний алгоритм, коли інвестор вносить кошти при дії одних законів, здійснює інвестиційну діяльність в умовах вже другого – видозміненого законодавства, а отримує результат ще в інших – третіх законодавчих реаліях.

Але окрім правового аспекту важливим є фінансовий аспект, у тому числі, стабільність національної валюти, соціально-економічний аспект – сталий розвиток національної економіки, інституційний аспект – усталеність організаційно-управлінської системи на рівні державного управління й регулювання інвестиційними процесами, політичний аспект – спадковість політичного курсу та його незмінність відносно співпраці з інвесторами тощо.

Тому вважаємо, що поняття «інвестиційна стабільність» має більш широко розглядатися у наукових колах та повинне бути відображеним у вітчизняному законодавстві. Зважаючи на наше розуміння інвестиційного процесу та в межах даного дослідження, вважаємо, що «інвестиційна стабільність» - це одне з ключових понять (підсистема) у системі та структурі поняття «інвестиційний клімат», яке забезпечує інвестиційну рівновагу та формування певних стримувачів та противаг функціонування правового, фінансового, інституційного, соціально-економічного, політичного та інших механізмів інвестування через гарантії держави щодо забезпечення такої стабільності.

Стосовно поняття «інвестиційний клімат», то вважаємо за доцільне більш детально зупинитися на розкритті його сутності. Різні наукові підходи до розкриття сутності поняття «інвестиційний клімат» узагальнив у своїй роботі О.Федорчак [179]. Він проаналізував наукові праці присвячені даній тематиці та виділив такі групи підходів: чинниковий підхід; ризиковий підхід; територіальний підхід; комплексний підхід; системний підхід; збалансований підхід; рейтинговий підхід; динамічний підхід; циклічний підхід; державно-управлінський підхід. Вважаємо, що до цього переліку варто додати ще одну групу підходів до розкриття сутності поняття «інвестиційний клімат» - це

інституційний підхід (додаток Б).

З огляду на матеріали дослідження, що представлені у додатку Б бачимо, що прийняття інвестиційного рішення ґрунтується на багатоваріантності оцінки цілої низки показників, а також аналізі тенденцій їх зміни, які у сукупності формують інвестиційний клімат у державі чи галузі. Безпосередній (на загальнодержавному рівні) та опосередкований (на рівні регіонів та окремих територій) вплив на формування інвестиційного клімату має держава через інституційні, фінансові, інформаційні та інші механізми, які закладені у державну інвестиційну політику й лежать в основі формування та реалізації державної інвестиційної стратегії.

Аналіз існуючих методик та підходів до оцінювання інвестиційного клімату дозволив виявити деякі їх переваги й недоліки. Так, в окремих зарубіжних країнах здійснюють оцінку інвестиційного клімату на основі макроекономічних показників (США, Канада, країни ЄС, скандинавські країни), в окремих країнах використовуються описові характеристики інвестиційного клімату (наприклад Японія). Так, у США інвестиційний клімат оцінюється за чотирима основними показниками: економічна ефективність інвестицій, ділова життєздатність, потенціал розвитку території, складові податкової політики, результати яких у розрізі всіх штатів відображаються у офіційному виданні «Щорічна статистична карта». Дані цього видання використовують потенційні інвестори при визначенні об'єктів інвестування. В країнах Західної Європи оцінка інвестиційного клімату щорічно здійснюється експертами журналу «Euro-money», яка базується на опитуванні експертів - представників великих банків про стан таких факторів, як макроекономічні показники, ризик неплатежів за товари, неповернення кредитів, не виплати дивідендів, показники боргів, оцінка кредитоспроможності.

В Україні панує комплексний методичний підхід до оцінювання інвестиційного клімату, що базується як на оцінці макроекономічних показників і показників, що характеризують фінансово-економічний стан й інвестиційну активність та інвестиційну привабливість, так і на використанні методики експертних оцінок з використанням описових інструментів. Останні спираються

на результати експертних оцінок за низкою показників, що характеризують як загальний розвиток регіону, законодавчі та інституційні умови для інвесторів, рівень інфляції, так і демографічну та політичну ситуації, можливість виведення капіталу тощо. До речі, наразі перелік показників, що застосовується експертами при оцінці інвестиційного клімату значно розширився. До його складу включено такі кількісні показники як: обсяг ВВП, структура економіки, забезпеченість природними ресурсами, стан інфраструктури і т.д. В останнє десятиліття були розроблені методики порівняльної оцінки інвестиційного клімату, в яких враховані не тільки умови інвестування, але і його результати.

Спираючись на вищевикладене та зважаючи на різні підходи до розкриття сутності інвестиційного клімату ми наразі скористуємося системним підходом та представимо процес формування інвестиційного клімату в державі чи в окремій галузі як систему, що включає в себе окремі підсистеми та елементи, що певним чином пов'язані між собою та є взаємозалежними. Цю систему можна відобразити за допомогою описової моделі основними підсистемами якої ми вважаємо інвестиційну активність, інвестиційну привабливість та інвестиційну стабільність. При цьому кожен з елементів має своє призначення та характеризує окремі сторони формування інвестиційного клімату (рис. 1.4).

Таким чином вважаємо, що в основі державної інвестиційної політики лежить інвестиційний клімат, який у сукупності з діяльністю інвестиційних інститутів та механізмами реалізації інвестиційної політики запускають інвестиційний процес та забезпечують інвестиційну діяльність.

Оскільки визначальним в державній інвестиційній політиці є інвестиційний клімат, сутність та зміст якого, в тому числі за системним підходом, досить докладно розглядалися вище, то зупинимося більш докладно на означених на рисунку 1.4. елементах підсистеми інвестиційного клімату – інвестиційна активність, інвестиційна привабливість та інвестиційна стабільність.

1. Інвестиційна активність, як правило, спрямовується на інвестиційне забезпечення процесів господарської діяльності, простого та розширеного

відтворення ресурсів та інноваційного розвитку тієї чи іншої галузі, того чи іншого регіону, тієї чи іншої країни. Саме інвестиційна активність забезпечує реальний розвиток інвестиційної діяльності шляхом вкладання інвестицій в підтримку та розвиток господарської діяльності, в оборотний та основний капітал, в інноваційні проекти тощо. Часто інвестиційну активність підприємства вважають однією з характеристик ділової активності поряд з виробничою, фінансовою, інноваційною, трудовою та іншими видами активностей. Інвестиційна активність проявляється через залучення та використання як власних, так і позичкових коштів у вигляді прямих і портфельних інвестицій, використання інструментів спільного інвестування з метою підвищення економічного потенціалу галузі чи підприємства та виведення об'єкту інвестування на якісно новий рівень розвитку. Тому інвестиційна активність залежить від впливу багатьох як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, від довіри бенефіціарів до реципієнтів та готовності сторін до ефективної співпраці.

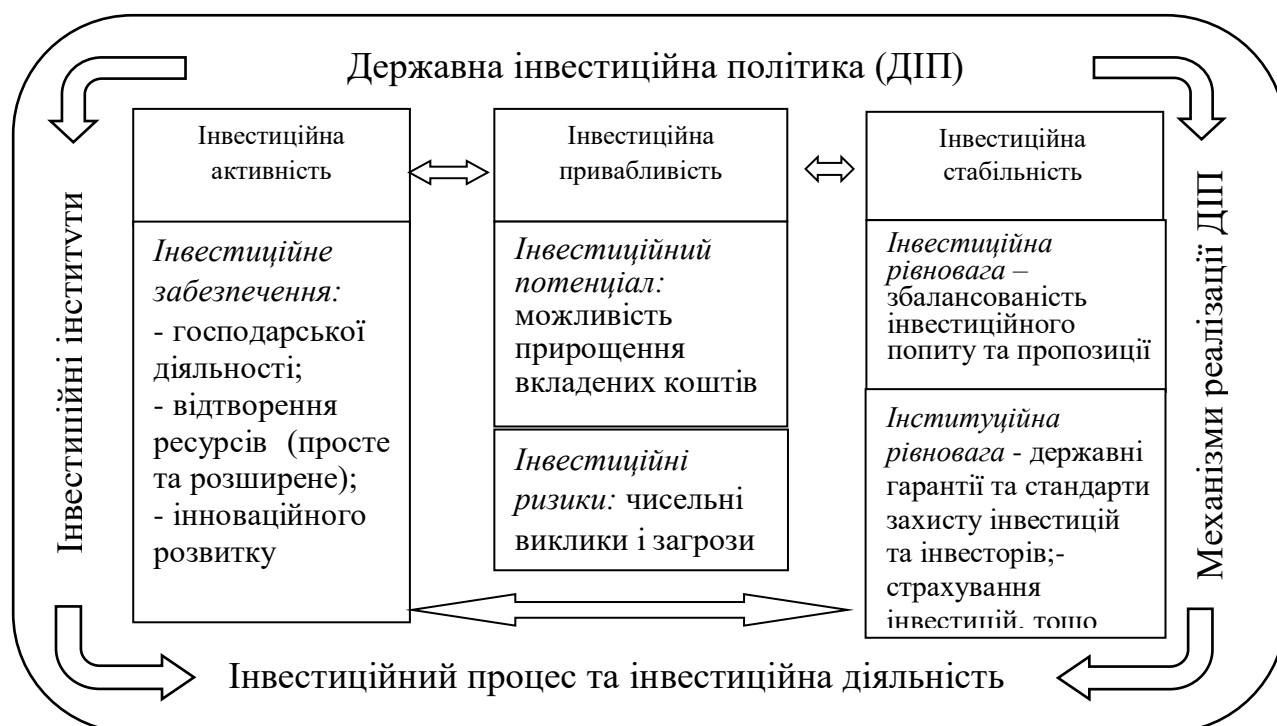

Рис. 1.4. Описова модель формування сприятливого інвестиційного клімату в сільському господарстві (складено автором)

Рівень інвестиційної активності визначається за допомогою низки показників основними з яких є наступні:

- зростання економічного потенціалу за рахунок реалізації інвестиційних програм;
- зростання рівня технічного забезпечення;
- введення нових техніко-технологічних програм;
- зростання концентрації основного та оборотного капіталу;
- зниження питомих інвестиційних витрат на одиницю валової продукції тощо.

При цьому вчені [46, 81] зазначають, що у кінцевому рахунку, інвестиційна активність залежить від інвестиційної привабливості об'єкта інвестування.

2. Інвестиційна привабливість включає в себе інвестиційний потенціал та інвестиційний ризик. Інвестиційний потенціал враховує макроекономічні характеристики, насиченість території факторами виробництва та інфраструктурними, споживчий попит населення та інші параметри. Величина інвестиційного ризику показує ймовірність втрати інвестицій і доходу від них.

Інвестиційний потенціал оцінюється на основі макроекономічної характеристики об'єкту інвестування, що враховує низку показників, що вказують на: стан виробництва та його матеріально-технічного забезпечення, наявність та стан виробничої та соціальної інфраструктури, демографічний стан, споживчий попит та пропозицію (стан інвестиційного ринку), результати господарської діяльності виробничих об'єктів, рівень інноваційного розвитку, наявність та розвиненість фінансових та інвестиційних інститутів.

Загалом, інвестиційна привабливість підприємства - це комплексна характеристика, що складається з низки узагальнених показників, кожен з яких має вплив на сукупний показник. Під час проведення оцінки інвестиційної привабливості сільського господарства важливо сконцентрувати увагу потенційних інвесторів на тих регіонах та підприємствах галузі, вкладення в які забезпечать найбільш вагомий ефект.

Загалом, спираючись на доробок М.Однорога [119] вважаємо, що інвестиційний потенціал сільського господарства є агрегованим показником, який складається з окремих потенціалів, кожен з яких характеризується низкою макро-, мезо-, мікро- показників економічного розвитку галузі й сільськогосподарських підприємств показників, а саме: фінансовий потенціал, біоресурсний потенціал, техніко-технологічний потенціал, інфраструктурний потенціал, інноваційний потенціал, кадровий потенціал, споживчий потенціал, ринковий потенціал, інституційний потенціал, тощо. При цьому зазначимо, що значний вплив при формуванні інвестиційного потенціалу також відіграють соціальний, політичний, інформаційно-аналітичний та інші чинники, що опосередковано впливають на інвестиційних процес.

Оцінка інвестиційної привабливості сільського господарства з використанням такого підходу підвищує ймовірність ефективності інвестиційних вкладень для інвесторів. Для сільськогосподарських підприємств це надасть змогу розробляти інвестиційну стратегію залежно від потенціалу інвестиційного середовища та розрахувати можливий період реалізації інвестиційного проекту з урахуванням рівня розвитку інвестиційної інфраструктури регіону.

Інвестиційні ризики оцінюються з позиції ймовірності втрат інвестицій і доходу від них. Показники, що визначають інвестиційний ризик формуються з урахуванням економічного та фінансового ризику. Одним з показників економічного ризику, є зношеність основних виробничих фондів, що вказує на рівень забезпечення галузі технічними ресурсами. Фінансовий ризик розраховується як сукупне значення таких показників: рівень рентабельності від усіх видів діяльності, частка простроченої кредиторської заборгованості, коефіцієнти фінансової стійкості та фінансової спроможності. При більш глибокому ризиковому підході оціни інвестиційного ризику додатково враховуються інституційні ризики (правового та організаційно-управлінського характеру) людський потенціал, матеріально-технічне забезпечення невиробничої інфраструктури, соціально-економічний стан в державі й суміжних

галузях і виробництвах (наприклад сільськогосподарське машинобудування, виробництво мінеральних добрив, переробка сільськогосподарської продукції тощо), політична ситуація і чинники політичного ризику тощо. При цьому під час оцінювання інвестиційної привабливості враховуються не лише галузеві показники потенціалу та ризиків, але й аналогічні показники в суміжних галузях на загальнодержавному і регіональному рівнях. Загалом методичний підхід до оцінювання інвестиційної привабливості сільського господарства з урахуванням міжгалузевих і міжрегіональних показників інвестиційного потенціалу та інвестиційних ризиків зображено на рис. 1.5.

Таким чином узагальнимо: інвестиційна привабливість сільського господарства залежить від наявності та ефективного використання не лише інвестиційного потенціалу галузі, але й міжрегіонального та міжгалузевого інвестиційного потенціалу.

Особливо це стосується суміжних регіонів та галузей, які дотичні до процесів виробництва, зберігання, транспортування, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, а також здійснюють сервісне, технологічне та інноваційне обслуговування сільськогосподарських підприємств. При цьому важливо враховувати всі виклики та загрози, що формуються під впливом об'єктивних чи суб'єктивних чинників та є основою тих інвестиційних ризиків, що є притаманними для держави Україна, загалом, та для галузі сільське господарство, зокрема.

Під час формування й реалізації державної або ж регіональної інвестиційної політики у сфері сільського господарства важливо не лише правильно визначити чинники інвестиційної привабливості, але й правильно оцінити їх.

Для цього вважаємо за доцільне, поряд і різними кількісними (фінансово-економічними, статистичними, економетричними) та якісними (методи експертних оцінок) методами, використовувати методику рейтингової оцінки яка проводиться з урахуванням інвестиційного потенціалу усіх сільськогосподарських підприємств та інвестиційних ризиків в регіоні з

урахуванням наявних викликів та загроз підприємства.

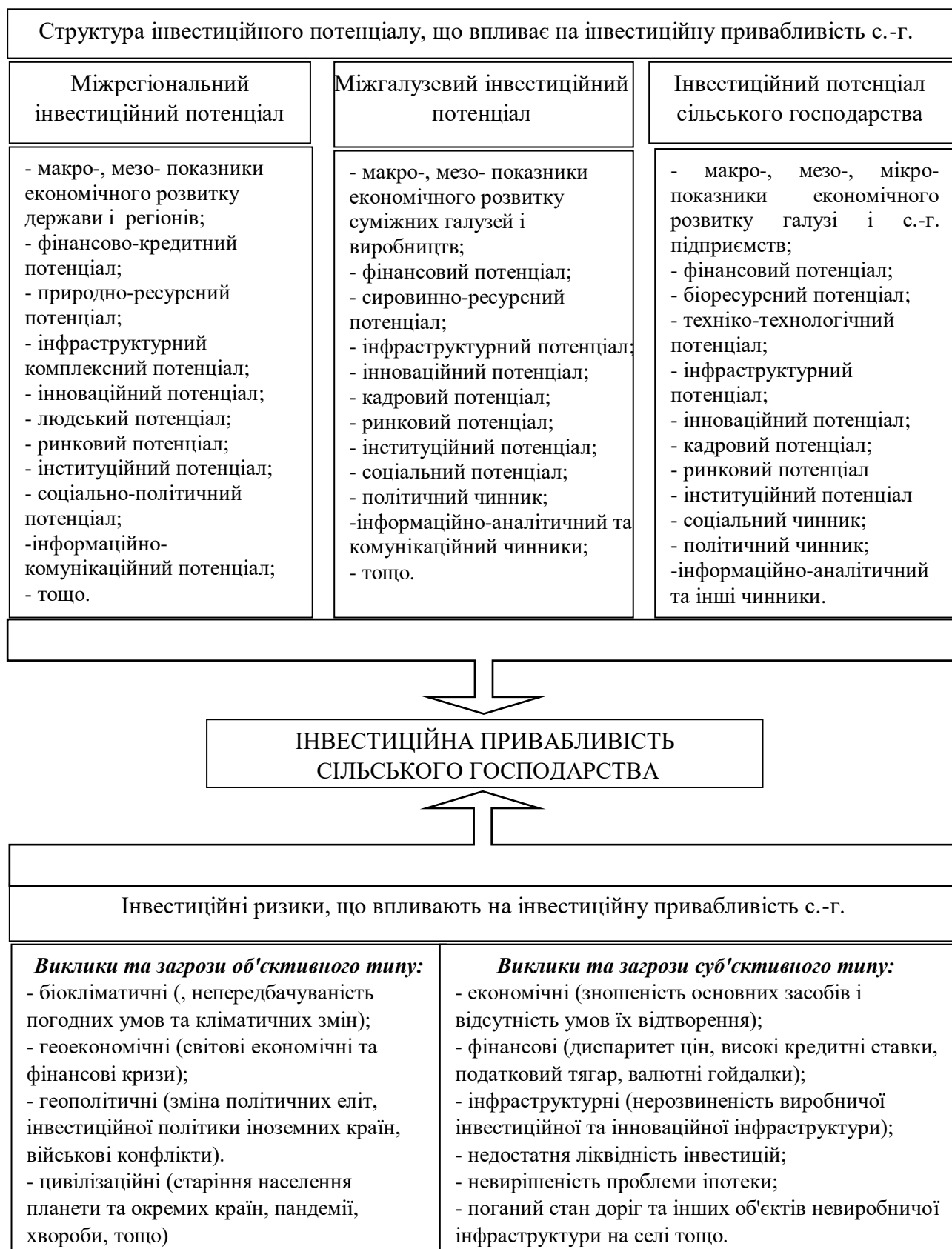

Рис. 1.5. Структурно-логічна схема методичного підходу до оцінювання інвестиційної привабливості сільського господарства (складено автором)

Рейтингова оцінка здійснюється за наступним алгоритмом (рис.1.6).

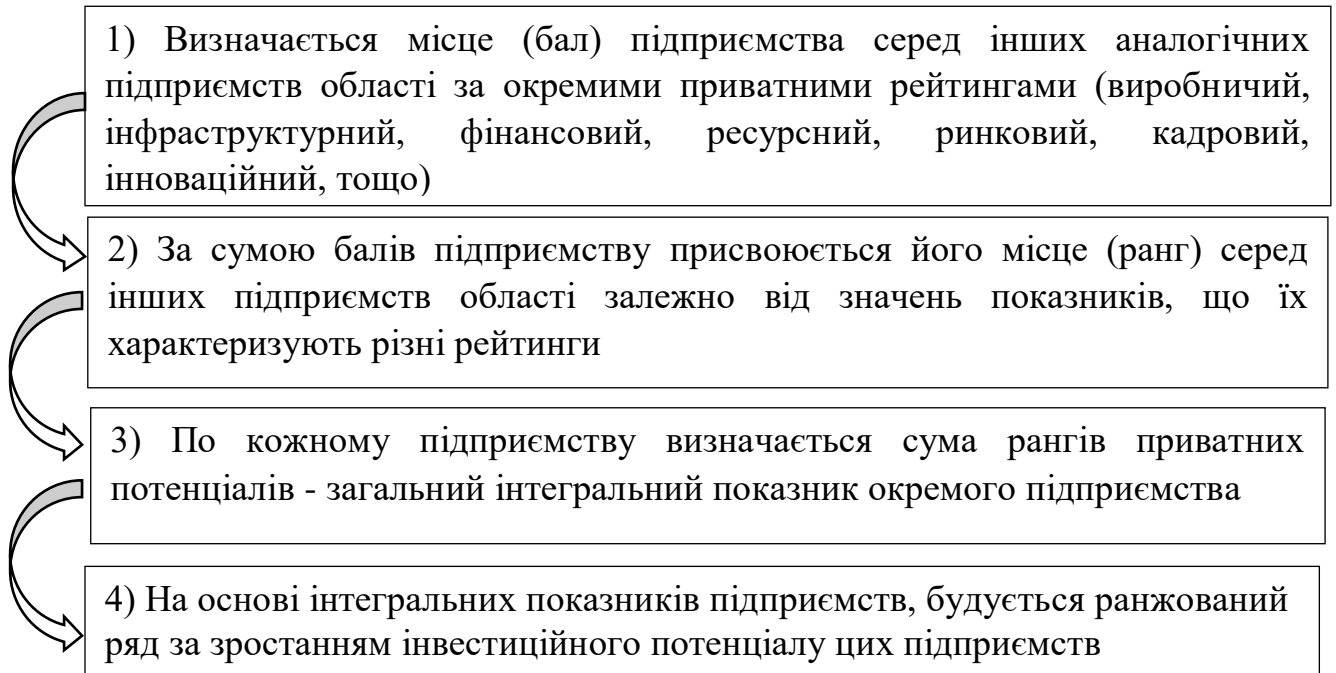

Рис. 1.6. Послідовність кроків здійснення рейтингової оцінки інвестиційної привабливості підприємств та регіонів

Джерело: складено автором за матеріалами [119, 181, 41].

Таким чином спочатку визначається місце (бал) підприємства серед інших аналогічних підприємств регіону за окремими приватними рейтингами (виробничий, фінансовий, ресурсний, інфраструктурний, ринковий, кадровий, інноваційний), а потім за сумою балів йому присвоюється його місце (ранг) серед інших підприємств регіону в залежності від значень показників, що їх характеризують. Відповідно по кожному підприємству визначається сума рангів приватних потенціалів – загальний інтегральний показник окремого підприємства. Виходячи з інтегральних показників підприємств, будується ранжований ряд підприємств за зростанням їх інвестиційного потенціалу. Відповідно до цього рейтингу всі підприємства або регіони галузі можна розділити на групи з високим рівнем інвестиційного потенціалу, середнім, помірним і низьким.

Після рейтингової оцінки інвестиційного потенціалу здійснюється оцінка підприємств регіону та регіону в цілому за рівнем інвестиційного ризику та

складаються списки регіонів за групами інвестиційного ризику. Виходячи з суми балів, регіони поділяються на три групи: з високим ризиком, з помірним ризиком, з низьким ризиком.

Таким чином, для визначення інвестиційної привабливості доцільно використовувати матричний підхід який передбачає поділ об'єктів інвестування за інвестиційним потенціалом на чотири групи, а за рівнем інвестиційного ризику на три групи. Отже, залежно від того яке місце займе підприємство або регіон у матриці оцінювання інвестиційної привабливості вони поділяються на три групи: I група - високий рівень інвестиційної привабливості; II група - середній рівень інвестиційної привабливості; III група - низький рівень інвестиційної привабливості (рис. 1.7).

Групи об'єктів інвестування за рівнем інвестиційного ризику	Групи об'єктів інвестування за рівнем інвестиційного потенціалу			
	Високий інвестиційний потенціал	Середній інвестиційний потенціал	Помірний інвестиційний потенціал	Низький інвестиційний потенціал
Високий інвестиційний ризик	II група	II група	III група	III група
Помірний інвестиційний ризик	I група	II група	II група	III група
Низький інвестиційний ризик	I група	I група	II група	II група

Рис. 1.7. Матриця визначення рівня інвестиційної привабливості сільського господарства регіону чи сільськогосподарського підприємства за рейтинговою оцінкою (складено автором)

Даний методичний підхід щодо визначення інвестиційної привабливості активно використовується як інвесторами, так і отримувачами інвестицій, адже він дозволяє:

- інвесторам відбирати та сільськогосподарські підприємства чи регіони, які мають найбільшу інвестиційну привабливість, і вкладення в які можуть

окупитися швидше. До того ж вибір об'єкта інвестування може проводитися за тими показниками інвестиційної привабливості, що найбільше цікавлять інвестора (виробничий потенціал, земельні ресурси, близькість до ринку збуту).

- потенційним отримувачам інвестицій передбачити заходи, що нададуть змогу підвищити свій інвестиційний потенціал та/або знизити інвестиційні ризики та досягти необхідного рівня інвестиційної привабливості й залучення інвестицій.

3. Інвестиційна стабільність - як одна з характеристик інвестиційного клімату передбачає створення на рівні країни, регіону, галузі таких передумов, які забезпечують наступне:

1) Інвестиційну рівновагу, що розраховується на рівні макроекономічних показників з урахуванням моделей мультиплікатора й акселератора та враховує показники інвестиційного попиту та інвестиційної пропозиції. Це забезпечує необхідні та достатні уявлення про інвестиційний клімат на рівні національної економіки в цілому, її регіонів, галузей та виробництв. Стан інвестиційної рівноваги досягається в результаті зваженого використання фінансового та інституційного механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності;

2) Інституційну рівновагу, що передбачає наявність узаконених державних гарантій і стандартів щодо захисту інвесторів і страхування інвестицій, здатність державних інститутів забезпечувати на протязі довгострокового періоду функціонування чітких, зрозумілих, досяжних і вигідних для всіх учасників інвестиційного процесу: правил і процедур, стимулів і санкцій, стримувачів і противаг та забезпечувати сприятливих умов для досягнення очікуваних результатів.

Отже можна констатувати, що формування сприятливого інвестиційного клімату в різних регіонах чи галузях, в т.ч. й в галузі сільське господарство, характеризується не лише станом інвестиційної активності й рівнем інвестиційної привабливості, але й в значній мірі залежить від того чи існує інвестиційна стабільність, якої можливо досягти за умови забезпечення інвестиційної та інституційної рівноваги.

Загалом, під дефініцією «інвестиційна стабільність» ми розуміємо здатність інституційного середовища забезпечувати необхідні умови для підтримки інвестиційної та інституційної рівноваги в межах достатніх для досягнення цілей інвестування, а також протидіяти інвестиційним ризикам.

Таким чином, аналіз різних підходів до визначення сутності інвестиційного клімату та його складових у контексті формування ефективної державної інвестиційної політики спрямованої на підтримку та розвиток сільського господарства надає змогу зробити таке авторське визначення сутності даного поняття: інвестиційний клімат – це сукупність сприятливих природно-кліматичних, соціально-економічних, фінансово-кредитних, інституційних, демографічних, політичних та інших чинників, що у довготривалому періоді здатні забезпечувати інвестиційну активність, інвестиційну привабливість та інвестиційну стабільність та рівні для усіх учасників умови здійснення інвестиційної діяльності при мінімізації ризиків втрати вкладених коштів та доходів від такої діяльності.

Для покращення інвестиційного клімату у сільському господарстві, на нашу думку, слід зосередити зусилля на формуванні та реалізації державної інвестиційної політики, та розробити низку стратегічних і поточних заходів спрямованих як на залучення зовнішніх інвестиційних коштів в галузь, так і на підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств і формування ними власних інвестиційних ресурсів за рахунок прибутку та створення цільових фондів, у т.ч. й за рахунок амортизаційних відрахувань.

З метою залучення інвестицій в сільське господарство України на довгостроковій основі, перш за все, необхідно на державному рівні створити дієві фінансові та інституційні механізми, які б забезпечили:

- прозорі, зрозумілі й стабільні на довготривалий період законодавчо-нормативно врегульовані правила і процедури ведення інвестиційної діяльності, які є вигідними для всіх учасників інвестиційного процесу;

- державну фінансову підтримку процесів відтворення ресурсного потенціалу, особливо технічного ресурсу, та інноваційно-інвестиційної

діяльності сільськогосподарських товаровиробників на засадах державного партнерства та створення інститутів спільного інвестування;

- покращення стану фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства та урізноманітнення кредитних інструментів, у тому числі з використанням інструменту іпотеки;

- залучення до інвестиційного процесу вільних коштів як іноземних інвесторів, так і підприємств суміжних галузей, підприємців, територіальних громад, громадських організацій та фізичних осіб.

Загалом, за оцінками експертів, зокрема М.Кісіля [78] несприятлива інвестиційна ситуація в сільськогосподарському харчовому секторі нещодавно розвиненої економіки тривала до кінця 2020 року. Річні капітальні вкладення в сільське господарство зменшилися до 14-15 млрд. грн. порівняно з 2019 роком. Через додаткові негативні фактори інвестування, що виникли у 2020 році. На жаль і 2021 рік, принаймні його перша половина, який розпочався з локдауну, може продовжити ці негативні тенденції.

Поглиблення інвестиційного спаду в сільському господарстві в останні роки зумовлена цілою низкою чинників, пов'язаних, зокрема, з наступним:

- недостатньо виважені зміни в управлінні галуззю, відсутність управлінсько-консультативної вертикалі, яка б на регіональному та місцевому рівні визначала пріоритети, спрямовувала інвестиційні потоки, координувала та контролювала цільове використання інвестиційних коштів, врегульовувала конфлікти інвестиційних інтересів, централізовано розробляла заходи спрямовані на мінімізацію інвестиційних ризиків;

- несприятливі природнокліматичні умови, що викликані загальним потеплінням (часті аномальні відхилення від погодно-кліматичних норм, підтоплення, посуха, заморозки; порушення вегетаційних умов розвитку сільськогосподарських культур; тощо);

- погіршенням фінансового стану держави та господарюючих суб'єктів та посилення ролі фінансово-економічних чинників, що збільшують ймовірність виникнення інвестиційних ризиків і ризиків збереження капіталу, в тому числі

унаслідок відсутності інвестиційної стабільності;

- уповільнення інвестиційної активності в секторах економіки, пов'язаних із сільським господарством і переробленням їх продукції;

- відмовою агроінвесторів від реалізації своїх інвестиційних проектів у зв'язку з очікуваннями відкриття земельного ринку та зміни власників земельних ділянок сільськогосподарського призначення;

Ми погоджуємося зі застереженнями М.Кісіля [78], що скорочення інвестицій у 2020 році в короткостроковому періоді вплине на темпи економічного розвитку, національну продовольчу безпеку, а також на валютні та бюджетні доходи. Тому спочатку необхідно вжити заходів для збільшення інвестиційної активності в аграрно-харчовому секторі економіки, особливо в сільському господарстві.

Вважаємо слушними пропозиції науковців ННЦ ІАЕ [78, 92, 136, 158, 159], що наразі життєво необхідно для галузі усунути специфічні галузеві чинники інвестиційної кризи, та підтримуємо їх пропозиції щодо невідкладності вирішення наступних завдань:

- формування аграрної політики та механізм впровадження за аналогією з країнами Організації економічного співробітництва та розвитку;

- зменшити інвестиційні ризики в сільському господарстві;

- протидія агрорейдерству та інвестиціям у нелегальне захоплення земель сільськогосподарського призначення;

- створювати умови для розвитку малого агробізнесу, формування та інтеграції кооперативів та надавати національну підтримку, особливо для реалізації інвестиційних проектів;

- починаючи з сільського господарства, впроваджуючи здійснення реальних заходів щодо пріоритетності розвитку інвестицій в аграрний сектор економіки, а не декларативних [78].

Достатньо обґрунтованим видається підхід В. Плаксієнка [143], яких зазначає, що для залучення інвестицій в економіку аграрних підприємств необхідно удосконалювати інвестиційну політику держави. При цьому автор

зазначає, що державна інвестиційна політика має спрямовуватися на залучення іноземних інвестицій однак з урахуванням інтересів, як іноземних так і вітчизняних інвесторів. При цьому, зауважимо, що, як зазначає Н.Патика [133], за 2010-2016 роки обсяги внутрішніх капіталовкладень в сільському господарстві України стабільно зростають, але їх питома вага у структурі валової продукції знаходиться на рівні близько 6%. Така ж ситуація зберігається і в останні роки й аж ніяк не стимулює іноземного інвестора вкладати кошти в сільське господарство України.

У розвиток вище зазначеного й у межах теми нашого дослідження вважаємо за доцільне додати до переліку невідкладних завдань ще й завдання, що безпосередньо пов'язані з формуванням державної інвестиційної політики щодо інституційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів сільського господарства та удосконаленням дії фінансових та інституційних механізмів у, а саме:

- створення фінансових та інституційних передумов для поліпшення інвестиційного клімату шляхом стимулювання інвестиційної активності, інвестиційної привабливості та інвестиційної стабільності сільськогосподарської галузі;

- узаконення різноманітних легальних форм формування, використання та контролю інвестиційних коштів призначених для відновлення технічних ресурсів сільського господарства, в тому числі, залучення коштів фізичних осіб, як на рівні підприємства, так і на рівні, регіону, галузі, держави;

- активізувати роботу у напрямі нарощування державної підтримки сільського господарства за програмами відтворення технічних ресурсів на засадах розвитку публічно-приватного партнерства та спільного інвестування.

Розв'язання вище зазначених завдань неможливе без вирішення інвестиційних проблем загального характеру, розроблення і прийняття обґрунтованої державної інвестиційної політики та стратегії розвитку інвестиційної діяльності держави в сільськогосподарському секторі економіки, максимальної активізації діяльності національних інвесторів і залучення

зовнішніх інвестицій під інноваційні проекти.

У розвиток цієї теми зазначимо, що на переконання В.Я. Плаксієнка [143] основними принципами державної інвестиційної політики у найближчій перспективі повинні стати:

- створення та ефективне використання всіх інвестиційних ресурсів (включаючи координування);
- визначення оптимального співвідношення участі вітчизняних та іноземних інвесторів;
- залучення іноземного капіталу при дотриманні вітчизняних інтересів;
- максимізація регіональних фінансових та інвестиційних можливостей шляхом впровадження агресивної інноваційної та інвестиційної політики та створення сприятливого інвестиційного середовища;
- створення мотивацій для довгострокового вкладання інвестицій;
- підвищення ролі внутрішніх джерел накопичень для фінансування інвестиційних проектів;
- розвиток інвестиційної інфраструктури, сумісної з ринковою економікою та стимулюючої розвиток фондового ринку;
- стимулювання інвестиційної активності та реалізації інвестиційних проектів в сільськогосподарських підприємствах;
- формування національного інвестиційного попиту (із зазначенням державного формування та спільних програм з регіонами, участі держави у комерційних проектах, державне замовлення, питань національної безпеки, випуск державних цінних паперів);
- підтримка або створення сприятливого інвестиційного середовища у стратегічній сфері розвитку агробізнесу за допомогою кредитних та податкових заходів.

У цілому погоджуючись з цими принципами й у розвиток їх переліку пропонуємо додати ще й такі принципи як:

- формування інституційних основ для розвитку інвестиційної діяльності в сільському господарстві;

- формування передумов для створення міжрегіональних та міжгалузевих утворень з широким використанням можливостей інститутів спільного інвестування та публічно-приватного партнерства;
- залучення громадських організацій та громадянського суспільства до контролю за цільовим використанням інвестиційних вкладень.

1.3. Особливості формування ринку та джерел з відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві

Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва в повній мірі залежить від його технічного оснащення. Наявність та якість технічних ресурсів формує технічний потенціал галузі та забезпечує її ефективність. Однак, саме технічним ресурсам притаманно поступово зношуватися, морально старіти і як результат втрачати свою споживчу вартість і здатність активно приймати участь у виробничому процесі.

За результатами досліджень провідних науковців [18, 20, 138, 160] загальні втрати сільського господарства, пов'язані з нестачею двигунів та поганими технічними умовами, складають 10-12% за споживання палива, понад 30% за недостатнє збирання врожаю та близько 15-18 млрд. грн. Приблизна оцінка: щорічні втрати зерна під час збирання врожаю становлять 80-100 млрд. грн. Для вирішення цієї проблеми сільськогосподарські підприємства – безпосередні товаровиробники сільськогосподарської продукції, вимушені постійно відновлювати й розширювати свій технічний парк, який до того ж є найбільш дорогавартісним активом й вимагає значних капіталовкладень.

Сільськогосподарські підприємства забезпечені лише на 45-65% основної техніки, більше 90% з яких відпрацювали амортизаційний період. Так, якщо в 2000 в Україні на 1000 га ріллі припадало 9,84, трактора, тоді як в Польщі – 93,3, Німеччині – 87,4, Франції – 68,7 [21, с.31], то за останні роки – 2015-2019 рр. цей

показник став критичним. Кількість тракторів в нашій країні скоротилася більше ніж у двічі й знаходиться у межах близько 4,0 трактора на 1000 га ріллі. Така ж невтішна картина спостерігається й по іншим видам сільськогосподарської техніки, зокрема кількість зернозбиральних комбайнів скоротилася з 65,2 тис.од. у 2000 р. до 26,5 тис. од. у 2019 р.

А як зазначає О.Захарчук відсутність технологічно необхідної кількості техніки призводить до збільшення на неї навантаження. Так, якщо в Німеччині на один трактор припадає 6 га ріллі, у Польщі – 9,4 га у Франції – 13 га, у США – 29 га. [62, с.49], то в Україні у 2000 р. цей показник сягав 102,1 га, а у 2019 й того більше – 251 га. При цьому автор статті констатує, що за даними Державної служби статистики з майже 10 млрд. грн. вартості виробленої й реалізованої сільськогосподарської техніки, на експорт припадає близько 27%, і це не зважаючи все зростаючу потребу в технічних засобах в Україні.

Відсутність вільних кошів у підприємств виробників галузі призводить до несвоєчасності відтворення технічного ресурсу, що в свою чергу негативно відображається на ефективності виробничого процесу та якості сільськогосподарської продукції. Тому питання фінансового забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві є актуальним і вимагає нагального вирішення.

Перш за все, вважаємо за доцільне визначитися з тим, що ми розуміємо під технічними ресурсами в галузі сільського господарства, адже у науковому обороті наразі існує декілька схожих за звучанням та за змістом економічних категорій. Так, у наукових джерелах при висвітленні питань технічного забезпечення сільського господарства вчені використовують терміни:

- ✓ «матеріально-технічна база» [11, 49, 76, 158, 115, 129];
- ✓ «матеріально-технічний ресурс» [30, 174];
- ✓ «матеріально-технічне забезпечення» [1, 62, 115, 112];
- ✓ «техніко-технологічна база» [171];
- ✓ «техніко-технологічне забезпечення» [20, 141, 58];
- ✓ «ресурсно-технічне забезпечення» [60];

✓ «технічне забезпечення» [62].

При цьому часто зустрічається ототожнювання цих понять так, наприклад О.Захарчук висвітлюючи проблеми наявності технічних ресурсів у сільськогосподарській галузі в одній роботі говорить про «технічне забезпечення», а в іншій про «матеріально-технічне забезпечення».

Тож у межах нашого дослідження визначимося, в першу чергу, з поняттями «матеріально-технічна база» та «технічна база», які на нашу думку є основними, тоді як інші поняття є похідними від них.

Досить докладний аналіз трактування поняття «матеріально-технічна база»здійснюють у своїх роботах В.Россоха й І.Науменко [158] та Д.Качан й І.Свиноус [76]. Вони на основі джерелознавчого аналізу доробку провідних вчених [Андрійчук, Білоусько, Захарчук, Підлисецький, Саблук] поділяють всі матеріально-технічні ресурси сільськогосподарського виробництва залежно від їх призначення на дві групи матеріально-біологічні ресурси та матеріально-технічні ресурси. Однак, при цьому Д. Качан й І. Свиноус [76], спираючись на порядок відображення матеріально-технічних ресурсів у формах статистичної звітності, виділяють в останній групі ще дві підгрупи: відповідно до ф. 50 с.-г. – матеріальні ресурси, до яких відносять предмети праці; згідно з ф. 5 с.-г. – технічні засоби, до яких включають всі без виключення засоби праці в тому числі й продуктивну худобу [76, с.36]. Таке твердження ми вважаємо помилковим, оскільки до технічних ресурсів, на наш погляд, аж ніяк не можна віднести продуктивну худобу, і тому на початку даного підрозділу зазначимо нашу позицію щодо поняття «технічні ресурси» та їх місця в структурі виробничих ресурсів у сільськогосподарському виробництві.

Загалом, якщо звернутися до словника іноземних слів [165], то видно, що поняття «техніка» прийшло у нашу мову з грецької де воно означало – майстерність. Згодом це поняття увійшло в обіг з декількома значеннями:

1) у широкому сенсі цього слова – це сукупність засобів людської діяльності для здійснення процесів виробництва й обслуговування невиробничої сфери; саме в техніці матеріалізовані знання й виробничий досвід накопичений

людством в процесі розвитку суспільного виробництва;

2) в вузькому збірному сенсі – це машини, механізми, прилади, пристрої, знаряддя у тій чи іншій галузі виробництва;

3) сукупність навичок та прийомів, що формують майстерність у тому чи іншому виді діяльності [165, с.495].

Слово ж «ресурс» у перекладі з французької означає – засоби, запаси, можливості [165, с.432].

Таким чином, оскільки предметом нашого дослідження є «технічні ресурси у сільському господарстві» та керуючись другим тлумаченням терміну «техніка», то в межах даної роботи визначимо сутність цього поняття наступним чином: технічні ресурси у сільському господарстві – це наявні мобільні та стаціонарні технічні засоби до складу яких входять машини, механізми, прилади, пристрої, знаряддя, що призначені для виробництва сільськогосподарської продукції.

При цьому ми абстрагуємося від інших основних засобів (будівлі, споруди, багаторічні насадження, продуктивна худоба тощо) та технічних засобів, що використовуються в переробних чи допоміжних виробництвах у межах сільськогосподарської галузі. Більш того, оскільки більше 80% сільськогосподарської продукції сьогодні виробляється у галузі рослинництва [79, 159, 97], то в роботі ми зацентруємо увагу саме на технічних ресурсах цієї галузі.

Щодо поняття «матеріально-технічна база», то воно на нашу думку є більш ємним, адже до матеріально-технічної бази входять не лише технічні ресурси, але й всі інші необоротні та оборотні рукотворні матеріальні ресурси.

Таким чином, ми вважаємо, що структура виробничих ресурсів у сільському господарстві є дещо складнішою, ніж вона представлена у працях окремих науковців [76, 158, 115], передбачає їх поділ на дві групи: природно-біологічні ресурси і матеріально-технічні ресурси, що у свою чергу поділяються підгрупи як це відображено на рисунку 1.8.

Рис. 1.8. Місце технічних ресурсів у структурі виробничих ресурсів сільського господарства (складено автором)

Технічні ресурси є активною частиною виробничих ресурсів, вони інтенсивно використовуються в сільськогосподарському виробництві, яке часто відбувається у складних погодно-кліматичних умовах та в умовах слабкого інфраструктурного та сервісного забезпечення, що в разі прискорює їх фізичне зношення.

Крім того, швидкий розвиток досягнень науки і техніки, визнання інноваційних технологій у виробництві сільськогосподарської техніки та технології вирощування сільськогосподарських культур призвели до морального старіння технологічних засобів у сільському господарстві. Швидке старіння

технічних ресурсів вимагає не менше, а можливо ще більше швидкого їх відтворення, адже саме достатня наявність якісної й високопродуктивної сільськогосподарської техніки здатне забезпечити ефективне функціонування галузі, що в свою позитивно впливатиме на фінансову стабільність та сталий розвиток всього агропромислового сектору економіки.

Однак, у сьогоденнішніх реаліях питання відтворення технічних ресурсів є одним з найбільш болючих для сільськогосподарської галузі економіки, адже сільськогосподарські машини та знаряддя є достатньо дороговартісними, а сільське господарство же багато років балансує між збитками та прибутками на межі виживання. Тому важливо віднайти придатні для практичного використання механізми та джерела щодо відтворення технічних ресурсів, які б реально покривали потреби сільськогосподарського виробництва та його розвиток.

На цьому етапі зазначимо, що ми дотримуємось класичних підходів до розуміння відтворення як процесу постійного оновлення виробничих ресурсів у попередньому (просте відтворення) або збільшеному (розширене відтворення) розмірі [172, с.123], передбачаємо можливість інноваційного відтворення технічних ресурсів, що означає збільшення не лише кількості технічних засобів, але й зміна їх якості за рахунок залучення принципово нових модернізованих більш продуктивних технічних моделей. Тут ми маємо на увазі використання не лише традиційну техніку – трактори, комбайни тощо, але й технологічно вдосконалену сільськогосподарську робототехніку, таку як наземні датчики, автономні трактори та літаючі безпілотники, що допомагають оптимізувати виробничий процес та виробляти сільськогосподарську продукцію з меншими витратами.

Таким чином визначившись з поняттями «технічні ресурси в сільському господарстві» та «відтворення технічних ресурсів» та спираючись на них, а також на розуміння того, що «процес» - це сукупність послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату [172, с.600], можемо дати наступне визначення такій економічній категорії як «процес відтворення

технічних ресурсів у сільському господарстві» – це сукупність послідовних дій спрямованих на оновлення технічних ресурсів - машин, механізмів, приладів, пристроїв, знарядь, - що призначені для використання у сільському господарстві, у вигляді простого, розширеного чи інноваційного відтворення.

Відтворення технічних ресурсів переважно відбувається за рахунок придбання нової техніки та сільськогосподарських знарядь, і лише в незначній кількості за рахунок здійснення капітального ремонту та модернізації старих, повністю зношених технічних засобів. При цьому розширене та інноваційне відтворення здійснюється лише шляхом придбання нових технічних засобів на внутрішніх та зовнішніх ринках сільськогосподарської техніки.

Як правильно зазначає Л. Василенко [30] недостатнє вивчення специфіки ринку технічних ресурсів для сільського господарства призводить на практиці до помилкових дій, що призводять до гальмування розвитку галузі й зачіпають інтереси сільськогосподарських товаровиробників. Загалом, ринок технічних ресурсів для сільського господарства – це ринок товарів виробничого призначення, який має свої особливості:

1) попит на ринку сільськогосподарської техніки в кінцевому рахунку визначається попитом на сільськогосподарську продукцію, яка виробляються за допомогою цієї техніки. Тобто цей попит є похідним від попиту на сільськогосподарську продукцію, що формується на внутрішньому та світовому ринку, а його структура й асортимент залежать від структури й асортименту попиту на цю продукцію;

2) особливість формування попиту на технічні ресурси визначає і його цінову еластичність, що визначається, перш за все, такими трьома факторами:

- рівнем попиту на готову продукцію, який як правило не еластичний;
- замінність ресурсів: якщо є можливість заміни ресурсів, то попит еластичний, якщо ні, то попит – нееластичний, а оскільки замінити технічні засоби у виробничому процесі практично не можливо то цей фактор вказує на еластичність ринку технічних ресурсів;
- питома вага даного ресурсу у загальних витратах на виробництво готової

продукції: чим більша питома вага, тим вища еластичність попиту, в сільському господарстві вартість задіяних технічних засобів, що включається до собівартості готової сільськогосподарської продукції у вигляді амортизаційних відрахувань в останні роки не перевищує 10% у рослинництві й 5% у тваринництві. Отже цей фактор також вказує на низьку цінову еластичність;

3) в ролі покупців як правило, виступають фермери та підприємці-професіонали, які добре знаються на характеристиках необхідної для виробництва техніки і купуючи технічні засоби керуються прагматичними мотивами. Тобто коло людей які формують попит на технічні ресурси досить професійне й обмежене;

4) формування ціни на технічні ресурси сільськогосподарського призначення залежить від умов їх виробництва, що вимагає значних витрат матеріально-технічних ресурсів, отже, «попит на ресурси – взаємозалежний процес, де кількість кожного ресурсу, що залучається до виробництва, залежить не лише від рівня цін на даний ресурс, але й від рівня цін на інші ресурси, що застосовуються у виробництві» [30].

Ринок технічних ресурсів відіграє особливу роль в організації сільськогосподарського виробництва, адже технічне забезпечення сільського господарства є основною умовою підвищення ефективності використання трудових і земельних ресурсів, інтенсифікації виробництва підвищення обсягу й якості сільськогосподарської продукції, прибутковості й рентабельності як кожного окремого товаровиробника, так і галузі в цілому.

Саме завдяки дії ринкових механізмів урівноважуються попит і пропозиція на технічні ресурси сільськогосподарського призначення й відбувається насичення технічними засобами підприємців, фермерських господарств, сільськогосподарських кооперативів, аграрних холдингів тощо. Через ринок здійснюється технічне забезпечення сільського господарства необхідними технічними засобами.

Спираючись на результати дослідження Т. Остапенко [124, с.16] та адаптуючи його результати до нашої тематики можемо констатувати, що

економічне значення ринку технічного забезпечення сільського господарства полягає в тому, що він надає змогу забезпечити:

- 1) безперебійне постачання підприємства необхідними технічними засобами;
- 2) оптимізацію господарських зав'язків між споживачем та постачальником;
- 3) створення економічно обґрунтованих потреб у технічних ресурсах та визначенні шляхів з їх відтворення;
- 4) застосування прогресивних форм та засобів надходження технічних ресурсів з метою їх простого, розширеного чи інноваційного відтворення;
- 5) енерго- й еколого- безпечне і ефективне використання технічних засобів у виробництві шляхом освоєння нових технологій.

Основними гравцями на ринку технічних ресурсів для сільського господарства є, перш за все, виробники сільськогосподарської продукції, які формують попит, потім заводи – виробники сільськогосподарської техніки, які формують пропозицію. Також активними учасниками цього ринку є торговельно-посередницькі організації, сервісні служби і підприємства з ремонту та технічного обслуговування машин і обладнання, машинно-технологічні формування з надання виробничих послуг сільському господарству, маркетингово-консалтингові фірми, які у межах свого регіону і сфери діяльності вони вивчають попит-пропозицію, купівельну спроможність покупців, умови реалізації товарів, терміни поставок і на основі зібраної інформації налагоджують реалізацію технічних засобів для підприємств галузі сільське господарство.

Як зазначають Т.Остапенко [124] і О.Плаксін [142] основними ринковими формами постачання технічних ресурсів для товаровиробників галузі є: товарно-сировинні біржі; аукціони, конкурси; оптові закупки; закупки малими партіями; закупки відповідно до потреби; за замовленнями; за рахунок власного виробництва; за прямими договорами: машинно-тракторні станції, ремонтно-технічні станції, машинно-технологічні станції, лізинг, вторинний ринок техніки.

Доцільно також створювати оптові ринки технічних засобів на базі існуючих регіональних служб агросервісу у формі асоціації або акціонерних утворень.

Важливо, також, враховувати те, що розвиток ринку технічних ресурсів для сільського господарства відбувається із врахуванням таких його особливостей як сезонне коливання, що характерне для сезонних виробництв, а також те, що цей попит є вторинним, оскільки визначається попитом на сільськогосподарську продукцію (продукти харчування) та є нееластичним бо визначається фізіологічними потребами людини у харчуванні. Тому необхідною умовою запобігання недобросовісній конкуренції на цьому ринку є втручання держави, яка повинна забезпечити розвиток конкурентного середовища та різницю в цінах технологічних ресурсів сільського господарства та сільськогосподарської продукції. Все це повинно використовувати переваги функцій на ринку як учасників та державних службовців. Тому розвиток ринку матеріалів та технологічних ресурсів для сільськогосподарського виробництва має відбуватися як у сприятливому конкурентному середовищі, у розвитку ринкової інфраструктури, так і в регулюючій ролі національних цілей.

Як свого часу зазначалося в Законі України «Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України» [151] та в Стратегії економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» [170] забезпечення конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва на внутрішньодержавному і міждержавному ринках набуває особливого важливого соціально-економічного значення. Це є актуальним і сьогодні, адже й сьогодні сільськогосподарське виробництво України потребує:

- технологічного переозброєння вітчизняними високоефективними, надійними, енергозберігаючими й еколого охоронними технічними засобами;
- відтворення технічного потенціалу сільськогосподарської галузі до задоволення технічних потреб;
- державної підтримки розробки і виробництва сучасних технічних засобів.

Розширене відтворення сільськогосподарського виробництва об'єктивно ґрунтується на засадах відновлення спожитих у процесі виробничої діяльності більш досконалих і продуктивних технічних ресурсів. Порушення цієї економічної закономірності неминуче призводить до спаду обсягів виробничої діяльності, погіршенні кількісних показників і якісних характеристик продукції, зниженні продуктивності праці та прибутковості виробництва. Тобто узагальнимо – від наявності та своєчасного відтворення технічних ресурсів залежить стан соціально-економічного розвитку сільського господарства.

Тому так важливо приділяти цій проблемі увагу не лише на рівні підприємства чи галузі, але й на рівні держави. Головні питання, які мають бути вирішені – це питання фінансового забезпечення галузі у розмірах, що має задовольнити потреби сільського господарства у технічних засобах, адже власних коштів не лише для інноваційного чи розширеного, але й для простого відтворення технічного ресурсу у підприємств галузі не достатньо. За таких умов варто невідкладно віднаходити шляхи залучення інвестицій в основний капітал сільськогосподарського сектору економіки з усіх реальних джерел. Саме активна інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств є запорукою їхнього стабільного розвитку та досягнення високих результатів.

Відповідно до даних Звіту про розмір ринку сільськогосподарської техніки, частку та тенденції за додатками (збирання та обмолот, посів та посадка), за товарами (трактори, комбайни), за регіонами та прогнозами сегментів, 2019-2025 [214] обсяг світового ринку сільськогосподарської обладнання в 2018 році оцінювався в 139,0 млрд. дол. США, і очікується, що він буде зростати з середніми річними темпами зростання (CAGR) 8,9%. Впровадження сучасних технологій у сільському господарстві для збільшення врожайності сільськогосподарських культур та задоволення стрімкого зростання попиту на продовольство буде ключовим чинником, що рухає ринок сільськогосподарської техніки. Традиційна технологія землеробства та її знаряддя, такі як плуги, сівалки, культиватори, борони та інші знаряддя для обробітку ґрунту зараз замінюються іншими сучасними сільськогосподарськими

машинами. Так, для збільшення врожаю та якості сільськогосподарської продукції наразі в різних виробничих процесах використовується передова сільськогосподарська техніка, така як обприскувачі, знаряддя для збирання заготовлі сіна й фуражу, спеціалізовані комбайни, різноманітне обладнання для зрошення та обробки врожаю.

Також, у сільському господарстві очікується, впровадження програмних продуктів GPS і тракторів, оснащених телематикою (курсказівник, РТК станція, автопілот), що стимулюватиме інноваційний розвиток ринку продаж сільськогосподарської техніки та інноваційне її відтворення протягом найближчих 5-10 прогнозованих років. Саме інноваційне відтворення надасть змогу вітчизняному сільському господарству застосовувати нові енерго- та еколого-збережні технології, виробляти екологічно чисту продукцію та виходити на світові ринки як потужний гравець. Одним з перспективних напрямів розвитку інноваційних технологій в сільському господарстві є «точне землеробство». За даними незалежних експертів [7] окремі елементи «точного землеробства» запроваджені на 20-40% територій оброблюваних угідь України. Ці дані данні підтверджують данні Державної служби статистики України стосовно структури угідь фермерських господарств усіх форм власності. Системи «точного землеробства» й досі залишаються дорогими майже для всіх невеликих сільгоспвиробників, та для більшості середніх сільськогосподарських підприємств тому їх доцільно запроваджувати господарствам площа ріллі в яких більша від 1000 га.

Тобто, основними користувачами цієї системи є великі господарства, які зазвичай використовують великі трактори потужністю понад 100 кВт. На практиці було доведено, що більш потужні трактори обробляють більші площі, тому економічні вигоди від встановлення системи «точного землеробства» більші порівняно з тракторами з меншою потужністю.

Однак не зважаючи на розвиток нових технологій та формування ринку інноваційного технологічного обладнання частка тракторів у об'ємі продаж сільськогосподарської техніки була найбільшою і становила понад 25%. При

цьому зауважимо, що саме тракторний парк формує основу технічного ресурсу сільського господарства, тому зупинимось на ньому більш докладно. Сайт grandviewresearch.com у своєму дослідженні зазначає, що продаж тракторів зростатиме до 2025 р. через збільшення темпів механізації, а також зростання кількості населення, що призведе до посилення тиску на виробництво та продажі машин [173]. Аналіз європейського ринку сільськогосподарської техніки свідчить про стійку тенденцію збільшення кількості тракторів, де безперечним лідером є Німеччина – країна з найбільшим тракторним ринком у Європі. У 2019 р. тут зареєстрували 28979 нових тракторів з яких найпопулярнішим брендом став JohnDeere– 6190 одиниць, на другому місці німецький бренд Fendt – 5715 одиниць, третім став ще один німецький бренд Deutz-Fahr з показником 2356 одиниць тракторів.

Другою країною з найбільшою реєстрацією тракторів у 2019 р. стала Франція, де було зареєстровано 26435 нових одиниць придбаної техніки. Щодо марок найбільше затребуваної техніки, то у Франції, як і в Німеччині, тут лідирує американський бренд John Deere – 5498 одиниць, на другому місці – New Holland з показником 4018 придбаних тракторів, а третьому Fendt –3331 одиниць сільськогосподарських машин.

У сусідній Польщі у 2019 році було зареєстровано 8714 нових тракторів. Лідером тут є вже не John Deere, а New Holland з показником 1520 тракторів, а американський бренд іде другим з показником 1317 одиниць. На третьому місці «Беларус» – 1063 нових тракторів.

Щодо розвитку ринку сільськогосподарської техніки нашої країни, то зазначимо, що у 2019 р. в Україні усіма підприємствами було придбано сільськогосподарської техніки більше ніж на 450 млн. дол. США, у тому числі було імпортовано техніки майже на 300 млн. дол. США.

Аналіз географічної структури імпорту техніки (рис. 1.9) показав, що основним постачальником техніки в Україну є Західна Європа, яка к загальному сегменті займає близько 50% від усієї імпортової техніки. До того ж, найбільша частка ринку за Німеччиною, адже – 25% з усієї імпортової техніки постачається

саме з цієї країни. На другому місці з імпорту техніки в Україну займає США з часткою 21% і на третьому місці з показником 9% в Китаю. Зазначимо, що в Україні в структурі імпорту – білоруські трактори займають лише 4%, що у три рази менше, ніж у сусідній Польщі.

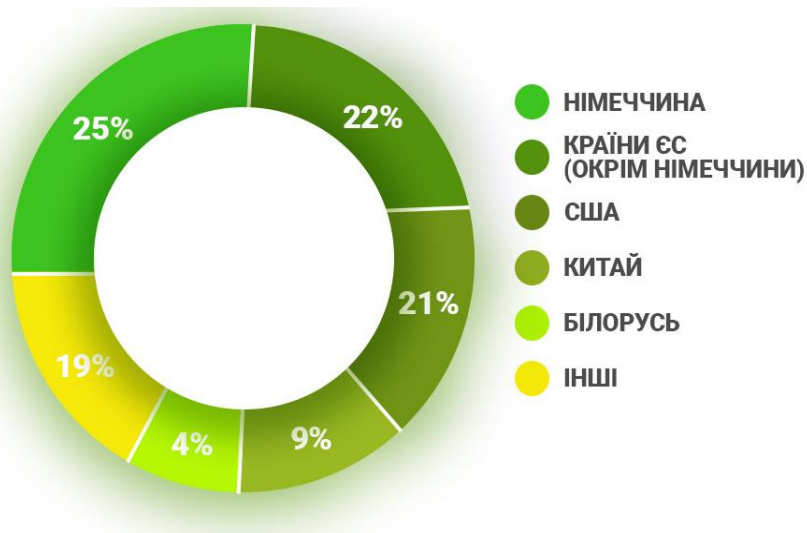

Рис. 1.9. Географічна структура імпорту сільськогосподарської техніки в Україну у 2019 році [173]

Таким чином ми переконані, що поняття «інвестиційна діяльність» та «інвестиційний процес» нерозривно пов'язані з поняттям «інвестиційне забезпечення», оскільки всі види матеріальних та фінансових цінностей, що вкладаються набувають статусу реальних інвестицій лише у процесі їх практичного здійснення.

Зауважимо, що дана схема не є закритою, оскільки на процеси у сфері інвестиційної діяльності впливають різноманітні внутрішні та зовнішні чинники. Тому даний процес є циклічним й залежить від частоти суттєвих змін пов'язаних з формуванням та розвитком державної інвестиційної політики та чинниками, що впливають на інвестиційний клімат.

У цілому інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства варто розглядати як сукупність різноманітних умов, ресурсів, фінансово-економічних та інституційних механізмів, які забезпечують перебіг

інвестиційних процесів на довготривалій період і призводять до зміни кількісних, якісних і структурних характеристик галузі, її переходу у новий якісний стан, що формує здатність протидіяти об'єктивним і суб'єктивним викликам та загрозам, негативному впливу зовнішнього середовища.

З 2018 року в Україні діє програма часткового покриття витрат на сільськогосподарську техніку та обладнання вітчизняного виробництва для підтримки поточної ситуації на ринку та виробництва аграрної техніки. У межах цієї програми у 2020 році Міністерство розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства розширило перелік сільгосптехніки українського виробництва, вартість якої компенсується.

Так, за даними фінансово-аналітичної компанії Pro-Consulting [53] до переліку додано 1175 нових найменувань техніки і обладнання, тепер їх налічується 13719 від 183 заводів-виробників. Зокрема, до нових одиниць техніки додалися трактори ХТЗ, ЮМЗ, ХТА, зернозбиральні комбайни Скіф, Славутич, інше. І, як видно з таблиці 1.3, це дало свої результати – частка вітчизняної техніки у формуванні ринку с.-г. техніки та знарядь збільшилася з 16,8 % у 2016 р. до 33,2% у 2019 році.

Розширення ринку сільськогосподарської техніки, у тому числі зарубіжних виробників, що характеризується збільшенням попиту й пропозиції призводить до пошуку джерел збільшення фінансових інвестиційних ресурсів, що обертаються на даному ринку. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік, здійснюються у формі капітальних вкладень. Основними джерелами капітальних інвестицій, що підтримували функціонування ринку основних засобів у 2019 р., як видно з рисунку 1.10 були власні кошти підприємств і організацій – 65 % від загальної суми капіталовкладень, на другому місці з показником 11% – кредити банків, а на третьому – кошти місцевих бюджетів з показником 9%.

Структура сумарних пасивів українських комерційних банків
на початок року за період з 2010 до 2020 рр., (млн. грн.)

Рік	Пасиви - всього	Статутний капітал	Зобов'язання банків	Кошти суб'єктів господарювання	Кошти фізичних осіб
2010	880302	119189	765127	115204	210006
2011	942088	145857	804363	144038	270733
2012	1054280	171865	898793	186213	306205
2013	1127192	175204	957872	202550	364003
2014	1278095	185239	1085496	234948	433726
2015	1316852	180150	1168829	261372	416371
2016	1254385	222170	1150672	318568	402137
2017	1256299	414668	1132515	369913	437152
2018	1336358	495377	1172761	403927	478565
2019	1360764	465532	1205114	406166	508869
2020	1494460	470712	1293606	498156	552592

Джерело: Складено автором за даними МФУ, НБУ

Вкладення державних коштів та вільних коштів фізичних осіб (в основному у будівельну галузь на будівництво житла) у переоснащення галузей економіки основними фондами знаходиться на рівні 5%. Загалом необхідно зазначити, що у 2019 р. внутрішній обсяг капіталовкладень в основні засоби склав більше 99%, а обсяги іноземних інвестицій були меншими від 1%.

Все це свідчить про те, що в Україні структура джерел капітальних вкладень є не досконалою. Підприємства, що змушені оновлювати основні засоби, витрати на придбання яких окуповуються за довгий період, мають дуже обмежені можливості щодо вкладання коштів в оборотні активи та в соціальні проекти. Структура джерел капітальних інвестицій вимагає суттєвого удосконалення, у тому числі й за рахунок збільшення іноземних інвестицій, державних коштів, кредитів та активного залучення коштів фізичних осіб не

лише у будівельну сферу, але й у виробничі галузі й насамперед у сільське господарство. До речі останнє джерело має значний потенціал, адже на кінець 2019 р. у структурі сумарних пасивів українських комерційних банків кошти фізичних осіб склали більше ніж 552 млрд. грн., що майже на 150 млрд. грн. більше, ніж кошти суб'єктів господарювання (табл. 1.3).

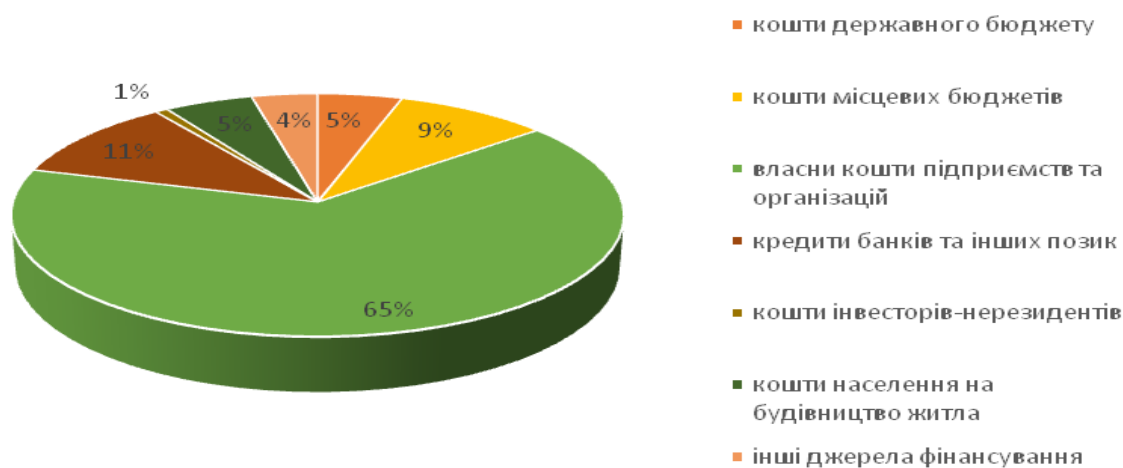

Рис. 1.10. Структура капітальних вкладень у 2019 році за джерелами надходження (складено автором за даними Державної служби статистики України)

До того ж, з метою інвестування сільського господарства України кошти фізичних осіб практично не використовуються, а це на наше переконання є потужним джерелом потенційних інвестицій у галузь і особливо у відтворення технічних ресурсів, які є найбільш ліквідною частиною основних засобів.

Сьогодні інвестиції в основний капітал сільськогосподарські підприємства вкладають з усіх реальних джерел. До них, в першу чергу, належать амортизаційні нарахування. Так, наприклад за статистичними даними у 2019 році сума витрат на амортизацію в структурі продукції рослинництва займала лише 7,4%, а в тваринництві цей показник ще нижчий й знаходиться в межах 5%.

Отже, у цілому по галузі до амортизаційного фонду за рік було нараховано близько 26,5 млрд. грн., з них в галузі рослинництва – 22,2 млрд. грн., а зважаючи на те, що кількість підприємств в галузі, які мають сільськогосподарські угіддя складає 38523 одиниці [169], то в середньому на 1 підприємство сума нарахованої амортизації складає майже 687 млн. грн.. За

умови, що вся ця сума була би закумульована на окремих рахунках та використана на відновлення технічних засобів, та зважаючи на те, що вартість 1 трактора потужністю від 150 к.с. марки МТЗ чи ХТЗ коливається у межах 1,5-2,0 млн. грн., а імпортних марок залежно від країни виробника від 5 до 10 млн. грн., то господарства змогли би відтворити свої технічні засоби достатньо швидко.

Але справа в тім, що сума нарахованої амортизації це лише віртуальне джерело відновлення основних засобів, у тому числі й техніки. Фактично на рахунках аграрних підприємств ці кошти не акумулюються окремо й говорити про їх цільове використання саме на відтворення основних засобів не можна. Тим більше в умовах постійного зростання цін на енергоносії та інші оборотні активи виручка від виробленої й реалізованої сільськогосподарської продукції, як правило, направляється на придбання палива, насіння, добрив необхідних для відновлення наступного виробничого циклу. Таким чином амортизація потенційно може стати потужним джерелом відтворення технічних ресурсів сільського господарства, але за умови дотримання паритету цін та створення відповідних фінансових та правових передумов щодо порядку не лише формування, але й використання амортизаційного фонду.

Ще одним внутрішнім джерелом поповнення капітальних вкладень для відтворення технічних засобів сільськогосподарського виробництва є прибуток за рахунок якого можуть бути сформовані різні фонди призначені для відтворення й розвитку технічних ресурсів, але рішення про створення таких фондів приймається на підприємствах залежно від наявності та розмірів прибутку, яких в останні роки є мізерним й ледве покриває поточні оборотні витрати підприємств. За статистичними даними у 2019 році чистий прибуток сільськогосподарських підприємств в Україні склав 90167 млн грн. [167], тобто на 1 середньостатистичне підприємство приходиться лише 2,3 млн. грн.

Тому як вірно зазначено в працях науковців [21, 59, 62, 124] сільське господарство до цієї пори так і набуло належної купівельної спроможності, а рівень його технічного оснащення не відповідає технологічним потребам. Через несвоєчасне виконання технологічних операцій щороку недобирається третина

валової продукції, зростають витрати на поточні ремонти та пальне, а це призводить до зростання собівартості та зниження рентабельності. Економічний інтерес дрібних товаровиробників та фермерів до господарювання на землі поступово згасає. До того ж низька купівельна спроможність аграріїв негативно впливає на розвиток сільськогосподарського машинобудування, яке втрачає свої позиції на ринку і знаходиться в критичній ситуації [20].

З метою забезпечення простого відтворення технічних засобів сільськогосподарського призначення державна амортизаційна політика та амортизаційна політика сільськогосподарських підприємств потребує удосконалення в частині її інвестиційного спрямування через:

- реальне впровадження механізмів застосування альтернативних методів амортизації сільськогосподарської техніки, що передбачені П(С)БО 7 на макро- і мікрорівнях;

- розмежування економічної та фіскальної функцій амортизації;

- здійснення амортизаційних відрахувань та технічні засоби в економічно обґрунтованих межах згідно з принципом відповідності доходів і витрат, показників інтенсивності їх використання, швидкого морального старіння технічних засобів та з урахуванням цінової кон'юнктури ринку;

- стимулювання використання підприємствами амортизаційних відрахувань за прямим цільовим призначенням – на просте відтворення основних засобів;

- встановлення амортизаційних стимулів, у тому числі податкових пільг, як важливої складової державної амортизаційної політики, при умові інвестиційного використання амортизаційних відрахувань, та суми отриманих пільг на освоєння інноваційних проектів, що передбачають виробництво важливих для національної економіки видів сільськогосподарської продукції з використанням нових техніко-технологічних підходів;

- впровадження податкових норм прискореної амортизації для всіх груп технічних засобів, що безпосередньо беруть участь у сільськогосподарському виробництві.

За умови обмеженого власного фінансового ресурсу для забезпечення відтворення технічних ресурсів зовнішнє інвестиційне забезпечення є найбільш дієвим засобом виходу з сільськогосподарської галузі з економічної кризи. Залучення інвестицій здатне призвести до структурних зрушень у галузі, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро-, мезо- і макрорівнях.

Недостатність власних ресурсів, обмеження доступу до кредитних ресурсів та їхнє суттєве подорожчання призводять до посилення ролі держави у забезпеченні інвестиційної діяльності у сільському господарстві. Як справедливо зазначає А.Калашнікова [69] один із аспектів втручання держави у процеси капіталовкладення пов'язаний із асигнуваннями державного бюджету на капіталовкладення, за допомогою яких держава прагне певною мірою впливати на ринкову кон'юнктуру та економічне зростання, на стан попиту й обсяг внутрішнього ринку. В економічно розвинутих зарубіжних країнах капітальні вкладення в сільське господарство за рахунок коштів державного чи муніципального бюджетів на основі впровадження механізмів публічно-приватного партнерства є важливим фактором суспільного відтворення, джерелом модернізації та розширення основного капіталу, засобом стимулювання його нагромадження.

Задля успішної реалізації ефективної інвестиційної політики на думку М.Кісіля [78] мають бути виділені головні пріоритети фінансової й економічної стабілізації, основні напрями розвитку сільського господарства на основі розробки інвестиційно-інноваційної стратегії розвитку галузі з обґрунтуванням очікуваних результатів у досяжному періоді часу. Головною метою такої стратегії має стати фінансово-економічна стабілізація, що досягається за наступних умов: створити правовий механізм захисту приватних інвестицій. Закон формування організаційної системи та мобілізації грошових ресурсів населення. Держава гарантує, що створить механізм залучення іноземних інвестицій та отримання валютного доходу; формування ринків цінних паперів та власного капіталу; іпотека для розвитку сільського господарства; інвестування у

сфери обмеженого грошового виробництва та соціального забезпечення. Все це все ще має здійснюватися на основі дуже слабкого національного протекціонізму.

Формування якісних технічних ресурсів у сільському господарстві, які б відповідали сучасним світовим стандартам, потребує значних інвестицій, які на нашу думку можна забезпечити шляхом:

- пільгового – за низькими відсотками (під 2-3% річних) довгострокового державного кредитування на придбання технічних засобів сільськогосподарського призначення, з відстроченням термінів сплати відсотків на перші три роки;

- безвідсоткового державного кредитування витрат на придбання технічних засобів для ведення екологічно чистого аграрного виробництва та впровадження інноваційних технологій;

- податкового стимулювання створення агропромислових об'єднань сільського господарства з промисловою, агросервісною, фінансовою, торговельно-посередницькою та освітньо-науковою сферами та створення техніко-технологічних кластерів;

- створення спільних підприємств при об'єднанні земельного капіталу вітчизняних агроформувань та основного капіталу іноземних компаній на умовах спільного інвестування та публічно-приватного партнерства;

- розвитку цивілізованого ринку лізингу сільськогосподарської техніки.

Особливо варто звернути увагу на лізинг, адже наразі на умовах лізингу в Україні працює лише близько 0,2% сільськогосподарської техніки, тоді як в США лізингом охоплено понад третину всіх капіталовкладень, а такий відомий виробник сільськогосподарської техніки як компанія Джон Дір реалізує на умовах лізингу більше ніж 50% виробленої техніки [62, с. 49].

Економічні передумови та тенденції, що склалися в Україні щодо формування технічних ресурсів в сільському господарстві й інших галузях національної економіки України свідчать про наявність хронічної диспаритетності цін, яка на жаль переважно була не на користь аграрної сфери (табл. 1.4).

Індекси цін в Україні за період 2010-2019 рр., %

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Індекс споживчих цін	109,8	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3	112,4	113,7	109,8	104,1
Індекс цін виробників промислової продукції	118,7	114,2	100,3	101,7	131,8	125,4	135,7	116,5	114,2	92,6
у т.ч. машин і обладнання	*	*	*	*	114,0	128,0	114,4	112,3	110,4	99,9
Індекс цін реалізації продукції сільського господарства	130,0	113,6	106,8	97,1	124,3	154,5	109,0	111,5	109,3	92,4

* інформація відсутня

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

До того ж варто зазначити, що певне вирівнювання індексів цін виробників промислової продукції та цін з продажу сільськогосподарської продукції відбулося у 2014-2015 рр., після підписання Угоди про асоціацію України з ЄС та переорієнтації продажів сільськогосподарської продукції на західні ринки, а також завдяки високому рівню цін на цю продукцію на світових ринках у наслідок чого зросла валютна виручка та дещо вирівнявся баланс цін на аграрну та промислову продукцію. Однак у наступні роки індекси цін промисловості, особливо виробників машин і обладнання знову превалювали над індексами цін на сільськогосподарську продукцію. Дослідження повідними вченими ННЦ ІАЕ [51] фінансового забезпечення сільськогосподарських виробників свідчать про те, що вони в основному працюють за рахунок власних ресурсів, які нині за питомою вагою є значними, проте недостатніми для самофінансування.

Обмеженість власних коштів змушує аграрні підприємства сподіватися на підтримку з боку держави й зумовлює необхідність розвивати як банківські, так і партнерські норми кредитування. Тому, як зазначають науковці [21, 61, 69] слід створювати можливості для залучення в аграрний сектор економіки кредитних ресурсів та іноземних інвестицій. Адже за оцінками Світового банку

та Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН, Україна може виробляти у 2-2,5 рази більше продовольства, ніж нині й може стати світовою житницею.

Статистика свідчить, що у розвинутих країнах 70% обігових коштів на розвиток аграрного сектору формується за рахунок банківського кредитування, в Україні ж ця частка становить лише 20%. І ми погоджуємося з висновками Н.Мазур [99], що проблеми кредитного забезпечення аграрної галузі, і особливо потреб відтворення її технічного потенціалу зумовлюють необхідність удосконалення кредитного механізму.

Як справедливо зазначає В.Попов [146] наразі існують хороші методи кредитування сільського господарства, спеціальні інструменти управління ризиками фінансових установ та механізми зниження вартості банківського кредитування фермерів. Однак це питання залишається невирішеним і потребує ефективного та якнайшвидшого вирішення з точки зору кредитної підтримки галузевого процесу реплікації технологічних ресурсів. Нарешті, дефіцит бюджету, інфляція, зростання кредитних ставок та несплачені підприємства зазнають негативного впливу у всіх сферах сільськогосподарської промисловості, включаючи сільськогосподарське виробництво. Крім того, фермери чітко розуміють різні ціни, втрачені канали реалізації продукції та придбані матеріали та технології.

Науковці [13, 42] у своїх роботах переконливо обґрунтовують, що кредитні ресурси відіграють важливу роль у сільському господарстві, але залежить від:

- сезонного розриву між вкладенням і надходженням коштів, безперервності процесів відтворення, значної потреби в обігових засобах [13];
- зміни обсягів банківського кредитування сільгоспвиробників, що тісно пов'язаний із врожайністю сільськогосподарських культур, світовою фінансовою кризою, зростанням вартості кредитних ресурсів [42];
- механізму відшкодування витрат, який пов'язаний із оплатою відсотків за користування кредитами банків [21].

Але, як зазначає В.Попов [146] обсяги розміщених кредитних ресурсів в

сільському господарстві все ще не відповідають потребам галузі, що спричинено низкою, на перший погляд, об'єктивних чинників:

- недостатній термін кредитування – банки, в основному, надають середньострокові кредити на термін до трьох років, але для формування ресурсної основи інвестування в технічні засоби, термін кредитування не може бути меншим від 5 років;

- відсутність сільгоспвиробників ліквідної застави – на противагу прагненню банків забезпечити позику заставою, яка в разі перевищує суму самої позики;

- висока ризиковість сільськогосподарського виробництва – непрогнозованість фінансових втрат через погодно-кліматичні умови, неврожай або негативну цінову кон'юнктуру;

- відсутність належного страхового захисту – сільгоспвиробників від ризиків природного характеру й кредитних операцій від втрати кредитного ресурсу;

- наявність протиріч в обґрунтуванні розмірів позик – відсутність чітких критеріїв оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств;

- високий рівень залежності компенсаційного механізму від наявності бюджетних ресурсів - реалізація процедури компенсації державою частини кредитних ставок залежить від наявності вільних коштів у бюджеті.

Також, доцільно на державному рівні звернути увагу на можливість створення інституційних умов для залучення до фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва таких джерел як накопичення фізичних осіб та вільні кошти новостворених територіальних громад, які можуть бути інвестовані, у тому числі, й у відтворення технічних засобів.

Таким чином, лише шляхом комплексного підходу та впровадження дієвих фінансових та інституційних механізмів, що спрямовані на формування сприятливої інвестиційної й амортизаційної політики відтворювального характеру, економічно-обґрунтованої цінової політики можна забезпечити оновлення та нарощування галузевого основного капіталу і зростання

фондозабезпеченості сільськогосподарського виробництва України до рівня передових країн світу.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретичних засад інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів в сільському господарстві щодо визначення його економічної сутності, розкриті основних категорій і понять з досліджуваної тематики, а також особливостей формування ринку і джерел з відтворення технічних ресурсів дають підстави сформулювати наступні висновки:

- 1. Визначено, що «інвестиційне забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві» - це такий перебіг інвестиційних процесів та інвестиційної діяльності у довготривалому періоді, який призводить спочатку до простого, а потім до розширеного й інноваційного відтворення технічних ресурсів, зміни їх кількісних і якісних характеристик та переходу до такого техніко-технологічного стану сільськогосподарського виробництва, що забезпечуватиме йому здатність протидіяти негативному впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на результати фінансово-економічної діяльності.

2. Обґрунтовано, що інвестиційна активність є наріжним каменем інвестиційного забезпечення господарської діяльності, здійснення простого, розширеного й інноваційного відтворення технічних ресурсів галузі. Доведено, що оцінку інвестиційної привабливості сільського господарства доцільно здійснювати на засадах порівняльного аналізу оцінки приватних потенціалів і ризиків за методикою рейтингового оцінювання, ранжування та групування потенційних об'єктів за двома напрямками: за інвестиційним потенціалом і за інвестиційними ризиками. За результатами рейтингової оцінки об'єктів інвестування запропоновано скласти матрицю оцінювання інвестиційної привабливості в якій вони групуються у три групи: об'єкти з низькою інвестиційною привабливістю, об'єкти з середньою інвестиційною

привабливістю та об'єкти з високою інвестиційною привабливістю.

3. Запропоновано при оцінюванні інвестиційного клімату визначати рівень інвестиційної стабільності, яка є базовою характеристикою й вказує на:

- 1) наявність інвестиційної рівноваги, що розраховується на рівні макроекономічних показників з урахуванням ефекту мультиплікатора й акселератора та збереження рівноваги між інвестиційним попитом та інвестиційною пропозицією в процесі розвитку інвестиційної діяльності;
- 2) інституційну рівновагу, що передбачає наявність державних гарантій і стандартів щодо захисту інвесторів і страхування інвестицій, коли державні інститути забезпечують на протязі довгострокового періоду функціонування чітких, зрозумілих, досяжних і вигідних для всіх учасників інвестиційного процесу: правил і процедур, стимулів і санкцій, стримувачів і противаг та забезпечують досягнення очікуваних результатів. При цьому наголошено, що стан інвестиційної та інституційної рівноваги досягається в результаті зваженого використання фінансового та інституційного механізмів державного регулювання інвестиційної діяльності.

4. Обґрунтовано, що поняття «інвестиційна діяльність» та «інвестиційний процес» нерозривно пов'язані з поняттям «інвестиційне забезпечення», оскільки всі види матеріальних та фінансових цінностей, набувають статусу реальних інвестицій лише у процесі їх фактичного надходження до реципієнтів. Визначено, що інвестиційне забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві – це такий перебіг інвестиційних процесів та інвестиційної діяльності у довготривалому періоді, який призводить спочатку до простого, а потім до розширеного й інноваційного відтворення технічних ресурсів, зміни їх кількісних і якісних характеристик та переходу до такого техніко-технологічного стану сільськогосподарського сектору економіки, що забезпечуватиме здатність протидіяти негативному впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на результати фінансово-економічної діяльності.

5. Уточнено визначення сутності категорії технічні ресурси у сільському господарстві та визначено, що це наявні мобільні та стаціонарні технічні засоби

до складу яких входять машини, механізми, прилади, пристрої, знаряддя, що призначені для виробництва сільськогосподарської продукції та відображено місце цих ресурсів у структурі виробничих ресурсів сільського господарства. Визначено що процес відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві – це сукупність послідовних дій спрямованих на оновлення технічних ресурсів, що призначені для використання у сільському господарстві, який здійснюється у вигляді простого, розширеного чи інноваційного відтворення, тобто передбачає збільшення не лише кількості технічних засобів, але й зміну їх якості за рахунок залучення принципово нових модернізованих та більш продуктивних технічних засобів.

6. За результатами ключових показників формування ринку сільськогосподарської техніки виявлено негативні тенденції щодо забезпечення галузі технічними ресурсами. Особливо складна ситуація спостерігається у напрямі забезпечення сільськогосподарських підприємств тракторами та комбайнами про що свідчить скорочення за останні 20 років тракторного парку та кількості зернозбиральних комбайнів майже у 2,5 рази. Це у свою чергу призводить до надмірного навантаження та передчасного зносу технічних засобів, та підвищує потребу у їх відтворенні. Визначено, що основними джерелами відтворення технічних ресурсів є власні кошти суб'єктів господарювання – 65%, кредити банків – 11% та кошти місцевих бюджетів – 9%. Акцентовано увагу на недостатньому використанні інвестиційного потенціалу таких внутрішніх джерел як банківські кредити, кошти державного бюджету та кошти фізичних осіб. Зроблено наголос на необхідності створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій, частка яких наразі знаходиться в межах 1% від загальної суми капіталовкладень у сільське господарство.

В розділі 1 використано матеріали з відповідними посиланнями на такі наукові джерела із списку літератури: [1, 7, 10, 11, 13, 15, 18, 20, 21, 23, 25, 26, 29, 30, 33, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63,

64, 66, 67, 68, 69, 72, 74, 75, 76, 77, 78,79, 81, 84, 85, 88, 89, 92, 94, 97, 103, 104, 112, 113, 114, 115, 119, 123, 124, 127, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 141, 142, 143, 146, 147, 149, 151, 158, 159, 160, 162, 163, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 178, 181, 184, 185, 186, 214].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ВІДТВОРЕННЯ ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

2.1. Стан інвестиційної діяльності з відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві

Ефективний економічний розвиток країни в контексті українських ринкових відносин був би неможливий без інтенсивності інвестиційної діяльності, значного збільшення інвестицій та вибору найбільш ефективних джерел фінансування. На сучасному етапі агропромисловий комплекс України відчуває відсутність інвестиційних ресурсів для підтримки родючості ґрунтів, відновлення та придбання основних фондів, впровадження нових технологій, покращення соціальної та промислової інфраструктури села та, зрештою, забезпечення продовольчої безпеки країни.

Важливу роль відіграє раціональне використання та використання капітальних інвестицій, спрямованих на стабілізацію сільськогосподарського виробництва та розвиток в Україні. Особливе значення має процес інвестиційної підтримки процесу регенерації технологічних ресурсів, що є рушійною силою сільськогосподарського виробництва. При цьому як зазначають науковці [140, с.166] все більш актуальними стають проблеми вдосконалення державної інвестиційної політики на регіональному рівні, оскільки держава ухиляється від вирішення матеріальних і соціальних проблем, поклавши на регіони всю відповідальність за їх соціально-економічний розвиток. Тому в межах даного підрозділу проаналізуємо стан інвестиційної діяльності у сільському господарстві України й окремих її регіонах, особливо акцентуємо увагу на інвестиційному забезпеченні процесу відтворення технічних ресурсів та визначимося з тими проблемами, які гальмують ці процеси.

Однією з проблем стабільності та розвитку аграрної економіки України є

забезпечення всіх регіонів необхідними матеріальними та фінансовими ресурсами. Економічні умови у цьому напрямку протягом року незалежності України свідчать про обмеженість інвестиційних ресурсів, наявних у промисловості, які, у свою чергу, формують та розвивають інституції та завершують ринкові механізми функціонування цього національного сектору економіки (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки капітальних інвестицій в національну економіку
та в сільське господарство за 2010-2019 роки

Роки	Капітальні інвестиції – всього, млрд. грн.	у т.ч. в сільське господарство, млрд. грн.	Частка інвестицій в с.-г. в загальній сумі, %	Темпи росту капітальних інвестицій до попереднього року, %	Темпи росту капітальних інвестицій в с.-г. до попереднього року, %
2010	180,6	10,8	6	100	100
2011	241,3	16,1	6,7	133,6	149,2
2012	273,3	18,6	6,8	113,2	115,0
2013	249,9	18,2	7,3	91,4	97,9
2014	219,4	18,4	8,4	87,8	101,2
2015	273,1	29,3	10,7	124,5	159,4
2016	359,2	49,7	13,8	131,5	169,4
2017	448,5	63,4	14,1	124,8	127,7
2018	578,7	65,1	11,2	129	102,6
2019	624,0	58,6	9,4	107,8	90

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

З таблиці 2.1 видно, що вкладення капітальних інвестицій у національну економіку має стійку тенденцію до зростання, до того ж за даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [71] за підсумком 2019 р. освоєні капітальні інвестиції зросли більше, ніж у три рази порівняно з рівнем 2010 р. та більш, ніж у два рази порівняно з рівнем 2015 р., що свідчить про подолання втраченого потенціалу у кризовий період 2013-2014

років. Загалом, 2019 р. став п'ятим роком поспіль зростання освоєних капітальних інвестицій, однак спостерігається зниження темпів зростання інвестицій у цьому році у порівнянні з попередніми роками. Так, за 2019 р. зростання становило лише 7,8 %, тоді як у 2018 – 29%, у 2017 – 25%, а у 2016 – 31%. Водночас, капітальні інвестиції у сільське господарство за підсумками 2019 р. знизились на 10% і це найгірший показник за останні 5 років, які характеризувалися щорічним зростанням інвестицій у сільське господарство від 70% у 2016 р. до 3% у 2018 р. При цьому саме в сільському господарстві за всі останні роки спостерігається тенденція до спаду темпів інвестиційної активності сільськогосподарських товаровиробників, яке пояснюється і урядовцями [70], і науковцями [78] як акумулюванням потенційними інвесторами додаткових коштів перед відкриттям ринку сільськогосподарських земель.

Також варто зазначити, що питома вага капітальних інвестицій у сільське господарство у загальних їх обсягах у цілому по Україні залишається незначною й в останні роки має тенденцію до спаду рис. 2.1.

Рис. 2.1. Динаміка обсягів капітальних інвестицій за 2010-2019 рр.
Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Зростання обсягів освоєних капітальних інвестицій спостерігалось у більшості регіонах України. Скорочення мало місце лише в чотирьох регіонах (Вінницька, Одеська, Рівненська та Хмельницька області) та було переважно

незначним. До ТОП 5 регіонів-лідерів за темпами зростання капітальних інвестицій у 2019 році ввійшли Волинська 74,2 Херсонська 66,1 Миколаївська 40,1 Київська 33,4 та Дніпропетровська 23,6 області [71].

Аналіз розміру (додаток В) та структури основних інвестицій (додаток Г) протягом досліджуваного періоду показав постійне зростання основних інвестицій у всіх галузях економіки разом зі структурними змінами у фондах самих компаній та організацій, які є основними джерелами фінансування капітальних інвестицій. Найбільша частка у фінансовій структурі капітальних інвестицій припадає на власні кошти підприємств та організацій, в 2019 році вони склали 408275,7 млн. грн., що займає 64,5 % від загальної суми вкладень.

Варто зазначити суттєве зростання вкладень зі сторони місцевих бюджетів, які у 2019 році зросли у порівнянні з базовим 2010 роком майже у 10 разів і склали близько 56480 млн. грн.

Схематично представимо наше дослідження у вигляді рис. 2.2

Рис. 2.2. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування
Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Протилежна тенденція також стосується інших джерел фінансування процесів реабілітації основного капіталу з точки зору заборгованості банків, іноземних інвестицій та державного фінансування будівництва житла-зовнішньої неоднорідності та внутрішньої політичної та внутрішньої політики (додаток Г). Через економічні фактори існує значний приплив та навіть загроза. Основний капітал як єдина можливість виходу на європейський ринок з

конкурентоспроможною продукцією, перешкоди для розвитку компаній у фактичному секторі економіки.

Зауважимо, що у 2019 р. порівняно із 2010 р. стрімко зростає роль другого після банківських кредитів за обсягами джерела фінансування інвестицій в основний капітал, а саме – коштів місцевих бюджетів із 3,2 % до 9,0 % відповідно, що зумовлено бюджетною та фінансовою децентралізацією, це викликало інтерес до фактичного розвитку бізнесу в економічному секторі та оновлення логістики місцевого самоврядування (додаток Г). Банківський борг, з іншого боку, є незначним показником у контексті фондів постійних інвестицій, що вказує на втрату ліквідності через банківську систему, сильні коливання національної валюти через політичну та економічну нестабільність та військові дії на сході. Кошти іноземних інвесторів у структурі інвестицій у основний капітал у 2019 році становило 0,7%, а у 2010 році – 0,7%. – 0,1% – це майже у 26 разів менше, що свідчить про загрозливий відтік іноземного капіталу та відсутність інтересу з боку іноземних інвесторів, які в основному інвестують політично та фінансова нестабільність країни у стані гібридної війни. Тож позитивним фактом є те, що частина грошей у самій компанії чи організації перебуває у структурі основних інвестицій, яка має найбільше джерело фінансування., про свідчить рис. 2.3.

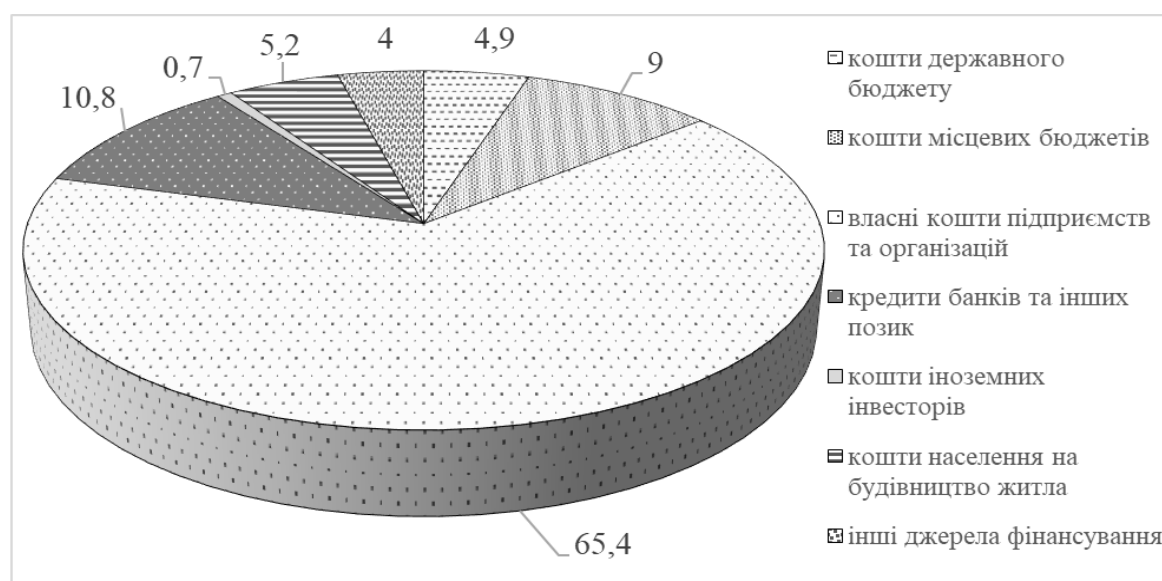

Рис. 2.3. Розподіл капітальних інвестицій за джерелами фінансування у 2019, %

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Аналіз тенденцій та сучасного стану капіталовкладень в межах теми нашої роботи буде не повним без дослідження структури капітальних інвестицій за видами активів, у тому числі в природно-біологічні та матеріально-технічні ресурси України (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Структура капітальних інвестицій за видами ресурсів

Показники	2010	2015	2016	2017	2018	2019
Усього, у т.ч.: млн. грн.	189061	273116	359216	448462	578726	623979
Інвестиції у природно-біологічні ресурси:	3403	4204	5078	5722	6201	8230
Інвестиції у нематеріальні активи	6985	18385	11826	16422	36391	23411
Інвестиції у матеріально-технічні ресурси з них:	178773	250527	342312	426318	536134	592338
<i>у матеріальні ресурси:</i>	112191	146454	182493	211472	274557	328012
- будівлі житлові	28736	45610	44865	53372	57396	58015
- будівлі нежитлові	38912	43331	59398	65605	88846	100468
- інженерні споруди	40757	50949	67517	78564	111315	149153
- інші матеріальні активи	3786	6564	10713	13931	17000	20376
<i>у технічні ресурси:</i>	66582	104073	159819	214846	261577	264326
- машини, обладнання та інвентар	55183	84423	123133	154722	187651	198455
- транспортні засоби	11399	19650	36686	60124	73926	65871
Частка інвестицій у технічні ресурси у загальній сумі, %	35,2	38,1	44,5	47,9	45,2	42,4

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Таким чином, можемо констатувати, що в останні роки капітальні вкладення у відтворення технічних ресурсів коливаються у межах 35,8-47,9 % до загальної суми капітальних інвестицій й у цілому мають стійку тенденцію до зростання. Обсяги капітальних інвестицій у технічні ресурси за період з 2010 до 2019 року зросли у чотири рази з 66,6 млрд. грн. до 264,3 млрд. грн. (рис.2.4).

Рис. 2.4. Динаміка зростання інвестицій у матеріально-технічні ресурси
Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Можливості інвестиційної діяльності компанії в першу чергу визначаються її фінансовим становищем. Це пояснюється тим, що рентабельна економічна діяльність дозволяє компаніям спрямовувати свої гроші на постійні інвестиції, що також є важливою дискусією для залучення кредитних джерел для інвестиційних завдань [131].

Що стосовно інвестицій у матеріально-технічні ресурси, то вони без упереджено зростають, що видно з представленого рис. 2.5.

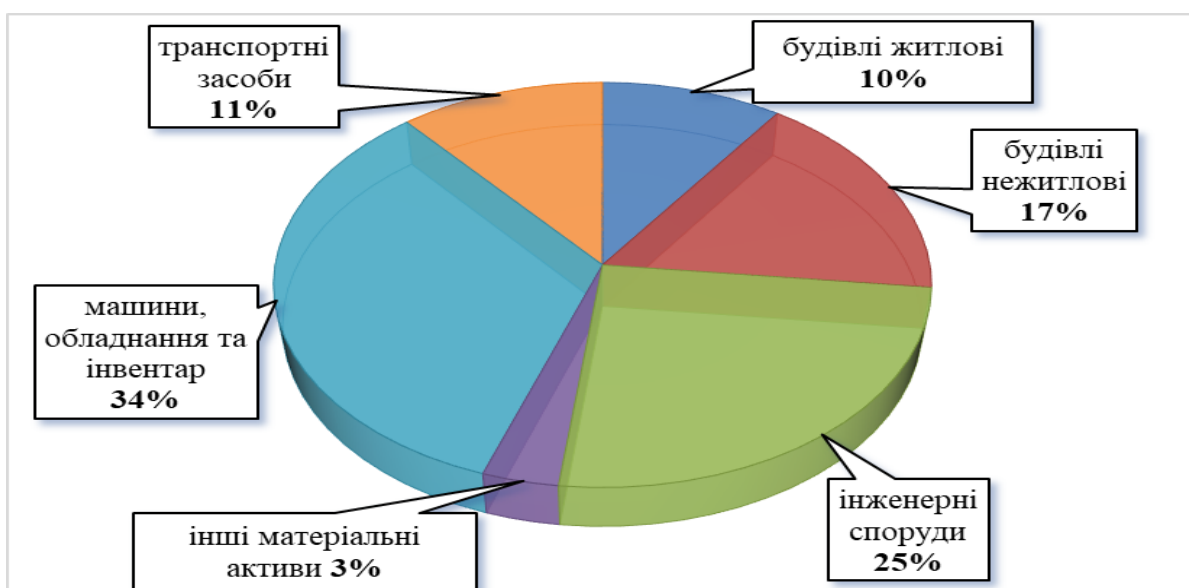

Рис. 2.5. Структура інвестицій у матеріально-технічні ресурси України, 2019 рік.
Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Проте, щоб зробити висновок чи достатньо цих інвестицій для відтворення матеріально-технічного ресурсу, необхідно проаналізувати покриття інвестиційними коштами потреби галузей національної економіки в оновленні основних фондів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Оцінювання рівня покриття ступеня зносу основних засобів капітальними інвестиціями

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Капітальні інвестиції - усього, млн. грн.	219420	273116	359216	448462	578726	623979
у т.ч.: сільське господарство	18388	29310	49660	63401	65059	58555
Вартість основних засобів - усього, млн. грн.	13752117	7641357	8177408	7733905	9610000	9574186
у т.ч. сільське господарство	171392	210169	270467	341622	407146	469383
частка вартості основних засобів сільського господарства у загальній сумі, %	1,25	2,75	3,31	4,42	4,24	4,90
Вартість нових основних засобів, що надійшли за рік - усього, млн. грн.	126162	216697	202120	237793	306147	437695
у т.ч. сільське господарство	14774	20821	39576	44841	55791	52205
Ступінь зносу основних засобів – усього, %	83,5	60,1	58,1	55,1	60,6	56,9
у т.ч. сільське господарство	38,8	38,9	37,3	35,7	35,4	38,3
Коефіцієнт оновлення основних засобів - усього	0,009	0,028	0,025	0,031	0,032	0,046
у т.ч. сільське господарство	0,803	0,710	0,797	0,707	0,858	0,892
Відношення капітальних інвестицій до вартості основних засобів, %	1,6	3,6	4,4	5,8	6,0	6,5
Відношення капітальних інвестицій сільське господарство до вартості основних засобів галузі, %	10,7	13,9	18,4	18,6	16,0	12,5

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

За результатами проведеного аналізу бачимо, що частка вартості основних засобів сільського господарства у загальній структурі їх вартості за видами економічної діяльності поступово збільшується, але залишається незначною й не перевищує 5%. При цьому варто зазначити, що частка капітальних інвестицій у сільське господарство відносно вартості основних засобів галузі є достатньо високою й коливається у межах 10,7-18,6 %. Однак тут необхідно враховувати, що значна сума інвестованих коштів використовується на відтворення

біологічних та нерухомих матеріальних ресурсів, а як справедливо зазначає О.Захарчук, важливим є питання оновлення технічних засобів, адже для нормального відтворення машинно-тракторного парку потрібно щороку закуповувати 8-10% від наявної техніки, а з урахуванням впровадження інноваційно-інвестиційних моделей розвитку аграрної галузі – 12-15% [62, с.51].

Як стверджують науковці, на сьогодні вітчизняні аграрні підприємства забезпечені базовою сільськогосподарською технікою, на яку припадає 45-65% розрахункових потреб у технологіях. Приблизно 95% з них експлуатуються поза періодом амортизації, а майже дві третини парку двигунів тракторів – це машини, яким більше 20 років [89]. Відповідно ступінь її зносу знаходиться на високому рівні (рис. 2.6).

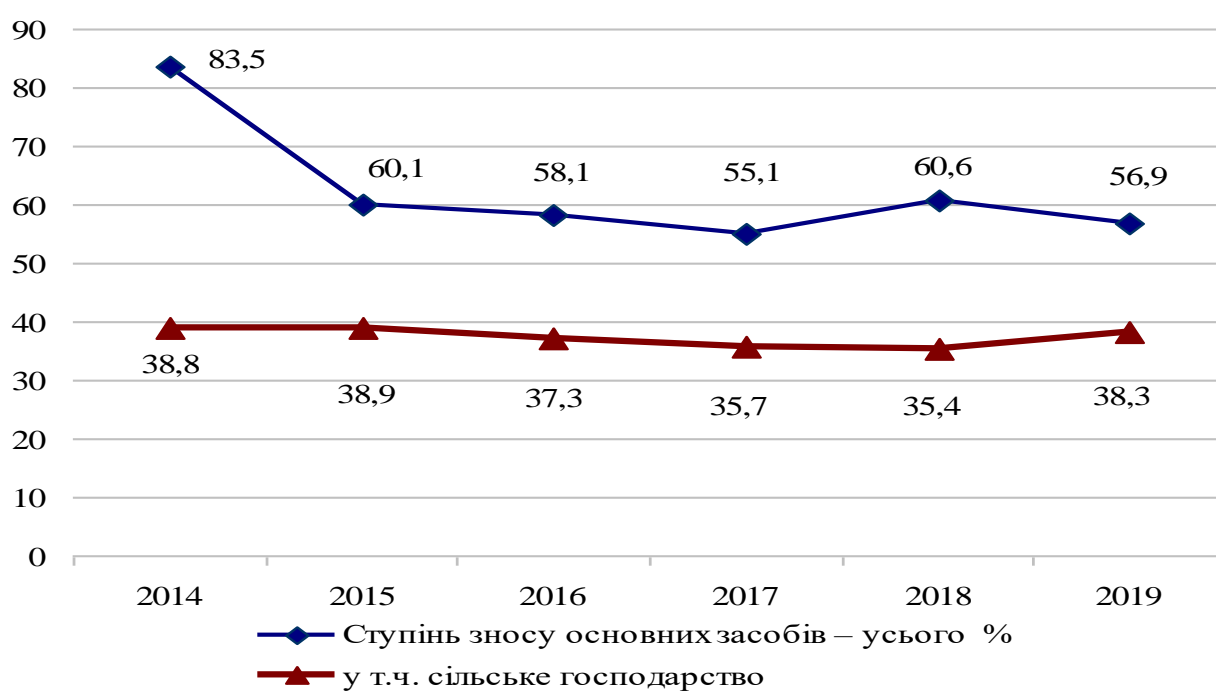

Рис. 2.6. Ступінь зносу основних засобів

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Тут, також, необхідно зважати на те, що аналіз відповідності обсягів капітальних інвестицій у технічне відтворення технічних ресурсів реальним потребам сільського господарства буде більш предметним, якщо, із урахуванням інфляційних процесів, оцінювати не вартісні, а кількісні показники (рис. 2.7). Ці питання буде більш докладно висвітлено у наступному підрозділі роботи.

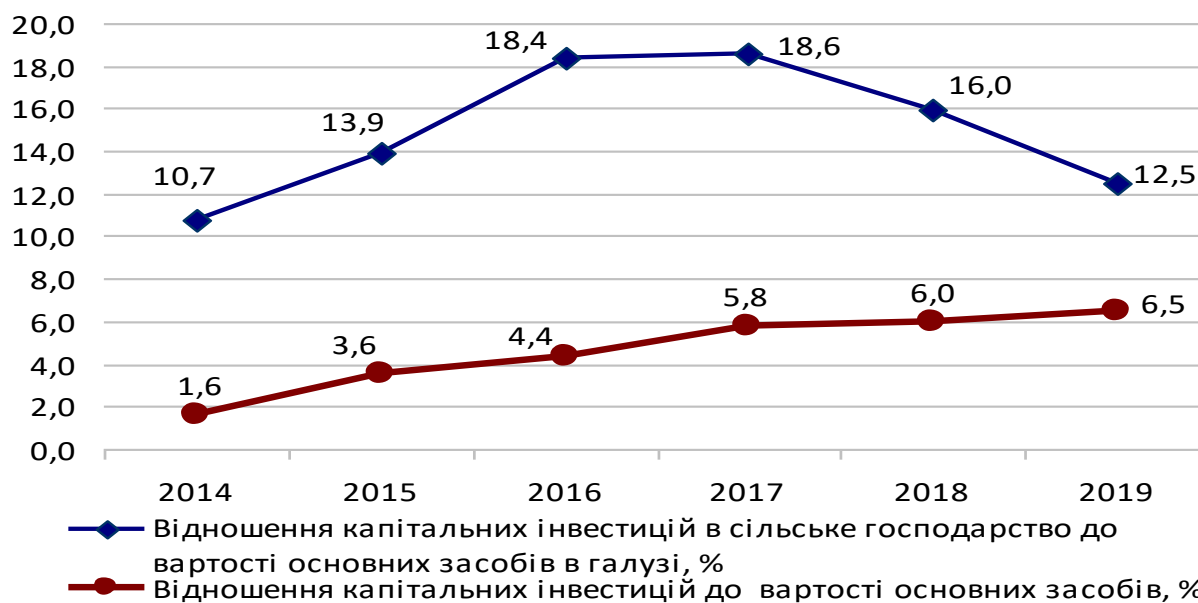

Рис. 2.7. Відношення капітальних інвестицій до вартості основних засобів

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Загалом, для України як держави, яка входить до ТОП-10 країн світу за поставками основних видів продовольчої продукції на міжнародні товарні ринки, сільське господарство має стати пріоритетним напрямом для інвестування.

При цьому аналіз частки капітальних інвестицій у сільське господарство Дніпропетровської області у загальних їх обсягах показав, що в області вирішення проблем інвестиційної підтримки галузі знаходиться на достатньо низькому рівні (табл. 2.4).

Як видно з даних таблиці 2.4 Дніпропетровська область є лідером в освоєнні капітальних інвестицій і в 2018-2019 рр. її частка в загальнодержавних обсягах інвестицій в основні фонди перевищує 10%. Однак в цей же період спостерігається скорочення капітальних інвестицій у сільське господарство області спочатку до 5,2 % у 2018 р., а потім до 3,9 % у 2019 р., що стало найнижчим показником за останні 10 років.

Таким чином не зважаючи на те, що сільське господарство області забезпечує до 10,5% валової продукції у валовому регіональному продукті спостерігається значне недофінансування галузі у напрямі оновлення її основних

виробничих фондів. Загалом, основні тенденції вкладання капітальних інвестицій соціально-економічного розвитку регіону й галузі відображено на рисунку 2.8.

Таблиця 2.4

Динаміка капітальних інвестицій в економіку і сільське господарство
України та Дніпропетровської області за 2010-2019 рр.

Роки	Капітальні інвестиції – всього, млрд. грн.		Частка інвестицій області в загальній сумі по Україні, %	Капітальні інвестиції в с.-г. та мисливство, млрд. грн.		Частка інвестицій в с.-г. області в загальній сумі по області, %	Темпи росту інвестицій в області до попереднього року, %	
	в Україні	в області		в Україні	в області		до загальної суми	до суми в с.-г.
2010	180,6	16,0	8,9	10,8	0,7	4,5	100,0	100
2011	241,3	22,1	9,2	16,1	1,2	5,6	138,1	171,8
2012	273,3	22,5	8,2	18,6	1,2	5,4	101,8	98,4
2013	249,9	21,3	8,5	18,2	1,0	4,8	94,6	84,2
2014	219,4	20,4	9,3	18,4	1,3	6,5	95,6	128,7
2015	273,1	25,9	9,5	29,3	1,7	6,5	127,3	128,1
2016	359,2	33,2	9,2	49,7	3,6	10,9	128,0	212,6
2017	448,5	42,9	9,6	63,4	3,9	9,0	129,4	107,2
2018	578,7	60,3	10,4	65,1	3,2	5,2	140,5	81,7
2019	624,0	67,0	10,7	58,6	2,6	3,9	111,1	82,8

Джерело: складено автором за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області

Як зазначалося в попередніх підрозділах цієї роботи в умовах ринкової економіки для будь-якого об'єкта інвестування важливими критеріями розвитку галузі є її інвестиційна привабливість та інвестиційна стабільність, що визначають напрями інвестиційної активності та забезпечують його результативність й ефективність. Таким чином залучення інвестиційних коштів у галузь у значній мірі залежить від її інвестиційної привабливості, що у свою чергу визначається наявними інвестиційним потенціалом та інвестиційними ризиками. Тому, перш за все, проаналізуємо показники, що характеризують

інвестиційну привабливість сільського господарства та визначимося наскільки привабливою для інвесторів є ця галузь національної економіки.

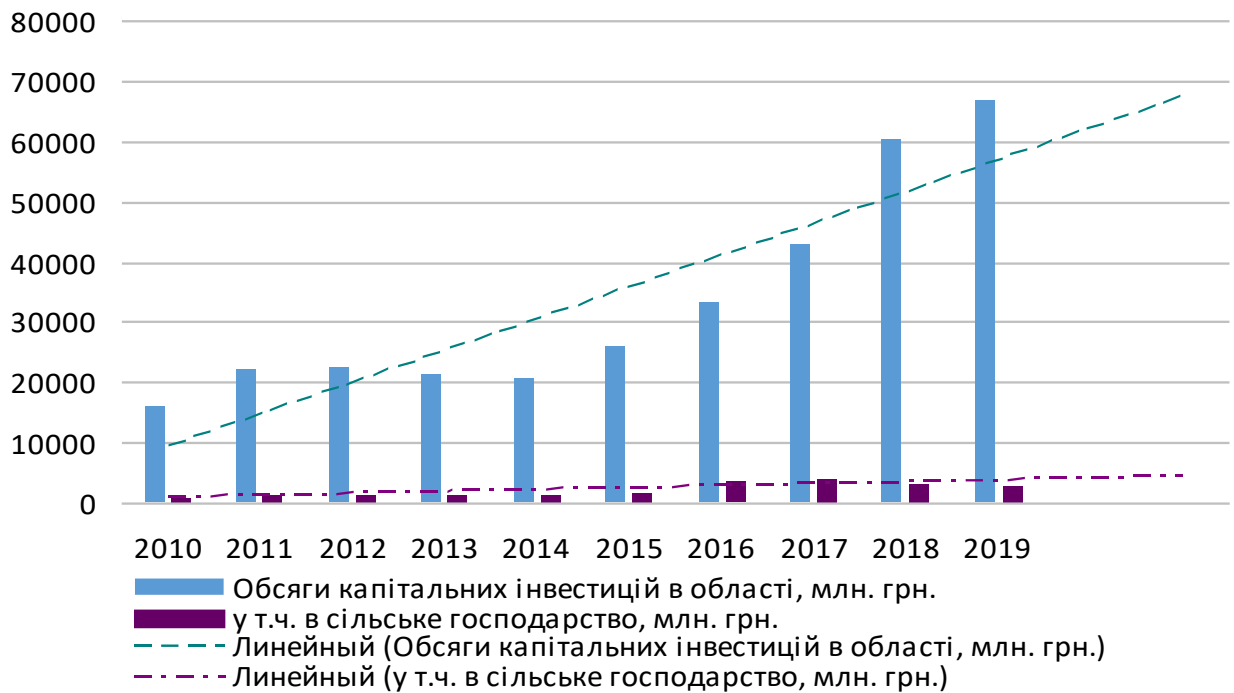

Рис. 2.8. Тенденції вкладання капітальних інвестицій в економічний розвиток та в сільське господарство Дніпропетровської області за 2010-2019 рр.

Джерело: складено автором за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області

Перш ніж оцінювати інвестиційний потенціал сільського господарства зупинимося на визначенні основних критеріїв та показників, які будуть покладені в основу такого аналізу. Наразі існує декілька методичних підходів до оцінювання інвестиційного потенціалу країни та окремих регіонів. Нам імпонує методичний підхід що розроблений І.Олександренко [121] з визначення інтегрованого показника інвестиційного потенціалу регіону, що враховує його забезпеченість фінансовими, трудовими, виробничими та природними ресурсами, які є основними важелями здійснення інвестиційних процесів. Алгоритм розрахунку інтегрованого показника інвестиційного потенціалу регіонів, який запропонований автором передбачає проведення розрахунків за наступними етапами:

I етап – визначення переліку показників за критеріями забезпеченості

фінансовими, трудовими, природними та виробничими ресурсами, які впливають на рівень інтегрального показника за кожним критерієм;

II етап – визначення часткових коефіцієнтів, що формують інтегральний показник забезпеченості фінансовими, трудовими, природними та виробничими ресурсами з урахуванням різнорідності показників та їх внутрішньо регіональних коливань шляхом застосування проміжного коефіцієнта стандартизованого квадратичного відхилення за z-оцінкою (факторіальної дисперсії) за формулою (2.1):

$$K\sigma = \frac{Z_i}{S}, \quad (2.1),$$

де: $K\sigma$ – частковий коефіцієнт факторіального показника дисперсії i -го регіону;

Z_i – числове значення окремого факторіального показника по i -му регіону;

S – стандартизоване відхилення показника.

При цьому стандартизоване відхилення визначається за формулою (2.2):

$$S = \sqrt{\frac{\sum (Z_i - \bar{Z})^2}{n}} \quad (2.2),$$

де: Z – середньоарифметичне значення факторіального показника для всіх досліджуваних регіонів;

n – кількість регіонів.

III етап – розрахунок інтегральних показників забезпеченості за видами ресурсів: фінансовими, трудовими, природними та виробничими ресурсами регіонів. Інтегральний показник визначатиметься за формулою (2.3):

$$I_i = \sqrt{\sum_{i=1}^n (1 - K\sigma_i)^2} \quad (2.3),$$

де: I_i – інтегральний показник забезпеченості окремими видами ресурсів i -го регіону;

n – кількість одиниць сукупності;

$K\sigma_i$ – частковий коефіцієнт факторіального показника по i -му регіону.

За результатами розрахунку найвищий рейтинг забезпеченості фінансовими, трудовими, виробничими чи природними ресурсами буде мати той регіон, що має максимальне значення інтегрованого показника.

IV етап – розрахунок інтегрального індексу забезпеченості регіону інвестиційними ресурсами та визначення рейтингової позиції регіону відповідно до його інвестиційного потенціалу. Найвищий інвестиційний рейтинг матиме той регіон, значення інтегрального індексу якого є найвищим. Інтегральний індекс інвестиційного потенціалу визначається як середня арифметична інтегральних показників забезпеченості регіону фінансовими, трудовими, виробничими та природними ресурсами за наступною формулою (2.4):

$$I_i = \frac{I_f + I_t + I_v + I_p}{4} \quad (2.4),$$

де: I_i – інтегральний індекс інвестиційного потенціалу i -го регіону;

I_f – інтегральний показник забезпеченості фінансовими ресурсами i -го регіону;

I_t – інтегральний показник забезпеченості трудовими ресурсами i -го регіону;

I_v – інтегральний показник забезпеченості виробничими ресурсами i -го регіону;

I_p – інтегральний показник забезпеченості природними ресурсами i -го регіону.

У розвиток даного підходу пропонуємо розраховувати інвестиційний потенціал сільського господарства за регіонами як сумарний показник забезпеченості галузі інвестиційними ресурсами різного виду: фінансовими, людськими, матеріально-технічними та природно-біологічними та визначати його за такими критеріями і показниками (табл. 2.5).

Для розрахунку інвестиційного потенціалу галузі за регіонами було використано статистичну інформацію Державної статистичної служби України та управлінь статистики в областях України за 2019 рік за допомогою інструментів програмного забезпечення Excel.

Критерії та показники що характеризують інвестиційний потенціал сільського господарства України

Критерії	Показники
Забезпеченість фінансовими ресурсами	Обсяг капітальних інвестицій в розрахунку на одну особу, що проживає у сільській місцевості, грн.; Сукупні фінансові результати від звичайної діяльності в галузі до оподаткування, млн. грн.; Обсяги кредитів наданих в економіку регіону на одну особу наявного населення, грн.; Доходи місцевих бюджетів на одну особу наявного населення, грн.; Кошти фізичних осіб зосереджені на банківських рахунках на одну особу наявного населення, грн.; Наявний дохід на одну особу наявного населення, грн.; Частка валового регіонального продукту в ВВП країни, % Середньомісячна номінальна заробітна плата працівників галузі, грн.
Забезпеченість трудовими ресурсами	Середньорічна кількість працівників зайнятих у сільському господарстві, тис. осіб. Економічна активність населення у сільській місцевості, тис осіб Рівень зареєстрованого безробіття в сільській місцевості, % Кількість померлих громадян на 1000 наявного населення, осіб Потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць, тис. осіб Частка науковців у сукупній чисельності наявного населення, % Продуктивність праці в підприємствах, які здійснювали сільськогосподарську діяльність,
Забезпеченість виробничими ресурсами	Кількість суб'єктів, господарювання, що здійснюють сільськогосподарську діяльність, одиниць Кількість фермерських господарств, одиниць Вартість основних засобів суб'єктів, господарювання, що здійснюють сільськогосподарську діяльність, млн. грн. Наявність тракторів суб'єктів, господарювання, що здійснюють сільськогосподарську діяльність 1000 га ріллі
Забезпеченість природно-біологічними ресурсами	Площа сільськогосподарських угідь, тис. га Площа ріллі, тис. га Площа багаторічних насаджень Площа природних пасовищ та сіножатей Площа лісів, тис. га Площа водойм, тис. га Поголів'я основного стада ВРХ

Джерело: розроблено автором

На основі даної методики розраховано інтегровані показники забезпеченості сільського господарства регіонів України фінансовими, трудовими, виробничими, природними ресурсами що представлені у таблиці 2.6.

За даними таблиці 2.6 можна побачити, що найвищий рівень

забезпеченості фінансовими ресурсами спостерігається у Київській, Дніпропетровській, та Харківській областях. За трудовим потенціалом лідируючі позиції у Житомирській, Чернігівській та Дніпропетровській області. За виробничим потенціалом більш привабливими для інвесторів є Дніпропетровська, Одеська та Харківська області, а за природними ресурсами Харківська, Дніпропетровська та Житомирська області.

Таблиця 2.6

Інтегральні показники оцінювання інвестиційного потенціалу сільського господарства регіонів за 2019 рік

Регіон	Інтегральний показник щодо забезпечення:				Інтегр. індекс ІІ*	Рейтинг регіону
	фінансовими ресурсами	трудовими ресурсами	виробничими ресурсами	природними ресурсами		
Вінницька	8,47	6,02	1,09	2,47	4,51	12
Волинська	7,92	6,53	1,32	2,04	4,45	15
Дніпропетровська	9,76	8,58	4,26	4,42	6,76	1
Донецька	5,52	5,38	2,21	3,36	4,12	18
Житомирська	7,46	9,86	0,96	4,92	5,80	4
Закарпатська	9,08	4,62	1,90	2,36	4,49	14
Запорізька	9,23	6,72	2,56	3,24	5,44	6
Івано-Франківська	8,47	4,43	1,18	2,18	4,07	19
Київська	9,67	7,52	2,65	2,65	5,88	3
Кіровоградська	6,15	6,77	1,66	2,56	4,29	16
Луганська	6,12	5,51	1,02	2,48	3,78	22
Львівська	8,52	5,26	3,10	2,52	4,85	10
Миколаївська	8,16	6,21	2,69	2,50	4,89	9
Одеська	8,76	6,97	4,06	3,42	5,80	5
Полтавська	8,24	7,20	1,72	3,84	5,25	7
Рівненська	7,88	4,37	1,14	2,75	4,04	20
Сумська	7,68	7,06	1,02	2,47	4,56	11
Тернопільська	7,36	4,65	1,09	1,82	3,73	23
Харківська	9,72	8,08	3,86	5,12	6,70	2
Херсонська	7,67	6,36	1,62	2,38	4,51	12
Хмельницька	6,60	6,52	1,12	1,82	4,02	21
Черкаська	7,05	6,65	0,98	1,94	4,16	17
Чернівецька	7,10	4,68	1,36	1,74	3,72	24
Чернігівська	7,42	8,38	1,03	3,04	4,97	8

* інвестиційний потенціал

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Дослідження показують, що до трійки безперечних лідерів (рис. 2.9)

увійшли Дніпропетровська, Харківська та Київська області, які мають досить високі показники за всіма критеріями та очолюють рейтингову таблицю 2.6.

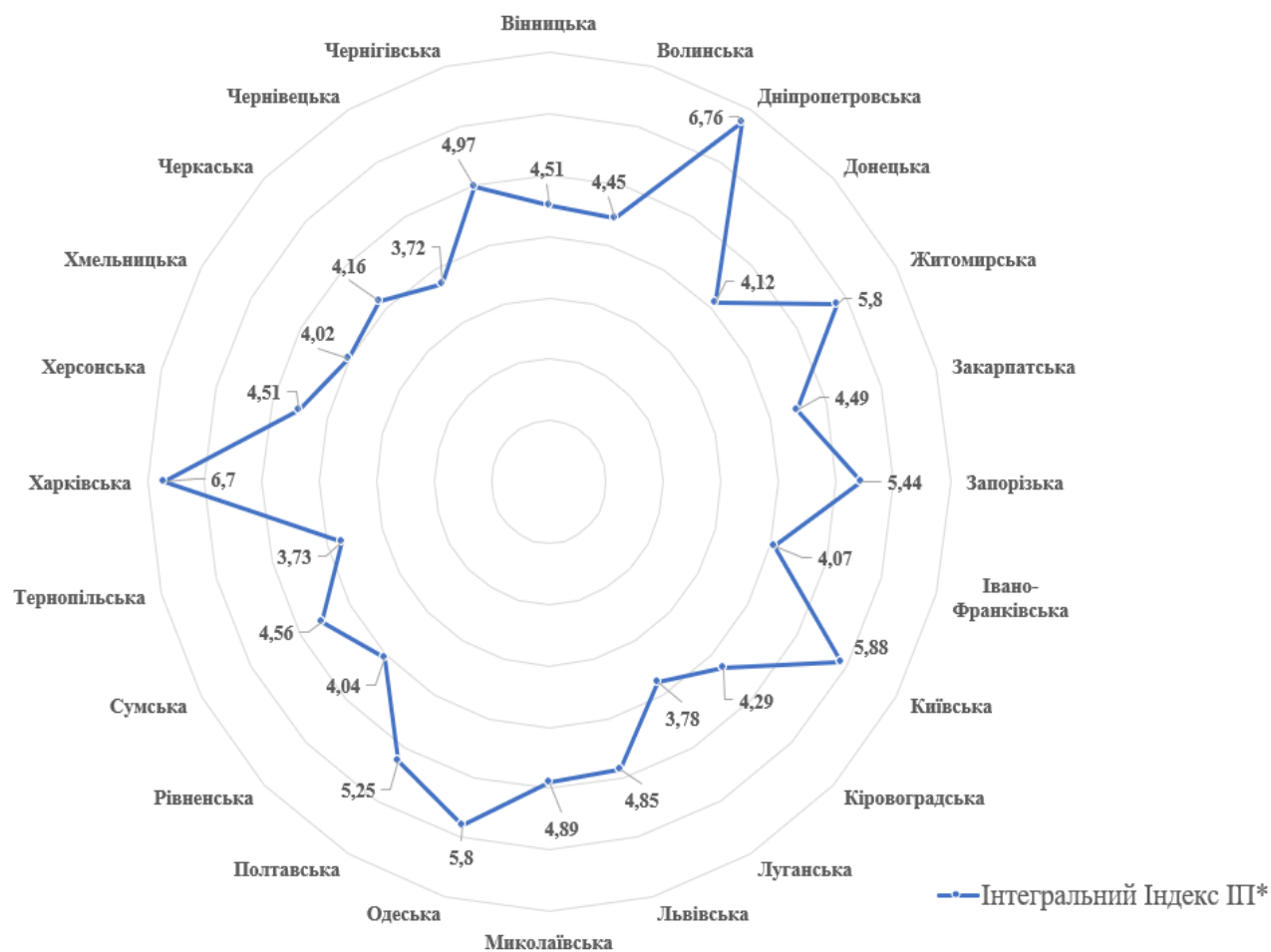

Рис. 2.9. Зміна інтегрального індексу по регіонам України, 2019 рік

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Розрахунок інтегрального індексу в якому враховано всі критерії дозволив зробити рейтингову оцінку інвестиційної привабливості регіонів з урахуванням інвестиційного ризику, які для згруповано у чотири групи (табл. 2.7).

На підставі здійсненого аналізу за методикою рейтингових оцінок інвестиційного потенціалу та інвестиційного ризику (за умови більш детальної оцінки інвестиційного ризику по кожному з регіонів з використанням методу експортних оцінок) можна заповнити матрицю визначення рівня інвестиційної привабливості сільського господарства за регіонами. Однак зважаючи на дещо

інший вектор нашого дослідження у межах даної роботи ми абстрагуємося від цієї проблеми.

Головний висновок, що ми зробили за результатами цього дослідження – це підтвердження високої інвестиційної привабливості Дніпропетровської області, сільське господарство якої має значний інвестиційний потенціал та є, на наш погляд, найбільш привабливою для іноземних інвесторів (рис. 2.10).

Таблиця 2.7

Визначення інвестиційнопривабливих регіонів України для вкладання коштів у сільське господарство

Група	Регіон	Інвестиційний Індекс	Рейтинг	Характеристика групи за інвестиційним ризиком
I. Високий інвестиційний потенціал	Дніпропетровська	6,76	1	До групи увійшли області з гарною розвинутою промисловістю, добре забезпечені високоосвіченими трудовими ресурсами та інфраструктурою, висока концентрація природних ресурсів – <i>ризиків низькі</i>
	Харківська	6,7	2	
	Київська	5,88	3	
	Житомирська	5,8	4	
	Одеська	5,8	5	
	Запорізька	5,44	6	
II. Середній інвестиційний потенціал	Полтавська	5,25	7	До групи увійшли області з помірно розвинутою промисловістю, добре забезпечені трудовими ресурсами та інфраструктурою, природні ресурси на рівні вище середнього – <i>ризиків помірні</i>
	Чернігівська	4,97	8	
	Миколаївська	4,89	9	
	Львівська	4,85	10	
	Сумська	4,56	11	
	Вінницька	4,51	12	
III. Помірний інвестиційний потенціал	Херсонська	4,51	12	До групи увійшли області з різними характеристиками щодо виробничого потенціалу та наявності природних ресурсів, в окремих регіонах є значні соціальні та політичні проблеми, проблеми з трудовими ресурсами – <i>ризиків середні</i>
	Закарпатська	4,49	14	
	Волинська	4,45	15	
	Кіровоградська	4,29	16	
	Черкаська	4,16	17	
	Донецька	4,12	18	
IV. Низький інвестиційний потенціал	Івано-Франківська	4,07	19	До групи увійшли області з різними характеристиками щодо фінансового, виробничого та трудового потенціалу. Природні ресурси не значні, високі показники міграції, в окремих регіонах є значні соціальні та політичні проблеми – <i>ризиків високі</i>
	Рівненська	4,04	20	
	Хмельницька	4,02	21	
	Луганська	3,78	22	
	Тернопільська	3,73	23	
	Чернівецька	3,72	24	

Джерело: складено автором

Згідно з аналізом структури сектору прямих іноземних інвестицій, іноземні інвестори нелегко інвестують у сільське господарство на основі критеріїв оцінки привабливості галузі. Прямі іноземні інвестиції в сільське господарство за останні п'ять років не перевищили 3% загальних інвестицій в економіку України. Країнами-лідерами за походженням інвестицій, за даними Держкомстату України [168], є США, Кіпр, Велика Британія, Нідерланди, Російська Федерація, Німеччина. Серед регіонів найбільші обсяги іноземного капіталу були вкладені в Києві, Дніпропетровській, Донецькій та Київській областях.

Рис. 2.10. Рівень інвестиційної привабливості сільського господарства України

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Аналіз надходження прямих іноземних інвестицій в Україну за останні десять років досить докладно здійснено в роботах І. Безп'ятої [15], І.Назаренко, Н.Патики [133], В. Плаксієнка [143] та інших науковців. Практично всі вони

спираючись на статистичні дані констатують, що, на жаль, залучення іноземних інвестицій у сільське господарство знаходиться на дуже низькому рівні й не перевищує 2% від загальної суми прямих іноземних інвестицій (далі ПІІ), що надходять до України. Як зазначає Н. патика за період 2010-2017 рр. обсяги ПІІ у сільське господарство України були дуже незначними, а їх частка в загальних обсягах ПІІ в національну економіку знаходилася у межах 1,72-1,33%. [133].

Крім того, це свідчить про те, що рівень привабливості українських сільськогосподарських інвестицій для іноземних інвесторів дуже низький. В основному це пов'язано з такими факторами, як високий інвестиційний ризик, недостатня рентабельність інвестиційного капіталу та більш тривалий термін повернення інвестиційного капіталу. Тим не менш, це не виробництво кращої продукції в українській економіці для іноземних інвесторів, а процес.

До речі варто зазначити, що з початком війни на Сході України почався відтік іноземних інвестицій у сільське господарство й відбулося скорочення їх загальної суми з 776,9 млн. дол. США у 2014 році до 500,1 млн. дол. США на початок 2018 р., а на кінець 2019 р. їх обсяги ще скоротилися до позначки 256 млн. дол. США. Загалом за офіційними статистичними даними [168] надходження прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в Україну з січня по грудень 2019 року склав 129,5 млн. доларів США та сума, залучена від початку прямих іноземних інвестицій (власного капіталу) в українську економіку на 1 липня 2019 року, принесла 33724,4 млн. доларів США. США

Залучені інвестиції спрямовуються у сферу розвитку економічної діяльності. Станом на 1 липня 2019 року найбільші обсяги прямих інвестицій були спрямовані на промислові підприємства – 33,3% та установи та організації, що здійснюють оптові та роздрібні операції. Ремонт автомобілів та мотоциклів – 16,6%. Основними сферами економічної діяльності, пов'язаними з капітальними вкладеннями у першому півріччі 2019 року, є промисловість – 40,3%, будівництво – 10,8%, сільське господарство, лісове господарство, рибальство – 10,1%, телекомунікації – 3,7%, оптова та роздрібна торгівля. Ремонт автомобілів та мотоциклів – 7,9%, транспорт, складське господарство, пошта та кур'єрська

служба – 8,4%, управління та загальна оборона. Обов'язкове соціальне страхування – 5,4%, операції з нерухомістю – 4,9% [168].

До основних країн-інвесторів належать Кіпр – 29,4%, Нідерланди – 22,0%, Велика Британія – 6,1%, Німеччина – 5,2%, Швейцарія – 4,9%, Австрія – 3,4% і Віргінські Острови (Брит.) - 3,1%.

Тому, оскільки вони становили 73,3% інвестицій у першій половині 2019 року, основним джерелом капітальних вкладень у сільське господарство залишаються кошти самих компаній та організацій. Кредити банків та інші борги становили 7,7% загального обсягу інвестицій за цей період.

За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 9,0 відсотка капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 0,8 відсотка усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 6,6 відсотка. Інші джерела фінансування становлять 2,6 відсотка.

За рахунок державного та місцевого бюджетів купується 9,0% капітальних вкладень. Використання коштів іноземними інвесторами становить 0,8% від усіх інвестицій і є частиною коштів домогосподарств для будівництва житла, що становить 6,6%. Інші джерела фінансування – 2,6 відсотка.

Проте, Україна все ще залишається привабливою для інвестицій, вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні. При цьому важливим посилом для зарубіжних інвесторів стало повідомлення про відкриття ринку землі, що в цілому позитивно вплинуло на оцінку інвестиційної привабливості нашої країни міжнародними експертами.

Так, у рейтингу Doing Business 2019 Україна піднялася на +5 пунктів до 71-ї зі 190 країн. Країна продемонструвала найбільше зростання в таких категоріях, як податки (110 позицій, 54 місце), міжнародна торгівля (+70 позицій, 78 місце) та захист інвесторів (+56 позицій, 72 місце).

Також, слід відзначити, що рейтингове агентство Moody's Investors Service підвищило суверенний рейтинг України. Він змінився з Caa2 до Caa1, що означає зміну прогнозу з «позитивного» на «стабільний».

12 квітня 2019 року Standard & Poor's підтвердив довгострокові та короткострокові кредитні рейтинги України в іноземній та національній валюті за рейтингом «В-/В». Прогноз стабільний.

Крім того, Україна посідає 83 місце зі 140 у Глобальному індексі конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index). У рейтингу 140 країн Україна займає 110 місце у національних інститутах, 57 місце у розвитку інфраструктури, 77 місце у адаптації сучасних технологій, макроекономічна стабільність – 131 місце, охорона здоров'я – 94 місце, освіта – 46 місце, ринкова продукція – 73 місце, ринок праці – 66 місце, фінансова система – 117 місце, обсяг ринку – 47 місце, динаміка бізнесу – 86 місце, здатність до інновацій – 58 місце.

В свою чергу під нами також було розглянуто складники рейтингу ступеня сприятливості умов ведення бізнесу України. Рейтинги складено за показниками 2016 і 2019 років, в першу чергу з метою порівняння змін та оцінки прогресу України по окремих складових рейтингу ступеня сприятливості умов ведення бізнесу (додаток Д).

До складових даного рейтингу на кшталт західних аналогічних рейтингів було включено показники простоти одержання кредиту, легкість започаткування бізнесу та реєстрації власності, рівень захисту міноритарних акціонерів, рівень забезпечення виконання контрактів, показники сплати податків, показники міжнародної торгівлі, простота отримання дозволів на будівництво та приєднання до електромережі, врегулювання неплатоспроможності.

Як видно з додатків Д і Е у 2019 році в порівннні з 2016 роком дещо покращилися показники рейтингу ступеня сприятливості умов ведення бізнесу щодо реєстрації власності, започаткування бізнесу, одержання кредиту, отримання дозволів на будівництво та врегулювання неплатоспроможності, але при цьооу спостерігається зниження рівня захисту міноритарних акціонерів з 88 до 82 пунктів, рівня сплати податків з 107 до 102 пунктів, простота приєднання до електромереж з 137 до 132 пунктів.

Проте потенціал регіонів України в залученні іноземних інвестицій

залишається значною мірою невикористаним внаслідок незадовільних темпів реформування економіки. Іноземні інвестори проводять комплексне дослідження економічного розвитку України, щоб визначити пріоритети капіталу. Аналізуючи ситуацію сфер та галузі, вони враховують процес реформ в Україні. У сучасних умовах пріоритетами фінансово-економічної стабілізації є створення правових механізмів захисту приватних інвестицій, створення організаційно-правових систем мобілізації фінансових ресурсів, іноземних інвестицій, розробка механізму національних гарантій для іноземних доходів, валютних доходів, цінних паперів та фондових ринків, розвиток іпотечних кредитів, інвестиції у виробництво та соціальні послуги на основі обмеженої грошової маси. Все це має здійснюватися на основі національного протекціонізму, який на цей час ще тільки розвивається.

Тому перетворення України на сильного сільськогосподарського виробника вимагає фінансової стабільності, яка ґрунтується на надійній та послідовній інвестиційній політиці за участю державних установ та іноземного капіталу. Щоб посилити цей процес, необхідно створити конкурентний агробізнес, модернізувати та перебудувати існуючі технологічні потужності компанії, а також забезпечити соціально-орієнтовані структурні зміни у сільській місцевості. Щоб досягти цієї мети, потрібно інвестувати в новітні технології. Ресурсозбереження, наукоємні, екологічно чисті технології та структурний розвиток аграрного українського індустріального парку.

2.2. Тенденції формування технічних ресурсів та інвестиційна привабливість у сільському господарстві України

Технічні сільськогосподарські ресурси – це технічні інструменти для мобільних та канцтоварів, включаючи машини, механізми, інструменти, пристрої, інструменти, що використовуються у виробництві продуктів для

власного споживання, та сировину для промислових переробних підприємств. Ці ресурси є рушійною силою інноваційного сталого розвитку сільського господарства, а їх наявність гарантує безперебійний випуск сільськогосподарської продукції. Вони, як засоби праці входять до складу основних засобів сільського господарства та характеризуються групою показників, що визначає рівень фондоозброєності та фондооснащеність сільського господарства.

Загалом динаміку показників щодо наявності та руху основних засобів, а також їх ролі в забезпечення ефективності сільського господарства за останні роки відображено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка основних засобів у сільському господарстві України

Показники	2015	2016	2017	2018	2019	2019 до 2015, %
Сільськогосподарські угіддя, тис га	41508	41505	41489	41329	41310,9	99,5
Кількість найманих працівників, тис. осіб	5930	5849,6	5844,9	5999,5	5237	88,3
Вартість основних засобів на кінець року, млн. грн.	210169	270467	341622	407146	469383	223,3
Надійшло основних засобів, млн. грн.	40217	62631	77740	93176	95149	236,6
- з них введено в дію	20821	39576	44841	55791	50205	241,1
Вибуло основних засобів, млн. грн.	10460	12754	16700	28828	26716	255,4
- з них ліквідовано	1242	1497	1909	2361	2503	201,5
Амортизація (знос) основних засобів за рік	14068	16840	19504	28452	17977	127,8
Фондоозброєність, тис. грн. /1 працівника	35,4	46,2	58,4	67,9	89,6	2,5
Фондооснащеність, тис. грн./ 1 га с.-г. угідь	5,06	6,52	8,23	9,85	11,36	2,24

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Як бачимо з даної таблиці вартість основних фондів у сільському господарстві має стійку тенденцію до зростання. Це зумовило поступальне покращення показників ефективності використання основних засобів, які у 2019 році досягли найбільшого значення за досліджуваний період: фондоозброєність сільського господарства зростає до 89600 грн. на 1 найманого працівника, а фондооснащеність до 11360 гривень на 1 га, що у валютному виразі дорівнює 454 дол. США за курсом 25 грн. за 1 дол. США.

Однак, ці показники у порівнянні з показниками зарубіжних країн залишаються незначними. Так, фондооснащеність у сільському господарстві США у 2017 році складала 22198 дол. США, у Франції – 8416 дол. США, в Польщі – 5039 дол. США. Як зазначають науковці [51] фактична оснащеність сільського господарства України з розрахунку на одиницю площі значно відстає за цим показником від інших країн. Так, станом на 1 січня 2018 р. вартість основних засобів на 1 га сільськогосподарських угідь в Україні була меншою порівняно з аналогічним показником у Польщі – 20,1 рази, у Великобританії – 25,2, у Чехії – 25,6, в Угорщині – 31,7, Франції – 33,5 та в Німеччині – 88,4 рази [112]. Окрім того зважаючи на те, що знос основних засобів на кінець 2019 року складає 38,3%, можна констатувати достатньо складну ситуацію у галузі щодо її забезпечення основними засобами. Таким чином ми бачимо, що в Україні є значні резерви для нарощування свого технічного потенціалу, а отже й продуктивності праці та обсягів валової продукції в сільському господарстві.

За умов ринкових трансформацій в Україні однією з головних для забезпечення ефективного і сталого розвитку функціонування сільськогосподарських підприємств є проблема їх забезпечення технічними ресурсами. Від цього залежить економічний розвиток аграрних виробництв, конкурентоспроможність продукції та ефективність їх діяльності. Оскільки наразі більше 80% сільськогосподарської продукції це продукція рослинництва, то зупинимося на аналізі забезпечення сільського господарства основними технічними засобами призначеними для її вирощування. Так, зокрема, зупинимося на тракторному парку, який є системовизначальним чинником

формування технічних ресурсів сільського господарства (рис. 2.11).

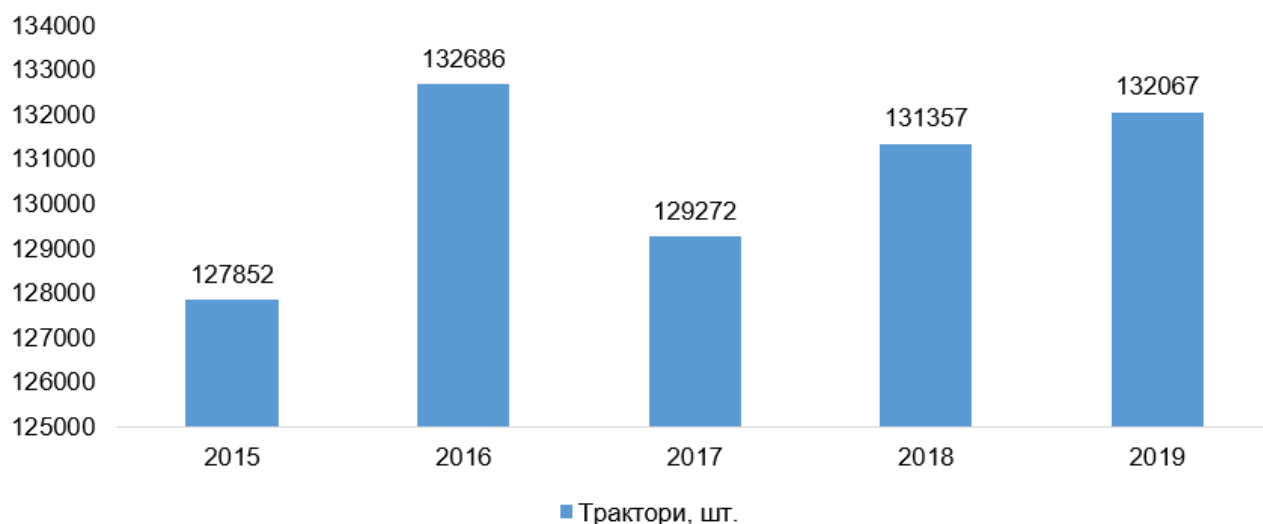

Рис. 2.11. Наявність тракторів у сільському господарстві України

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Як бачимо з даного рисунку кількість тракторів у галузі не має чітко вираженої тенденції й коливається в межах від 127,9 тис. од. до 132,7 тис. одиниць. При цьому як бачимо з рис. 2.12 найбільш складним для галузі був 2017 рік, що також спричинило тимчасовий відтік коштів на капіталовкладення й придбання нової техніки.

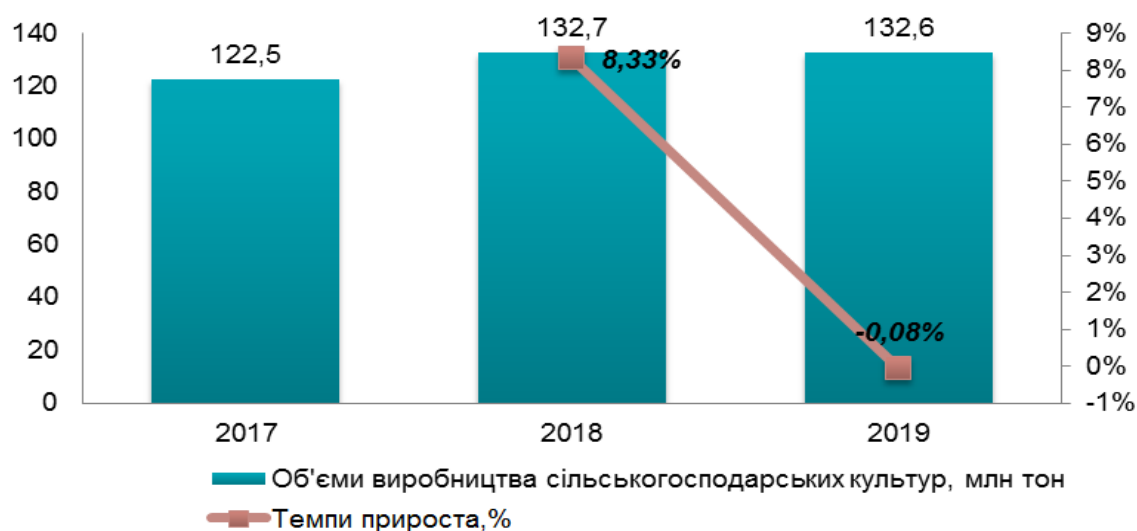

Рис. 2.12. Обсяги виробництва продукції рослинництва основних сільськогосподарських культур у натуральному вираженні.

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Залежно від наявності тракторного парку в господарствах комплектуються різні навісні сільськогосподарські знаряддя. Загалом, потреба в сільськогосподарській техніці в Україні, залежить від змін національних параметрів аграрного сектору, оскільки вони купуються сільськогосподарськими підприємствами для обробітку землі та збирання врожаю.

Основні показники з придбання сільськогосподарської техніки за останні 3 роки наведені в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Купівля сільськогосподарськими підприємствами України основних видів технічних засобів за потужністю, видами та марками за 2017-2019 рр.

Найменування	Кількість, шт.			Відхилення 2019 р. до 2017 р.	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	шт. (+/-)	%
Трактори всіх видів	3688	3105	2109	-1579	57,2
з них: - потужністю менше 40 кВт	95	108	61	-34	64,2
у % до загальної кількості	2,6	3,5	2,9	+0,3 в.п.	
потужністю від 40 до 60 кВт	323	257	187	-136	57,9
у % до загальної кількості	8,8	8,3	8,9	+0,1 в.п.	
потужністю від 60 до 100 кВт	1489	1320	817	-672	54,9
у % до загальної кількості	40,4	42,5	38,7	-1,7 в.п.	
потужністю понад 100 кВт	1782	1420	1044	-738	58,6
у % до загальної кількості	48,3	45,7	49,5	+1,2 в.п.	
Плуги	1786	1483	924	-862	51,7
Культиватори	2374	1828	1330	-1044	56,0
Борони	2740	2505	1974	-766	72,0
Сівалки	2322	1718	1323	-999	57,0
Жатки валкові	1194	828	566	-628	47,4
Молотарки	68	57	39	-29	57,4

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України [169]

Із даної таблиці видно, що в структурі надходження тракторів на сільськогосподарські підприємства все більшу частку займають трактори потужністю 100 кВт і більше, так якщо у 2017 р. їх частка становила 48,3%, у 2018р.- 45,7%, то у 2019 цей показник зріс до 49,5% від загальної кількості придбаних машин. Як зазначають аналітики [7] частково це пов'язано з модернізацією великого агробізнесу (агрохолдингів), консолідацією земель та появою багатьох вживаного обладнання, що дозволяє малим і середнім підприємствам закуповувати її за доступною ціною. Структура закупівель на 38,7% складає механічний трактор потужністю 60-100 кВт –це 1,7 в.п. менше ніж у 2017 р. Як і раніше, це пов'язано з модернізацією компанії та можливістю частково компенсувати витрати на закупівлю за рахунок державної підтримки вітчизняного обладнання. Відсоток тракторів потужністю 40-60 кВт і менше 40 кВт становить 8,9% та 2,9% відповідно. Крім фермерів, домогосподарства для сільського господарства закуповують мінітрактори та тракторне обладнання малої потужності.

Як зазначають наукові та незалежні аналітики [7, 19, 61, 115] купуючи новий трактор, підприємство з великою ймовірністю придбає й комплектуючу техніку для обробітку ґрунту, посіву зернових, посадки, догляду за посівами (насадженнями) та ін. Найпопулярніші агрегати: плуг, культивация, борона, сівалка. Тобто необхідність прямого монтажу залежить від попиту на трактор. І це наглядно видно з таблиці 2.12 де чітко спостерігається тенденція як до зниження кількості придбаної техніки, так і до зниження навісного знаряддя до неї. При цьому залежність є майже пропорційною – купівля тракторів знизилася на 57,2% і кількість придбаних плугів, культиваторів, сівалок також упала на 51,7%, 56% і 57% відповідно.

Для визначення пріоритетних напрямів відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві доцільно проаналізувати основні тенденції зміни посівних площ під сільськогосподарськими культурами та зміни кількості технічних засобів за їх основними видами, що дозволить визначити, які саме напрями рослинництва є найбільш затребуваними та які технічні ресурси

потребують якнайшвидшого відтворення.

Перш за все проаналізуємо зміни структури посівних площ під основними сільськогосподарськими культурами (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Аналіз динаміки та структури посівних площ під основними сільськогосподарськими культурами за період 2000-2019 рр.

Культури	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2019 у % до	
									2000	2010
Посівна площа всього, тис. га	27173	26044	26952	26902	27026	27585	27699	28001	103,0	103,9
у тому числі: Зернові та зернобобові	13646	15005	15090	14739	14401	14624	14839	15318	112,3	101,5
у % до загальної площі	50,2	57,6	56,0	54,8	53,3	53,0	53,6	54,7	+4,5 в.п.	-2,9 в.п.
з них кукурудза на зерно	1364	1711	2709	4123	4286	4520	4580	5005	366,9	184,8
у % до загальної площі	5,0	6,6	10,1	15,3	15,9	16,4	16,5	17,9	+12,9 в.п.	+11,3 в.п.
Культури технічні	4187	5260	7296	8350	8852	9259	9266	9130	218,1	125,1
у % до загальної площі	15,4	20,2	27,1	31,0	32,8	33,6	33,5	32,6	+17,2 в.п.	+12,0 в.п.
з них: соняшник	2943	3743	4572	5105	6073	6034	6117	5928	201,4	129,7
у % до загальної площі	10,8	14,4	17,0	19,0	22,5	21,9	22,1	21,2	+10,4 в.п.	+6,8 в.п.
буряк цукровий	856	652	501	237	292	316	276	222	25,9	44,3
у % до загальної площі	3,2	2,5	1,9	0,9	1,1	1,1	1,0	0,8	-0,4 в.п.	-1,7 в.п.
льон-довгунець	23	25	1	2	2	2	1	1	4,3	100
у % до загальної площі	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1 в.п.	-0,1 в.п.
Картопля, овочеві та баштанні	2277	2041	1967	1823	1841	1844	1825	1828	80,3	92,9
у % до загальної площі	8,4	7,8	7,3	6,8	6,8	6,7	6,6	6,5	-1,9 в.п.	-1,3 в.п..
з них картопля	1629	1514	1408	1291	1312	1323	1319	1309	80,4	93
у % до загальної площі	6,0	5,8	5,2	4,8	4,9	4,8	4,8	4,7	-1,3 в.п.	-1,1 в.п.
Кормові	7063	3738	2599	1990	1932	1858	1769	1725	24,4	66,4
у % до загальної площі	26,0	14,4	9,6	7,4	7,1	6,7	6,4	6,2	-19,6 в.п.	-8,2 в.п.

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Як бачимо з даної таблиці, загальна посівна площа в Україні за минулі 20 років залишається майже без змін й має незначні коливання й слабо виражену тенденцію до поступового збільшення, зокрема у 2019 році спостерігається збільшення посівної площі в середньому на 3,5% до розмірів 2000 та 2010 років. Проте за досліджуваний період відбулися значні структурні зміни у площах зайнятих під посіви основних сільськогосподарських культур. Зокрема, значно зросли посіви під кукурудзою на зерно – з 1364 тис. га у 2000 р. до 5005 тис. га у 2019 р.

Відбулися зміни у структурі посівних площ технічних культур: питома вага соняшника за останні 20 років зросла більше ніж у два рази й починаючи з 2016 й по 2019 рік під цією культурою зайнято більше ніж 21% від загальних посівів. Водночас в період з 2000 до 2015 року відбувається різке скорочення посівної площі під цукровим буряком та льоном-довгунцем питома вага яких у загальній посівній площі не займає й 1%. Також, спостерігається стійка тенденція скорочення посівних площ під картоплею та овочами й баштанними культурами й значне скорочення площ під кормовими культурами (рис. 2.13).

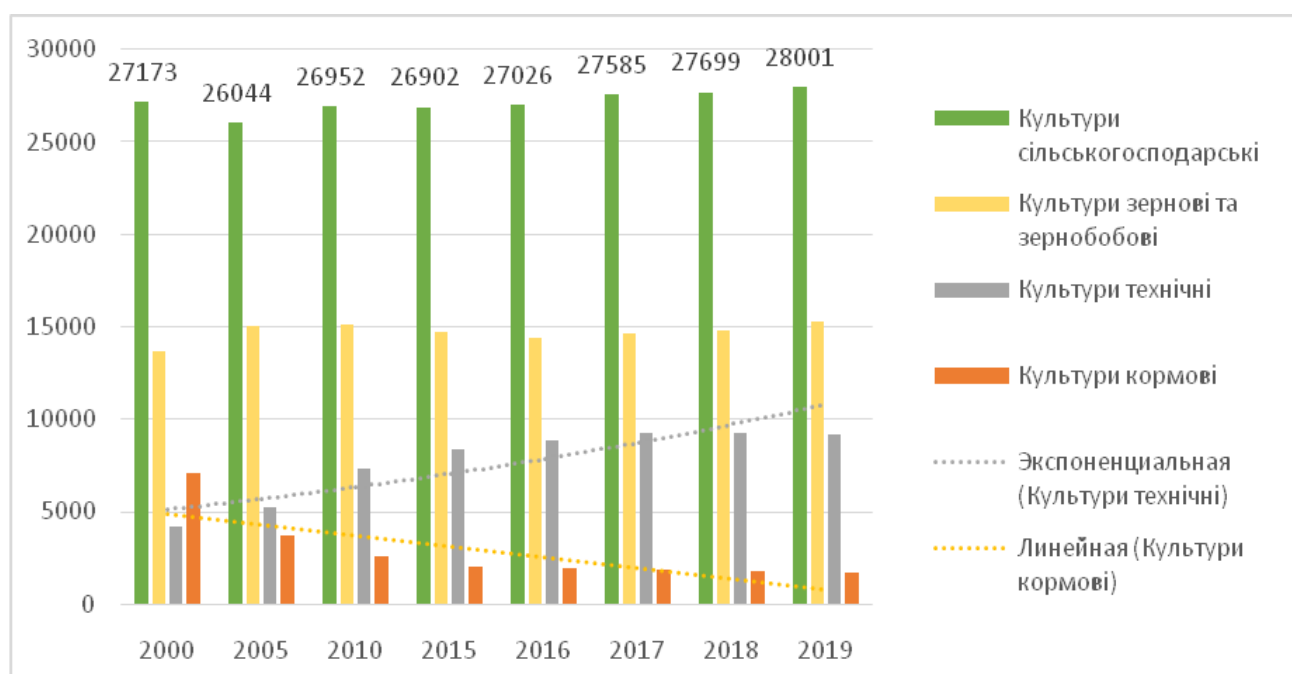

Рис. 2.13. Посівна площа зайнята під основними сільськогосподарськими культурами

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Так, у 2019 р. посівна площа була на 7,5% більшою, ніж в 2005 р. що частково пов'язано зі збільшенням кількості сільськогосподарських підприємств. У 2018 році їх налічувалося 49,2 тис., що на 8% більше, ніж в 2017-му. Щоправда у 2019 році їх кількість скоротилася на 1,5 % до 48,5 тисяч, але таке скорочення відбулося за рахунок об'єднання підприємств галузі й не призвело до скорочення посівних площ. Зазначимо, що найбільшу кількість підприємств зареєстровано в Одеській, Дніпропетровській і Миколаївській областях, що також вплинуло на формування інтегрального індексу й рейтингу цих областей щодо рівня інвестиційної привабливості.

Висхідна динаміка щодо збільшення посівних площ пояснюється орієнтацією вітчизняного сільського господарства на зовнішні ринки, особливо в сегменті виробництва продукції рослинництва. Наприклад, за дослідженнями аналітиків [7] у 2019 р. 78% пшениці зібраної в Україні, та 84% кукурудзи переважно експортується до Європейського Союзу та Азії. Продажі продукції, що експортується за кордон, склали 18,8 млрд. доларів, що на 5% більше, ніж у 2017 році. Наявність платоспроможного ринку дозволяє вітчизняним виробникам отримувати прибуток та збільшувати інвестиції за рахунок виробництва. Все це певним чином вплинуло на структуру технічних ресурсів, які безпосередньо зайняті на вирощуванні та обробітку сільськогосподарських культур.

Згідно з даними Держстату, у період з 2000 р. по 2019 р. кількість тракторів, комбайнів та техніки на підприємствах суттєво зменшилася. У розрізі основних видів технічних засобів наявність сільськогосподарської техніки за регіонами відображена у таблиці 2.11.

За даними таблиці можна констатувати, що забезпечення сільського господарства деякими спеціалізованими технічними засобами (картоплезбиральними, бурякозбиральними, льонозбиральними) в Україні знаходиться вже позакритичною межею. Аналіз фактичної структури та динаміки основних видів обладнання, наявних в українському агробізнесі, показує, що бракує достатніх фінансових ресурсів для оновлення, і багато старі

моделі носять фізично значний моральний знос. тенденція останніх років. Особливо загрозливою є ситуація з кукурудзозбиральною та бурякозбиральною технікою кількість якої за останні 20 років зменшилася більше ніж у 5 разів по кукурудзозбиральним комбайнам та майже у 10 разів – бурякозбиральним.

Таблиця 2.11

Аналіз динаміки основних видів сільськогосподарської техніки
сільськогосподарських підприємств України

Види технічних засобів	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2019 у % до	
									2000	2010
Площа ріллі, тис.га	32564	32452	32477	32541	32543	32544	32699	32757	100,6	100,9
Трактори, тис. шт.	318,9	216,9	151,3	127,9	132,7	129,3	128,7	130,5	40,9	86,3
у розрахунку на 1000 га ріллі, шт.	9,8	6,7	4,7	3,9	4,1	4,0	3,9	4,0	40,8	85,1
середнє навантаження на 1 трактор, га	102,1	149,6	214,7	254,4	245,2	251,7	254,1	251,0	245,8	116,9
Комбайни зернозбиральні, тис. шт.	65,2	47,2	32,8	26,7	27,4	26,8	26,3	26,5	40,6	80,8
у розрахунку на 10000 га посівної площі зернових культур (без кукурудзи), шт.	59	45	36	35	38	38	36	37	62,7	102,8
Комбайни кукурудзо-збиральні, тис. шт.	7,9	4,8	2,5	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5	19,0	60,0
у розрахунку на 10000 га посівної площі кукурудзи, шт.	81	45	12	5	5	4	4	4	4,9	33,3
Комбайни картоплезбиральні, тис. шт.	3,6	1,9	1,7	1,2	1,2	1,1	0,9	1,0	27,8	58,8
у розрахунку на 10000 га посівної площі картоплі, шт.	1338	1171	590	531	553	612	585	592	44,2	100,3
Комбайни і машини бурякозбиральні (без машин для обрізання бурячиння), тис. шт.	13,0	8,5	4,2	2,4	2,3	2,0	1,6	1,6	12,3	38,1
у розрахунку на 10000 га посівної площі буряків цукрових фабричних, шт.	165	168	92	114	84	68	63	77	46,7	83,7
Комбайни льонозбиральні, тис. шт.	1,7	1,0	0,5	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	5,9	20,0
у розрахунку на 10000 га посівної площі льону, шт.	729	406	84	31	28	32	33	57	7,8	67,9

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

На жаль в Україні практично втрачена галузь льонівиробництва, а кількість льонозбиральних комбайнів зменшилася майже у 20 разів. Варто звернути увагу на процеси відтворення цих технічних засобів з огляду на збільшення попиту на зовнішніх ринках на кукурудзу та цукор з цукрового буряка, та тканини з натуральних екологічно чистих лляних матеріалів, що неодмінно призведе до збільшення площ під вирощування цих сільськогосподарських культур.

Зменшення площ під деякими культурами (наприклад цукрового буряку, льону, картоплі та кормових культур), вплинуло на попит на техніку для їх посадки й збирання. При цьому варто зазначити, що темпи скорочення посівних площ за означеними культурами були меншими ніж темпи скорочення технічних засобів для їх вирощування та збирання.

Поява комбінованих агрегатів, зростання частки техніки, яка вже була у використанні та імпорту, впливають на зниження виробництва навісного обладнання в майбутньому. Так, у 2018 р., порівняно з 2017 р., через зниження попиту на вітчизняну навісну техніку її виробництво знизилося на 23,3%. Ця ж тенденція зберігалася й у 2019 році. Багато фермерських підприємства надавали перевагу покупці більш якісної або ж більш дешевої імпортової техніки. Ця тенденція відбилася і на навісній техніці для тракторів малої потужності, виробництво якої скоротилося на 23,1% [7].

Узагальнюючи зауважимо, що наразі рівень технічного забезпечення господарюючих суб'єктів у галузі сільського господарства є доволі низьким. Так, навантаження на сільськогосподарську техніку в Україні має тенденцію до поступового збільшення й у кілька разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах. Так, в Україні навантаження на один трактор збільшилось майже у 2 рази – з 102,1 га ріллі у 2000 р. до 251,0 га у 2019 р. (тобто на 145,8%), що у 16,2 рази вище, ніж у США та у 6,4 рази – ніж у Франції. Натомість, навантаження на 1 зернозбиральний комбайн в Україні нижчий порівняно з Німеччиною у 2,2 рази, Канадою – на 78,6 %, США – на 71,4 %.

Для розуміння залежності виробництва продукції сільського господарства від інтенсивних та екстенсивних чинників, зокрема виробництво продукції рослинництва, яка наразі займає до 80% всієї продукції сільського господарства, від наявного тракторного парку та площі ріллі зайнятої в сільськогосподарському виробництві (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Аналіз залежності виробництва продукції рослинництва від наявного тракторного парку та площі ріллі

Роки	Площа ріллі, тис.га	Кількість тракторів		Навантаження ріллі на 1 трактор, га	Продукція рослинництва		
		всього, тис. од.	на 1000 га ріллі		всього, млн.грн.	на 1 трактор, тис. грн.	на 1 га ріллі
		<i>x1</i>	<i>x2</i>		<i>x3</i>	<i>x4</i>	<i>y1</i>
2010	32476,5	151,3	4,7	214,6	329646	2178,8	10150,3
2015	32541,3	127,9	3,9	254,5	453017	3543,3	13921,3
2016	32543,4	132,7	4,1	245,3	494462	3726,6	15193,9
2017	32544,3	129,3	4,0	251,8	480157	3714,3	14754,0
2018	32698,5	128,7	3,9	254,1	529348	4113,0	16188,8
2019	32757,3	130,5	4,0	251,0	538706	4128,0	16445,4
2019 до 2010, %	100,86	86,3	85,1	117,0	163,4	189,5	162,0

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Із таблиці 2.12 видно, що протягом останнього десятиліття незважаючи на скорочення тракторного парку майже на 14% та збільшення навантаження на 1 трактор на 17 %, виробництво продукції рослинництва зросло більше ніж на 63%, у тому числі продуктивність 1 трактора збільшилася майже на 90%. Це свідчить перш за все про оновлення тракторного парку на використання у сільськогосподарському виробництві більш потужної та технологічної техніки.

Для визначення напрямку розвитку галузі рослинництва за інтенсивним чи екстенсивним вектором проведено кореляційний аналіз залежності виробництва продукції рослинництва від за такими чинниками: розширення площі ріллі, кількість тракторів задіяних у виробничому процесі та навантаження на 1 трактор. Кореляційний аналіз проведено на базі застосування інструменту «КОРРЕЛ» опції «Формули» табличного процесора Excel, що є додатком до програмного забезпечення Microsoft Office шляхом поступального визначення кореляційної залежності масивів даних з таблиці 2.12 за означеними вище чинниками та їх впливу на виробництва продукції рослинництва, що дозволило отримати наступні коефіцієнти кореляції (R):

1) $R = 0,799086981$ – залежність обсягів виробництва продукції від площі ріллі складає близько 80%, де масив 1 – y_1 (2010-2019), а масив 2 – x_1 (2010-2019). При цьому позитивне значення цього коефіцієнту вказує на прямопропорційну залежність збільшення обсягів виробництва від збільшення площі ріллі;

2) $R = -0,869716738$ – залежність обсягів виробництва продукції від кількості тракторів знаходиться у межах близько 87%, де масив 1 – y_1 (2010-2019), а масив 2 – x_2 (2010-2019). При цьому від'ємне значення цього коефіцієнту вказує на оберненопропорційну залежність, тобто залежність збільшення обсягів виробництва від зменшення кількості тракторів;

3) $R = 0,92952697$ – залежність обсягів виробництва продукції на 1 трактор від навантаження на 1 трактор знаходиться у межах 93%, де масив 1 – y_2 (2010-2019), а масив 2 – x_4 (2010-2019). При цьому позитивне значення цього коефіцієнту вказує на прямопропорційну залежність збільшення обсягів виробництва на 1 трактор від збільшення навантаження на нього;

4) $R = -0,934421519$ – залежність обсягів виробництва продукції на 1 трактор від кількості тракторів на 1000 га ріллі перевищує 93 % де масив 1 – y_2 (2010-2019), а масив 2 – x_3 (2010-2019). При цьому від'ємне значення цього

коефіцієнту вказує на оберненопропорційну залежність, тобто збільшення обсягів виробництва на 1 трактор дуже сильно залежне від зменшення кількості тракторів на 1000 га ріллі;

5) $R = -0,88931297$ – залежність обсягів виробленої продукції на 1 га ріллі від кількості тракторів на 1 га ріллі наближається до 89% де масив 1 це у3 (2010-2019), а масив 2 – х3 (2010-2019). При цьому від'ємне значення цього коефіцієнту вказує на оберненопропорційну залежність, тобто збільшення обсягів виробництва на 1 га ріллі сильно залежить від зменшення кількості тракторів на 1000 га ріллі.

Таким чином необхідно зауважити, що наразі результати виробництва продукції рослинництва більше залежать від розвитку інтенсивних чинників, зокрема, від кількості тракторів на збільшення навантаження на 1 трактор про що свідчать високі показники коефіцієнтів кореляційної залежності – 0,92-0,93, ніж від екстенсивних чинників де аналогічний показник знаходяться у межах - 0,80. Все це свідчить про важливість інвестування у формування тракторного парку та технічного забезпечення галузі в цілому. При цьому зазначимо, що розміщення технічних засобів у регіонах є досить нерівномірним і залежить від наявності ріллі та посівних площ, спеціалізації регіону, а також прибутковості сільськогосподарської галузі, що є ключовим показником, який свідчить про можливості сільськогосподарських підприємств регіонів до відтворення технічних ресурсів.

Наявність основних видів сільськогосподарської техніки в регіонах на кінець 2019 року відображено у таблиці 2.13.

Якщо проаналізувати забезпеченість областей тільки за двома позиціями: трактора та зернозбиральні комбайни, які представлені у цій таблиці, то дійдемо висновку, що серед усіх областей найбільш технічно потужними виглядають Дніпропетровська, Полтавська, Кіровоградська та Одеська області кількість тракторів у яких перевищує 9 тисяч одиниць.

Таблиця 2.13

Наявність основних видів сільськогосподарської техніки у сільському господарстві за регіонами України у 2019 р.

Регіони	Наявність сільськогосподарської техніки у підприємствах, шт.						Наявність сільськогосподарської техніки у фермерських господарствах, шт.			
	Трактори	Комбайни зернозбиральні	Машини посівні та для садіння	Машини для захисту рослин	Борони	Жатки валкові	Трактори	Комбайни зернозбиральні	Машини посівні та для садіння	Машини для захисту рослин
Україна - всього, у т.ч. по областях:	130529	26524	70536	23487	160004	16862	41783	9986	26107	8857
Вінницька	2701	1670	4531	1690	17478	1290	3031	696	1669	584
Волинська	2119	537	766	376	1185	181	541	157	266	112
Дніпропетровська	3942	833	3117	869	10975	1175	4458	1040	2845	869
Донецька	2451	658	3087	744	4112	675	1322	380	1012	246
Житомирська	3103	615	1385	523	3140	334	811	207	432	159
Закарпатська	451	76	148	96	170	29	182	19	55	31
Запорізька	3316	1932	5529	1486	8809	1083	2962	691	1926	589
Івано-Франківська	1057	249	494	186	798	191	435	102	201	91
Київська	3038	1271	3151	1152	8101	842	1599	409	932	307
Кіровоградська	3701	2045	5941	1849	18600	1246	3888	971	2707	973
Луганська	2104	1029	2856	630	3074	604	1586	432	1182	289
Львівська	2317	551	826	444	1132	311	854	226	327	161
Миколаївська	3421	1332	4511	1380	9026	834	2529	554	1976	534
Одеська	3646	1874	6018	1898	11105	1262	3283	755	2256	723
Полтавська	3868	1763	4687	1705	11880	1372	3357	740	1903	726
Рівненська	1478	329	580	296	970	87	385	125	187	70
Сумська	3481	825	1948	737	8052	621	1053	232	608	240
Тернопільська	3094	763	1465	653	2107	519	845	224	489	213
Харківська	3888	1738	4669	1524	11013	1084	2009	510	1442	480
Херсонська	3740	1118	3268	1169	7083	621	1990	458	1211	458
Хмельницька	3535	985	1896	847	5349	574	1426	407	762	333
Черкаська	3570	1131	3230	1027	10217	689	1729	355	1028	369
Чернівецька	1120	151	388	195	696	92	458	74	171	100
Чернігівська	3461	1064	2129	862	3812	624	1047	222	517	200

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Безперечним лідером серед регіонів країни з технічного оснащення тракторами є Дніпропетровська область (табл. 2.14). До речі це стало одним з чинників того, що саме Дніпропетровська область зайняла перше місце у рейтингу найбільш привабливих регіонів для залучення інвестицій у сільське

господарство за результатами інтегральної оцінки інвестиційного потенціалу регіонів.

Таблиця 2.14

Наявність основних видів техніки у сільськогосподарських підприємствах
Дніпропетровської області

(на кінець року; шт.)

Назва техніки	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Відношення 2019 р. до 2014 р., %
Трактори	9518	9659	9599	9383	9223	8400	88,2
Вантажні та вантажно–пасажирські автомобілі	6054	5872	5576	5353	5187	5036	83,2
Причепи та напівпричепи	4762	4604	4393	4217	4086	4000	84,0
Плуги	3735	3892	3829	3675	3561	3489	93,4
Культиватори	6227	6463	6337	6083	5894	5776	92,7
Борони	13470	13452	12053	11570	11211	10975	81,5
Машини посівні та для садіння	5517	5785	5817	5584	5410	5296	96,0
Розкидачі гною і добрив	1129	1196	1218	1169	1133	1109	98,2
Дощувальні машини	250	250	245	235	215	210	84,0
Машини і пристрої для поливу	120	95	106	101	95	90	75,0
Машини для захисту сільськогосподарських культур	1275	1285	1336	1308	1290	1235	96,9
Сінокосарки	564	591	621	596	575	556	98,5
Жатки валкові	1277	1248	1281	1229	1201	1175	92,0
Комбайни:							
зернозбиральні	1925	1938	2027	1945	1884	1873	97,3
кукурудзозбиральні	145	134	136	136	125	112	77,2
кормозбиральні	182	180	164	160	151	135	68,6
льонозбиральні	–	–	–				
картоплезбиральні	31	40	31	29	23	20	64,5
Техніка для після урожайних робіт	1410	1474	1543	1493	1447	1416	100
Доїльні установки та апарати	389	377	348	347	336	328	84,3
Машини і механізми для приготування кормів	228	234	202	200	186	182	79,08
Роздавачі кормів:							
- для великої рогатої худоби	183	171	155	150	145	141	77,0
- для свиней	115	212	113	100	95	91	79,1
Транспортери для прибирання гною	930	896	835	800	795	787	84,6

Джерело: складено автором за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області

З метою дослідження інвестиційної привабливості сільського господарства та її впливу на підвищення його ефективності проведено аналіз економічних

показників сільськогосподарських підприємств Томаківського району Дніпропетровської області за 2015-2019 роки (табл. 2.15). За формою господарювання досліджувались чотири фермерські господарства: два з яких за розмірами відносяться до малих аграрних підприємств та два до середніх.

Таблиця 2.15

Економічні показники формування інвестиційної привабливості аграрних підприємств Томаківського району Дніпропетровської області, 2015-2019 рр.*

Показники	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2019 р. до 2015 р. +/-
Фермерське господарство № 1						
Валова продукція, тис. грн.	2779,6	1670,5	1980	2130,5	6947,5	+4667,9
Фондовіддача, грн.	0,62	0,67	0,77	0,83	1,55	+0,93
Чистий прибуток, тис. грн.	356,9	28,2	110,5	140,7	892,2	+535,3
Рентабельність виробництва, %	18,2	14,25	17,5	21,5	25,0	+6,8
Фермерське господарство № 2						
Валова продукція, тис. грн.	3555,2	3997,2	4448,5	5452,2	4306,2	+751,0
Фондовіддача, грн.	1,1	0,95	0,87	0,97	1,9	+0,8
Чистий прибуток, тис. грн.	503,5	415,2	253,0	579,7	707,5	+204,0
Рентабельність виробництва, %	18,3	38,5	20,0	37,5	23,5	+5,2
Фермерське господарство № 3						
Валова продукція, тис. грн.	12317,8	13900,9	29998,9	19008,1	22157,2	+9839,4
Фондовіддача, грн.	1,83	1,99	2,13	2,41	2,47	+0,64
Чистий прибуток, тис. грн.	1798,0	3333,1	3828,4	4498,5	5920,5	+4122,5
Рентабельність виробництва, %	83,1	62,4	60,4	65,2	68,4	- 14,7
Фермерське господарство № 4						
Валова продукція, тис. грн.	11434,7	12019,9	12618,3	12815,4	17460,4	+6025,7
Фондовіддача, грн.	2,1	2,55	2,62	2,7	2,7	+0,6
Чистий прибуток, тис. грн.	1653,6	2229,0	3016,8	3850,2	5628,1	+3974,5
Рентабельність виробництва, %	75,4	41,25	67,2	84,1	84,8	+9,4

*Джерело: побудовано автором на основі даних аграрних підприємств у Дніпропетровській області

Аналіз економічних показників досліджуваних сільськогосподарських підприємств доводить, що в підприємствах, середніх за розміром, вони є кращими, а економічна ефективність вищою. Так наприклад, обсяги виробництва валової продукції в №3 та №4 більші в три-чотири рази. Фондовіддача у малих фермерських господарствах є не високою і становила в ФГ №1 від 0,62 грн. в 2015 році до 1,55 грн. в 2019 році. В такому діапазоні коливається даний показник за досліджуваний період і по ФГ № 2 (1,1 грн. – 1,9

грн.). Тоді як показники фондівдачі в середніх господарствах за досліджуваний період зростали і становили в ФГ № 3 в 2019 році 2,47 грн. та в ФГ № 4 2,7 грн.

Важливе значення серед економічних показників, що характеризують економічну ефективність сільськогосподарських підприємств та впливають на формування інвестиційної привабливості мають чистий прибуток та рентабельність виробництва. Із даних, поданих в таблиці 2.14 можна зробити висновок про те, що чистий прибуток є суттєво більшим і зростає в динаміці в тих же середніх підприємствах, в порівнянні з малими господарствами. Показник рентабельності виробництва засвідчує кращу інвестиційну привабливість саме середніх підприємств. Адже, якщо в 2019 році він становив в ФГ №3 68,4% та в ФГ №4 84,8%, на противагу у малих фермерських господарствах даний показник коливався в межах 23,5 – 25,0 %.

Проведені розрахунки доводять доцільність об'єднання малих та середніх сільськогосподарських підприємств в кластери із підприємствами переробної галузі та обслуговуючими організаціями, що забезпечить аграрним виробникам покращення інвестиційної привабливості та підвищення економічної ефективності виробництва.

Відтак, проведені розрахунки підтверджують причинно-наслідковий зв'язок між обраними факторами та результатами функціонування сільськогосподарських підприємств Дніпропетровської області, які формують їх інвестиційну привабливість та впливають на прийняття рішень інвесторів.

2.3. Вплив інвестиційного забезпечення на формування ринку сільськогосподарської техніки та ефективне джерело його фінансування

Взаємозв'язок між інвестиціями та відтворювальним процесом у формуванні технологічних ресурсів потребує передачі категорії відтворення та

потенціалу ресурсу. Отже, відтворення у сільському господарстві є предметом загального економічного права, безперервного регенеративного процесу виробництва та обслуговування, а відтворення праці, трудових ресурсів, послуг та засобів та цілей, пов'язаних із виробництвом, є частиною суспільного відтворення. У класичному розумінні відтворення - це процес виробництва з безперервним рухом і відновленням. В даний час у сільському господарстві (за винятком окремих виробників) виробництво все ще рухається, але не відновлюється. Ці умови неприродні не лише для виробничої системи, а й для простого відтворення та простого докапіталістичного природного виробництва, а також для природної системи. Це характеристики відтворення матеріальних продуктів, праці та виробничих відносин. Відтворювальний процес у галузях національного господарства відбувається по-різному. Якщо так, то, на нашу думку, необхідно визначити умови та характеристики, які впливають або визначають репродуктивне середовище сільського господарства.

Зауважте, що інвестування - це процес взаємодії двох суб'єктів господарювання для залучення додаткових ресурсів для залучення капіталу. Водночас інвестиційний процес пов'язаний не лише з можливістю створення відповідного обсягу додаткових ресурсів, а й з можливістю створення більшої за початкову вартість. Тому існує загальний інтерес у забезпеченні ефективного відтворення інвестицій та виробництва. Процес фінансування здійснюється в рамках національної інвестиційної політики фінансовими установами або товаровиробниками.

Здійснення інвестиційного процесу передбачає наявність низки обов'язкових умов: ресурсний потенціал у всіх суб'єктів інвестиційної діяльності повинен відповідати потребам у інвестиціях; прийняття управлінських рішень на рівні господарюючого суб'єкта, регіонального та національного управління з метою забезпечення інвестиційними ресурсами; дієвість механізму трансформації інвестиційних ресурсів у матеріальні блага. На нашу думку, сучасне поняття «інвестиції» не відображає взаємозв'язку інвестицій та відтворення.

З метою досягнення ефективності діяльності суб'єкти інвестиційної діяльності взаємодіють між собою, при цьому вони вкладають кошти на основі відбору найбільш раціональних напрямів, а товаровиробники перетворюють капітал у матеріальні блага, необхідні для виробництва, одержуючи при цьому приріст власного капіталу. Взаємодія суб'єктів інвестиційної діяльності ефективна за умови забезпечення повернення, платності та терміновості коштів, що використовуються. Це забезпечує і цілісність інвестиційної системи, що є важливою характеристикою системи.

За словами міністра економіки, розвитку, торгівлі та сільського господарства, на початку програми компенсацій за закупівлю сільськогосподарського обладнання, лише на менш ніж 800 одиниць техніки змогли виділити гроші, а програмою могли скористатися лише 40 підприємств, то у серпні 2019 р. програмою скористалися майже 200 підприємств, а перелік обладнання становив 12,5 тис. позицій [189].

При цьому в Україні склалася ситуація, що з наявних 130,5 тисяч одиниць тракторного парку в середньому щонайменше кожні 5-8 років українські трактори потрібно модернізувати, і відповідно на сьогодні річний попит на ринку досяг 26,1-18,6 тис. одиниць. На внутрішнє виробництво припадає менше однієї п'ятої частини потреби в оновленні. Ситуація схожа з іншими видами. Тому наразі на ринку сільськогосподарської техніки існує значна частка імпоротної продукції. Структура загального обсягу імпорту сільськогосподарської техніки у 2019 р. представлена на рис. 2.14.

Зазначимо, що незважаючи на те, що тракторний ринок в Україні є найбільшим серед усієї сільгосптехніки, частка його імпорту становить 38%, на другому місці знаходяться комбайни з жатками – 29%, а на третьому знаряддя для обробітку ґрунту – 10%.

Грошова маса в значній мірі залежить від національної валюти, оскільки українське виробництво тракторів скорочується, а попит на сільськогосподарську техніку задовольняється на 89% згідно з опитуванням українського ринку сільськогосподарської техніки насамперед за рахунок

імпорту з Китаю та Білорусі.

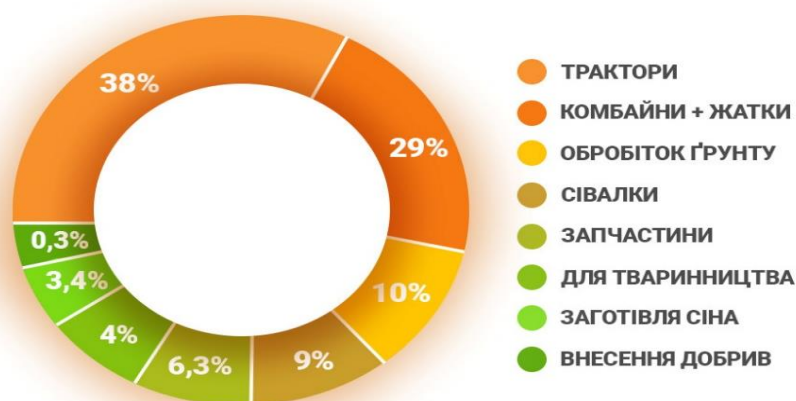

Рис. 2.14. Імпорт сільськогосподарської техніки в Україну [173]

Джерело: складено автором

Заслуговує на увагу ще один фактор, що впливає на формування верстатів, наявність затіненого виробництва в домогосподарствах. Деякі домогосподарства купували власні частини, а окремі виготовляли власні, оскільки у вланому господарстві достатньо легко було виготовити плуги для сільськогосподарських потреб.

Аналіз ринку тракторів і комбайнів виявив декілька характеристик ринку, включаючи залежність від обсягу висіяного насіння. Це пояснюється тим, що посівна площа вказує на наступний урожай, а отже, і на кількість робіт, які виконує сільськогосподарська техніка. В цілому попит на сільськогосподарську техніку залежить від рівня розвитку українського аграрного сектору, який є найбільш перспективним сектором економіки.

Розвиток українського ринку тракторів залежить від рівня економічного благополуччя (обсягу валового внутрішнього продукту, рівня валового внутрішнього продукту на душу населення) країни, а також динаміки сільського господарства, аграрного сектора, обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та частки сільськогосподарської продукції у ВВП, частки транспортного парку в ВВП країни і т.п.

Обсяг виробництва сільськогосподарських культур в Україні в 2015-2019рр. демонстрував нестабільну динаміку. Тому, незважаючи на постійне

зростання насіння, виробництво у 2017 році значно скоротилося через зниження врожайності, спричиненої негодою. За даними ЄЕК ООН (Європейська економічна комісія Організації Об'єднаних Націй), частка сільського господарства у ВВП України у 2015 р. різко зросла (з 11,7% до 14,2%). Це пов'язано з відсутністю контролю над промисловими зонами та зниженням ВВП, включаючи скорочення виробництва. Ця динаміка показує, що з 2016 року розвиток інших галузей, а саме промисловості та сфери послуг, зменшив частку сільського господарства у структурі ВВП (галузей, переважно видобувної та хімічної промисловості).

Загалом на українському ринку тракторів минулого року та першого півріччя 2019 року спостерігалися такі основні тенденції:

1. Ринок тракторів зростає з 2018 року. Середній темп зростання становить 35,5%.

2. Виробництво тракторів в Україні все ще низька, і як ми бачили в попередніх підрозділах (див. підрозділ 1.3) воно скорочується. Більшість внутрішнього ринку (близько 89%) – це імпортна сільськогосподарська техніка. Нові трактори поставлялися переважно з Китаю та Білорусі. Найбільш розвинене виробництво – у сфері тракторів великої потужності.

3. Імпорт тракторів демонстрував безперервне зростання (5 місяців з 2015 по 2019 рік із середніми темпами зростання 46,2%). Така ситуація є результатом відсутності конкурентоспроможних вітчизняних виробників у класі 34-122 кінських сил.

Більшість господарників сільської місцевості господарює без реєстрації управлінських та організаційно-правових форм, а також придбали обладнання без реєстрації у Держтехнагляді. Тому важлива частина сільськогосподарської техніки не відображається у публікаціях державної статистики.

Основні показники щодо виробництва сільськогосподарської продукції та продуктивності праці в галузі сільськогосподарських підприємствах та у фермерських господарствах в 2019 р. по регіонам представлені у додатку Е.

Ресурси сільськогосподарських технологій - це мобільні системи, однак

рівень застосування, надійність та спроможність забезпечити впровадження всіх складних технологічних процесів у виробництві врожаю, тваринництві, допоміжних галузях та сферах послуг з розвитком держав та науки. Це залежить від технології прогрес та інновації машини. Приладобудування, хімічне машинобудування, фармакологія, переробна промисловість (компанія з першої галузі агропромислового парку), тому що село придбало важливу частину матеріалів та технічного обладнання у компаній цього промислового сектору. Загалом, рівень аграрних ресурсів, що є одним із найдинамічніших сегментів вітчизняного аграрного сектору, а потім і рівень розвитку, визначає не лише стабільну роботу цього сектору, а й конкурентоспроможність виробництва та прибутку.

Розвиток ефективного вітчизняного сільськогосподарського виробництва може бути пов'язаний з технічною та технічною допомогою, яка безпосередньо залежить від кон'юнктури ринку технічних ресурсів. В останні роки цей ринок зазнав значних структурних змін, що вплинули на розвиток усіх сільськогосподарських та промислових комплексів, включаючи сільське господарство, у середньостроковій та довгостроковій перспективі.

У 2019 р. згідно з експертним аналізом даних бюлетеня Державної служби статистики України «Купівля матеріально-технічних ресурсів для виробничих потреб сільськогосподарськими підприємствами» за 2019 р., що вміщує результати державного статистичного спостереження за формою № 50-с.-г. «Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств» (розділ 3) в цілому по Україні та в розрізі регіонів», зареєстрованих з основним (першим за реєстрацією) видом економічної діяльності за КВЕД-2010 «Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг» (коди 01.1–01.6), загальний обсяг закупівлі товарів, робіт та послуг для сільського господарства (у минулому році), сільськогосподарської техніки, ветеринарних послуг та ремонту склав понад 88,3 млрд. грн., що за середньорічним середньозваженим показником НБУ минулого року становив майже 4 мільярди доларів.

Важка економічна ситуація, що відображається у розвитку внутрішнього ринку матеріалів та технологічних ресурсів для аграрного сектору, останніми роками зменшується через збільшення вартості, а фінансові можливості виробників погіршуються. Прогноз на 2021 рік пов'язаний із ситуацією на валютному ринку, оскільки значна частина матеріалів та технологічних ресурсів, що використовуються у сільськогосподарському виробництві, імпортується з-за кордону.

Перспективи розвитку ринку технологічних ресурсів для сільського господарства загалом створюють довгострокову концепцію, яка стимулює оновлення технологічних потужностей за допомогою механізму обміну привілейованими коштами з бюджетною підтримкою на лізинг, лізинг та відновлення. Це залежить від ваших можливостей. Покращення логістики, підвищення конкурентоспроможності галузей, комплексна механізація та автоматизація технічних процесів, відновлення та підтримка родючості ґрунтів на основі найкращого розвитку вітчизняного машинобудування та зарубіжного виробництва.

За даними Державної служби статистики України, загальна динаміка кількості тракторів та врожайності, доступної для українського агробізнесу, має тенденцію від'ємну (табл. 2.16).

Тому з 2000 по 2019 рік загальна кількість тракторів усіх господарств України (без тракторів з двигуном) скоротилася майже на одну п'яту, і склала у 2019 році близько 313,0 тис. одиниць. Зернозбиральні комбайни в 2019 році склали 59,2 тис. одиниць, що на 18,9% менше базового показника. Аналіз лінії тренду, при цьому, може зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду кількість тракторів щороку зменшувалася в середньому на 3,8 тис. одиниць, зернозбиральних комбайнів – на 1,0 тис. одиниць.

З 2000 по 2019 рік існувала диспропорція постачання техніки сільськогосподарським підприємствам та домогосподарствам населення. В результаті загальна кількість тракторів, доступних марок для всіх українських сільськогосподарських компаній (за винятком тракторів з двигуном),

зменшилася за цей період до 47,6% базового рівня, а домогосподарств зросла на 77,1%.

Таблиця 2.16

Забезпеченість тракторами та зернозбиральними комбайнами
сільськогосподарських підприємств та господарств населення України в 2000-
2019 рр., одиниць

Роки	Трактори всіх марок (без тракторів, на яких змонтовані машини), усього	у тому числі в		Зернозбиральні комбайни, усього	у тому числі в	
		Сільськогосподарських підприємствах	Господарствах населення		Сільськогосподарських підприємствах	Господарствах населення
2000	382628	281650	100978	67366	65240	2126
2005	331457	196080	135377	59937	47150	12787
2006	325505	182552	142953	59174	44252	14922
2007	320034	169953	150081	57503	41032	16471
2008	319872	161800	158072	57435	39091	18344
2009	318788	153791	164997	56580	36783	19797
2010	310248	137757	172491	53531	32750	20781
2011	313480	134554	178926	54074	32062	22012
2012	322209	137958	184251	54651	31997	22654
2013	315261	129341	185920	52065	29364	22701
2014	309111	120638	188473	50019	27196	22823
2015	309716	127852	181864	56328	37537	18791
2016	306396	121834	184562	57810	38823	18987
2017	308762	123795	184967	57663	38231	19432
2018	310245	127759	182486	58407	38129	20278
2019	313049	134123	178926	59201	37856	21345
2019 у % до 2000	81,82	47,62	177,19	87,88	58,03	у 10 разів
Рівняння лінії тренду	$y = -2532, x + 34132$	$y = -6773, x + 21016$	$y = 4240, x + 13116$	$y = -295x + 59491$	$y = -1004, x + 47133$	$y = 709,6x + 12358$
Коефіцієнти кореляції (R), детермінації (D)	R = 0,6049 D = 0,442	R = 0,7510 D = 0,611	R = 0,7950 D = 0,692	R = 0,2116 D = 0,129	R = 0,4165 D = 0,295	R = 0,5615 D = 0,425

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Згідно зі статданими, загальна забезпеченість сільськогосподарських підприємств України за період дослідження зернозбиральними комбайнами

знизилася майже на 42%, на відміну від 10-кратного збільшення забезпечення зернозбиральними комбайнами домогосподарств.

Безпосередньо візуалізація графіків лінії тренду і коефіцієнтів кореляції отриманих під час аналізу забезпеченості тракторами та зернозбиральними комбайнами сільськогосподарських підприємств та господарств населення України в 2000-2019 рр. наведено в додатках Ж і К.

Низькі показники виробництва і відповідно пропозиції доступної сільськогосподарської техніки призводить до того, що навантаження на с.-г. техніку України є значно вищим за відповідні показники розвинених країн, що перешкоджає своєчасному виконанню необхідних технічних операцій та приводить до значних втрат врожаю (табл. 2.17).

Таким чином, загальна площа ріллі у 2000 році в розрахунку на трактор складала 82 га, а вже у 2019 році збільшилася на 26,83% і склала загалом 104 га (для порівняння: 28 га у США, у Франції - 14 гектар на трактор [8]). Для агробізнесу цей показник збільшився з 69 га до 153 га, або в 2,2 рази, тоді як для домогосподарств із 104 га він зменшився до 66 га, або на 36,5%. Площа збору зернових та зернобобових культур на комбайн в Україні з 2000 по 2019 рік загалом зросла з 203 га до 291 га, або на 30,2% (для порівняння: у США, Франції та Німеччині загальне навантаження комбайна становило близько 55 га [8]). Водночас для сільськогосподарських підприємств цей показник збільшився з 184 га до 366 га, що вдвічі більше показника 2000 року. При цьому в домогосподарствах населення навантаження на комбайн в середньому знизилася з 786 га до 181 га, що на 76,9% менше середнього по країні. Аналіз тенденцій завантаження сільськогосподарської техніки показує, що з 2000 по 2019 рік середньообробна площа землі на трактор в Україні щороку зростала до 1,2 га.

Водночас в агробізнесі цей показник щороку збільшується на 6,8 га, тоді як у домогосподарствах навпаки зменшується на 2,8 га. Середня площа збору пшениці та бобових культур в Україні з 2000 по 2019 рік щорічно збільшувалася до 5,6 га, у тому числі сільськогосподарських підприємств на 13,9 га. Збільшення загальної кількості комбайнів домогосподарств зменшило річне навантаження в

середньому на 26,6 га.

Таблиця 2.17
Навантаження на техніку сільськогосподарських підприємств та господарств населення України в 2000-2019 рр., га

Роки	Площа ріллі в розрахунку на 1 трактор	у тому числі в		Площа зернових та зернобобових культур у розрахунку на 1 комбайн	у тому числі в	
		Сільськогосподарських підприємствах	Господарствах населення		Сільськогосподарських підприємствах	Господарствах населення
2000	82	69	104	203	184	786
2005	98	102	80	250	244	273
2006	100	106	80	245	252	225
2007	101	114	76	263	285	207
2008	102	121	72	272	310	192
2009	102	126	70	280	330	186
2010	105	140	68	282	344	183
2011	104	143	66	291	366	181
2012	101	141	63	283	358	177
2013	103	148	64	301	394	181
2014	105	160	62	296	391	183
2015	105	152	64	262	286	214
2016	105	154	72	272	310	192
2017	104	156	70	280	330	186
2018	105	154	68	282	344	183
2019	104	153	66	291	366	181
2019 у % до 2000	126,83	221,74	63,46	143,35	198,91	23,03
Рівняння лінії тренду	$y = 0,776x + 95,02$	$y = 4,786x + 93$	$y = -1,445x + 83,85$	$y = 3,325x + 243,8$	$y = 7,929x + 250,9$	$y = -15,70x + 366,6$
Коефіцієнти кореляції (R), детермінації (D)	R = 0,5917 D = 0,429	R = 0,8865 D = 0,805	R = 0,5864 D = 0,448	R = 0,5454 D = 0,429	R = 0,5144 D = 0,436	R = 0,4101 D = 0,250

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Результати побудови лінійного вирівнювання при проведенні аналізу навантаження на техніку сільськогосподарських підприємств та господарств населення України в 2000-2019 рр. наведено в додатках Л і М.

У таблиці 2.18 наведені дані про загальні закупівлі нових тракторів українськими сільськогосподарськими підприємствами з 2010 по 2019 рік.

Таблиця 2.18

Придбання нових тракторів та зернозбиральних комбайнів
сільськогосподарськими підприємствами України в 2010–2019 рр.

Роки	Трактори всіх видів				Зернозбиральні комбайни			
	Кількість, шт.	Загальна вартість, млн. грн.	Середня ціна		Кількість, шт.	Загальна вартість, млн. грн.	Середня ціна	
			грн. за шт.	% до попе- реднього року			грн. за шт.	% до поперед- нього року
2010	2931	998	340508,6	113,5	767	841,3	1096820	106,4
2011	2983	1352,4	453374	133,1	804	1140,3	1418244	129,3
2012	3010	1471,9	488997	107,8	541	802,3	1482984	104,6
2013	2788	1512,7	542566	111	524	806,2	1538600	103,8
2014	1822	1305,5	716533	132	336	673,6	2004757	130,4
2015	2095	2627,4	1254125	175	479	1573,7	3285475	163,9
2016	2184	1352,4	453374	153,2	804	1140,3	1418244	129,3
2017	2298	1471,9	478564	147,3	541	802,3	1482984	104,6
2018	2388	1556,3	492463	132,3	524	806,2	1554290	123,8
2019	2052	1505,7	519834	132,7	536	873,9	1984735	130,4
2019 у % до 2010	70,01	150,87	152,66	x	69,88	103,87	180,95	x

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Між 2010 та 2019 роками кількість нових тракторів та комбайнів, придбаних сільськогосподарськими компаніями, значно скоротилася. Вони становлять 29,99% та 30,12% відповідно. Водночас, через зростання цін загальна вартість зросла у 2,6 та 1,9 рази. Середні темпи зростання середніх цін на трактори за 2009-2019 роки склали 26,9%, загальна вартість за цей час в розрахунку на один трактор зросла на 52,66%.

Підтримуємо думку О.В. Захарчука, який визначає одну з причин неповного відтворення основних засобів аграрного виробництва недосконалість амортизаційної системи, що не відповідає виробничій вартості основного капіталу, і використовує амортизаційні кошти також для інших цілей [61, с.78]. Ми також вважаємо, що втрата загальної технічної допомоги від сільськогосподарських компаній безпосередньо пов'язана з їхньою нестачею

фінансування, тому важливо знайти найбільш ефективне джерело зовнішнього фінансування. Найпоширенішими є фінансовий лізинг та банківські позики.

Лізинг за нинішнього стану економічної діяльності стає все більш популярним завдяки своїм відомим характеристикам., а саме:

- інвестуючи у вигляді рухомого і нерухомого майна, готівкові кошти за різними заборгованостями зменшують ризики не повернутися, оскільки господар все ще володіє переданою нерухомістю чи рухомим майном;

- лізингові операції дають можливість застосовувати інноваційні заходи для компаній, які не мають коштів або достатньої суми, оскільки обіцяється оренда нерухомості;

- лізингова угода більш гнучка, ніж позика, оскільки дозволяє обом сторонам сформуванню зручну схему виплат;

- для лізингоодержувача зменшується ризик морального й фізичного старіння майна, оскільки його не купують у власність, а беруть у тимчасове користування. Під час лізингових відносин лізингоодержувач має справу з прискороною амортизацією майна;

- лізинг надає можливість придбати необхідні ресурси та розширити та покращити діяльність малих і середніх суб'єктів господарювання, які не мають власних коштів для вирішення проблем боргу;

- лізингове майно не обліковують у лізингоодержувача на балансі, що не збільшує його активи й звільняє від сплати податку на це майно; крім того, лізингові платежі відносять до витрат виробництва (собівартості) лізингоодержувача, що відповідно знижує суму оподаткованого прибутку.

Наразі розвиток оренди є напрямком стратегічних дій державних установ. Тому що лізинг дає гарну можливість подолати національну економічну кризу та підвищити економічну активність агробізнесу [27].

Згідно із чинним законодавством, послуги фінансового лізингу можуть надавати банки та інші небанківські установи, внесені до реєстру фінансових установ, який веде Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг). Станом на 31 грудня 2019 року

113 юридичних осіб – лізингодавців та 439 фінансових компаній мають право надавати послуги фінансового лізингу в Україні за ліцензіями, виданими Національною комісією з фінансових послуг. (табл. 2.19).

Таблиця 2.19

Розвиток фінансового лізингу в Україні

Показники	Роки					2019 р. у % до 2015 р.
	2015	2016	2017	2018	2019	
Загальна кількість осіб-лізингодавців, усього	630	630	463	505	552	87,6
у т. ч.: юридичні особи-лізингодавці	268	202	183	116	113	42,2
Фінансові компанії, що надають послуги фінансового лізингу (фізичні особи)	362	428	280	389	439	121,3
Вартість укладених договорів з розрахунку на 1 лізингодавця, млн. грн., усього:	9,9	15,6	28,0	43,9	47,5	у 4,8 р.
ут. ч.: - юридичні особи	23,3	48,3	70,0	185,5	218,1	у 9,5 р.
- фізичні особи	0,06	0,16	0,55	1,73	3,64	у 65,2 р.
Кількість укладених договорів з розрахунку на 1 лізингодавця, усього:	6,5	14,5	16,7	20,4	28,1	у 4,3 р.
ут. ч.: - юридичні особи	15,3	45,2	42,1	75,3	109,4	у 7,2 р.
- фізичні особи	0,1	0,1	0,2	4,1	7,1	-
Частка лізингодавців у загальній вартості чинних договорів фінансового лізингу:						
- юридичні особи	99,7	99,3	98,8	97,0	93,9	-5,8в.п.
- фізичні особи	0,3	0,7	1,2	3,0	6,1	5,8в.п.

Джерело: розраховано автором за даними Нацкомфінпослуг України

Багато фінансових компаній пропонують послуги фінансового лізингу (більше 20,0%). Крім того, відбулася зміна у гірничодобувній галузі, оскільки частка галузі у вартості фінансового лізингу на кінець 2019 року становила 2,8%. Це на 4,2 бали нижче значення 2015 року, обраного за критерій. Лізингова діяльність поширилася на сектор послуг, оскільки частка галузі у вартості орендного портфеля зростає з 3,9% до 6,2%.

Найменшими споживачами послуг оренди є легка промисловість та хімічні та медичні послуги (наприклад, вартість договору фінансової оренди у 2019 році

у легкій промисловості становить 10,0 млн. грн., а в транспортній галузі - понад 6,5 млрд. грн.).

Протягом 2019 р. найчастіше в лізинг фінансувалися такі предмети:

- транспортні засоби – 16450 млн. грн. або 63 % від загальної суми договорів;
- техніка, машини та устаткування для сільського господарства – 6701 млн. грн. (25,5%);
- будівлі та споруди – 1109 млн. грн. або 4% від загальної суми договорів;
- будівельне обладнання й техніка – 1069 млн. грн. або 4 % від загальної суми договорів [28].

Лізингове кредитування – це поширений спосіб формування матеріально-технічної бази для сільськогосподарського виробництва у всьому світі. Весь філіал, який покращує продуктивність автомобілів та обладнання, сприяє модернізації виробників та підвищує конкурентоспроможність виробництва.

Аналіз динаміки портфеля оренди сільськогосподарської продукції за період 2010-2019 років запропонував зосередитись на показниках циклічних змін (рис. 2.15).

Рис. 2.15. Вирівнювання динамічного ряду вартості лізингового портфеля та валового внутрішнього продукту сільського господарства в Україні

Джерело: розраховано й побудовано автором за даними Державної служби статистики України та Нацкомфінпослуг України.

Чітко відстежується період активізації лізингової діяльності до 2014 року, включаючи найбільший показник дослідження - 11,2 млрд. грн. Далі – чотирирічний період спаду до 2018 року з мінімальним договором фінансової оренди у розмірі 5,3 млрд. грн., що діє на кінець звітного періоду.

З 2019 року досліджувані показники дещо зросли, що підтверджується рівнянням кубічного параболічного розширення в результаті рівняння часових рядів орендного портфеля. Коефіцієнт детермінації 0,7895, що робить його дуже надійним. З огляду на триваючу тенденцію до зростання цін на лізинговий портфель, вартість договорів фінансового лізингу в сільськогосподарському виробництві України у 2020 році збільшиться до 8192,6 млн. грн., з огляду на початкові показники лізингового фінансування у 2012–2014 рр., є цілком можливим.

Висновки до розділу 2

За результатами аналізу сучасного стану інвестиційної діяльності з відтворення технічних ресурсів у галузі та тенденцій з формування технічних ресурсів, а також впливу рівня забезпеченості технічними ресурсами на формування ринку сільськогосподарської техніки та ефективно джерело його фінансування варто зазначити наступне.

1. Доведено, що надходження капітальних інвестицій у національну економіку мають стійку тенденцію до зростання. Так, у 2019 р. загальні обсяги капітальних інвестицій в економіку збільшилися майже у 3,5 разів порівнянні з рівнем 2010 р. та більш ніж у два рази з рівнем 2015 р. Разом з цим спостерігається зниження темпів зростання інвестицій у цьому році у порівнянні з попередніми роками. Так, за 2019 р. темпи росту становили лише 7,8 %, тоді як у 2018 – 29%, у 2017 – 25%, а у 2016 – 31%. Водночас, виявлена негативна тенденція зниження капітальних інвестицій у сільське господарство за останні 5 років: з після прирощення обсягів інвестицій у 2016 році на 70% до

попереднього року 2019р. почалося зниження цього показника до 3% у 2018 році та 10% у 2019 р., що стало найгіршим показником за цей період.

2. На основі застосування методики розрахунку факторіальних відхилень розраховано інтегральні індекси інвестиційного потенціалу сільського господарства за регіонами. Інтегральні показники визначалися як сумарний показник забезпеченості галузі інвестиційними ресурсами за чотирима критеріями: забезпечення фінансовими ресурсами, забезпечення трудовими ресурсами, забезпечення матеріально-технічними ресурсами та забезпечення природно-біологічними ресурсами. За результатами розрахунків визначено, що найвищий рівень забезпеченості фінансовими ресурсами спостерігається у Київській, Дніпропетровській, та Харківській областях. За трудовим потенціалом лідируючі позиції у Житомирській, Чернігівській та Дніпропетровській областях. За виробничим потенціалом більш привабливими для інвесторів є Дніпропетровська, Одеська та Харківська області, а за природними ресурсами Харківська, Дніпропетровська та Житомирська області. До трійки безперечних лідерів за інтегральним індексом увійшли Дніпропетровська, Харківська та Київська області, які мають досить високі показники за всіма критеріями та очолюють рейтингову таблицю. Розрахунок інтегрального індексу, в якому враховано всі критерії дозволив зробити рейтингову оцінку інвестиційної привабливості регіонів з урахуванням інвестиційного ризику, які було згруповано у чотири групи: регіони високим рівнем інвестиційного потенціалу де значення інтегрального індексу від 5,4 і вище, середній – 4,5-5,4, помірний – 4,1-4,5 та низький де інтегральний індекс нижче 4,1.

3. Обґрунтовано, що основними чинниками інвестицій у сільське господарство стали: несприятливий інвестиційний клімат у державі що характеризується інвестиційною та інституційною нестабільністю, високий ризик втрати урожаю від дії погодно-кліматичних факторів, довгий період окупності інвестицій у зв'язку з сезонністю сільськогосподарського виробництва, відсутність ринку землі. Зазначено, що інвестування як процес – це взаємодія між двома суб'єктами господарювання для залучення додаткових ресурсів для

залучення капіталу. Водночас інвестиційний процес пов'язаний не лише з можливістю створення відповідного обсягу додаткових ресурсів, а й з можливістю створення більшої за початкову вартість. Тому існує загальний інтерес у забезпеченні ефективного відтворення інвестицій та виробництва. Процес фінансування здійснюється в рамках національної інвестиційної політики фінансовими установами або товаровиробниками.

4. В проведеного аналізу економічних показників сільськогосподарських підприємств Томаківського району Дніпропетровської області за 2015-2019 роки доведено, що в підприємствах, середніх за розміром, вони є кращими, а економічна ефективність вищою, а саме виробництво валової продукції більші в три - чотири рази. Фондовіддача у малих фермерських господарствах є не високою і становить від 0,62 грн. в 2015 році до 1,55 грн. в 2019 році. Тоді як показники фондovіддачі в середніх господарствах за досліджуваний період зростали і становили в 2019 році 2,47 грн. та 2,7 грн. Показники, що характеризують економічну ефективність сільськогосподарських підприємств та впливають на формування інвестиційної привабливості - чистий прибуток та рентабельність виробництва. Отже, чистий прибуток є суттєво більшим і зростає в динаміці в тих же середніх підприємствах, в порівнянні з малими господарствами. Показник рентабельності виробництва засвідчує кращу інвестиційну привабливість саме середніх підприємств. Проведені розрахунки підтверджують причинно-наслідковий зв'язок між обраними факторами та результатами функціонування аграрних підприємств Дніпропетровської області, які формують їх інвестиційну привабливість та впливають на прийняття рішень інвесторів.

5. За досліджуваний період Валовий внутрішній продукт сільського господарства збільшився в середньому на 35 млрд. грн. Це підтверджується рівнянням, розрахованим на основі вирівнювання часових рядів з ймовірністю 95,8% на рік. Це тому, що орендна плата часто використовується для фінансування придбання основних засобів, таких як сільськогосподарська техніка, машини та обладнання. Термін його служби довгий, і ви можете

отримати максимальну користь від багаторічного використання. Тому коефіцієнт кореляції рухомої пари між досліджуваними показниками становить 0,36, що свідчить про наявність між ними залежності.

6. Виявлено, що наявність сільськогосподарської техніки позитивно впливає на результати виробничої діяльності, що у свою чергу дозволяє сформувати фінансовий резерв для оновлення технічних ресурсів. І навпаки відсутність технічного ресурсу призводить до порушення технологічного циклу, зменшення ефективності сільськогосподарського виробництва та зменшення коштів, які можуть бути використані для відтворення цього ресурсу. Розвиток сталого вітчизняного сільськогосподарського виробництва вимагає більших інвестицій у технічну допомогу сільськогосподарських виробників. Однак рівень довго знижувався з багатьох причин. Одним з них є відсутність власного фінансування на оновлення моторного та тракторного парків. Як ефективне джерело зовнішніх капітальних інвестицій для агротехнічної допомоги, ми пропонуємо більш широке використання фінансового лізингу.

В розділі 2 використано матеріали з відповідними посиланнями на такі наукові джерела із списку літратури: [7, 8, 15, 19, 27, 28, 51, 61, 62, 70, 71, 78, 89, 112, 115, 121, 131, 133, 140, 143, 167, 168, 169, 173, 183].

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ ТЕХНІЧНИХ РЕСУРСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

3.1. Агролізинг як форма інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві

Дослідження відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві показує проблему значної зношеності парку сільськогосподарських машин й устаткування в аграрних формуваннях. Тому практичні підходи до організації аграрного бізнесу використовують різноманітний арсенал механізмів і інструментів управління модернізацією матеріально-технічної бази. Організаційно-економічний механізм процесної взаємодії лізингових компаній та сільгосптоваровиробників сприяє прискоренню технічного переозброєння та скорочення технологічного відставання організацій аграрного бізнесу. Одним з механізмів інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві є лізинг, що дозволяє ефективно вирішувати тактичні виробничі завдання, не відволікаючи ресурси основного капіталу, а залучаючи на умовах оренди технічні ресурси у виробничий процес.

Основне значення лізингу полягає в можливості починати і розширювати бізнес при найменшій сумі стартового капіталу, коли техніка, обладнання вже придбана без додаткового заставного забезпечення, йде процес виробництва продукції або послуг, підприємець отримує прибуток, що спрямовується, в тому числі для завершення розрахунків з лізингодавцем, що особливо важливо для малих форм господарювання.

На наш погляд, альтернативним способом фінансового обслуговування інвестиційного процесу є лізинг, за допомогою якого підприємство може оперативно вирішувати виробничі завдання, не купуючи, а тимчасово

використовуючи дороговартісне обладнання.

Стрімкий розвиток лізингу призвів до того, що він стає найбільш вигідною формою інвестування в техніку та обладнання. Простота і загальнодоступність лізингу, в порівнянні з кредитом, - основні переваги цього фінансового інструменту. За оцінками експертів, найближчим часом міжнародні лізингові операції виступлять для більшості країн єдиним джерелом придбання нового обладнання [54].

«Структура лізингового портфеля за галузями на кінець 2019 року показує, що транспорт (23%) та сільське господарство (20%) є найпоширенішими галузями, які використовують послуги лізингу в Україні» [118].

У вітчизняній науці велика увага приділяється розгляду питанню щодо переваг лізингу перед іншими способами відтворення технічних ресурсів. Наведемо деякі економіко-правові переваги лізингових відносин.

1. На думку Краковської А. [91], лізинг передбачає стовідсоткове кредитування і не вимагає негайного початку платежів. Користуючись кредитом, підприємство повинно сплатити частину вартості покупки за рахунок власних коштів. Лізинговий договір укладається на повну вартість майна. Необхідність здійснення платежів за договором лізингу зазвичай виникає після поставки майна лізингоодержувачу або пізніше. Звичайно, при покупці майна в лізинг передбачається його стовідсоткова оплата постачальнику цього майна. Однак дозволимо собі не погодитися з думкою Краковської А. щодо початку терміну платежів, так як відповідно зі сформованою практикою лізингові компанії вимагають оплати авансового лізингового платежу від 10% і вище, який також йде на фінансування договору купівлі-продажу лізингового майна.

2. Підприємствам, особливо малим і середнім, набагато простіше отримати контракт по лізингу, ніж позику. Найчастіше від лізингоодержувачів не потрібно ніяких додаткових гарантій, стверджує Малишко В.М. [101]. Це підтверджується на практиці: при укладанні договору лізингу заставного майна практично не потрібно, проводиться тільки аналіз діяльності підприємства і його платоспроможності, оскільки передбачається, що підприємство, яке вирішило

взяти майно в лізинг, отримує прибуток і здатне сплачувати лізингові платежі.

3. Інвестування у формі майна знижує ризик неповернення коштів, так як за лізингодавцем зберігається право власності на передане майно, яке виступає в якості застави. Дійсно, при невиконанні своїх зобов'язань лізингоодержувачем продаж майна здійснюється набагато простіше, тому що воно вже здешевлено і знаходиться на балансі у лізингоодержувача.

4. Відповідно до твердження Дученко М.М. та Павленко Т.В. [54], при отриманні цільового кредиту на придбання основних засобів позичальники можуть розраховувати на 70-80% від необхідної суми, решту 20-30% позичальник повинен сплатити позикодавцю в якості оплати за надані кредитні ресурси. У разі лізингу така ситуація виключена - лізингодавець набуває об'єкт лізингу цілком за рахунок своїх ресурсів, не привертаючи орендаря як співінвестора.

Таким чином, ми приходимо до висновку, що при переході на лізингові операції суспільство відмовиться від такого явища в кредитному світі як: «відкати» (грошові кошти, які легально або нелегально направляються в якості плати за посередницькі послуги за наданим кредитом, субсидії). Відкати практично не сумісні з лізингом, оскільки лізингодавці та їх сервіс є доступний кожному, хто вирішить придбати майно.

5. Лізингова практика допускає сплату лізингових платежів у натуральній формі, аж до передачі лізингодавцю частини продукції, випущеної на орендованому устаткуванні. Дана ситуація зручна лізингоодержувачу і може забезпечувати додатковий прибуток лізингодавцю. Ця схема не використовується для розстрочки, особливо якщо ви берете кредит у банку на придбання основних засобів, оскільки продавець обладнання незручний, а кредитний банк не має права вести бізнес. На додаток до різних форм оплати (готівкою чи оплатою в натуральній формі), лізингова практика пропонує різні варіанти розподілу платежів у часі. У багатьох випадках графіки сплати орендної плати третіх сторін будуються по-різному, коли погашення заборгованості та обов'язкові платежі при купівлі внесків розподіляються рівномірно з плином

часу. Виплати можна здійснювати до та після розірвання договору, щомісяця, щокварталу та щорічно.

Лізинг вигідний лізингоодержувачу не тільки зі стратегічної точки зору, але і з бухгалтерської, на такі переваги лізингу над кредитом вказує Барташук К.А. [14].

6. При придбанні майна за допомогою лізингу лізингоодержувач автоматично забезпечується комплексом додаткового послуг, пов'язаних з транспортуванням, страховим оформленням, державною реєстрацією тощо. При придбанні техніки і обладнання та використанні не лізингових механізмів, кредиту або власних коштів перераховані заходи доводиться здійснювати самостійно, при укладанні договору лізингу їх виконують фахівці лізингових компаній.

7. У більшості підприємств прибутковість на власні кошти, вкладені у виробництво, багаторазово перевищують вартість стороннього фінансування. Очевидно, що використання підприємствами власних коштів на оновлення парку техніки економічно не виправдане за вартістю і за термінами. Лізингові умови дозволяють проводити поповнення основних засобів, зберігаючи чистий прибуток лізингоодержувача і при цьому не знижуючи її фінансової ефективності [183].

8. За умовами договору лізингу лізингоодержувачу надається розстрочка платежу з погашенням боргу протягом всього терміну дії договору. При цьому строки лізингу на вітчизняному ринку, як правило, перевищують терміни доступного грошового кредитування.

9. Можливість віднесення платежів за договором лізингу при розрахунку оподаткованого прибутку на собівартість дозволяє істотно скоротити розмір сум, що підлягають до сплати у вигляді податку на прибуток до бюджету. Внаслідок меншого терміну амортизації лізинг істотно скорочує суму податку на майно, що підлягає до сплати в бюджет за термін служби обладнання. Таким чином, умови лізингового договору дозволяють значно оптимізувати фінансову діяльність лізингоодержувача в цілому і насамперед за рахунок більш вигідного

оподаткування.

10. Майно за договором лізингу відображається на балансі лізингодавця, тому не відбувається зниження показників ліквідності лізингоодержувача, тому що зобов'язання останнього по лізингу відображаються поза балансом.

11. Лізинг дає можливість користуватися майном на кредитній основі, використовуючи при цьому в установленому режимі відкриті йому банками кредитні лінії. Своєчасне платіжне обслуговування лізингоодержувачем лізингової угоди є аналогом кредитної історії при грошовому кредитуванні.

Відмітимо, що «лізингові компанії, зареєстрували 2153 одиниці сільськогосподарської техніки за 2020 рік, що на 17% більше ніж в попередньому. Тож за підсумками року лізинг показав зростання в усіх ключових для себе сегментах, незважаючи на глобальну та внутрішньо-українську рецесію. Галузі вдалося скоригувати бізнес-процеси з урахуванням нових викликів та уникнути значного впливу пандемії COVID-19 на обсяги фінансування в сільськогосподарському сегменті. Зростання нових реєстрацій агротехніки відбувалося протягом усього року, окрім четвертого кварталу, коли зафіксовано спад реєстрацій на 22% порівняно з попереднім, викликаний сезонним циклом агроіндустрії. Березень і липень стали піковими місяцями в 2020 році, протягом яких було зареєстровано 232 і 228 одиниць техніки відповідно. Трійкою лідерів за реєстраціями агротехніки в минулому році стали ОТП Лізинг (57% від усіх реєстрацій за період), Кредобанк (15%), та Адванс Лізинг (11%). Їх сукупна частка в цьому сегменті склала 84%» [96].

Але поряд з позитивними характеристиками договір лізингу має деякі недоліки, що стосуються поповнення оборотних коштів підприємства. Це ризики, пов'язані з реалізацією договору лізингу, що виникають як у лізингодавця, так і у лізингоодержувача:

1. До ризиків, які виникають при взаємодії з лізингоодержувачем, відноситься, зокрема, ризик несплати лізингових платежів. Практично всі компанії проводять його оцінку. При укладанні нового договору лізингу оцінка спирається на аналіз проєктних даних, заставного забезпечення, показники

фінансового стану і бізнес-процесів потенційного лізингодержувача. Після укладення договору здійснюється моніторинг фінансового стану на підставі регулярно наданої звітності, контроль заборгованості за лізинговими платежами. Можна відзначити тенденцію останніх років, що виражається в посиленні конкуренції на ринку надання лізингових послуг. Нею обумовлене зниження мінімального порогу лізингового фінансування, проведення угод без авансу і забезпечення, а також задоволення все більшої кількості заявок, що надійшли, в тому числі від малих і середніх підприємств, угоди з якими традиційно вважаються більш ризикованими [54].

2. Істотний ризик несе в собі і недостатня ліквідність предмету лізингу. Лізингова компанія повинна розуміти, як вона зможе управляти залишковою вартістю об'єкта лізингу і наскільки можуть бути заповнені втрати в разі зриву угоди. Для цього використовується розрахунок ризиків, пов'язаних з втратою ліквідаційної вартості майна. Як правило, лізингові компанії оцінюють ринкову і ліквідаційну вартість предмета лізингу на момент укладення договору. Однак, як показує практика, необхідно враховувати її в динаміці, спираючись і на тенденції зміни ціни на об'єкт лізингу.

3. Необхідно виділити і ризики, пов'язані з постачальниками об'єктів лізингу, а саме ризик непостачання або недопоставки лізингового майна.

4. Лізингові договори стають все більш довгостроковими, при цьому більшість вітчизняних банків не готові кредитувати тривалі проекти. В результаті лізингові компанії змушені або залучати «довгі» кошти за кордоном, або брати «короткі» гроші. У першому випадку лізингодавець піддає себе валютного ризику, у другому - ризику ліквідності. Але в обох випадках лізингова компанія стикається з розбалансованістю активів і пасивів або за валютами, або за термінами.

Описавши переваги лізингу, приходимо до висновку, що лізинг, в порівнянні з кредитом, є найбільш вигідним інструментом залучення капіталу для сільськогосподарських підприємств. Однак виявлені недоліки механізму здійснення лізингу вимагають розробки комплексу заходів щодо вдосконалення

лізингових відносин, що стосуються як законодавчого, так і економічного підходів до вирішення проблем, які виникають на практиці.

Лізинг, в порівнянні з іншими способами відтворення засобів виробництва, дозволяє в умовах порівняно меншого щодо одноразового інвестування фінансового напруження оновлювати технічні ресурси. Лізинг спрощує процес отримання обладнання, тим самим сприяючи розвитку ринку і здорової конкуренції.

Важливо відзначити, що розвиток лізингу в Україні йде не так як в інших країнах і має властиві тільки нашій країні риси. Застосування даного фінансового інструменту в Україні почалося набагато пізніше, ніж в країнах з розвиненою економікою, але, отримавши бурхливий розвиток, лізингові відносини в українських умовах цілком можуть досягти загальносвітового рівня найближчим часом.

В умовах скорочення прямого субсидування підприємств аграрного сектору з боку держави необхідно розробляти нові інструменти державної підтримки галузі, засновані на інноваційних підходах. Таким інструментом повинна стати система агролізингу. Її розвиток в Україні має стати потужним імпульсом до поліпшення якості продукції, виробленої вітчизняними аграріями.

Агролізинг - це сукупність організаційно-економічних, фінансових, інвестиційних і майнових відносин, що виникають між державними і кредитними інститутами, виробниками і продавцями майна, лізингодавцями та лізингоотримувачами, що реалізуються за допомогою кредитного договору, договору купівлі-продажу і власне лізингового договору у всіх сферах аграрного сектору. Дане визначення характеризує лізинг як економічний механізм підтримки держави за допомогою інвестування коштів в операції фінансового лізингу.

Агролізинг - Це механізм державної підтримки агрокомплексу, що базується на реалізації угод про фінансовий лізинг між лізинговими компаніями сільського господарства та суб'єктами агробізнесу шляхом співфінансування договорів лізингу за рахунок державного бюджету та приватного капіталу [87].

Аналіз різних визначень дослідників лізингових відносин в аграрному секторі дозволяє зробити висновок про те, що агролізинг слід розглядати як самостійну, специфічну галузеву економічну категорію, з одного боку, і складну поліфункціональну систему економічних та організаційних відносин - з іншого. Галузева специфіка агролізингу обумовлена обов'язковою присутністю елементів державної підтримки.

Зазначимо, що ознаками агролізингу є:

- 1) одна з форм державної підтримки;
- 2) державний контроль матеріально-технічного забезпечення підприємств аграрного сектору;
- 3) основою служать угоди фінансового лізингу;
- 4) здійснюється на умовах спільного фінансування приватного і державного капіталу, що сприяє посиленню інвестиційної активності.

Функції агролізингу:

1. Субсидіарна. Підтримка всіх галузей АПК від виробників техніки, приладів і обладнання до розвитку ринків збуту кінцевої продукції.
2. Стимулююча. При здійсненні операцій агролізингу плата за користування залученими державними ресурсами зменшується, що сприяє розвитку галузі.
3. Контрольна. За допомогою системи агролізингу відбувається контроль своєчасного оснащення і розвитку того чи іншого підкомплексу АПК.

Як економічна категорія «агролізинг» має специфічні особливості, обумовлені галузевими та організаційними факторами, які були виявлені і уточнені в процесі дослідження. Уточнений набір особливостей агропромислового лізингу включає в себе чотири їх групи: економічні, психологічні, організаційні та конкурентні (рис. 3.1).

Економічні особливості агролізингу пов'язані з тим, що державна підтримка відтворення матеріально-технічної бази в сільському господарстві виявляється не тільки при використанні лізингу, але і при фінансуванні капіталовкладень за рахунок кредитних ресурсів.

Тому необхідні індивідуальний підхід та порівняння кредитної й лізингової схем фінансування капіталовкладень з урахуванням всіх можливих видів державної підтримки. Психологічні особливості обумовлені обтяженням лізингодержувача платежами на весь термін договору без можливості дострокового погашення.

Рис. 3.1. Особливості агролізингу

Джерело: побудовано автором

Присутність державних структур в агролізингу несе не тільки переваги у вигляді держпідтримки і пільг, а й недоліки, пов'язані з монополізацією і неминучою бюрократизацією всіх процесів. Це дещо ускладнює організаційні процедури оформлення лізингових угод. Державна підтримка, як правило, регламентує перелік матеріально-технічних ресурсів, одержуваних у лізинг, що обумовлює наявність певних конкурентних особливостей у агролізингу.

Реалізація системи агролізингу повинна здійснюватися через мережу регіональних лізингових компаній, відбір яких необхідно проводити на основі даних бухгалтерської звітності та статистичних агентств. Для забезпечення здорової конкуренції в регіоні, агролізингових компаній має бути не менше 4-5. Організація агролізингу регіону повинна здійснюватися на основі організаційно-

економічного механізму.

Організаційно-економічний механізм управління агролізингом в сучасних умовах - це комплекс взаємопов'язаних механізмів (основних і специфічних), базисом якого є організаційно-економічний механізм управління АПК, що представляє собою мультирівневу ієрархічну систему. Як і в будь-якому управлінні, в управлінні розвитком агролізингу важливе значення мають обґрунтування цільових пріоритетів розвитку керованої системи, виявлення внутрішніх резервів і зовнішніх можливостей для її вдосконалення.

Незважаючи на багаторічний досвід застосування лізингових схем в сільському господарстві України і використання різних інструментів державної підтримки, в системі, що на сьогодні склалася є достатня кількість недоліків і проблем, вирішення яких могло б істотно активізувати процеси відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві. Необхідні нові підходи до обґрунтування стратегічних напрямів і пріоритетів її розвитку, що забезпечують реалізацію всіх невикористаних можливостей та резервів вдосконалення системи агролізингу.

Під напрямками вдосконалення агролізингу розуміємо невикористані, об'єктивно існуючі можливості підвищення ефективності реалізації всіх властивостей і функцій агролізингу або істотні зміни всієї їх сукупності відповідно до вимог інноваційного, соціально-економічного розвитку, ринкової кон'юнктури і потребами виробництва, які постійно розвиваються. Ці можливості безперервно відтворюються в розширеному масштабі.

Управління виявленням і реалізацією напрямів вдосконалення агролізингу має враховувати всі фактори й умови, що впливають на даний процес. Під факторами розуміються ті причини, рушійні сили процесів розвитку агролізингу або умови, під впливом яких виникають і реалізуються напрями його вдосконалення. Питанням дослідження всієї сукупності факторів і умов вдосконалення агролізингу необхідно приділяти достатню увагу з урахуванням галузевої специфіки. Оскільки лізингові відносини в аграрному секторі зачіпають інтереси господарюючих суб'єктів різних його сфер, однією з умов

розвитку агролізингу є агропромислова інтеграція і заснована на ній система аграрного виробництва, розподілу (реалізації) і споживання продукції. Разом з тим, розвиток агролізингу є важливою та неодмінною умовою ефективного здійснення процесів виробничої та економічної агропромислової інтеграції. Таким чином, процес управління резервами вдосконалення агролізингу тісно взаємопов'язаний з процесом управління резервами розвитку сільського господарства в цілому. Схема даного взаємопов'язаного механізму управління факторами та резервами розвитку агролізингу та сільського господарства в цілому представлена на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Структурна схема управління резервами удосконалення агролізингу
Джерело: побудовано автором

Реалізація резервів удосконалення агролізингу є комплексним процесом виявлення нових корисних властивостей та функцій, матеріалізації цих властивостей в процеси модернізації, інтенсифікації та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва.

Одночасно з цим процесом повинен відбуватися пов'язаний з ним процес

поліпшення соціально-економічних показників сільського господарства, як кінцевої мети розвитку галузі [86].

Одним з важливих і першорядних елементів в представленому механізмі управління резервами вдосконалення агролізингу є їх ідентифікація та комплексна класифікація. Стосовно до класифікації резервів вдосконалення агролізингу та підвищення його ефективності доцільно застосувати фасетний метод класифікації, який до теперішнього часу для вирішення даного завдання не застосовувався. Для більш глибокого й чіткого аналізу в розглянутих фасетах необхідно виділити блоки резервів, які сформовані відповідно до конкретних джерел їх утворення і сферами їх реалізації. З метою необхідної деталізації ці блоки можна поділити на підблоки. Дроблення фасетів на блоки та підблоки може бути здійснено з використанням граф фасетної класифікації.

Агролізинг як специфічна форма лізингових відносин схильний до впливу безлічі факторів. У зв'язку з цим фасетний підхід до класифікації резервів його вдосконалення передбачає використання декількох класифікаційних ознак. Зокрема, резерви вдосконалення агролізингу можна класифікувати за такими ознаками: за об'єктами і суб'єктами лізингових відносин; за місцем реалізації - зовнішні й внутрішні; за напрямками розвитку - організаційно-управлінські, науково-технічні, фінансово-економічні, соціально-психологічні. Так, за об'єктами агролізингу резерви можна поділити на такі класи (групи): техніка й обладнання; живі організми; насіннєвий матеріалу рослин; земельні ресурси; запасні частини тощо. За суб'єктам лізингових відносин в сільському господарстві можна виділити: резерви кооперативного лізингу (лізингоодержувач представлений декількома підприємствами або фермерськими господарствами - кооперативом); індивідуального лізингу (лізингоодержувач - самостійне підприємство) тощо. За сферами застосування резерви агролізингу можна розділити на наступні фасети (класи): сільського господарства; рибальського господарства; лісового господарства; обслуговуючих сфер тощо.

Серед розглянутих різних класифікаційних ознак найбільший інтерес, з

практичної точки зору, викликає класифікація резервів вдосконалення агролізингу за об'єктами і суб'єктами лізингових відносин. Об'єктами агролізингу можуть виступати різні види технічних ресурсів, що використовуються в сільськогосподарському виробництві.

Наявність в системі агролізингу всіх можливих об'єктів є принципово важливим для вирішення завдання комплексної техніко-технологічної модернізації сільськогосподарського виробництва. Це дозволяє, наприклад, при реалізації інвестиційних проектів повністю фінансувати капіталовкладення на основі використання лізингу. Принципово важливо також використовувати лізингову форму фінансування для розвитку соціальної інфраструктури села, що дозволить більш ефективно вирішувати проблеми кадрового забезпечення та якісного відтворення трудових ресурсів в сільському господарстві [164].

Реалізація резервів об'єктів агролізингу повинна проявлятися в різних сферах сільського господарства й вирішувати проблеми села комплексно. Незважаючи на важливість присутності в системі агропромислового лізингу різних об'єктів, ефективність лізингових відносин як процесу в значній мірі залежить від суб'єктів, які їх здійснюють. Головними суб'єктами лізингових відносин є лізингодавець і лізингоодержувач. Розгляд можливостей вдосконалення лізингових відносин з точки зору лізингодавців і лізингоодержувачів також дозволяє виділити дві групи резервів (рис. 3.3).

Специфіка агролізингу полягає в тому, що суб'єктами лізингових відносин можуть виступати не тільки лізингодавці та лізингоотримувачі, а й державні структури, що забезпечують державну підтримку лізингової діяльності в сільському господарстві. Держава може брати активну участь не тільки в стимулюванні та організації лізингових угод, але і на всіх етапах лізингової діяльності.

На етапі становлення ринку лізингових послуг лізингові компанії можуть створюватися будь-якими учасниками ринку, в тому числі і державою. Незалежно від джерела фінансування і засновника лізингової компанії як самостійні структури вони можуть засновуватися на основі будь-яких форм

власності.

Рис. 3.3. Класифікація резервів агролізингу за суб'єктами лізингових відносин

Джерело: побудовано автором

Методи та механізми державного стимулювання лізингової діяльності в зарубіжних країнах загальновідомі. До них відносяться пільгове оподаткування інвестицій та відкритий доступ до кредитних ресурсів із забезпеченням державою частини позики. За кордоном саме регулювання й стимулювання лізингової діяльності державою є гарантом розвитку даної галузі [161].

У зв'язку з цим західні компанії-виробники сільськогосподарської техніки

успішно користуються лізингом як головним способом збуту основних засобів для сільськогосподарських товаровиробників. Таким чином, на міжнародному ринку лізингових послуг вітчизняні лізингодавці в деяких випадках виявляються в нерівних умовах із зарубіжними компаніями. Ситуація ускладнюється через сформоване ставлення до сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва, що знижує конкурентоспроможність вітчизняних виробників сільськогосподарської техніки. Західні ж фірми використовують свої конкурентні переваги, користуючись пільгами і умовами, сформованою системою державної підтримки.

Система державної підтримки лізингової діяльності в аграрному секторі економіки за кордоном спрямована, як правило, на зниження витрат учасників лізингових відносин. В Україні в багатьох випадках фінансова підтримка з боку держави призводить до підвищення трансакційних витрат, збільшує сукупні витрати по капіталовкладеннях в сільському господарстві. Проблема оптимізації витрат на лізингову діяльність найтіснішим чином пов'язана з теорією і практикою управління резервами вдосконалення й підвищення ефективності агролізингу.

Участь держави в агролізингу в країні поряд зі збільшенням трансакційних витрат призводить до функціонального дисбалансу в розвитку лізингових відносин, лізингові інститути втрачають здатність саморозвитку та адаптації в ринковому середовищі, багато процесів набувають бюрократичний характер, погіршується система взаємодій та інформаційного обміну між учасниками лізингових відносин [5]. Лізинг втрачає властивості поліфункціональної системи, що розвивається з урахуванням зміни зовнішньої кон'юнктури та внутрішнього середовища, а також потреб й запитів учасників лізингових відносин, в першу чергу лізингоодержувачів - сільськогосподарських товаровиробників.

Поліфункціональність агролізингу має на увазі, що в цій системі повинна бути реалізована вся сукупність фінансово-економічних, організаційно-технічних, інформаційних, консалтингових, маркетингових заходів на всіх стадіях життєвого циклу лізингових послуг - від виведення на ринок до

максимально можливого його насичення (рис. 3.4).

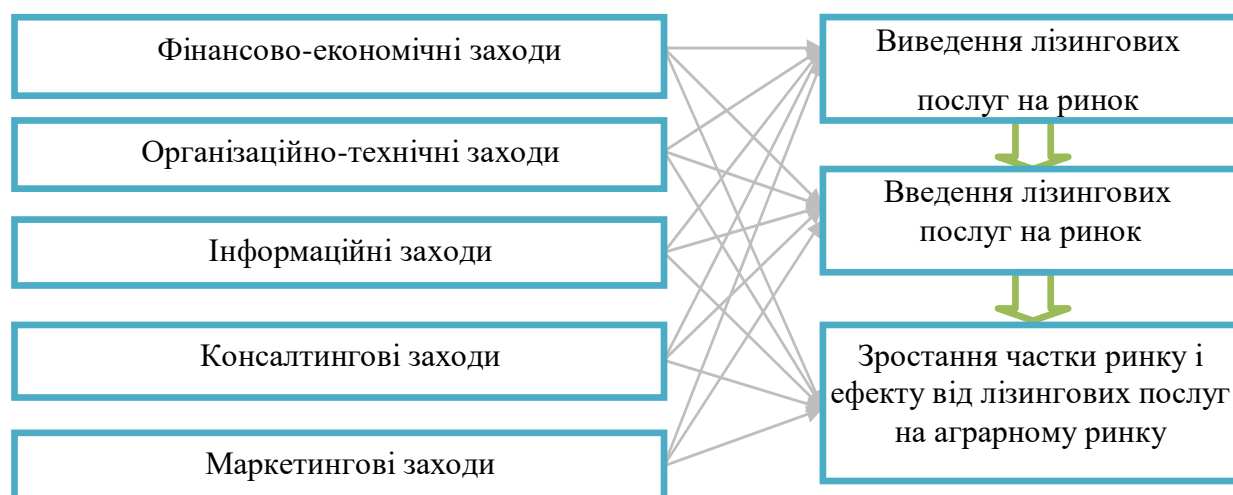

Рис. 3.4. Система заходів щодо розвитку лізингових відносин в сільському господарстві

Джерело: побудовано автором

Таким чином, агролізинг, як вже було зазначено раніше, слід розглядати як сукупність організаційно-економічних, фінансових, інвестиційних та майнових відносин, що виникають між державними й кредитними інститутами, виробниками і продавцями майна, лізингодавцями та лізингоотримувачами, що реалізуються за допомогою кредитного договору, договору купівлі-продажу й лізингового договору у всіх сферах сільського господарства.

Особливістю аграрного лізингу має стати те, що його здійснення неможливе без державних інвестицій та державного контролю. Разом з тим, поліфункціональність агролізингу в об'єктній та суб'єктній класифікаціях не повинна виключати його розгляд і дослідження як єдиної системи різних елементів, об'єднаних однією спільною метою. Мета агролізингу - сприяння інноваційному розвитку й техніко-технологічній модернізації сільського господарства в сучасних умовах на основі надання оптимальних умов для фінансування відтворювальних процесів в галузі. В умовах кризи і фінансової нестабільності агролізинг повинен стати головною формою фінансування відтворення технічних ресурсів сільського господарства з урахуванням розумної підтримки лізингової діяльності державою.

На підставі вищевикладеного всі позначені резерви вдосконалення

сформованої системи агролізингу повинні бути пов'язані з досягненням сформульованої мети. З усієї сукупності резервів необхідно виділити ті групи, які мають істотний вплив на розвиток ринку лізингових послуг в сільському господарстві. Саме вони визначатимуть пріоритетні напрями вдосконалення агролізингу, реалізація яких дозволить максимально ефективно досягти поставленої мети.

Резерви підвищення ефективності лізингових відносин в сільському господарстві можна класифікувати за різними ознаками, але для використання їх в якості основи для обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку агролізингу доцільно, на нашу думку, виділити дві основні групи резервів: 1) резерви, пов'язані з розвитком суб'єктів лізингових відносин і процесів агролізингу, що визначають схеми між суб'єктної взаємодії; 2) резерви, пов'язані з розвитком об'єктів лізингу (додаток Н). Взаємозв'язок процесів агролізингу та його суб'єктів очевидний, оскільки саме суб'єкти, з одного боку, визначають та формують процеси, а з іншого - є їх учасниками.

Таким чином, можна виділити всього два пріоритетних напрями вдосконалення сформованої системи агролізингу - розвиток об'єктів та розвиток суб'єктів й процесів. Розвиток об'єктів агролізингу має бути спрямований на вирішення завдання розширення спектру напрямів фінансування розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства на основі лізингу з використанням державної підтримки. У перспективі пільгова лізингова форма фінансування капіталовкладень в сільському господарстві повинна охоплювати всі можливі види технічних ресурсів, потреба в яких у сільськогосподарських підприємствах може виникнути при реалізації інвестиційних та інноваційних проєктів.

Можливість лізингового фінансування соціальних об'єктів особливо важлива для вирішення проблем кадрового забезпечення сільськогосподарського виробництва [27].

Розширення об'єктів агролізингу має відбуватися не тільки по вертикалі за рахунок збільшення кількості видів, але і по горизонталі за рахунок збільшення

кількості виробників-постачальників технічних ресурсів. Повинна бути забезпечена можливість вибору аналогів для одного й того ж виду ресурсів, що в свою чергу забезпечить конкуренцію серед постачальників і зростання якості їх продукції.

Більш об'ємним і складним є другий пріоритетний напрямок розвитку агролізингу - розвиток суб'єктів та процесів. Кінцевою метою реалізації даного напряму є збільшення кількості учасників лізингових відносин та поліпшення взаємодій між ними. Досягнення цієї мети можливе за рахунок стимулювання попиту на агролізингта оптимізацію процесів й елементів сформованої системи агролізингу.

Вирішення завдання збільшення попиту на лізингову форму фінансування відтворювальних процесів в сільському господарстві можливо за рахунок низки заходів.

По-перше, підвищення попиту на агролізинг сприятиме розширенню його об'єктів як по вертикалі, так і по горизонталі. В даний час перелік ресурсів й постачальників цих ресурсів в системі пільгового агролізингу суворо регламентований, і у потенційних лізингоодержувачів немає реального права вибору об'єкта лізингу. Вони можуть вибирати тільки із затвердженого списку або користуватися цією формою фінансування капіталовкладень через негалузеві комерційні структури, значно збільшуючи свої витрати без державної підтримки.

По-друге, серйозною проблемою є наявність адміністративних бар'єрів і зайвої бюрократизації, які є наслідком участі в агролізингу держави. У деяких випадках складності в адміністративній доступності пільгового агролізингу перекривають одержувані економічні вигоди, і сільськогосподарські товаровиробники усвідомлено вибирають схеми більш дорогого для них комерційного лізингу.

По-третє, в чинній системі необхідно забезпечити своєчасне і повне державне фінансування, а також контроль використання коштів державної підтримки. Затримки у фінансуванні з боку держави також часто є причиною відмови від використання пільгового агролізингу.

По-четверте, необхідно підвищувати якість заявок лізингоотримувачів. Через низьку якість заявок збільшується сума заборгованостей за лізинговими платежами, через що страждають не тільки неплатники, а й сумлінні лізингоотримувачі. Сучасна система агролізингу влаштована таким чином, що через неповернення лізингових платежів окремими сільськогосподарськими підприємствами страждати можуть цілі регіони, яким обмежується доступ до пільгового фінансування. У зв'язку з цим розподіл лізингового фонду між регіонами відбувається не оптимальним чином. Ця проблема потребує вирішення.

По-п'яте, для збільшення попиту на агролізинг необхідно ширше залучати до цієї системи лізингові компанії при банках, що дозволить не тільки знизити транзакційні витрати, але і організаційно спростити процедуру фінансування відтворювальних процесів. Необхідно також організаційне об'єднання потенційних лізингоодержувачів, особливо дрібних сільськогосподарських товаровиробників, яким безпосередній доступ до лізингу закритий через об'єктивні причини.

Що стосується оптимізації процесів й елементів сформованої системи агролізингу, то в рамках виконання цього завдання також можна виділити ряд заходів, реалізація яких сприятиме розвитку системи агролізингу.

Однією з найгостріших проблем сучасної системи є монополізація та централізація лізингу в сільському господарстві. Бажання держави повністю контролювати процес розподілу і використання коштів державної підтримки, які направляються на агролізинг, за допомогою створення Національної акціонерної компанії «Украгролізинг», можливо, було виправданим на початковому етапі становлення даної системи. В даний час НАК «Украгролізинг» стала єдиним монополістом в сфері пільгового агролізингу з усіма негативними наслідками монополізації, про які говорилося раніше. Таким чином, демонополізація та децентралізація агролізингу є важливими заходами, виконання яких забезпечить формування конкурентного ринку лізингових послуг в сільському господарстві, регульованого державою.

Реалізація першого заходу забезпечить певною мірою диверсифікацію джерел фінансування агролізингу, залучення до цієї системи нових фінансових структур. В рамках диверсифікації джерел фінансування агролізингу було б доцільно перейти до форми змішаного або гібридного агролізингу, який дозволяє використовувати кошти державної підтримки приватним лізинговим компаніям, що відбираються на конкурсній основі та працюють за певними правилами.

Особливе значення для розвитку агролізингу має врахування галузевих специфічних особливостей і специфічних ризиків, характерних для сільського господарства. Це вимагає особливих підходів до розробки й застосування механізмів страхування предмета лізингових угод, до збільшення надійності заставного забезпечення [212].

Одним з важливих напрямів оптимізації процесів та елементів агролізингу є зміна методики розрахунку графіків лізингових платежів з метою їх адаптації до умов роботи сільськогосподарських товаровиробників. Фінансово-економічна нестійкість сучасного вітчизняного агробізнесу, обумовлена багатьма факторами внутрішнього й зовнішнього (об'єктивного) характеру, повинна враховуватися при побудові графіків лізингових платежів. Даний графік повинен бути гнучким і адаптивним, з можливістю перегляду термінів та розмірів виплат лізингоодержувачів. Укладенню лізингового договору повинна передувати попередня оцінка прибутковості сільськогосподарського підприємства та його здатності виплачувати платежі. Саме рівень та стійкість прибутковості повинні бути головними факторами прийняття рішення про можливість використання лізингової форми фінансування капіталовкладень, а не наявність необхідного заставного забезпечення підприємства.

Окремим самостійним напрямом розвитку системи агролізингу слід розглядати розвиток об'єктів лізингових відносин або розширення спектру напрямів інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві з використанням державної підтримки. Цей спектр повинен передбачати можливість фінансування не тільки основних видів техніки

та обладнання, а й допоміжного обладнання, приладів і програмного забезпечення, племінних тварин, насіння і садивного матеріалу, а також землі, будинків та інших об'єктів соціальної інфраструктури, необхідних для вирішення кадрових питань сільськогосподарських товаровиробників.

Таким чином, сформована сучасна система агролізингу повинна вдосконалюватися як в напрямку розвитку об'єктів лізингу, так і суб'єктів разом зі складною системою взаємодії між ними. В агролізингу, на відміну від звичайного, поряд з лізингодавцем та лізингодержувачем присутній такий суб'єкт, як держава, що надає фінансову підтримку даної системи. У зв'язку з цим розвиток суб'єктів агролізингу має бути спрямований не тільки на збільшення кількості учасників та створення конкурентного середовища, а й на поліпшення взаємодії між ними. Присутність держави обумовлює специфічність взаємодій в системі агролізингу, про що вже говорилося раніше. При вдосконаленні взаємодії важливо врахувати специфічні галузеві особливості сільського господарства та сформуванню оригінальну галузеву методику планування графіка й розмірів платежів, з можливістю їх коригування через непрогнозований вплив природно-кліматичних і зовнішніх економічних факторів на сільськогосподарських товаровиробників.

3.2. Обґрунтування заходів удосконалення інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України

Розвиток аграрної економіки в ринковому середовищі й особливо його базового сектору – сільськогосподарського виробництва упершу чергу залежить від формування ефективних взаємовідносин у системі держава – бізнес. Основною метою цих відносин є забезпечення населення їжею, збільшення експортного потенціалу країни, виконання державного бюджету, збереження та

створення нових робочих місць, впровадження інноваційних технологій та технологічна регенерація сільськогосподарських ресурсів тощо. сільськогосподарські виробники.

Основні принципи підприємницької діяльності в сільському господарстві, а також співпраця між державними установами, органами місцевого самоврядування та приватним сектором визначаються одночасно багатьма законами та нормативними актами, серед яких, зокрема, Господарський і Податковий кодекси України, Закони України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 р.», «Про концесії», «Про державно-приватне партнерство», Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 р., Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р., Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013-2018 рр. та ін. Однак, наразі є певні проблеми щодо формування та реалізації державної аграрної політики, що пов'язано і зі значними інституційними змінами системи державного управління аграрною сферою, і з проведенням земельної реформи, і з військовими діями на Сході тощо.

Окрім того, п'ять років тому припинив свою дію Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», що на думку П. Саблука та Ю. Лузана [160, с.9] призвело до втрати принципів послідовності, етапності та системності формування аграрного законодавства, як основних інституційних інструментів реалізації державної аграрної політики. На переконання авторів, поряд із штучно створеними проблемами з реформування земельних відносин сьогодні можна вказати наступні основні недоліки державної аграрної політики, які стримують конкурентний розвиток аграрного сектору економіки та вирішення проблем сільських територій:

- не розвинено інституційну систему фінансово-кредитного забезпечення (відсутні: кооперативний банк, система іпотечного кредитування, гарантійні установи, система мікрокредитування дрібних товаровиробників сільськогосподарської продукції; нерозвинений ринок страхування сільгоспризиків тощо);

- не створено сприятливі умови для розбудови системи сільськогосподарської обслуговуючої кооперації місце яких на аграрному інфраструктурному ринку зайняли так звані «псевдокооперативи», що заважає дрібним товаровиробникам конкурувати із монопольними структурами на аграрному ринку, освоювати великі аграрні проекти, забезпечувати селянам ефективний самозахист земельних, економічних та інших інтересів;

- існують правові передумови для створення агрохолдингів та інших монопольних утворень, що разом із блокуванням розвитку обслуговуючої кооперації та відсутністю умов для розвитку дрібного агропідприємництва створює загрози для чинної системи аграрного устрою;

- суттєве збільшення податкового навантаження на сільгоспвиробників та ускладнення механізму податкового регулювання у сфері сільськогосподарської діяльності;

- недотримання вимог законодавства в питаннях державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників за рахунок прямих видатків із державного бюджету та значне скорочення їх обсягів за цільовими програмами;

- неефективність антимонопольного регулювання розвитку аграрного сектору, що стало однією з причин згорання вільної конкуренції та формування сировинної експортоорієнтованої аграрної економіки із значними втратами доданої вартості;

- відсутність законодавчих передумов для розбудови завершеної системи громадських організацій з урахуванням специфіки аграрного сектору, що унеможливує запровадження принципів саморегулювання та забезпечення належного громадського контролю на аграрному ринку за прикладом країн ЄС та інших розвинених країн [160].

Такий перелік негативних тенденцій і невирішених проблем в аграрному секторі, зважаючи на тему нашого дослідження можна продовжити ще й такими чинниками як відсутність належної державної фінансової підтримки дрібних товаровиробників у напрямі забезпечення відтворення технічних ресурсів та ефективного їх використання. Тому наразі необхідно віднайти такі шляхи

формування та реалізації державної аграрної політики й її інвестиційної складової, які б забезпечили ефективну взаємодію усіх учасників аграрного виробництва як між собою, так і з державою та громадами з питань відтворення ресурсного потенціалу сільського господарства, а отже й відродження соціально-економічного розвитку сільських територій.

Відмітимо, що протягом останнього десятиліття спостерігається стала тенденція до збільшення обсягів вітчизняних та іноземних інвестицій у сільське господарство. Проте хоча частка інвестицій в сільське господарство у загальному обсязі інвестицій залишається малою, а інвестиційне забезпечення процесів розширеного чи інноваційного відтворення технічних ресурсів і взагалі не попадає у коло інтересів потенційних інвесторів. Інвестиційні кошти вкладаються в ті сектори сільськогосподарського виробництва, переробної й харчової галузей де є гарантія швидкого й прибуткового їх повернення. Це призводить до старіння технічних ресурсів, які підтримуються в належному експлуатаційному рівні лише за рахунок власних коштів сільськогосподарських товаровиробників, які максимум що здатні забезпечити – просте відтворення технічних засобів. Все це обумовлює необхідність розроблення на державному рівні інвестиційної політики з підтримки інноваційного відтворення технічних ресурсів сільського господарства, яка б враховувала запити інвесторів на наявність сприятливого інвестиційного клімату у сільському господарстві та забезпечувала державні гарантії інвесторам щодо незмінності правил та процедур ведення бізнесу впродовж дії інвестиційного проекту.

Інтенсивний розвиток ринку технічних ресурсів у країні певним чином стримується низькою платоспроможністю малих та середніх сільських товаровиробників, які є потенційними споживачами технічних ресурсів, складна фінансова ситуація на підприємствах постачальниках технічних ресурсів – машинобудівних заводах, що виробляють сільськогосподарську техніку й не витримують конкуренції з іноземними фірмами, особливостями функціонування ринку сільськогосподарської техніки, що у значній мірі гальмується недосконалою інфраструктурою тощо. Такий стан зумовлений низькою

об'єктивних і суб'єктивних чинників, до складу яких варто віднести:

- брак інновацій та чітких інвестиційних програм для розвитку машинобудівних підприємств, включаючи новітні види обладнання для сільського господарства, з урахуванням результатів НТП;
- наявність різних цін на сільськогосподарську продукцію за відсутності державних субсидій на основні види, які функціонують у ринковій економіці відповідно до положень СОТ. Варто вказати також, що виробничі інструменти та цінність не є ідеальними на місцевому ринку;
- нерозвиненість сфери виробничих послуг з боку обслуговуючих виробничих кооперативів і незацікавленість останніх у наданні таких послуг через низьку платоспроможність значної частки агротоваровиробників;
- відсутність належних умов для організації та функціонування сервісного співробітництва в аграрному секторі економіки.

Тому формування та розвиток національної політики щодо формування ринку для створення потенціалу сільськогосподарських технологій залежить та враховує інвестиційне середовище та кілька зовнішніх та внутрішніх факторів, які в кінцевому підсумку впливають на формування інвестиційного середовища й які необхідно враховувати при розробці програмних документів (рис. 3.5).

Основними зовнішніми чинниками, що формують зовнішнє середовище та суттєво впливають на функціонування ринку сільгосптехніки є:

- фінансово-економічна ситуація в країні та за її межами, у тому числі наявність міжнародної конкуренції на ринку технічних ресурсів;
- визначення пріоритетів політичних інтересів та їх узгодження з цілями і завданнями, що сприяють розвитку ринку технічних ресурсів на основі програмно-цільового підходу;
- наявність та дієвість інституційних і фінансових механізмів державної підтримки суб'єктів господарювання, що прямо чи опосередковано пов'язані з сільськогосподарським виробництвом;
- наявність та дієвість системи державного та громадського контролю за цільовим використанням коштів призначених на відтворення технічних ресурсів,

наявність обґрунтованої та ефективною державної інвестиційно-інноваційної політики;

- орієнтованість на розширене та інноваційне відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві;

- наявність дієвої підтримки на регіональному рівні державних цільових програм спрямованих на розвиток ринку та створення й функціонування груп регіональної підтримки.

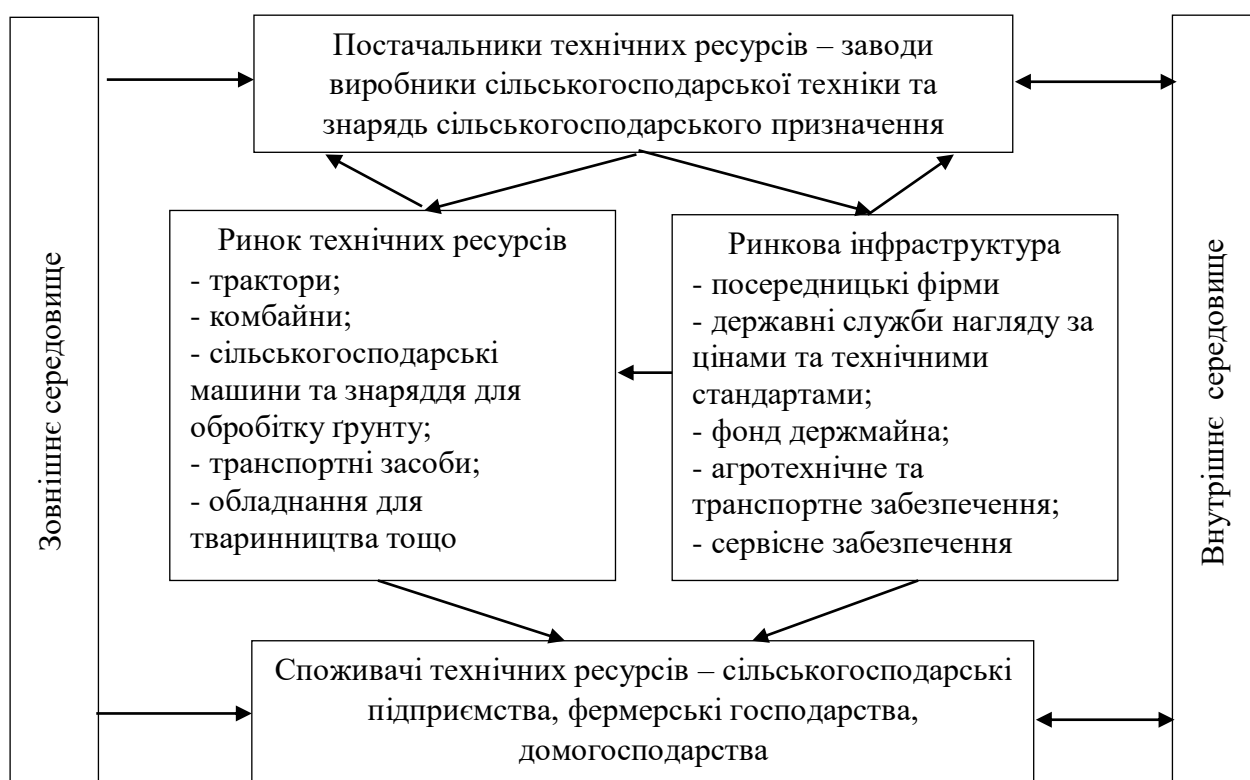

Рис. 3.5. Вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на ринок технічних ресурсів для сільського господарства, які необхідно враховувати при формуванні державної інвестиційної політики

Джерело: побудовано автором

Внутрішнє середовище формуються під впливом таких чинників:

- фінансовий стан суб'єкта господарювання;
- рівень ефективності використання ресурсного потенціалу;
- потреба у ресурсах залежно від виду основної діяльності та спеціалізації (їх структура та кількість);

- рівень освоєння нових агротехнологій;
- рівень відтворення та темпи модернізації технічних ресурсів;
- рівень використання інноваційних технічних та технологічних розробок;
- рівень фінансово-економічної відповідальності керівників підприємств за соціально-економічні результати господарської діяльності.

Для виявлення впливу внутрішніх та зовнішніх чинників з позиції оцінювання сильних та слабких сторін галузі, а також тих можливостей та загроз, які наразі можуть реально впливати на прийняття рішень потенційними інвесторами щодо інвестиційного забезпечення процесів відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві вважаємо за доцільне провести SWOT-аналіз за ключовими характеристиками та показниками державної інвестиційної політики стосовно розвитку ринку сільськогосподарської техніки та державної підтримки її відтворення в галузі (додаток П).

Таким чином за результатами SWOT-аналізу можна констатувати, що процеси інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві мають як сильні, так і слабкі позиції, що в основному залежать від фінансових та економічних чинників, пов'язаних з ефективністю діяльності як сільськогосподарських товаровиробників, так і підприємств промисловості, що виробляють сільськогосподарську техніку, які суттєво впливають на обсяги залучення внутрішніх інвестицій. Прирощення зовнішніх іноземних інвестицій у значній мірі залежить від політичної та фінансово-економічної стабільності в країні в цілому. Загалом, зважаючи на ті тенденції, які відбуваються у сфері капітальних інвестицій у сільське господарство та на ринку сільськогосподарської техніки за останні роки (табл. 3.1) можна спрогнозувати подальший розвиток цих процесів наступним чином (рис. 3.6).

Як бачимо з даних таблиці 3.1 процес відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві має позитивну тенденцію до зростання. Частка вартості придбаної техніки у загальній сумі капітальних інвестицій у сільське господарство за останні чотири роки збільшилася на 12,6 %, що свідчить про те, що сільськогосподарські товаровиробники все більше уваги приділяють

відновленню технічних засобів та знарядь для обробітку ґрунту. Це пов'язано як із тим, що зношення техніки дійшло критичної межі й потребували заміни та осучаснення, так і про те, що сучасні сільськогосподарські товаровиробники досягли того рівня фінансового стану, що дозволив їм придбавати нову сучасну сільськогосподарську техніку.

Таблиця 3.1

Аналіз співвідношення вартості придбаних технічних засобів до капітальних інвестицій у сільському господарстві

Показники	2016	2017	2018	2019	2019 до 2016, %
Капітальні інвестиції у сільське господарство, млрд. грн.	49,7	63,4	65,1	58,6	117,9
Придбано сільськогосподарської техніки та знарядь, млрд. грн.	8,9	12,5	18,5	17,9	201,1
Частка вартості придбаної техніки у загальній сумі капітальних інвестицій у сільське господарство, %	17,9	19,7	28,4	30,5	+12,6 в.п.

Джерело: розраховано автором

Розрахунок прогнозних показників щодо означеної тенденції вказує на випереджальні тенденції (майже у два рази) вкладення коштів у придбання технічних засобів у порівнянні з тенденціями зростання капітальних інвестицій у сільське господарство, оскільки показник квадратичного відхилення у першому випадку складає 0,9105, а у другому 0,4725.

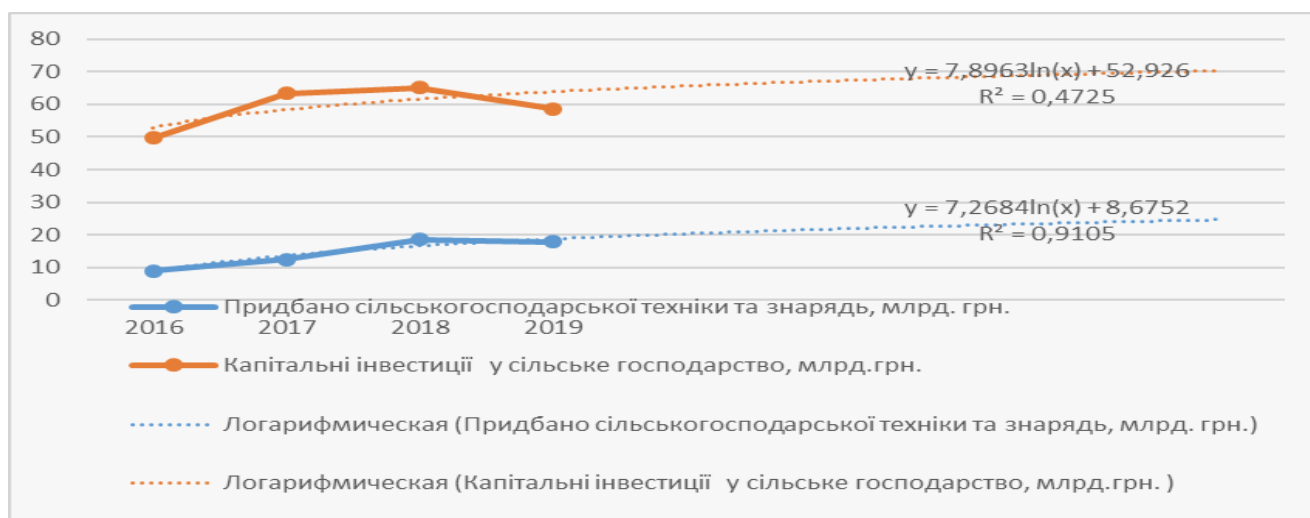

Рис. 3.6. Аналіз співвідношення прогнозних показників залучення капітальних інвестицій у сільське господарство та відтворення технічних ресурсів у галузі на 2021-2025 рр.

Джерело: побудовано автором

Таким чином можна констатувати, що зважаючи на низку різноманітних чинників, що впливають на інвестиційне забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів в сільському господарстві в країні спостерігається позитивна тенденція щодо модернізації технічного парку, яка має перспективний вектор розширеного розвитку, а при сприятливих умовах таке відтворення може набути інноваційного характеру.

Ми впевнені, що можливо відновити технологічні ресурси сільськогосподарських підприємств в цій сфері:

- встановлені механізми для придбання комбінованого покоління вітчизняного виробництва та нових агрегатів із існуючими механізмами, а також впровадження енергозберігаючих технологій та захисту ґрунтів у сільськогосподарському виробництві;

- виробництво різних типів невеликих машин для фермерів та фермерів;

- виробництво нових і вдосконалених енергонасичених тракторів та створення вітчизняних заводів (Харківського, Дніпропетровського, Луцького, Херсонського та інших);

- розробка технічного та складного обладнання, необхідного для виробництва, зберігання, приготування та розподілу кормів, механізмів, обладнання та іншого обладнання для тваринницької промисловості, особливо для розведення молочних продуктів та свиней. Це створює машини, автоматизує виробничі процеси та впроваджує найсучасніші технології..

Успішна реалізація процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві за означеними вище напрямками на наш погляд можливе лише за умови системного комплексного підходу до вирішення низки питань пов'язаних з удосконаленням фінансового та інституційного механізмів формування та реалізації державної інвестиційної політики у цьому секторі національної економіки. Удосконалення фінансового механізму дозволить закумуляувати та використати за цільовим призначенням необхідні фінансові кошти для розширеного та інноваційного відтворення технічного ресурсу, а удосконалення інституційного механізму у напрямі удосконалення організаційно-економічного,

організаційно-управлінського та організаційно-правового інструментів дозволить перегрупувати наявні як фінансові, так і технічні ресурси з метою підвищення ефективності діяльності всіх виробників сільськогосподарської продукції та забезпечити сталий розвиток і галузі в цілому і окремих територій та регіонів.

Тому, у межах такого комплексного підходу пропонуємо власне бачення ролі, місця і складових фінансового та інституційного механізмів реалізації державної інвестиційної політики щодо інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві (рис. 3.7).

Таким чином нами запропоновано комплексний підхід до визначення ролі, місця і складових фінансового та інституційного механізмів щодо реалізації державної інвестиційної політики стосовно інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві, а саме структуровано складові фінансового та інституційного механізмів та означено особливості їх взаємодії на різних рівнях організації співпраці усіх впливових і зацікавлених сил, що є дотичними до сільського господарств.

Зокрема, визначено, що основними джерелами інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві є власні фінансові ресурси (амортизаційні відрахування та прибуток) і залучені інвестиційні ресурси (кошти фізичних осіб, кошти юридичних осіб, кошти інститутів спільного інвестування) за рахунок яких запропоновано створити низку цільових фондів, як на рівні підприємства амортизаційного, капітальних вкладень, інноваційного розвитку), так і на рівні об'єднань (інвестиційний пул, пайовий інвестиційний фонд, венчурний інвестиційний фонд, корпоративний інвестиційний фонд), саме для відтворення технічних ресурсів.

Також запропоновано упорядкувати можливості використання інвестиційного забезпечення як на рівні товаровиробників сільськогосподарської продукції, так і на рівні асоціаційних, міжгалузевих та міжрегіональних об'єднань за допомогою організаційно-управлінських, організаційно-економічних, та організаційно-правових інструментів інституційного механізму.

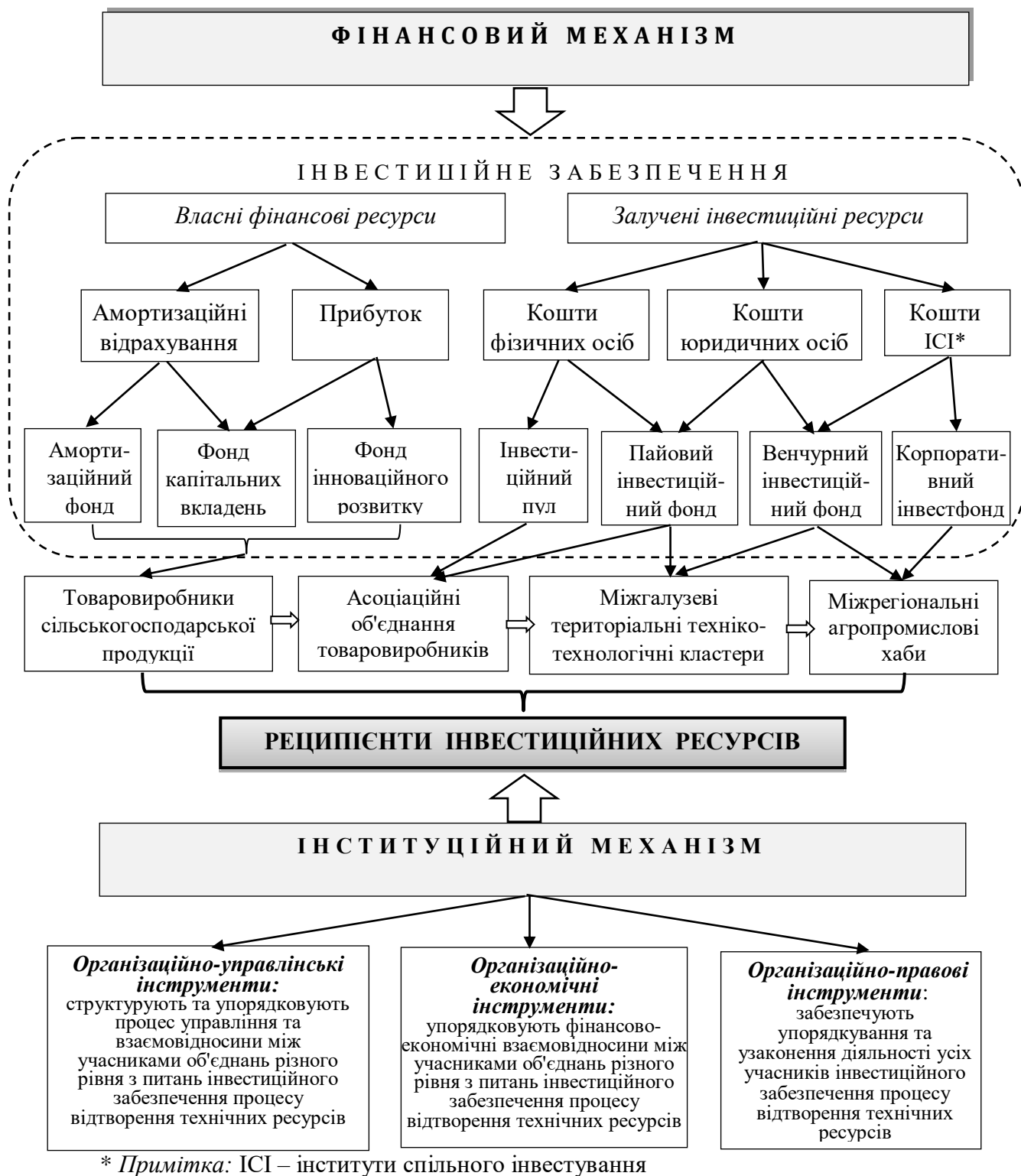

Рис. 3.7. Структурно-логічна схема взаємодії фінансового та інституційного механізмів щодо інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві (розроблено автором)

Інвестиційна політика визначається регулюючою силою економічного процесу держави та ступенем відповідності цієї політики іншим державним

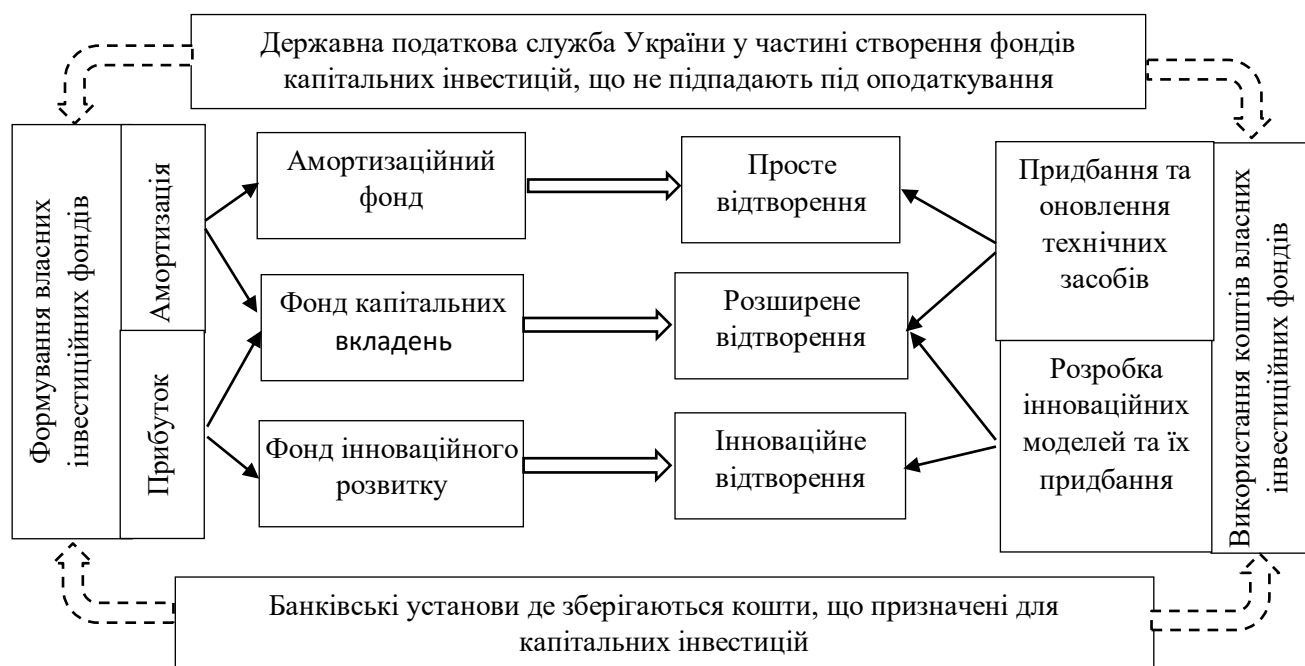
установам. Це включає оподаткування, фінанси та кредити, амортизацію, ліцензування та цінову політику, політику доходів та зайнятості, іноземні інвестиції та юридичні справи. Поля та системи. Загальне керівництво. Саме ці складові формують два основні для реалізації інвестиційної політики механізми фінансово-економічний та інституційний.

Перш за все, на наш погляд, вимагає удосконалення фінансовий механізм інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів його структура та порядок функціонування. Вважаємо, що наразі необхідно з ініціативи та за підтримки й контролю державних фінансових інституцій поліпшити порядок формування власних фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, фермерських господарств, приватних сільськогосподарських підприємців у напрямі створення та цільового використання таких цільових фондів (рис. 3.8).

Вважаємо, що низький рівень забезпеченості потреб сільського господарства технічними ресурсами, високий ступінь їх зношеності та невідповідність сучасним технологічним потребам землеробства вимагає певного втручання держави у процеси відтворення технічних ресурсів сільського господарства шляхом застосування опосередкованих фінансово-економічних інструментів. Так, держава, шляхом застосування податкових пільг та преференцій має стимулювати створення та цільове використання спеціальних цільових фондів призначених для капітальних інвестицій, гарантування державної інвестиційної підтримки саме тих суб'єктів господарювання де створюватимуться такі фонди.

При цьому необхідно передбачити та законодавчо узгодити не лише порядок формування таких цільових фондів, але й зобов'язати товаровиробників сільськогосподарської продукції відкривати у банках спеціальні рахунки для акумулювання грошових коштів призначених для простого, розширеного та інноваційного відтворення. Контрольні функції щодо формування та цільового використання грошових коштів призначених на капітальні інвестиції для відтворення технічних ресурсів мають здійснювати Державна податкова служба

України та відділення банківської установи де відкриті такі рахунки. Такі заходи зі сторони держави вважаємо доцільними до моменту досягнення такого рівня забезпечення технічними ресурсами, що покриватиме потребу в них в умовах сталого розвитку галузі. При цьому необхідно передбачити внесення відповідних змін і до системи бухгалтерського обліку таких фондів та коштів, і до цільових установок щодо проведення аудиторських перевірок за їх використанням.

Умовне позначення: - державний фінансовий контроль за формуванням та цільовим використанням капітальних інвестицій

Рис. 3.8. Схематичне відображення порядку формування та контролю за цільовим використанням капітальних інвестицій спрямованих на відтворення технічних ресурсів сільськогосподарських товаровиробників

Джерело: побудовано автором

Також, зважаючи на те, що власних фінансових ресурсів у більшості сільськогосподарських товаровиробників, як правило, не достатньо й у кращому випадку вистачає лише на просте відтворення технічних ресурсів необхідно на державному рівні розробити механізм та створити всі умови для залучення зовнішніх інвестицій у сільське господарство. При цьому варто звернути увагу на такий потужний фінансовий ресурс як накопичення.

При формуванні системи державної підтримки інвестиційного

забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України необхідно зважати на те, що значна кількість невеликих і середній сільськогосподарських підприємств, також фермерських господарств в осяжному періоді не здатні накопичити значних сум необхідних для відтворення дороговартісної сільськогосподарської техніки в необхідних масштабах та ще й стимулювати її розробників на створення нових високопродуктивних та високо технологічних моделей і модифікацій.

Тому вважаємо, що швидке вирішення даної проблеми знаходиться у двох взаємопов'язаних площинах:

- по-перше, на рівні держави забезпечити належні умови для створення сприятливого інвестиційного клімату в сільському господарстві за векторами підвищення інвестиційної привабливості та інвестиційної стійкості галузі, який через залучення зовнішніх інвестиційних коштів фізичних та юридичних осіб державного й приватного секторів економіки, а також інститутів спільного інвестування дозволить досягти того рівня інвестиційної активності, що вирішить проблеми відтворення технічних ресурсів;

- по-друге, розробка необхідних нормативно-правових актів та документів, що регламентують порядок створення та функціонування асоціаційних утворень сільськогосподарських товаровиробників (машинно-технологічних станцій, кооперативів, асоціацій, спілок тощо) для придбання та спільного використання технічних засобів, а також на засадах горизонтальної інтеграції та партнерських відносин створення територіальних утворень – міжгалузевих техніко-технологічних кластерів, до складу яких можуть входити як асоціаційні утворення, так і підприємства, установи та організації які мають пряме або ж дотичне відношення до виробництва, купівлі-продажу, експлуатації та відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві.

Окрім того для вирішення проблеми відтворення технічних ресурсів у цілому в галузі сільське господарство та контролю за інвестиційним забезпеченням цього процесу вважаємо за доцільне створення на засадах горизонтальної інтеграції та вертикальної дезінтеграції нового інституційного

утворення - Міжрегіонального агропромислового хабу, який об'єднуватиме територіальні кластери та цілеспрямовуватиме розвиток галузі у напрямі техніко-технологічного переоснащення й інноваційної модернізації галузі.

Всі ці інституційні зміни вимагають широкого застосування організаційно-управлінських та організаційно-економічних інструментів, що є ключовими в структурі інституційного механізму. Окрім того впровадження даних пропозицій у практичну діяльність багато в чому залежатиме від наявності та своєчасного застосування організаційно-правового інструменту – законодавчого врегулювання інституційних змін та їх підтримки всіма впливовими та зацікавленими силами, а також наявності дієвого фінансово-економічного механізму, що дозволить забезпечити фінансування інституційних змін.

Думається, що формування й успішна реалізація державної політики у напрямі відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві можна представити у наступному вигляді (рис. 3.9).

Зазначимо, що однією з найбільш перспективних організаційно-економічних форм державно-приватної підтримки інноваційного бізнесу та співпраці держави та агробізнесу ще в кінці минулого та на початку цього століття вчені [97, 159], в т.ч. у напрямі інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів вважали технопарки. До складу агротехнопарків, як правило залучаються як регіональні науково-дослідні інститути, місцеві агроуніверситети, консультативні, науково-виробничі структури, так і інформаційно-комунікаційні ресурси: редакції відповідних галузевих журналів, фермерські навчальні пункти тощо.

На жаль, не зважаючи на перспективність технопарки в аграрній сфері так і не стали поширеним явищем. Однак реалізація ідеї створення агротехнопарків дозволила би розкрити підвищити ефективність роботи середніх і малих агроформувань, збільшити їх прибутковість та фінансову стійкість, здійснити концентрацію фінансових ресурсів для відтворення дороговартісних технічних ресурсів тощо.

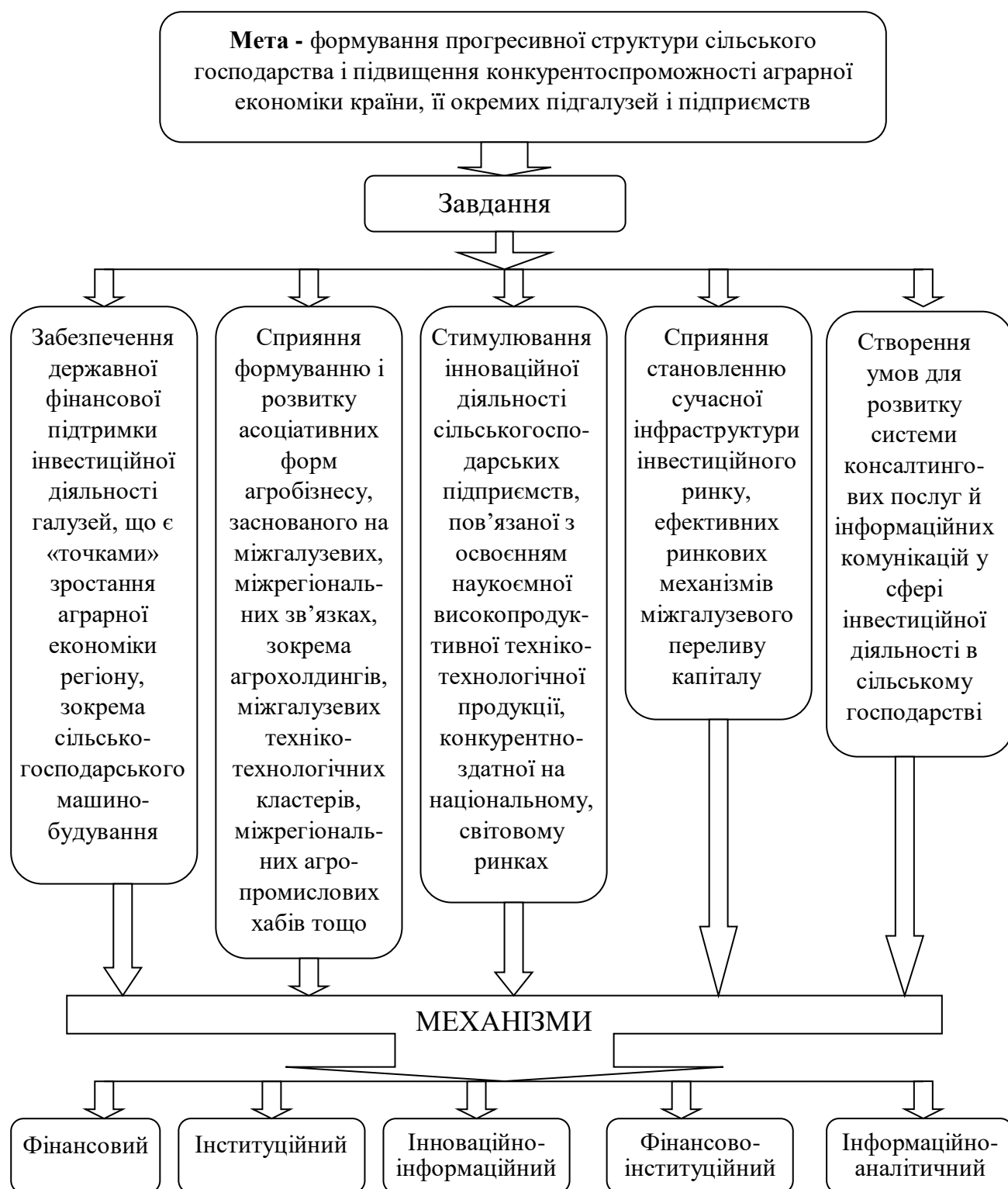

Рис. 3.9. Основні складові формування та реалізації державної політики інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України (складено автором)

За інформацією Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації, в агросекторі України зареєстровано єдиний технологічний парк

«Агротехнопарк», створений на базі Національного університету харчових технологій м.Київ [152]. Його функціонування регламентується Законом України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», а пріоритетні напрямки іншої визначеної діяльності, включаючи порядок: захист систем та технологій, відновлення та покращення родючості ґрунтів, належне землеробство, мінімальне обробіток, покращення органічної та синтетичної мікробіології, забезпечення охорони навколишнього середовища, а також інженерно - механізована механізація для комплексу високих - технологічна, сільськогосподарська, переробна та харчова промисловість. Одним словом, питання тиражування технічних ресурсів є ключовим.

Відсутність широкого використання технопарків в аграрному секторі в основному пояснюється відсутністю фінансових можливостей фермерів, які є потенційними клієнтами технопарків, та відсутністю спеціальних українських законів, що регулюють ведення підприємницької діяльності. Так, проект Закону України «Про венчурну діяльність в інноваційній сфері» (реєстр. № 1082), поданий на розгляд до Верховної Ради України 19.11.2007 р., у 2011 р. знято з розгляду. Досить докладно інформацію про переваги та доцільність організації агротехнопарків та особливості їх функціонування розкрито в роботі Ю.Кирилова та В.Грановської [80], які структурують його за такими основними складовими як агропарк, технопарк та науковий парк. Ми вважаємо що до цього переліку варто додати ще одну складову, що відображає фінансові взаємовідносини – інвестиційний парк.

Саме цей напрям очільник уряду Д. Шмигаль [189] вважає одним з пріоритетних для України, адже - інвестиційна привабливість має базуватися на створенні належних умов для розвитку інвестиційних парків, та створення законодавства, яке запроваджує супровід інвестора на державному рівні.

Загалом, наявність організованих об'єднань в агропродовольчому комплексі, а також налагоджені взаємовигідні стабільні відносини між виробниками сільськогосподарської продукції, постачальниками, посередниками, споживачами та іншими ланками АПК в масштабах галузей та

агропромислових підсекторів підвищує координованість та успішність функціонування цього сектора національної економіки.

При цьому саме в межах таких об'єднань виникає реальна можливість формування ефективних фінансових інститутів, що за належної організації здатні забезпечити, достатньо проблематичний для сільськогосподарських товаровиробників, процес відтворення технічних ресурсів на різних рівнях: від простого відтворення до інноваційного розвитку.

Таким чином, на наш погляд, інвестиційне забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві з урахуванням інституційних змін та створення регіональних та міжрегіональних об'єднань різного рівня, на наш погляд, доцільно здійснювати за наступними етапами:

1) створення інвестиційного пулу шляхом акумулювання вільних фінансових ресурсів що належать, підприємствам, об'єднаним територіальним громадам чи населенню на окремій території з метою їх цільового використання – придбання технічних ресурсів сільськогосподарського призначення для спільного використання або ж передачі на умовах лізингу виробникам сільськогосподарської продукції та отримання інвестиційного доходу;

2) створення цільового регіонального інвестиційного фонду шляхом залучення коштів закумульованих в інвестиційному пулі, а також коштів регіональних міжгалузевих утворень, коштів об'єднаних територіальних громад в окремому регіоні, вкладень іноземних інвестицій і коштів у вигляді бюджетних асигнувань, грантів, коштів за регіональними цільовими програмами;

3) створення цільового загальнодержавного інвестиційного фонду шляхом часткового залучення коштів закумульованих в регіональному інвестиційному фонді, а також коштів міжгалузевих агропромислових чи спеціалізованих утворень, вкладень іноземних інвестицій і державних коштів у вигляді бюджетних асигнувань, грантів, коштів за цільовими програмами.

При цьому за рахунок залучених інвестиційних коштів на кожному рівні залежно від напрямку використання мають формуватися як мінімум три фонди:

- Фонд капітального ремонту та модернізації – для забезпечення

підтримки технічних ресурсів у експлуатаційному стані;

- Фонд простого та розширеного відтворення – для придбання нових технічних засобів базових моделей на заміщення застарілої техніки не придатної для експлуатації ;

- Фонд інноваційного розвитку – для придбання новітніх зразків технічних засобів останнього покоління та фінансування наукових проектів спрямованих на розробку такого технічного ресурсу.

Схематично цей процес відображено у наступному вигляді (рис. 3.10).

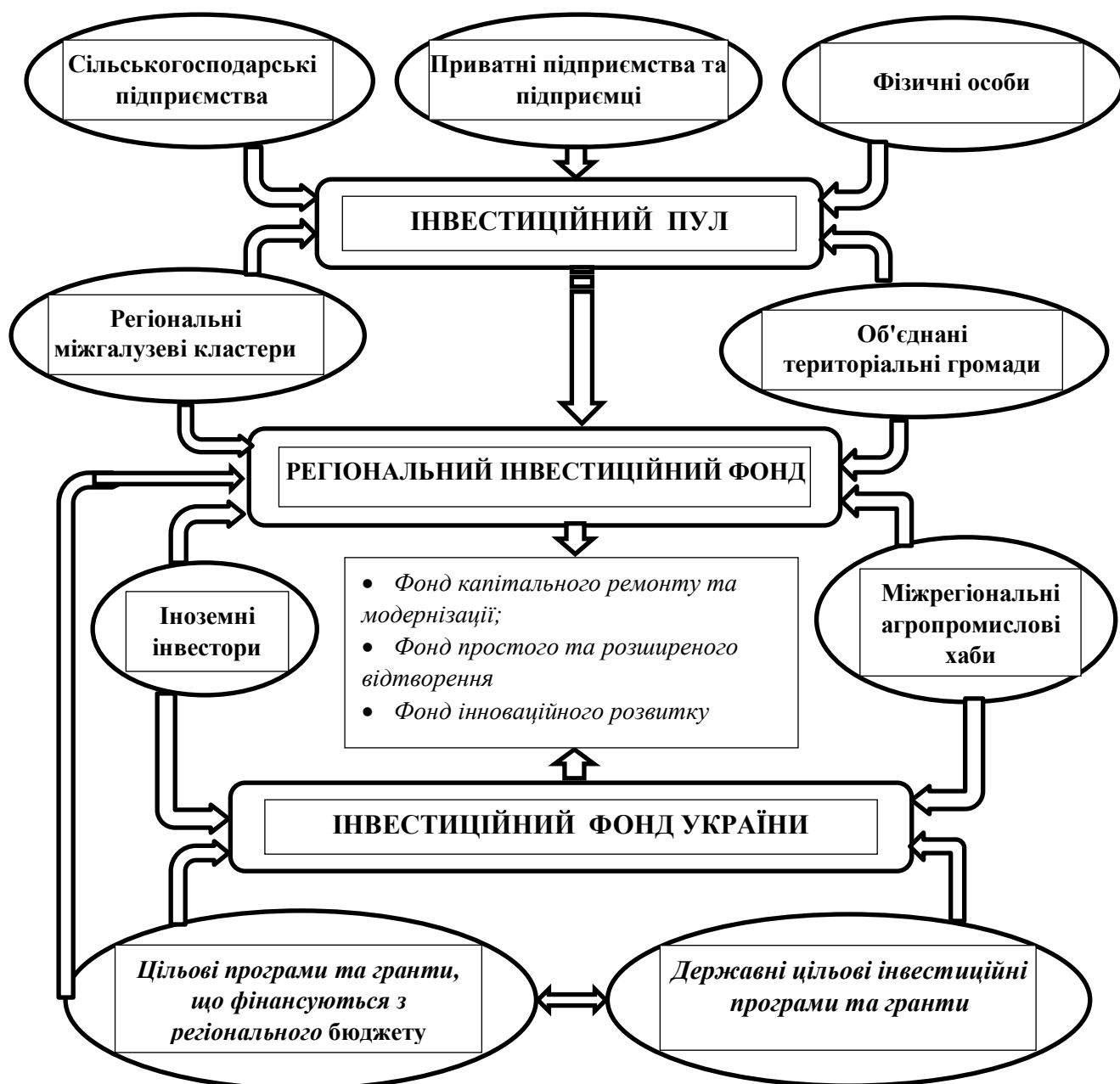

Рис. 3.10. Концептуальна модель інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів сільського господарства (складено автором)

Розподіл коштів між цими фондами, що забезпечують відтворення технічних ресурсів варто здійснювати відповідно до принципу В.Паретто 80/20 де 80% фінансового ресурсу має використовуватися на оновлення технічного ресурсу, а 20% на підтримку технічних засобів у експлуатаційному стані. Важливо зазначити, що на перших етапах покриття дефіциту технічних ресурсів у сільському господарстві до Фонду простого та розширеного відтворення варто вносити до 60% від загальної суми інвестиційних фондів, а до Фонду інноваційного розвитку – 20%. Потім пропорції можуть змінитися з точністю до навпаки, а саме до Фонду простого та розширеного відтворення – 20%, а до Фонду інноваційного розвитку – 60%.

Таким чином, ефективний розвиток фінансово-інвестиційних взаємовідносин у системі держава-бізнес-громада можливий за умов активної участі кожної із сторін і рівноправного партнерства.

Водночас, у міру необхідності створення такої ситуації, роботодавці не лише користуються економічними вигодами, а й посада особи, відповідальної за соціальне втручання, вирішує соціально-економічні проблеми на державному та місцевому рівнях.

3.3. Моделювання регіональних кластерів для процесу відтворення технічних ресурсів сільського господарства України

Для сталого розвитку сільського господарства збільшення частки високотехнологічних та наукоємних виробництв та створення закритих виробничих ланцюжків, орієнтованих на споживачів, може збільшити потенційну ефективність використання ресурсів сільськогосподарських та сільських підприємств. Вимагає використання нової організаційної форми. Одним з найбільш ефективних шляхів досягнення цієї мети є зміна організаційно-структурного каркасу функціонування аграрних підприємств на

засадах кластеризації, яка «...дозволяє поєднати науково-технологічний, інноваційний та виробничий потенціали аграрних підприємств, сприяє створенню принципово нового класу виробничих систем, що об'єднуюватимуть ресурси та компетенції, недоступні для окремих підприємств» [156].

У цьому світі поширена концепція кластеризації економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності своєї економічної системи. Це зумовлено процесом глобалізації, розвитком засобів комунікації та активним формуванням мережових структур. Він базується на ідентифікації груп виробників і забезпечує організаційне та мережеве натхнення. Кластери товаровиробників вважаються доповнювальною регіональною мережею пов'язаних компаній та організацій, включаючи професійних постачальників, виробників та покупців, включаючи послуги, інтегровані у наукові та освітні центри.

Створення та розвиток територіальних агропромислових кластерів наразі є дієвим інструментом підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств, агропромислового конкурентоспроможності галузі та економіки країни. І постійно зростаюча кількість групових асоціацій у всьому світі підкреслює її ефективність.

Як зазначає М.Дмитерко [48] світова практика кластеризації кластерних структур демонструє, що кластеризація дозволяє збільшити виробничі інновації: Гарантувати формування прогресивної економіки та конкурентоспроможної економіки. Поєднання співпраці та конкуренції між членами. Це дозволяє досягти синергії, що робить асоціацію більш конкурентоспроможною, ніж окремі компанії. Цей процес базується на взаємодії між державними установами та органами місцевого самоврядування, бізнесом, науково-дослідними та навчальними закладами.

Україна ще не розробила національної стратегії розвитку кластерів у поєднанні з іншими видами економічної політики в країні. Не існує правової чи інституційної бази для впровадження моделі розвитку кластеру. Водночас останнім часом кластеризація стала одним із пріоритетів регіональної

економічної політики України. Створення та розвиток кластерів визнається у багатьох регіонах одним із найважливіших напрямків стратегії розвитку.

Згідно з аналізом регіональної стратегії, більшість регіонів України розглядають кластерну модель як інструмент для реалізації двох основних завдань. Тобто забезпечення ефективного розвитку сільського господарства та створення інноваційних моделей у галузі, визначених кластерним підходом у 9 та 7 регіонах відповідно. Розуміння переваг кластеризації економіки є і в Уряді. Так, на урядовому рівні відбуваються робочі зустрічі щодо розробки кластерної програми як принципово нової стратегії розвитку національної промисловості України де було наголошено, що «...коли люди говорять про розвиток промисловості, вони чомусь завжди уявляють собі тільки підтримку з центру - бюджетні дотації, пільгові кредити і так інше. Є й інший підхід - розвивати промислові осередки там, де є підтримка місцевої влади та регіональні передумови для розвитку кластеру» [111]. Вважаємо, що це в повній мірі стосується й агропромислового сектору економіки.

За дослідженнями М.О.Дмитерко [48] Першу спробу створити кластер в Україні зробили в середині 90-х років ентузіасти бізнесу, викладачі місцевих університетів, мери кількох міст, представники місцевої адміністрації Подільського регіону та перша будівельна група у 1998 році «Поділля Перший». Загалом, ініціатива українських ентузіастів розпочала просування кластерної стратегії відновлення економіки в регіоні. Під час просування цієї стратегії було проведено відповідне дослідження, щоб визначити можливості для створення та розвитку кластерної структури.

За результатами аналізу розвитку кластерів в регіонах України, науковцями [48, 93] доведено, що можливості й потенціал кластерної моделі доцільно використовувати задля вирішення основних завдань щодо забезпечення ефективного розвитку АПК та розбудови інноваційної моделі розвитку промисловості.

Слід зазначити, що розвиток групи в агропромисловому парку не враховувався у нових стратегіях розвитку Дніпропетровської та Запорізької

областей, які протягом багатьох років залишалися серед лідерів розвитку групи в Україні. Кластерна модель також повинна бути відображена в стратегіях Харківської та Одеської областей, які можуть створювати та розвивати кластери, де зосереджено високотехнологічне (Харківська область) та традиційне (Одеська область) сільськогосподарське виробництво та розвиваються міжгалузеві відносини.

Таким чином, недооцінювання потенціалу застосування кластерного підходу для забезпечення економічного розвитку регіонів та розбудови міжгалузевого співробітництва у регіонах з високим потенціалом кластеризації, а також ігнорування галузево-секторальних особливостей територіального розвитку при розробленні регіональних стратегій дозволяють зробити висновок про те, що спроби задіяти кращі світові практики стимулювання регіонального розвитку в Україні все ще дуже часто здійснюються з формальної, а не зі змістовної позиції [110].

Вбачається, що механізм кластеризації це той шлях розвитку, який приведе до формування сприятливого клімату та залучення інвестицій для розвитку тої чи іншої галузі економіки. Вважаємо, що проблеми відтворення дороговартісних технічних ресурсів, які гостро постали перед виробниками сільськогосподарської продукції можна успішно вирішити саме через асоціаційне об'єднання товаровиробників та інших зацікавлених і впливових у процесі відтворення технічного потенціалу сил на основі створення на певній території міжгалузевого техніко-технологічного кластеру який спираючись на синергетичний ефект призведе до економічного зростання всіх учасників.

До факторів економічного зростання, що досягається за допомогою кластеризації, відносяться:

- посилити інноваційну діяльність суб'єкта шляхом накопичення знань у кластері та поширення знань, досвіду, умінь та знань у результаті переходу до груп кваліфікованого персоналу. Проведення навчальних семінарів для кластерів-учасників;

- прозорість інформації про інтенсивність попиту, споживчих перевагах;

- поліпшення методів вирішення складних завдань;
- гнучкість і швидкість розробок впровадження інновацій;
- внутрішня спеціалізація та стандартизація завдяки гнучкій структурі бізнес-структур малого бізнесу, що представляє інноваційні точки зростання;
- мінімізація витрат на впровадження інновацій; придбання нововведень в рамках міжнародного технологічного співробітництва;
- розвиток підприємництва за рахунок створення великими виробниками кластера попиту на спеціалізовані матеріально-технічні ресурси та послуги;
- розвиток аутсорсингу, коли малі та середні підприємства виробляють продукцію, роботи і послуги для ключових суб'єктів кластера;
- залучення іноземних інвестицій завдяки мережевій співпраці суб'єктів кластера із закордонними постачальниками та інвесторами;
- розширення експорту суб'єктами за рахунок спільних маркетингових програм, а також організаційної підтримки експортерів регіону.

Ці концептуальні фактори національного економічного зростання кластеру свідчать про необхідність створення методу кластерної політики.

Перешкоди до створення реальних кластерів:

- відсутність відносин співробітництва між конкурентами в галузі наукових досліджень, освіти, маркетингу;
- недостатня поінформованість бізнесу і влади про переваги кластерних зв'язків;
- нерозвинене партнерство з місцевою владою. Слабкі стосунки між компаніями та науково-дослідними інститутами й закладами вищої освіти;
- відсутність законодавчої бази, що регулює відносини між партнерами, некомерційної організації, що об'єднує суб'єктів кластера в регіоні.

Для сільськогосподарських підприємств одним з найбільш болючих питань було і є ресурсне забезпечення галузі, що невідривно пов'язане з іншим болючим питанням залучення інвестицій. Вважаємо, що вирішити ці два питання можна саме за допомогою виваженого підходу до провадження кластерної політики спрямованої на забезпечення сталого розвитку регіону з урахуванням усіх його

потенціалів і потреб у тому числі й враховуючи потреби сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств у розширеному відтворенні та інноваційному розвитку технічних ресурсів.

Перш ніж розробляти методологічні засади формування кластерної політики, створення й функціонування такого кластеру необхідно вирішити низку інституційно-організаційних питань щодо обґрунтування структури кластеру, координаційної ради новоутвореної інституції та її функцій, рівня інтеграції учасників та особливості використання механізмів реалізації кластерної політики. Видається, що координаційна рада кластеру мають має формуватися або ж на рівні місцевих органів державного самоврядування, чи то на рівні новостворених ОТГ, чи то на рівні очікуваних префектур чи можливо на рівні районних чи обласних рад. Те що головним агрегатором і координатором кластеру мають бути органи місцевого самоврядування, а не органи центральної влади підтверджується наступними обставинами, що оцінюються з позицій:

1) синергетичного ефекту – держава є результатом самоорганізації усього суспільства, вона повинна створювати умови для постійної самоорганізації на регіональному та мікрорівнях управління, але реалізація державної політики відбувається на рівні окремих територій та регіонів;

2) оперативності й якості прийняття управлінських рішень – органи місцевого самоврядування більш мобільні, та територіально й ментально ближчі, ніж національні урядові організації;

3) розвитку публічно-партнерських відносин на засадах компетентнісного підходу – місцева влада досить компетентно і плідно знаходиться в партнерських відносинах з бізнесом;

4) фінансової підтримки – органи місцевого самоврядування можуть робити істотний вплив на відповідні кластерні програми і витрати, маючи в розпорядженні кошти місцевого бюджету;

5) територіального розміщення – кластери локалізовані найчастіше на території однієї області.

Основною метою кластерної політики щодо розвитку міжгалузевих

кластерів, які обійматимуться питаннями відновлення технічних ресурсів для сільського господарства має стати формування сучасних техніко-технологічних умов для сталого розвитку сільського господарства регіону та підвищення конкурентоспроможності товаровиробників сільськогосподарської продукції на розвитку мереживої внутрішньо- та міжгалузевої співпраці на засадах поєднання принципів вертикальної та горизонтальної інтеграції. При цьому, зважаючи на те, що вертикальна інтеграція передбачає об'єднання в єдиний технологічний процес усіх або основних ланок виробництва й обороту промислової та сільськогосподарської продукції на основі усупільнення виробництва, концентрації, кооперації та поділу праці, а горизонтальна інтеграція – це об'єднання підприємств, налагодження тісної взаємодії між ними «по горизонталі» з урахуванням спільної діяльності підприємств, які випускають однорідну продукцію і використовують подібні технології [55], поєднання цих двох підходів на рівні кластеру здатне забезпечити його ефективне функціонування. Важливу роль при цьому відіграє наявність державної економічної політики, що спрямована на підтримку формування та розвитку кластерів за різними напрямками господарської діяльності.

З урахуванням кластерної концепції сформованої на інтеграційних засадах доцільно визначити наступні принципи формування кластерної техніко-технологічної політики для сільського господарства:

- багаторівневність формування аграрної економічної та техніко-технологічної політики – кластерна політика повинна здійснюватися на різних рівнях управління: національному, регіональному, міжрегіональному і мікрорівні);

- економічне стимулювання розвитку техніко-технологічних кластерів – політика уряду повинна бути орієнтована на непрямі методи підтримки мереживої співпраці в сільському господарстві й дотичних до нього галузей, а не лише на пряме субсидування окремих галузей промисловості і підприємств;

- інституційно-організаційне стимулювання кластерів – не втручання в процеси кластеризації, а створення організаційних умов для розвитку кластерних

інституцій і мереживої співпраці та державно-приватного партнерства;

- підтримка перспективних техніко-технологічних кластерів – використання економічних стимулів (наприклад, пільги, кредити, гранти) для підтримки перспективних кластерів.

Основними завданнями реалізації кластерної політики спрямованої та відтворення технічних ресурсів сільського господарства є:

1) економічне зростання сільськогосподарської галузі (валовий продукт, прибутковість галузі, фінансова стабільність сільськогосподарських підприємств);

2) посилення конкурентоспроможності галузі та окремих підприємств;

3) підвищення інноваційної активності та зростання питомої ваги інноваційно-активних учасників кластеру й підвищення частки інноваційних технічних ресурсів у загальному обсязі виробництва).

Аналіз першоджерел теорії і практики освіти кластерів дозволяє зробити висновок про те, що найбільш ефективна організаційна форма побудови кластера - добровільне об'єднання незалежних виробників товарів, послуг, наукової та інформаційної продукції в умовах вільної конкуренції.

Загалом інституційно-організаційна структура техніко-технологічного кластеру представлена на рис. 3.11.

Як бачимо, до складу даного формування входять всі зацікавлені та впливові сили, що дотичні чи то до безпосереднього використання технічних засобів у сільськогосподарському виробництві, чи то до їх технічного обслуговування, чи то до матеріально-технічного та інформаційно-наукового забезпечення. Саме це міжгалузеве поєднання інтересів на наш погляд забезпечуватиме життєздатність і ефективність функціонування цього утворення.

Організація та розвиток кластерів для малих та середніх сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств мають наступні переваги:

- формування позитивної історії та гарної репутації кластера на його

учасників – створення власного бренду;

- суттєве зниження негативних ризиків та технічних бар'єрів виходу на ринок за рахунок уніфікації вимог в межах кластера;

- підвищення можливостей закупівлі та ефективності використання технічних засобів, матеріально-технічних ресурсів, програмних продуктів і сучасних інформаційних технологій;

- розширення ринку збуту продукції замовникам, у т. ч. іноземним;

- забезпечення організованого навчання та перенавчання персоналу;

- можливість адаптації систем професійної освіти та освітніх програм закладів освіти регіону (фінансування за рахунок бюджетів) до потреб підприємств кластера;

- розширення можливостей доступу до регіональних інноваційних та інших техніко-технологічних проєктів та цільових програм в межах інтересів кластера.

* ці органи виконують координаційно-дорадчу функцію

** КРРК – координаційно-розпорядча рада кластера

Рис. 3.11. Інституційно-організаційна структура техніко-технологічного кластера

Джерело: розроблено автором

Отже, створення техніко-технологічних кластерів дозволить суттєво

вирішити проблему щодо інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів сільського господарства на рівні регіонів.

На підтримку процесу відтворення технічних ресурсів сільського господарства України доречно застосувати математичний апарат теорії оптимізації для створення кластерних моделей районів, розподілених по забезпеченню сільськогосподарською технікою. З метою одержання практично значимих рекомендацій доцільно створювати моделі для окремих регіонів та зосереджуватися на певній галузевій спеціалізації та етапі виробництва.

Загальна постановка запропонованої економіко-математичної моделі полягає в наступному.

Кожен з районів характеризується показниками технічного забезпечення та продуктивності сільськогосподарського виробництва, тобто відомими статистичними величинами.

Моделювання здійснює розподіл районів у кластерів, які асоціюються із заздалегідь невідомими середніми показниками технічного забезпечення та продуктивності сільськогосподарського виробництва, тобто величинами.

Запропонована економіко-математична модель (3.1) ґрунтується на класичному методі найменших квадратів, що передбачає мінімізацію критерію:

$$F = \sum_{m=1 \dots M} \min_{k=1 \dots K} \sum_{n=1 \dots N} \left(\frac{C_k^n - P_m^n}{C_k^m} \right)^2 \rightarrow \min \quad 3.1,$$

Результатом обчислень за моделлю (1) є:

- знайдені характеристики кластерів C_k^n , $k=1 \dots K$, $n=1 \dots N$;
- розподіл кожного з районів (m) до кластеру, де досягається:

$$\min_{k=1 \dots K} \sum_{n=1 \dots N} \left(\frac{C_k^n - P_m^n}{C_k^n} \right)^2$$

Докладна реалізація моделі (3.1) була виконана на прикладі Дніпропетровської області, що складається з 22 районів, тобто $M=22$, і спеціалізується на виробництві зернових і зернобобових культур. У даному разі основними етапами виробництва є посів сільськогосподарських культур, догляд

за посівами та збирання вирощеного врожаю. Кожен з названих етапів вартий окремого моделювання, адже має спеціалізоване технічне забезпечення. Для зручності інтерпретації результатів моделювання і формулювання практичних висновків та рекомендацій обрано розподіл районів на 3 кластери, тобто.

По-перше, до кластерної моделі районів по забезпеченню сільськогосподарською технікою для посівів зернових і зернобобових культур включені 6 показників, тобто $N=6$, а саме:

- кількість борін на 1000 га зібраної площі;
- кількість культиваторів на 1000 га зібраної площі;
- кількість машин посівних та для садіння на 1000 га зібраної площі;
- кількість плугів на 1000 га зібраної площі;
- кількість тракторів на 1000 га зібраної площі;
- частка зібраної площі у % до зібраної площі в області.

Відтак, модель 3.1 перетворюється на 3.2:

$$F = \sum_{m=1\dots 22} \min_{k=1\dots 3} \sum_{n=1\dots 6} \left(\frac{C_k^n - P_m^n}{C_k^n} \right)^2 \rightarrow \min \quad 3.2,$$

По-друге, до кластерної моделі районів по забезпеченню сільськогосподарською технікою для догляду за посівами зернових і зернобобових культур включені 3 показники, тобто $N=3$, а саме:

- кількість машин для захисту сільськогосподарських культур на 1000 га зібраної площі;
- кількість розкидачів гною і добрив на 1000 га зібраної площі;
- урожайність в т/га.

Відтак, модель (3.1) перетворюється на:

$$F = \sum_{m=1\dots 22} \min_{k=1\dots 3} \sum_{n=1\dots 3} \left(\frac{C_k^n - P_m^n}{C_k^n} \right)^2 \rightarrow \min \quad 3.3,$$

По-третє, до кластерної моделі районів по забезпеченню сільськогосподарською технікою для збирання врожаю зернових і зернобобових культур включені 4 показники, тобто $N=4$, а саме:

- кількість жаток валкових на 1000 га зібраної площі;
- кількість комбайнів зернозбиральних на 1000 га зібраної площі;
- кількість техніки для післяурожайних робіт (молотарки, зерноочисні машини, сортувальні і калібрувальні машини і механізми) на 1000 га зібраної площі;
- частка валового збору врожаю у % до загального збору врожаю по області.

Відтак, модель (3.1) перетворюється на:

$$F = \sum_{m=1 \dots 22} \min_{k=1 \dots 3} \sum_{n=1 \dots 4} \left(\frac{C_k^n - P_m^n}{C_k^n} \right)^2 \rightarrow \min \quad 3.4,$$

Вхідні дані для проведення обчислень за моделями (3.2)–(3.4) були одержані в Головному управлінні статистики у Дніпропетровській області (URL:<http://dnprstat.gov.ua/>) з офіційних джерел – статистичних бюлетенів.

- «Наявність та рух сільськогосподарської техніки у сільськогосподарських підприємствах за регіонами/районами станом у 2017 році»;
- «Збір урожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду у Дніпропетровській області за 2016 рік»;
- «Збір урожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду у Дніпропетровській області за 2017 рік»;
- «Збір урожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду у Дніпропетровській області за 2018 рік»;
- «Збір урожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду у Дніпропетровській області за 2019 рік»;
- «Збір урожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду у Дніпропетровській області за 2020 рік».

Характеристики технічного забезпечення районів щодо виробництва зернових і зернобобових культур були взяті станом на 01.01.2018 року. Показники продуктивності районів стосовно виробництва зернових і зернобобових культур визначено як середні арифметичні за період 2016-2020

років для відображення плинності умов господарювання.

Обчислювальні дані моделей (3.2)–(3.4) наведено у додатку Р. Для модельних розрахунків використано інструменти вирішення задач оптимізації в середовищі електронних таблиць MS Excel.

У додатку С розміщені вхідні дані для подальшої оцінки втрачених урожаїв (іншими словами, доходів) через брак сільськогосподарської техніки у межах районних кластерів.

Втрачені доходи або інвестиційний потенціал району (тобто величина) стосовно реалізації недоотриманого урожаю зернових і зернобобових культур за період 2016-2020 років було знайдено за формулою 3.5:

$$D_m = \sum_{j=1..5} \left(\max_{i=1..5} U_m^i - U_m^j \right) \cdot Z_j \quad 3.5,$$

де U_m^j - валовий збір зернових і зернобобових культур району в році (індекс відповідав 2016 року, індекс відповідав 2020 року);

Z_j - ціна реалізації (в грн./ц.) зернових і зернобобових культур у Дніпропетровській області в році.

За результатами комп'ютерної оптимізації кластерної моделі районів по забезпеченню сільськогосподарською технікою для посівів зернових і зернобобових культур сформовано 3 кластери, а саме:

- кластер 1 із 45,4% районів, включаючи Апостолівський, Дніпропетровський, Межевський, Нікопольський, Новомосковський, Павлоградський, П'ятихатський, Синельниковський, Солонянський і Юр'ївський райони;
- кластер 2 із 18,2% районів, включаючи Верхньодніпровський, Магдалинівський, Царичанський та Широківський райони;
- кластер 3 із 36,4% районів, включаючи Васильківський, Криворізький, Криничанський, Петриківський, Петропавлівський, Покровський, Софіївський і Томаківський райони.

Розраховані характеристики кластерів показані в таблиці 3.2 та

візуалізовані на рис. 3.12.

Згідно розподілу районів у перелічені кластери за формулою (3.5) обчислено, що втрачені доходи від недобору врожаю зернових і зернобобових культур за 2016-2020 роки склали 5332,6 млн. грн. по кластеру 1, 2835,8 млн. грн. по кластеру 2 і 2832,2 млн. грн. по кластеру 3.

Таблиця 3.2

Характеристики районних кластерів за рівнем технічного забезпечення посівів зернових і зернобобових культур

Показник	Кластер 1	Кластер 2	Кластер 3
Середнє по кластеру:			
- борони, на 1000 га	13,4	15,8	18,1
- культиватори, на 1000 га	6,3	8,9	11,9
- машини посівні та для садіння, на 1000 га	6,2	8,6	10,6
- плуги, на 1000 га	3,9	5,6	7,8
- трактори, на 1000 га	10,5	12,7	16,8
- площа зібрана, % в області	5,2	3,7	4,1
Відхилення у % середнього по кластеру від середнього по області:			
- борони, на 1000 га	-13,9	1,6	16,5
- культиватори, на 1000 га	-28,5	1,3	35,0
- машини посівні та для садіння, на 1000 га	-25,0	4,8	28,8
- плуги, на 1000 га	-31,4	0,3	39,1
- трактори, на 1000 га	-20,4	-3,6	27,3
- площа зібрана, % в області	14,7	-18,8	-9,0

Джерело: розроблено автором

На підставі аналізу результатів моделювання з табл. 3.3 та рис. 3.12 встановлено, що райони кластерів 2 і 3 мають достатнє (порівняно з середнім по області) технічне забезпечення для посівів зернових і зернобобових культур, яке не призводить до пропорційно високої продуктивності їх виробництва.

Натомість, можна дійти висновку, що продуктивність районів кластеру 1 випереджає рівень їх технічного забезпечення.

Тому втрачені доходи від недобору врожаю через брак техніки (як-от борін, культиваторів, машин посівних та для садіння, плугів, тракторів) обґрунтовують привабливість інвестування у відтворення технічних ресурсів для посівів зернових і зернобобових культур в Апостолівському, Дніпропетровському, Межевському, Нікопольському, Новомосковському, Павлоградському, П'ятихатському, Синельниковському, Солонянському і Юр'ївському районах.

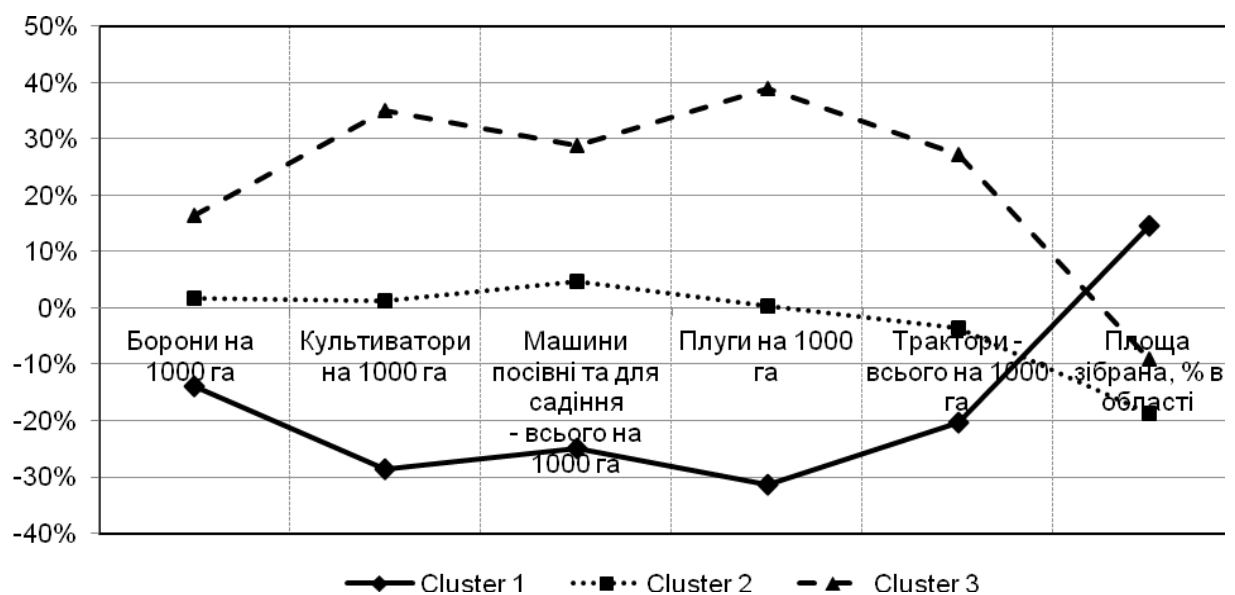

Рис. 3.12. Профілі районних кластерів за рівнем технічного забезпечення посівів зернових і зернобобових культур

Джерело: розроблено автором

За результатами комп'ютерної оптимізації кластерної моделі районів по забезпеченню сільськогосподарською технікою для догляду за посівами зернових і зернобобових культур сформовано 3 кластери, а саме:

- кластер 1 із 31,8% районів, включаючи Апостолівський, Нікопольський, Павлоградський, Солонянський, Софіївський, Томаківський і Широківський райони;
- кластер 2 із 40,9% районів, включаючи Дніпропетровський, Криворізький,

Магдалинівський, Межевський, Новомосковський, Покровський, Пятихатський, Синельниковський та Юр'ївський райони;

- кластер 3 із 27,3% районів, включаючи Васильківський, Верхньодніпровський, Криничанський, Петриківський, Петропавлівський і Царичанський райони.

Розраховані характеристики кластерів показані в таблиці 3.3 та візуалізовані на рис. 3.13.

На підставі аналізу результатів моделювання з табл. 3.3 та рис. 3.13 встановлено, що райони кластерів 2 і 3 демонструють майже однакову урожайність. Проте райони кластеру 2 мають недостатнє (порівняно з середнім по області) технічне забезпечення для догляду за посівами зернових і зернобобових культур.

Таблиця 3.3

Характеристики районних кластерів за рівнем технічного забезпечення догляду за посівами зернових і зернобобових культур

Показник	Кластер 1	Кластер 2	Кластер 3
Середнє по кластеру:			
- машини для захисту сільськогосподарських культур, на 1000 га	1,6	1,6	2,9
- розкидачі гною і добрив, на 1000 га	1,5	1,5	2,1
- урожайність, т/га	2,9	3,8	3,8
Відхилення у % середнього по кластеру від середнього по області:			
- машини для захисту сільськогосподарських культур, на 1000 га	-19,5	-16,4	47,3
- розкидачі гною і добрив, на 1000 га	-9,9	-9,7	26,1
- урожайність, т/га	-16,8	7,3	8,7

Джерело: розроблено автором

Тому можна дійти висновку, що втрачені доходи від недобору врожаю

через брак техніки (як-от машин для захисту сільськогосподарських культур, розкидачів гною і добрив) обґрунтовують привабливість інвестування у відтворення технічних ресурсів для догляду за посівами зернових і зернобобових культур в Дніпропетровському, Криворізькому, Магдалинівському, Межевському, Новомосковському, Покровському, Пятихатському, Синельниковському та Юр'ївському районах. Натомість, райони кластеру 1 мають практично те ж технічне забезпечення, що і в кластері 2. Але низька продуктивність районів кластеру 1 переконує в їх системних проблемах господарювання, що не вдасться вирішити відтворенням виключно технічних ресурсів.

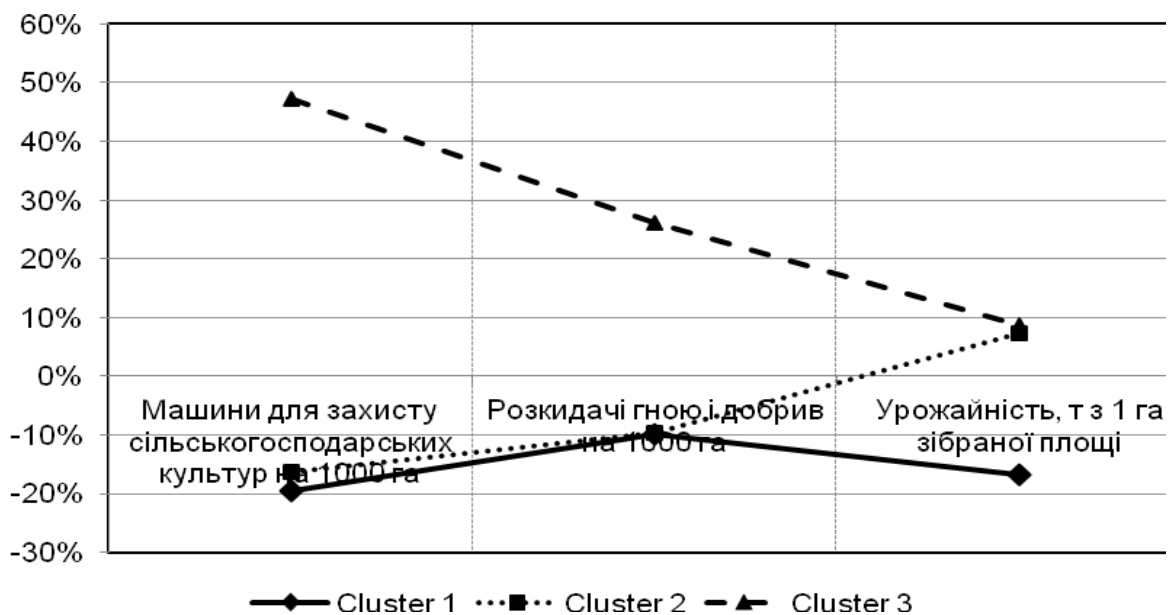

Рис. 3.13. Профілі районних кластерів за рівнем технічного забезпечення догляду за посівами зернових і зернобобових культур

Джерело: розроблено автором

За результатами комп'ютерної оптимізації кластерної моделі районів по забезпеченню сільськогосподарською технікою для збирання врожаю зернових і зернобобових культур сформовано 3 кластери, а саме:

- кластер 1 із 31,8% районів, включаючи Апостолівський, Верхньодніпровський, Дніпропетровський, Нікопольський, Новомосковський, Павлоградський і Пятихатський райони;

- кластер 2 із 31,8% районів, включаючи Криничанський, Магдалинівський, Межевський, Синельниковський, Солонянський, Широківський та Юр'ївський райони;
- кластер 3 із 36,4% районів, включаючи Васильківський, Криворізький, Петриківський, Петропавлівський, Покровський, Софіївський, Томаківський і Царичанський райони.

Розраховані характеристики кластерів показані в таблиці 3.4 та візуалізовані на рис. 3.14.

Згідно розподілу районів у перелічені кластери за формулою (3.5) обчислено, що втрачені доходи від недобору врожаю зернових і зернобобових культур за 2016-2020 роки склали 3721,3 млн. грн. по кластеру 1, 4404,5 млн. грн. по кластеру 2 і 2874,8 млн. грн. по кластеру 3.

Таблиця 3.4

Характеристики районних кластерів за рівнем технічного забезпечення для збирання врожаю зернових і зернобобових культур

Показник	Кластер 1	Кластер 2	Кластер 3
Середнє по кластеру:			
- жатки валкові, на 1000 га	1,1	1,7	2,4
- комбайни зернозбиральні, на 1000 га	1,9	2,9	3,4
- техніка для післяурожайних робіт, на 1000 га	1,5	2,1	2,4
- обсяг виробництва, % в області	5,3	5,2	3,3
Відхилення у % середнього по кластеру від середнього по області:			
- жатки валкові, на 1000 га	-39,1	-2,9	36,7
- комбайни зернозбиральні, на 1000 га	-31,6	5,2	23,1
- техніка для післяурожайних робіт, на 1000 га	-25,0	2,2	19,9
- обсяг виробництва, % в області	16,0	14,2	-26,4

Джерело: розроблено автором

На підставі аналізу результатів моделювання з таблиці 3.4 та рис. 3.14

встановлено, що райони кластеру 3 мають достатнє (порівняно з середнім по області) технічне забезпечення для збирання врожаю зернових і зернобобових культур, яке не призводить до пропорційно високої продуктивності їх виробництва.

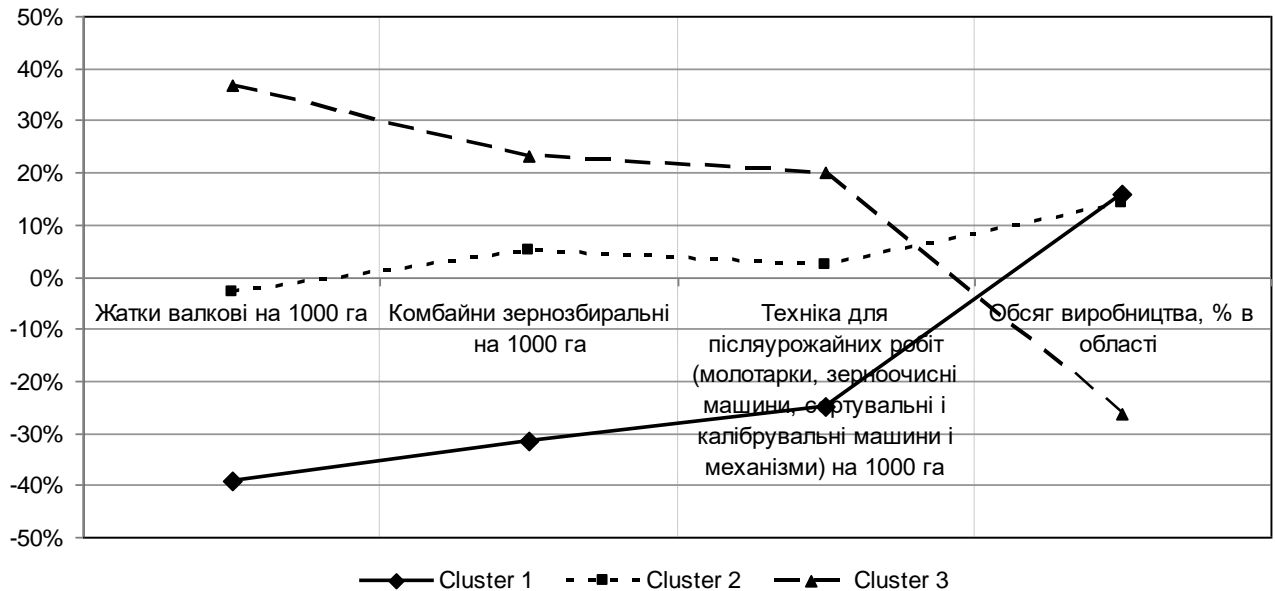

Рис. 3.14. Профілі районних кластерів за рівнем технічного забезпечення для збирання врожаю зернових і зернобобових культур (складено автором)

Райони кластерів 1 і 2 демонструють майже однакові валові збори зерна. Проте райони кластеру 1 мають недостатнє (порівняно з середнім по області) технічне забезпечення для збирання врожаю зернових і зернобобових культур. Тому можна дійти висновку, що втрачені доходи від недобору врожаю через брак техніки (як-от жаток валкових, комбайнів зернозбиральних, техніки для післяурожайних робіт) обґрунтовують привабливість інвестування у відтворення технічних ресурсів для збирання врожаю зернових і зернобобових культур в Апостолівському, Верхньодніпровському, Дніпропетровському, Нікопольському, Новомосковському, Павлоградському і Пятихатському районах.

Висновки до розділу 3

1. Галузева специфіка сільського господарства обумовлює необхідність виділення з загальної системи лізингових відносин агролізингу як особливої категорії. Агролізинг - поліфункціональна система відносин між державою, фінансово-кредитними установами, підприємствами матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств, спрямована на вирішення проблеми фінансування розвитку матеріально-технічної бази сільського господарства. В умовах дефіциту фінансових ресурсів агролізинг є однією з перспективних форм фінансування відтворювального процесу в сільському господарстві. Державна участь в агролізингу має бути оптимізованою, щоб забезпечити ефективну підтримку сільському господарству без зайвої бюрократизації процесів та монополізації ринку лізингових послуг.

Визначені пріоритетні напрями вдосконалення агролізингу як форми інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України, що включають в себе заходи з розвитку: 1) об'єктів лізингу на основі збільшення фінансування та державної підтримки відтворювальних процесів, що передбачає державну стратегію залучення приватних лізингових операторів як на державному, так і на регіональному рівні, впровадження в практику гібридного лізингу на основі використання коштів з державного лізингового фонду з урахуванням залучення додаткових приватних фінансових ресурсів; 2) суб'єктів і процесів лізингових відносин за рахунок стимулювання попиту й оптимізації процесів та процедур реалізації лізингових угод.

3. Обґрунтовано, що успішна реалізація процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві можливе лише за умови системного комплексного підходу до вирішення низки питань пов'язаних з удосконаленням фінансового та інституційного механізмів формування та реалізації державної інвестиційної політики у цьому секторі національної економіки. Удосконалення

фінансового механізму дозволить закумулявати та використати за цільовим призначенням необхідні фінансові кошти для розширеного та інноваційного відтворення технічного ресурсу, а удосконалення інституційного механізму у напрямі удосконалення організаційно-економічного, організаційно-управлінського та організаційно-правового інструментів дозволить перегрупувати наявні як фінансові, так і технічні ресурси з метою підвищення ефективності діяльності всіх виробників сільськогосподарської продукції та забезпечити сталий розвиток сільського господарства.

4. Визначено, що основними джерелами інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві є власні фінансові ресурси (амортизаційні відрахування та прибуток) і залучені інвестиційні ресурси (кошти фізичних осіб, кошти юридичних осіб, кошти інститутів спільного інвестування) за рахунок яких запропоновано створити низку цільових фондів, як на рівні підприємства амортизаційного, капітальних вкладень, інноваційного розвитку), так і на рівні об'єднань (інвестиційний пул, пайовий інвестиційний фонд, венчурний інвестиційний фонд, корпоративний інвестиційний фонд), саме для відтворення технічних ресурсів. Також, означено порядок використання інвестиційного забезпечення на рівні товаровиробників сільськогосподарської продукції, асоціаційних, міжгалузевих та міжрегіональних об'єднань за допомогою організаційно-управлінських, організаційно-економічних, та організаційно-правових інструментів інституційного механізму.

5. Удосконалено методичний підхід щодо обґрунтування заходів інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України й створення сприятливого інвестиційного клімату, що спирається на три базові елементи: інвестиційна привабливість, інвестиційна активність та інвестиційна стабільність шляхом формування моделі інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві у межах міжрегіонального агропромислового хабу та техніко-технологічного агропромислового кластеру, що на відміну від існуючих підходів базується на деталізації і структуризації джерел інвестиційних

надходжень з урахуванням можливості залучення коштів фізичних осіб та створення інвестиційного пулу, а також створення окремих спеціальних цільових фондів призначених для простого відтворення, розширеного відтворення та інноваційного відтворення.

6. На підтримку процесу відтворення технічних ресурсів аграрного сектору України доречно застосувати математичний апарат теорії оптимізації для створення кластерних моделей районів, розподілених по забезпеченню сільськогосподарською технікою. З метою одержання практично значимих рекомендацій доцільно створювати моделі для окремих регіонів та зосереджуватися на певній галузевій спеціалізації та етапі виробництва.

В розділі 3 використано матеріали з відповідними посиланнями на такі наукові джерела із списку літератури: [5, 14, 27, 48, 54, 55, 86, 87, 91, 93, 96, 97, 101, 110, 111, 118, 152, 156, 159, 160, 161, 164, 183, 189, 212].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній праці за результатами дослідження сучасного стану інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України вирішено важливе наукове завдання щодо визначення теоретичних основ та практичних підходів до порушеної проблематики, що дало змогу зробити висновки концептуального, теоретичного і науково-практичного спрямування, основними серед яких є такі:

1. Установлено, що еволюція категоріального змісту інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві гносеологічно зумовлена й онтологічно пов'язана з категоріями «інвестиції», «інвестиційна діяльність», «відтворення», «відтворення технічних ресурсів». Категорію «інвестиційне забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві» визначено як сукупність створених умов, ресурсів, фінансово-економічних й інституційних інструментів, які сприяють реалізації інвестиційних процесів та інвестиційної діяльності у довгостроковому періоді, що зумовлює просте, а потім до розширене й інноваційне відтворення технічних ресурсів, зміни їх кількісних і якісних характеристик та перехід до нового техніко-технологічного стану сільськогосподарського виробництва, який забезпечує здатність протидіяти негативному впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на результати фінансово-економічної діяльності товаровиробників.

2. Привабливість і доцільність інвестування в технічні ресурси сільського господарства зумовлені наявним інвестиційним кліматом і його складниками. Формування сприятливого інвестиційного клімату характеризується станом інвестиційної активності, рівнем інвестиційної привабливості й залежить від інвестиційної стабільності. Із урахуванням діалектичних взаємозв'язків понять «інвестиційна активність», «інвестиційна привабливість» та «інвестиційна стабільність» категорію «інвестиційний клімат» визначено як сукупність сприятливих природно-кліматичних, соціально-економічних, фінансово-кредитних, інституційних, демографічних, політичних та інших чинників, що в

довготривалому періоді здатні забезпечувати інвестиційну активність, інвестиційну привабливість та інвестиційну стабільність, а також рівні для усіх учасників умови здійснення інвестиційної діяльності при мінімізації ризиків втрати вкладених коштів та доходів.

3. Аналіз динаміки капіталовкладень в економіку країни та сільське господарство засвідчив загальну тенденцію до збільшення обсягів капітальних вкладень – з 189061 млн. грн. у 2010 р. до 623979 млн. грн. у 2019 р. в національній економіці та з 11311 млн. грн. до 58555 млн. грн. у сільському господарстві (відповідно у 3,3 та 5,2 рази), але темпи зростання капітальних інвестицій у сільське господарство, починаючи з 2015 р., мають тенденцію до поступового зменшення. З'ясовано, що, незважаючи на високе макроекономічне значення сільського господарства у національній економіці, питома вага капіталовкладень у галузь залишається на традиційно низькому рівні й за весь досліджуваний період не перевищувала 15%, а оцінка процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві засвідчила значну зношеність парку сільськогосподарських машин й устаткування в аграрних формуваннях. Оцінка показників, які характеризують технічне забезпечення господарюючих суб'єктів у галузі сільського господарства дала змогу констатувати його низький рівень під час навантаження на сільськогосподарську техніку, що має тенденцію до поступового збільшення і в кілька разів перевищує відповідні показники в розвинених країнах.

4. Обґрунтування управлінських впливів на формування та розвиток інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві обумовлює визначення його стану та ефективності. Подібній оцінці сприятиме визначення рівня забезпечення сільськогосподарською технікою товаровиробників регіону й моделювання регіональних кластерів для з'ясування сприятливих факторів і розроблення рекомендацій із оптимізації інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів у межах створених кластерних моделей і формування довгострокової стратегії інноваційного розвитку технічних ресурсів для сільського господарства.

5. Збільшення обсягів інвестицій у технічне забезпечення аграріїв потребує

обґрунтування нових форм інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві, що зумовлює формування системної взаємодії заходів і інструментів реалізації агролізингу за допомогою розвитку об'єктів лізингу суб'єктів і процесів лізингових відносин. Розвиток об'єктів лізингу потребує збільшення обсягу фінансування і підтримки з боку держави відтворювального процесу в межах розробленої стратегії залучення приватних лізингових операторів. Розвитку агролізингу сприятиме залучення гібридного лізингу та підтримка суб'єктів і процесів лізингових відносин за рахунок стимулювання попиту й оптимізації процесу і процедури реалізації лізингових угод.

6. Системні засади інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві потребують реалізації комплексу законодавчих і організаційних заходів, спрямованих на формування сприятливого інвестиційного середовища для забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві з визначенням управлінських впливів на різних рівнях регулювання. На загальнодержавному рівні важливим є запровадження фінансово-економічних інструментів, програмно-цільового підходу, інституціональної й інфраструктурної підтримки. Для рівня регіону потрібні інституції для регламентування інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів на територіальному рівні, а для рівня організацій і підприємств доцільною є реалізація управлінських впливів у межах загальнодержавних і регіональних програм, організаційних формувань.

7. Активізації інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві сприятиме формування організаційно-економічних інститутів й інституцій, що забезпечать організаційну основу мобілізації інвестиційних ресурсів та інституціональну підтримку інтеграційних і партнерських форм придбання і використання технічних засобів. Реалізації відповідних заходів сприятиме запропонований алгоритм формування інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів на засадах публічно-приватного партнерства, що передбачає створення інвестиційного

пулу; формування цільового регіонального інвестиційного фонду; створення цільового загальнодержавного інвестиційного фонду.

8. Умовою поліпшення інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів є створення сприятливого інвестиційного клімату в сільському господарстві, що дасть змогу підвищити інвестиційну привабливість, інвестиційну стійкість галузі й залучити зовнішні інвестиційні кошти фізичних та юридичних осіб державного й приватного секторів економіки, а також інститутів спільного інвестування. Таким процесам сприятиме запровадження фінансових та інституційних інструментів структурованих за рівнями управлінського впливу, джерелами інвестування, реципієнтами інвестиційних ресурсів.

9. Реалізація пріоритетів інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві потребує заходів оптимізації і структуризації джерел інвестиційних надходжень та запровадження організаційних форм взаємодії сільськогосподарських товаровиробників. Такі заходи необхідно передбачити в концепції формування механізму інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві та врахувати при реалізації програмно-цільового підходу в межах загальнодержавних цільових і регіональних програм.

Впровадження результатів дослідження у практичну діяльність, на наш погляд, дозволить активізувати, упорядкувати та суттєво поліпшити ситуацію щодо інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агеєва І.В. Матеріально-технічне забезпечення фермерських господарств / І.В. Агеєва // Економіка АПК. – 2013. – № 2. – С. 165–170.
2. Агробізнес України – 2017/2018: Інфографічний довідник. URL: <https://agribusinessinukraine.com/>
3. Агробізнес України – 2018/2019: Інфографічний довідник. URL: <https://agribusinessinukraine.com/>
4. Агробізнес України – 2019/2020: Інфографічний довідник. URL: https://agribusinessinukraine.com/get_file/id/agro-2020_1.pdf
5. Агролізинг: важливий, доступний, динамічний. URL: http://www.vab.ua/ukr/press_centre/comments/agro-lzing-vazhliivy-dostupniy-dinam-chniy/ (дата звернення: 02.06.2020).
6. Агростратегія-2030: як Україні за 10 років стати світовим супермаркетом харчової продукції та органічним хабом // Газета «Агрополітком» від 19 серпня 2019 р. URL: agropolit.com/spetsproekty/597-agrostrategiya-2030-yak-ukrayini-za-10-rokiv-stati-svitovim-supermarketom-harchovoyi-produktsiyi-ta-organichnim-habom
7. Аналіз ринку точного землеробства України. 2020 рік // PRO-CONSULTING: Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-tochnogo-zemledeliya-ukrainy-2020-god>
8. Аналіз сільськогосподарської галузі в Україні. 2020 рік // PRO-CONSULTING: Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-selskohozyajstvennoj-otrasli-v-ukraine-2020-god>
9. Андрусів У.Я., Довгаль О.В. Перспективи інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України через призму венчурного фінансування / URL: <http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9721/1/34-38.pdf>
10. Андрусів У.Я., Сидор Г.В. Економічна природа інвестиційного

процесу // Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. 2019. № 1. С. 68-74. URL: <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/7447/1/7127p.pdf>

11. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В.Г. Андрійчук. - К.: КНЕУ, 2013. - 779 с.

12. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз: монографія К.: КНЕУ, 2005. 292 с.

13. Барановський О.І. Інвестиційна безпека // Фінанси України. 1998. № 9. С. 60-65.

14. Барташук К.А. Фінансовий лізинг як джерело фінансування розвитку підприємств України. Економіка та держава. 2015. Вип. 3. С. 142-147.

15. Безп'ята І.В. Інвестиційне забезпечення аграрного сектора економіки: монографія. Миколаїв: МНАУ, 2016. 337 с.

16. Бережна І.Ю. Особливості формування інвестиційного потенціалу у трансформаційній економіці: інституційний підхід // Ефективна економіка. 2012. № 11. URL:<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1528>

17. Бізнес-кластери: потрійна сила: матеріали круглого столу за участю Іфора Ффоукс-Вільямса від 16 лютого 2016. Київ. URL: <http://open.kmbs.ua/biznes-klasteri-potrijna-sila/>

18. Білоусько Я.К. Тенденції і напрями розвитку техніко-технологічного забезпечення аграрного виробництва // Агроінком: Аграрний інформаційний науково-виробничий журнал. К.: «Агропромінвест-інтернешнл». 2007. N5/6. С.46-51.

19. Білоусько Я.К., Бурилко А.В., Денисенко П.А. Розвиток ринку сільськогосподарської техніки. К.: ННЦ ІАЕ. 2008. 132 с.

20. Білоусько Я.К., Лузан Я.Ю. Техніко-технологічне забезпечення сільського господарства // Економіка АПК. 2009. №12. С. 29-33.

21. Білоусько Я.К., Питулько В.О., Товстопят В.Л. Державна підтримка техніко-технологічного забезпечення аграрного виробництва // Економіка АПК.

2005. № 5. С. 30-35.

22. Бичихін Є.В. Залучення іноземних інвестицій у сільське господарство України на партнерських засадах в умовах децентралізації // Наукові праці НДФІ. 2017. № 2 (79). С.132-144. URL: http://npndfi.org.ua/docs/NP_17_02_132_uk.pdf

23. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. К.: МП ИТЕМ Лтд: Юнайтед Лондон Трейд Лимитед, 1995. 447 с.

24. Брінь П.В., Акулова М.В. Проблеми інвестиційного клімату // Вісник НТУ ХПІ: Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2013. № 69 (1042). С. 112-116.

25. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. / І.М.Бойчик. – К.: Кондор -Видавництво, 2016. – 378 с.

26. Болдуєв М.В. Інвестиції як об'єкт дослідження економічної науки // Держава та регіони. 2005. №1. С. 34-38.

27. Бурковська А.В. Стан і перспективи лізингової діяльності в сільському господарстві України. Економіка АПК. 2013. № 11. С.72-77 с.

28. Бут І.О. Інвестиції як основа структурних зрушень в економіці // Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на економіку та окремий бізнес. Т. 1. Дніпропетровськ: [б.в.], 2008. С. 3-4.

29. Бутенко А.І., Дискіна А.А. Ключові аспекти інвестиційного забезпечення підприємства// Економіка: реалії часу, 2013. № 1 (6). С. 101-106. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2013/No1/101-106.pdf>

30. Василенко Людмила. Особливості розвитку ринку матеріально-технічних ресурсів для сільського господарства // Економічний дискурс. Міжнародний науковий журнал. Вип. 4. 2017. С. 15-22. URL: <http://ed.pdatu.edu.ua/article/view/127379>

31. Васильєва Н.К., Ушвицкий М.Л. Инвестиционная привлекательность сельского хозяйства региона //Аграрная наука. 2007. №2. С.5-8.

32. Васильєва Л.М. Інвестиційне забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору URL: <http://official.chdu.edu.ua/article/download/60093/55856>.

33. Вахович І.М., Денисюк Г.Л. Концептуальні засади інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку регіону // Актуальні проблеми економіки. 2011. № 1. С. 138-144. URL: <http://www.stattionline.org.ua/ekonom/34/2385-konceptualni-zasadiinvesticijnogo-zabezpechennya-innovacijnogo-rozvitku-regionu.html>
34. Вініченко І.І. Концептуальні методичні підходи до оцінювання інвестиційної привабливості аграрних підприємств // Агросвіт. 2009. №1. С. 2-4.
35. Вініченко І.І. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств: монографія. Донецьк: Юго-Восток. 2010. 444с.
36. Вишневська О.М. Ресурсний потенціал підприємств сільських територій: монографія. Миколаїв: І. Гудим, 2009. 248 с.
- 37.
38. Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України // Фінанси України. 2008. № 2. С. 68-81.
39. Гайдуцький А.П. Суперечності інвестиційних процесів в аграрному секторі України // Статистика України. 2004. № 3. С. 61-66.
40. Гитман Л.Дж., Джонк М.Д. Основы инвестирования / пер. с англ. М.: Дело, 1997. 650 с.
41. Голобродська Н.П. Економіко-статистична оцінка інвестиційних потоків в Україну: перспективи розвитку // Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. Вип. 3 (50). ч. 2. С.106-111. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/147038354.pdf>
42. Гончаренко О.В. Інноваційний діяльність аграрних підприємств: інституційні передумови та стратегічні імперативи / О.В. Гончаренко // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького.-2012.-Т. 14, № 1 (1).-С. 157-161.- Режим доступу: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=2205699663490166715&btnI=1&hl=ru>
43. Господарський кодекс України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

44. Гуторов О.І., Калашніков А.О. Інвестиційне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств: теорія та практика // Вісник Сумського національного аграрного університету. 2016. № 4. С. 44-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsna_ekon_2016_4_11.

45. Дацій О.І. Довгострокове фінансування інвестиційних проектів в Україні // Держава та регіони. 2005. №5. С. 65-69.

46. Демчишак Н. Інвестиційний та фінансовий потенціал в умовах відкритості економіки: специфіка формування та співвідношення. URL: http://www.lnu.edu.ua/faculty/ekonom/Visnyk_Econom/2009_41/156-164.pdf.

47. Денисенко М.П. Основи інвестиційної діяльності. К.: Алеута, 2003. 338 с.

48. Дмитерко М.О. Регіональні кластери України: ефективність їх створення та перспективи розвитку. URL:http://www.confcontact.com/2013-sotsialno-ekonomicheskie-reformi/2_dmitrenko.htm

49. Добіжа Н.В. Відтворення матеріально-технічної бази як основа зростання сільськогосподарського виробництва // Економіка АПК. 2008. № 4. С.78-83.

50. Довгалюк Н.В. Відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств / Н.В. Довгалюк // Економіка АПК. – 2008. - №11. - С.30-35.

51. Довідник економіста сільськогосподарського підприємства / Ю.О. Лупенко, О.В. Захарчук, М.І. Пугачов та ін.; за ред. Ю.О. Лупенка та О.В. Захарчука. К.: ННЦ ІАЕ, 2018. 600 с.

52. Долан Э. Дж., Линдсей Д. Макроэкономика / Пер. с англ. В. Лукашевича и др.; Под общ. ред. Б. Лисовика и др. С.-Пб., 1994. - С. 32.

53. Дослідження ринку навісної сільськогосподарської техніки в Україні: трактори міняємо на зерно // PRO-CONSULTING: аналітика ринків. Фінансовий консалтинг. 09 грудня 2019. URL:<https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/issledovanie-rynka-navesnoj-selskohozyajstvennoj-tehniki-v-ukraine-traktora-menyuем-na-zerno>

54. Дученко М.М., Павленко Т.В. Стан та перспективи розвитку

лізингової галузі в Україні. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2019. Вип. 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6849> (дата звернення: 26.02.2021).

55. Економічна енциклопедія: У трьох томах. / Ред кол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Т. 2. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. 846 с.

56. Економічна теорія: політична економія: Навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Зверькова. – Одеса: Атлант, 2014. – 338 с.

57. Євтушенко О.А. Теоретичні аспекти фінансового забезпечення відтворення основних засобів. Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». 2011. № 2, Т. 2. С. 39-42.

58. Єрмаков О.Ю., Есаулов В.А. Техніко-технологічне забезпечення конкурентоспроможності продукції сільськогосподарських підприємств // Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 6. С.325-329. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/66.pdf/>

59. Єрмаков О.Ю., Труш Н.І. Ресурсно-технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств: монографія; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. К.: Компринт, 2012. 172 с.

60. Єрмаков О.Ю., Труш Н.І., Жибак М.М. Ресурсно-технічне забезпечення ефективного господарювання у сільськогосподарському виробництві: стан та шляхи вирішення // Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 2. С. 22-26.

61. Захарчук О.В. Інвестиції у сільське господарство впали на 35%, – експерт // Агрополіт: гаряча агрополітика. 28 травня 2020. URL: <https://agropolit.com/news/16636-investitsiyi-u-silске-gospodarstvo-vpali-na-35--ekspert>

62. Захарчук О.В. Технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні// Економіка АПК. 2019. № 2. С. 48-55.

63. Іванишин В.В. Організаційно-економічні засади відтворення і ефективного використання технічного потенціалу аграрного виробництва: монографія. К.: ІАЕ, 2012, 348 с.

64. Інвестиційна активність підприємств з виробництва продукції з

високою доданою вартістю в умовах обмежених ринків: парадигма та механізми забезпечення: монографія / Н.Ю. Брюховецька, І.П. Булеєв та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2019. 388 с.

65. Інноваційні форми організації аграрних підприємств як елемент ресурсного забезпечення їх сталого розвитку / Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 29-30 жовтня 2020 р.: в 2-х т. Т. 1. Дніпро: Видавничо-поліграфічний центр «Гарант СВ», 2020. С.118-120.

66. Історія економічних вчень: Навчальний посібник / За ред. В.В. Кириленка. – Тернопіль: «Економічна думка», 2007. – 233 с.

67. Історія економічних вчень: Підручник / Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко, А.М. Поручник та ін. / за ред. Л.Я. Корнійчук, Н.О. Татаренко. – К.: КНЕУ, 2001. – 564 с.

68. Калашніков А. Теоретико-методичні та практичні засади інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектора: монографія. Х.: ФОП Панов А.М., 2016. 171 с.

69. Калашнікова Т.В., Калашніков А.О. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного сектору України: стан та перспективи // Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип.4. С. 171-175.

70. Капітальні інвестиції (2019 рік). Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL:<https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=32a59dc2-1c2b-4b80-868c-2062907bdeaf&title=KapitalniInvestitsii-2019-Rik>

71. Капітальні інвестиції в агросектор торік зменшилися на 2,2% – експерти // Укрінформ. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2886365-kapitalni-investicii-v-agrosector-torik-zmensilisa-na-22-eksperti.html>

72. Капітанець Ю.О. Інвестиційне забезпечення фермерських господарств // Інноваційна економіка. Тернопіль: Подільський державний аграрно-технічний університет, 2010. № 5. С. 141-144.

73. Карпінський Б.А. Інвестиційний клімат України // Фінанси України. 2001. № 7. С. 139-148.

74. Катан Л.І., Колеснік Я.В. Інвестиційне фінансування розширеного відтворення матеріально - технічної бази підприємств аграрної сфери економіки України. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний аграрний університет, 2012. 27 с. URL: <https://www.sworld.com.ua/simpoz2/127.pdf>

75. Катан Л.І., Хорішко К.С. Інвестиції та інвестування як економічна категорія // Ефективна економіка. № 11. 2011. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=789>

76. Качан Д.А., Свиноус І.В. Теоретико-методичні підходи до трактування поняття «матеріально-технічна база» // Економіка та держава. 2018. №6. С.33-36.

77. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж.М. Кейнс - М.: Гелиос АРВ, 1999. – 451 с.

78. Кісіль М. Капітальні інвестиції у сільське господарство у 2020 році складуть близько 36 млрд. грн. //Агрополіт: гаряча агрополітика. 10 грудня 2020. URL: <https://agropolit.com/news/18935-kapitalni-investitsiyi-u-silске-gospodarstvo-u-2020-rotsi-skladut-blizko-36-mlrd-grn>

79. Кісіль М.І. Інвестиційне забезпечення розвитку аграрного виробництва та сільських територій // Менеджмент: збірник наукових праць. 2009. №11. С. 225-232.

80. Кирилов Ю.Є., Грановська В.Г. Агротехнопарки – інноваційний напрям конкурентоспроможного розвитку підприємств аграрного сектору // Економіка АПК. 2017. №6. С. 65-73

81. Ключник А.В. Складові інвестиційного потенціалу аграрних підприємств та напрями їх покращення // Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 7. С. 367-371. URL: <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/80.pdf>

82. Ключник А.В. Формування та розвиток економічного потенціалу сільських територій України: монографія. Миколаїв: Дизайн та поліграфія,

2011. 468 с.

83. Коваль О.М. Особливості інвестиційного процесу в аграрному секторі економіки України// Економіка АПК. 2010. №2. С.78-82.

84. Коденська М.Ю. Мотиваційні чинники інвестиційного забезпечення розвитку аграрного-промислового виробництва // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. 2013. №2. С. 62-66. URL: Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VAPSV_2013_2_11.pdf.

85. Кожем'якіна М.Ю. Інвестиційне забезпечення як основа розвитку аграрної економіки України // Економіка АПК. 2009. №12. С. 68–73.

86. Колодій А.В., Садура О.Б. Переваги лізингової діяльності в аграрній сфері України. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнології імені С.З. Гжицького. – 2012. №4(54). Том 14. С. 215-218.

87. Костирко А.Г. Агролізинг як джерело формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств. Глобальні та національні проблеми економіки. 2014. Випуск 2.С.567-569.

88. Котко О.К. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку національної економіки.: автореф. дис. ... канд. екон. наук ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури», Дніпро, 2018.22 с.

89. Кошельник В.М. Інвестиційне забезпечення економічного розвитку сільськогосподарських підприємств Вінницького регіону // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2013. № 1(1). С. 282-290. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2013_1_1_36.

90. Кошельник В.М. Матеріально-технічне забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств / Ефективна економіка. - № 4. - 2014 / URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2920>

91. Краковська А. Лізингова галузь в Україні: тенденції та рекомендації для зростання. Аналітичний звіт. К., 2018. 36 с.

92. Кропивко М. Ф., Ковальова О. В. Сутність кластера як новітньої мережевої організації спільної діяльності в агропромисловому виробництві. Економіка АПК. 2018. № 6. С. 18-30.

93. Куценко Е.С. Рациональная кластерная стратегия: маневрируя между провалами рынка и государства // Форсайт. 2012. Т.6. № 3. С. 5-10.

94. Левчинський Д.Л. Суть та економічна природа інвестицій та інвестиційного процесу // Механізм регулювання економіки. 2011. № 2. 138 с.

95. Ленчук Е.Б., Власкин Г.А. Кластерный подход в стратегии инновационного развития зарубежных стран URL: <http://institutiones.com/strategies/1928-klasternyjpodход-v-strategii-innovacionnogo-razvitiya-zarubezhnyx-stran.html>

96. Лізингове фінансування українських аграріїв в 2020 зросло на 17%. URL: <http://uul.com.ua/2020/oglyad-rynku-lizyngu-ukrayiny-vid-ukrayinskogo-ob-yednannya-lizyngodavtsiv/>

97. Лупенко Ю.О. Шлях інноваційного розвитку економіки країни: регіональні аспекти //Регіональна економіка. 1998. №3. С. 124-127.

98. Мазнев Г.Є, Методологічні засади створення та ефективного функціонування інноваційних технологічних кластерів //Економіка АПК. 2015. №1. С.70-77.

99. Мазур Н.А. Проблеми і перспективи інвестицій в АПК України // Економіка АПК. 2009. №4. С.73-77.

100. Малай А.О. Шляхи поліпшення інвестиційного клімату України // Економіка та держава. 2011. № 9. С. 102-105.

101. Малишко В.М. Правова природа лізингу. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2015. № 1. С. 121–124

102. Малько К.С. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України: чинники їх формування в сучасних умовах // Актуальні проблеми економіки. 2015. № 3 (165). С. 100-105.

103. Маркс К. Капитал: критика политической экономии. / К.Маркс. – М.: Политиздат, 1988. – Т.3. – 1078 с.

104. Маршалл А. Принципы экономической науки. М.: Прогресс, 1993. 594 с.
105. Мельник В., Погріщук О. Інвестиційне забезпечення аграрного сектору: розширення можливостей для України // Вісник Тернопільського національного економічного університету 2018. № 3. С.23-34. URL:<https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/viewFile/821/936>
106. Мельник Л.Ю. Аграрний сектор економіки в аспекті його матеріально-технологічної оснащеності / Л.Ю. Мельник // Агросвіт. 2009. № 2. С. 2-8.
107. Мельничук Н.Ю. Аналіз інвестиційного клімату в Україні та перспективи його розвитку // Економічний аналіз. 2011. № 8. Ч. 1. С. 135-138.
108. Методичні рекомендації з обґрунтування нормативної потреби основних засобів на виробництво сільськогосподарської продукції / Г.М. Підлісецький, М.І. Герун, О.В. Вишневецька. К.: ННЦ ІАЕ, 2013. 52 с.
109. Методичні рекомендації з розробки регіональних інвестиційних програм в агропромисловому комплексі / М.І. Кісіль, М.В. Нетеса, М.Ю. Коденська та ін. К.: Мінагрополітики України, ІАЕ УААН, 2001. 52 с.
110. Механізми формування регіональних пріоритетів розвитку: аналіт. доп. / С.О. Біла, О.В. Шевченко, В.І. Жук, В.В. Романова [та ін.]; за ред. С. О. Білої. К.: НІСД, 2013. С. 44
111. Мінекономрозвитку розпочало обговорення кластерної програми промислового розвитку: прес-служба Мінекономрозвитку URL: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=f52b4fa3-205d-4704-8060-9ca2eea1e445&title=MinekonomrozvitkuRozpochaloObgovorenniaKlasternoiiProgramiPromislovogoRozvitku>
112. Могилова М.М., Білоусько Я.К., Підлісецький Г.М. Матеріально-технічне забезпечення аграрної галузі // Економіка АПК. 2013. № 2. С. 61-67.
113. Мокій А.І., Гурняк І.Л., Дацко О.І. Інституційні чинники формування загроз інвестиційній безпеці України // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2014. Вип. 121 (Ч. II). С.74-90. URL: <http://>

journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2402/2135

114. Мочерний С.В. Методологія економічного дослідження: монографія / С.В. Мочерний. - Львів: Світ, 2001. 416 с.

115. Науменко І. В. Вплив ресурсного забезпечення аграрних підприємств на їх конкурентоспроможність // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. 2017. Вип. 185. С. 300-305. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2017_185_37.

116. Носенко Ю.М., Нечипоренко О.М., Сінельник Л.М. Інноваційні агрокластери як форма інтеграції науково-освітньої діяльності та бізнесу. Економіка АПК. 2020. № 5. С. 77-86. URL: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202005077>

117. Немцов В.Д., Довгань П.Є. Стратегічний менеджмент: навчальний посібник. К.: ЕксОб, 2001. 558 с.

118. Огляд ринку лізингу України від Українського об'єднання лізингодавців. URL: <http://uul.com.ua/2020/oglyad-rynku-lizyngu-ukrayiny-vid-ukrayinskogo-ob-yednannya-lizyngodavtsiv/>

119. Однорог М.А. Особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 126 (частина II). 2015 С.108-115. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/2823/2531>

120. Одінцов О.М. Формування інституціональних передумов кластерної організації агропромислового комплексу: монографія. Черкаси: Вертикаль, 2014. 400 с.

121. Олександренко І.В. Оцінка інвестиційного потенціалу регіонів // Регіональна економіка. 2009. №3. С.80-92 // URL: http://re.gov.ua/re200903/re200903_080_OleksandrenkoIV.pdf

122. Оніщенко О.А. Теоретичні аспекти визначення інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості // Університетські наукові записки. 2010. № 1(33). С. 246-252.

123. Основи економічної теорії: Підручник / За заг. ред. д-ра екон. наук,

проф. Л. С. Шевченко. – Х.: Право, 2008. – 448 с.

124. Остапенко Т.М. Формування матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук / ЛНАУ. Луганськ, 2008. 20 с.

125. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm.

126. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України. URL: <http://minagro.gov.ua>

127. Павлова Г.Є., Гончаренко О.В., Пугач А.М. Реалізація потенціалу інноваційного розвитку агропромислового виробництва як умова забезпечення економічної безпеки // Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». - № 11-12(72). – 2017. – С. 252-256.

128. Павлова Г.Є., Пісьмаченко Л.М., Юрченко С.В. Інвестиції у галузі сільського господарства як шлях до демократичного економічного зростання // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки. Вип. 17. Кіровоград: КНТУ, 2010. С.27-30.

129. Павлова Г.Є., Сичова М.О., Шевченко Н.О. Оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств України через механізм фінансового лізингу // Агросвіт. 2009. С.31-33.

130. Павлова Г.Є., Чорна Л.О. Результативна стратегія досягнення інвестиційної привабливості підприємства // Інвестиції: практика та досвід. 2008. № 24. С.4-6.

131. Павлюк А.П., Медведкова Н.С. Щодо особливостей та напрямів стимулювання інвестиційної діяльності підприємств у післякризовий період. Аналітична записка / Національний інститут досліджень / URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/schodo-osoblivostey-ta-napryamiv-stimulyuvannya-investiciynoi-diyalnosti>

132. Параконний С.В., Войшвілло Л.В., Шпанковський І.В. Напрями інвестиційного забезпечення розвитку економічного потенціалу підприємства // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля:

наук. журнал. Луганськ, 2011. №11(153). С. 68-76.

133. Патика Н. Іноземні інвестиції у сільському господарстві України: сучасний стан та вплив на його розвиток // Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 5. С.26-31.

134. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом: монографія. К. : Лібра, 2002. 472 с.

135. Петренко Л.М. Теоретичні аспекти дослідження інвестиційної діяльності // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. Вип. 22. Ч.І. С. 1-5. [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/54.pdf](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/54.pdf)

136. Пешко А.В. Інвестиції: їх значення, види та форми // Інвестиції: практика та досвід. 2007. № 2. С. 3-6.

137. Підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості агропромислового виробництва на основі розвитку кластерних систем / Лупенко Ю.О., Кропивко М.Ф., Малік М.Й. та ін.; за ред. М.Ф. Кропивка. К.: ННЦ ІАЕ, 2013. 50 с.

138. Підлісецький Г.М., Толкач М.І. Підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрного сектору // Економіка АПК. К.: НАН, 2008. № 5. С. 65-66.

139. Пісьмаченко Л.М. Стан та проблеми розвитку регіональної інвестиційної політики // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2010. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua>

140. Пісьмаченко Л.М., Гнезділова О.М. Удосконалення методики оцінювання ефективності інвестиційної діяльності // Держава та регіони. 2008. №4. С.166-170.

141. Пивовар П.П. Шлапак М.А. Техніко-технологічне забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств на засадах асоціативної взаємодії: методичний підхід // Проблеми економіки. 2017. №4. С. 311-317.

142. Плаксін О.А. Матеріально-технічне забезпечення підприємств АПК в сучасних умовах // Економіка АПК. 2004. № 8. С. 63-68.

143. Плаксієнко В.Я. Формування інвестиційного клімату у підприємствах аграрного сектору України // Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2011. №2. С. 202-206.

144. Погріщук О.Б. Інвестиційне кредитування в системі інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектора // Агросвіт. 2017. № 21. С. 35-40.

145. Положення про склад та структуру активів інститутів спільного інвестування: Рішення НКЦПФР від 10 вересня 2013 р. №1753. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1689-13>.

146. Попов В.М. Сучасні особливості фінансового забезпечення сільського господарства // Кіровоградський національний технічний університет. URL: [http://kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/27.pdf](http://kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/27.pdf)

147. Портер М. Конкуренция / пер. с англ. Москва: Издательский дом «Вильямс», 2005. 608 с

148. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020»: указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

149. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-ХІІ URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

150. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>.

151. Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України: закон України від 05.10.2006 № 229-V. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/229-16>.

152. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: закон України від 01.06.2012 № 3333-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3333-15#Text>

153. Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу: закон України від 07.02.2006 № 3203-III. URL:

[http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3023-14](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3023-14).

154. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 № 995-р. URL: [http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80).

155. Проблеми використання інвестиційних ресурсів підприємств та шляхи їх подолання в умовах кризи: науково-аналітична записка / Л.Г. Федулова та ін. // Інститут економіки та прогнозування НАН України. К.: Либідь, 2008. 15с.

156. Пріоритети державної політики розвитку промислових кластерів в Україні: аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: www.niss.gov.ua/content/articles/files/rclusteru-daf36.pdf

157. Рагуліна Н.В. Інвестиційний клімат та методи покращення інвестиційного потенціалу на пост-конфліктних територіях України // Ефективна економіка. 2017. № 12. URL: [http:// www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6005](http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6005)

158. Россоха В.В., Науменко І.В. Інтегральна оцінка ефективності використання матеріально-технічної бази сільського господарства // Економіка АПК. 2017. № 1. С. 60-67.

159. Саблук П.Т. Герасимова С.В. Управління інвестиційною діяльністю акціонерних товариств промисловості: проблеми та особливості // Економіка та держава. 2008. № 7. С. 4-6.

160. Саблук П.Т., Лузан Ю.Я. Аграрна політика та чинники її реалізації // Економіка АПК. 2019. № 10. С. 6-17.

161. Садура О.Б., Агрес О.Г., Томашевський Ю.М. Розвиток лізингу та його перспективи в агропромисловому комплексі України. Інфраструктура ринку. 2019. Випуск 28. С.308-312.

162. Сіренко Н.М. Інституціональне середовище інноваційного розвитку аграрного сектора // Вісн. аграр. науки Причорномор'я. 2011. Вип. 3. С.18–23.

163. Сидоров Я. Державна політика розвитку кластерів як складова частина формування інноваційної моделі сільського господарства: аграрно-правовий погляд // Підприємництво, господарство і право. 2017. №2 С.115-120. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/index.php/archive-2-2017>

164. Ситник Н.С., Корень Д.О. Аналіз сучасного ринку фінансового лізингу України. Молодий вчений. 2019. №5 (69). С.579-583.
165. Словарь иностранных слов. 14 изд. испр. / подред. И.В. Лехина, С.М. Локшиной, Ф.Н. Петрова (гл.ред.) и Л.С. Шаумяна. М.:Рус. яз, 1987. 608 с.
166. Сміт А. Дослідження про природу і причини багатства народів. URL: https://stud.com.ua/67445/politekonomiya/vchennya_adama_smita.
167. Статистичний щорічник Дніпропетровської області за 2019 рік. Дніпро. Головне управління статистики у Дніпропетровській області. 2020. 392с.
168. Статистичний щорічник України за 2019 рік. Київ: Державна служба статистики України. 2020. 465 с. URL:http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/11/zb_yearbook_2019.pdf.
169. Статистичний щорічник. Сільське господарство за 2019 рік / за ред. Н. С. Власенко, К.: Державна служба статистики України 2020. 400 с.
170. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін. Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. 416 с.
171. Сумець О.М. Розвиток форм інвестування оновлення техніко-технологічної бази логістичних систем // Економіка АПК. 2014. №2. С.57-63.
172. Сучасний тлумачний словник української мови / за заг. ред. проф. В.В. Дубічинського. Х.: ВД «ШКОЛА», 2008. 832 с.
173. Токмань Юрій. Продажі тракторів в Україні та ЄС. Аналітика за 2018/2019 рр. // Traktorist.ua: Біржа сільськогосподарської техніки. 16 березня 2020. URL: <https://traktorist.ua/articles/prodazhi-traktoriv-v-ukrayini-ta-ies-analitika-za-2018-2019-rr>
174. Транченко Л.В., Транченко О.М. Забезпеченість та основні шляхи покращення матеріально-технічних ресурсів сільського господарства // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Економіка». 2013. Вип. 24. С.75-79.

175. Труш Н.І. Стан та тенденції ресурсного забезпечення аграрних формувань / Н.І. Труш // Науковий вісник НУБіП. 2010. Вип. 154, Ч. 3. С. 307-312.

176. Ульянченко О.В., Прозорова Н.В. Пріоритетні напрями інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України / Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. № 1. Серія «Економічні науки». URL: http://visen.knau.kharkov.ua/uploads/visn_econom/2015/1/13.pdf

177. Ульянченко О.В., Уманець С.В. Управління інноваційно-інвестиційним забезпеченням розвитку відновлюваної енергетики агропродовольчого сектора / Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». URL: http://visen.knau.kharkov.ua/20191_38.html

178. Федоренко В. Інвестиції та економіка України // Економіка України. 2007. №5. С. 12-16.

179. Федорчак О.В. Основні підходи до наукового визначення інвестиційного клімату // Ефективність державного управління. 2016. Вип. 1-2(1). С. 162-171. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2016_1-2\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2016_1-2(1)_20).

180. Фролова Г.І. Оцінка інвестиційного клімату в Україні // Економіка та управління національним господарством: Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2014. 2 (26). С. 67-69.

181. Халатур С.М. Інвестиційна привабливість галузі сільського господарства України з урахуванням факторів ризику // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 24 (1). С. 59-62. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_24\(1\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2017_24(1)_15).

182. Черкасова Г.В. Оцінка інвестиційної привабливості високотехнологічних підприємств // Держава та регіони. 2007. №2. С.272-275.

183. Черненко Н.О., Ковальчук Н.В. Аналіз стану сучасного ринку міжнародного лізингу в Україні. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2017. Вип. 6.: веб-сайт. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5636> (дата звернення: 26.02.2021).

184. Чорній О.В. Джерела інвестицій у інноваційне відтворення матеріально-технічних ресурсів аграрного виробництва. Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України «Кримський агротехнологічний університет». Вип. 121. Сімферополь, 2013. С. 191-196.

185. Шарп У. Инвестиции: учеб. / под ред. У. Шарпа, Г. Александер, Дж. Бейли. пер. с англ. М.: ИНФРА-М. 1998. 1028 с.

186. Шаховалова Є.О. Амортизаційні відрахування у відтворенні технічних основних засобів аграрних підприємств. Корпоративні фінанси: проблеми та перспективи інноваційного розвитку: зб. матеріалів I Всеукраїнської наук.-практ. конференції. К.: КНЕУ, 2016. С. 209-212.

187. Шевердіна О.В. Розвиток інвестиційного потенціалу України: правовий аспект // Право і суспільство. 2014. № 1/2. С. 76- 80.

188. Шевченко О.В. Інвестиційна активність регіонів України: вплив на економічне зростання URL: <http://www.niss.gov.ua/book/StrPnyor/10/22.pdf>.

189. Шмигаль Д. Основна стратегія України розрахована на залучення бізнес-інвестицій // Економічна правда від 10 лютого 2021 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/02/10/670898/>

190. Юрченко С.В. Алгоритм розрахунку інтегрованого показника інвестиційного потенціалу регіонів // Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 13-14 травня 2021 р. – Дніпро: ННІЕ, 2021. – С. 144-146.

191. Юрченко С.В. Аналіз чинників впливу на ринок сільськогосподарських технічних засобів та сільськогосподарського обладнання в Україні // Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей V Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 13-14 травня 2021 р. – Дніпро: ННІЕ, 2021. – С. 88-90

192. Юрченко С.В. Інвестиційне забезпечення техніко-технологічного

перевладнення аграрного виробництва // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Придніпров'я: матеріали III регіональної науково-практичної конференції. Т.1. Дніпропетровськ: Друкарня ДДАУ, 2009. С. 46-48.

193. Юрченко С.В. Інвестиційний клімат як фактор активізації інвестиційного процесу // Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 11-12 травня 2017 р. Дніпро : ННПЕ, 2017. С. 126-128.

194. Юрченко С.В. Інвестиційні процес і діяльність: спільні риси і відмінності // Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. Вип. 257: в 7 т. Т. II. Дніпропетровськ: ДНУ, 2009. С. 426-431.

195. Юрченко С.В. Інвестиції та інвестиційна діяльність. // Kluczowe aspekty naukowej dzialalnosci-2010»: materialy V Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji Volume 3. Ekonomiczne nauki.:Przemysl. Nauka I studia. Str.18-20. (1.1.)

196. Юрченко С.В. Інноваційно-інвестиційна підтримка аграрних підприємств / Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи: тези доповідей науково-практичної конференції 28.02-02.03.2018 р.: Дніпро: Друкарня «Стандарт» (ПП Бойко В.В.), 2018. С.132-134.

197. Юрченко С.В. Інноваційно-інвестиційна підтримка ресурсного забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств / Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., Луцьк, 7 груд. 2017 р., Частина 1. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2017. С. 242-246.

198. Юрченко С.В. Інструменти впливу на ресурсне забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу / Облікова, фінансова та управлінська діяльність підприємств в умовах нестійкої економіки: колективна монографія / за заг. ред. І.П. Приходька. Дніпро: Пороги, 2020. С.387-396.

199. Юрченко С.В. Забезпечення інвестиційними ресурсами агропромислового комплексу // Zprawy vedecko ideje – 2010: materialy VI

mezinarnodnivedecko – prakticka conference. Dil 6. Ekonomicke vedy: Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o. str. 18-20. (2.1)

200. Юрченко С.В. Зміна організаційно-структурної системи взаємодії аграрних підприємств як запорука поліпшення їх ресурсного забезпечення / Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції 10-11 травня 2018 р. Дніпро: ННІЕ, 2018. С.230-232.

201. Юрченко С.В. Кластеризація агропромислового сектору як елемент інвестиційної політики для забезпечення економічної безпеки // Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи: тези доповідей науково-практичної конференції 25.02-28.02.2020 р.: Дніпро: Друкарня «Стандарт» (ПП Бойко В.В.), 2020. С. 22-24.

202. Юрченко С.В. Методичні підходи до оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств / Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: збірник тез III Міжнар. наук.-практ. конф. 30-31 жовтня 2012 р. / за ред. Г.Є. Павлової та ін. Т.1. Дніпропетровськ: друк ТОВ «Квітка», 2012. С.39-40. (2.2)

203. Юрченко С.В. Організація обліку фінансових інвестицій // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Придніпров'я: матеріали IV регіональної науково-практичної конференції. Т.1. Дніпропетровськ: Друкарня ДДАУ, 2010. С. 27-29.

204. Юрченко С.В. Особливості забезпечення інвестиційними ресурсами підприємств АПК // Економіка: проблеми теорії та практики: збірник наукових праць. Вип. 262: в 12 т. Т. VI. Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. С. 1515-1520.

205. Юрченко С.В. Оцінка фінансових інвестицій // Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції 29-30 жовтня 2015 р.: в 2-х т. Т. 1. Дніпропетровськ: Типографія «Стандарт» (ПП Бойко В.В.), 2015. С. 111-112.

206. Юрченко С.В., Погорєлова Т.П. Інвестиційна діяльність як об'єкт

обліку / Фінансово-облікове забезпечення сталого розвитку аграрного сектора України: колективна монографія / за заг. ред. Л.І. Катан та Н.І. Демчук. Дніпро: Пороги, 2017. С.400-413.

207. Юрченко С.В. Поліпшення фінансового забезпечення сталого розвитку аграрних підприємств / Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 14-15 травня 2020 р. Дніпро: ННІЕ, 2020. С. 217-219.

208. Юрченко С.В. Система фінансового забезпечення інвестицій сільськогосподарських підприємств // Агросвіт. 2010. № 13. С. 33-37.

209. Юрченко С.В. Сутність інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів в сільському господарстві // Аграрна наука ХХІ століття: реалії та перспективи: тези доповідей науково-практичної конференції 23.03-25.03.2021 р.: – Дніпро: Друкарня «Стандарт» (ПП Бойко В.В.), 2021. - С. 92-93.

210. Юрченко С.В. Теоретичні аспекти інвестиційного забезпечення аграрних підприємств // Аграрна наука ХХІ століття: реалії та перспективи: тези доповідей науково-практичної конференції 02-04 березня 2016 р.: в 2-х т. Т.2. Дніпропетровськ: Типографія «Стандарт» (ПП Бойко В.В.), 2016. С. 49-51.

211. Юрченко С.В. Фінансове забезпечення інвестицій в АПК // Аграрна наука ХХІ століття: реалії та перспективи: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Т3. (м.Дніпропетровськ, 1-4 березня 2011 р.). Дніпропетровськ: ДДАУ, 2011. С. 58-60. (1.2)

212. Як виглядає ринок лізингу в Україні і чи є надія на його розширення. URL: <https://agroday.com.ua/2018/02/09/lizung-oriyentyry-ta-shansy-na-rozvytoklizyngu-ch-1/>(дата звернення: 10.06.2020).

213. Ярема Л.В., Замора О.І. Проблеми ефективного використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств // Глобальні та національні проблеми економіки. 2017 Вип. 16. С. 546-550. 110.pdf (global-national.in.ua)

214. Agriculture Equipment Market Size, Share & Trends Analysis Report By

Application (Harvesting & Threshing, Sowing & Planting), By Product (Tractors, Harvesters), By Region, And Segment Forecasts, 2019-2025 // Agriculture Equipment Market Size & Share Report, 2019-2025 (grandviewresearch.com)

215. Vasilieva L., Bondarchuk N., Yurchenko S. Investment support as a basis for sustainable development of the agricultural sector / The providing of sustainable development of agricultural sector for its innovative base: collective monograph / under the general editorship of G. Pavlova and L.Vasilieva. Science and Education Ltd (Registered in ENGLAND & WALES, Registered: 08878342) OFFICE 1, VELOCITY TOWER, 10 ST. MARY'S GATE, SHEFFILD, S YORKSHIRE, ENGLAND, S1 4LR, 2015. P.15-21.

216. Svitlana Khalatur, Galina Pavlova and Kateryna Zhylenko (2018). The role of some indicators of financial security in Ukraine in the context of transnationalization and national interests. Investment Management and Financial Innovations, 15(3), 237-248. doi:10.21511/imfi.15(3).2018.20

217. Yurchenko S. Clusterization of the agricultural sector of economy as a successful development of regions: external experience and reality of Ukraine / S.Yurchenko // Danish Scientific Journal. № 7. 2017. C. 28-34. URL: <http://www.danish-journal.com/> [ISSN 3375-2389]

218. Yurchenko S. Features assessment of investment attractiveness of agricultural enterprises // Ефективна економіка. № 8. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6435>

Додатки

Додаток А

Визначення у наукових джерелах основних дефініцій, що пов'язані з поняттям «інвестиційний клімат»

Автор, джерело	Поняття та його сутність
«Інвестиційний клімат» це:	
Барановський О. [13]	умови для отримання потенційного прибутку від інвестицій є кошти, цільові банківські депозити, акції, акції, інші цінні папери, рухомі речі та рухомі речі, права власності, знання, досвід та інша інтелектуальна цінність, права користування землею та природні ресурси
Бережна І. [16]	сукупність суб'єктивних та об'єктивних умов функціонування інвестиційного ринку та описує всі передумови, які дозволяють інвесторам робити висновки про ступінь доцільності їх інвестиційної діяльності
Брінь П. [24]	сукупність політичних, економічних та правових факторів, що формують певну країну з рівними можливостями впливати на інвестиційний процес іноземних та внутрішніх інвесторів
Бут І. [28]	набір факторів, які є унікальними для конкретної країни та визначають її привабливість для іноземних інвесторів
Власюк О. [37]	здатність економічного та правового середовища забезпечити належну рентабельність інвестицій
Загородній А.	сукупність політичних, соціальних та економічних факторів, які іноземні інвестори враховують при прийнятті інвестиційних рішень
Карпінський Б. [73].	комплекс політичних, соціальних, інфраструктурних елементів, які дають у своєму сумарному прояві синергетичний ефект
Мельничук Н. [107]	багато різних факторів, що дають можливість залучення іноземних інвестицій
Пешко А. [136]	сукупність чинників, які бере до уваги інвестор, приймаючи рішення щодо здійснення інвестицій
Плаксієнко В. [143]	сума макро- та мікросередовища всіх факторів (політичних, економічних, соціальних тощо), що впливають на рішення інвестора інвестувати, що визначає стан інвестиційної діяльності в регіоні та ступінь інвестиційного ризику
Рагуліна Н. [157]	сукупність політичних, економічних, соціальних та правових умов, які найбільше сприяють інвестиційному процесу та забезпечують рівні для вітчизняних та іноземних інвесторів, подібні умови для інвестування у національну економіку
Федорчак О. [179]	об'єктивні інвестиційні умови, що формуються на державному рівні і однакові в усіх регіонах України
Фролова Г. [180].	сукупність економічних, політичних, правових та соціальних факторів, які інвестори враховують при прийнятті інвестиційних рішень
«Інвестиційна привабливість» це:	
Однорог М. [119]	інтегровані характеристики окремих компаній, галузей, регіонів і країн в цілому з точки зору перспектив розвитку, рентабельності інвестицій та рівня інвестиційного ризику
Шевердіна О. [187]	суб'єктивна оцінка інвестором інвестиційного клімату
Федорчак О. [179]	вкладення у потенційні інвестиційні цілі досліджуються з точки зору інвестора

<i>«Інвестиційний потенціал» це:</i>	
Бережна І. [16]	інтегрована система, що поєднує ємність факторів, інституційну спроможність та інвестиційну спроможність інвестиційного процесу
Демчишак Н. [46]	регулярні інвестиційні ресурси, які можуть бути спрямовані на досягнення стратегічних цілей інвестиційної діяльності компанії залежно від зовнішніх та внутрішніх факторів
Ключник А. [82]	наявні можливості вкладення майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності для створення прибутку
Федорчак О. [179]	максимальний обсяг ресурсів (фінансів, ресурсів, інформації, робочої сили), які інвестор може спрямувати для інвестиційних цілей

Джерело: складено автором за даними [13, 16, 24, 28, 37, 46, 82, 73, 107, 119, 136, 143, 157, 179, 180, 187]

Додаток Б

Відображення наукових підходів до трактування сутності поняття «інвестиційний клімат»

Науковий підхід	Характеристика поняття «інвестиційний клімат» за означеним підходом	Коментарі автора дисертації
Чинниковий підхід: Л.Мельник [106], К. Малько [102]	фактори та умови інвестування: політичні, правові, економічні, соціальні, фінансові, нормативні, природні, географічні, екологічні, культурні, організаційні, інноваційні тощо, які у класифікуються: за типами та часом дії, об'єктивністю, масштабом та напрямом впливу, способом прояву тощо; поділяються на «надчинники», «мегачинники» та інші чинники; чинники-стимулятори та чинники-дестимулятори.	<i>Складно структурований, важко однозначно оцінити сукупний вплив усіх чинників, вимагає застосування складних методів багатофакторного аналізу. Не існує єдиного підходу до трактування кількості таких чинників та їх систематизації.</i>
Ризиковий підхід О.Власюк [37], С.Халатур [181]	коефіцієнт інвестиційної привабливості до рентабельності інвестицій базується на порівнянні рівнів ризику та рентабельності інвестицій з використанням показників періоду окупності, теперішньої вартості, рентабельності інвестицій та політичного та економічного ризику, які оцінюються залежно від відхилень від еталону.	<i>Звужений підхід, що базується в основному на оцінюванні фінансових ризиків і загроз</i>
Територіальний підхід: Ю.Заволока, О.Оніщенко [122]	інвестиційні умови на макро-, мезо- та мікрорівні на національному, регіональному, промисловому та окремому рівнях підприємств-кожен має свої відповідні елементи, сума яких оцінює сприятливе інвестиційне середовище	<i>Загальнодержавні, регіональні, місцеві та галузеві чинники по різному впливають на інвестиційний клімат і тому оцінки можуть суттєво різнитися</i>
Комплексний підхід: І.Бут [28], А.Загородній, Н. Мельничук [107], Терещенко, П. Брінь [24], В.Плаксієнко [143], Рагуліна Н. [157]	орієнтований на створення рівних сприятливих умов як для внутрішніх, так і для іноземних інвесторів	<i>Не має єдиного підходу щодо суб'єктів інвестування: існує поділ між вітчизняними та іноземними інвестиціями</i>
Системний підхід: Б. Карпінський [73]	певна система або структура, що являє собою множину взаємопов'язаних елементів, які дають у своєму сумарному прояві синергетичний ефект	<i>При правильному означенні всіх складових та їх місця в системі є найбільш прийнятним для використання</i>
Збалансований підхід: А.Пересада [134]	умови для вкладення реальних та фінансових інвестицій	<i>Більше зорієнтований на іноземного інвестора не враховує реалії податкової політики та вплив інфляції</i>
Рейтинговий підхід:	оцінку середовища інвестування на основі рейтингів та інвестиційного іміджу, що формується на основі рейтингової оцінки кредитоспроможності країни, зробленої світовими експертними агентствами («Moody's», «Standard & Poor», «FitchRatings»).	<i>Оцінювання здійснюється за різними напрямками та показниками й в цілому характеризує інвестиційний клімат держави</i>
Динамічний підхід: О. Гаврилюк [38]	динамічне середовище для інвестування, яке постійно змінюється в кращу або гіршу сторону.	<i>Часто інституційні зміни призводять до формування нестабільних умов</i>
Циклічний підхід: А. Малай [100]	циклічність умов інвестування та інвестиційну активність пов'язують з циклами спаду та підйому економіки.	<i>Циклічність економічного розвитку галузей</i>

Продовження додатку Б

<p>Державно-управлінський підхід: Б.Карпінський [73]</p>	<p>активна участь держави до залучення інвестицій через державні цільові інвестиційні програми та державно-приватне партнерство</p>	<p><i>Передбачає розвиток державної інвестиційної політики та розробка стратегії інвестиційної підтримки окремих галузей та територій</i></p>
<p>Інституційний підхід*: І.Бережна [16], А.Мокій., І. Гурняк, О.Дацко [113]</p>	<p>структура навколишнього середовища та основні елементи потенційних інвестиційних установ, інвестиційні правила (установи), інвестиційні ринки та інвестиційні інститути (організації)</p>	<p><i>Акцентує увагу на створенні стабільного інституційного середовища</i></p>

* доданий автором

Джерело: складено автором за даними [16, 102, 113, 143]

Динаміка капітальних інвестицій за джерелами фінансування, млн. грн.

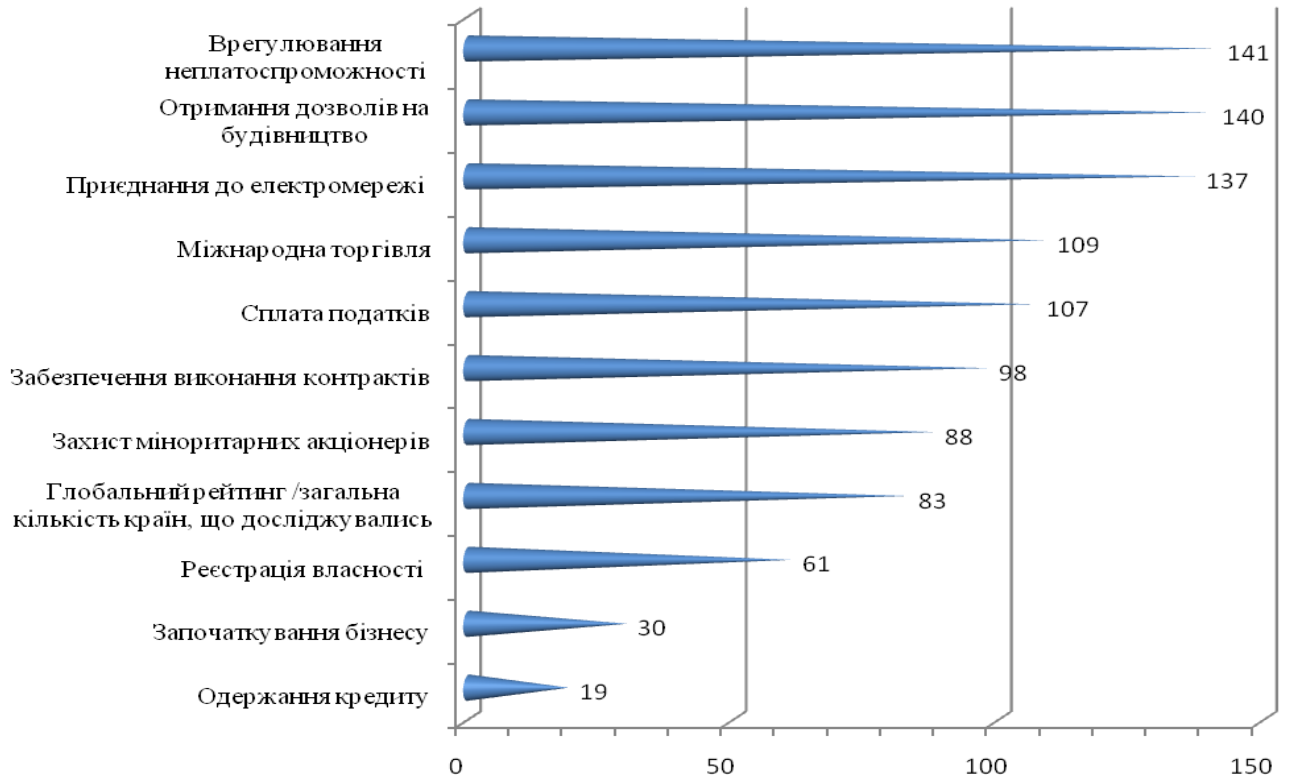
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Відношення 2019р. до 2010р.,%
Усього:	180575,5	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	273116	359216,1	448461,5	578726,4	623978,9	В 3,4 р.
у т.ч. за рахунок:											
- коштів державного бюджету	10223,3	17376,7	16288,3	6174,9	2738,7	6919,5	9264,1	15295,2	22814,1	30834,5	в 3,0 р.
- коштів місцевих бюджетів	5730,8	7746,9	8555,7	6796,8	5918,2	14260	26817,1	41565,5	50355,5	56480,0	в 9,8 р.
- власних коштів підприємств та організацій	111371,0	147569,6	171176,6	165786,7	154629,5	184351,3	248769,4	310061,7	409585,5	408275,7	в 3,6 р.
- кредитів банків та інших позик	22888,1	36651,9	39724,7	34734,7	21739,3	20740,1	27106,0	29588,9	44825,4	67232,6	293,7
- коштів інвесторів-нерезидентів	3723,9	5038,9	4904,3	4271,3	5639,8	8185,4	9831,4	6206,4	1795,5	4663,9	125,2
- коштів населення на будівництво житла	18885,9	17589,2	22575,5	24072,3	22064,2	31985,4	29932,6	32802,5	34645,7	32422,0	171,7
- інших джерел фінансування	7752,5	9312,8	10030,9	8036,7	6690,2	6674,3	7495,5	12941,3	14704,7	24070,2	310,4

Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування, %

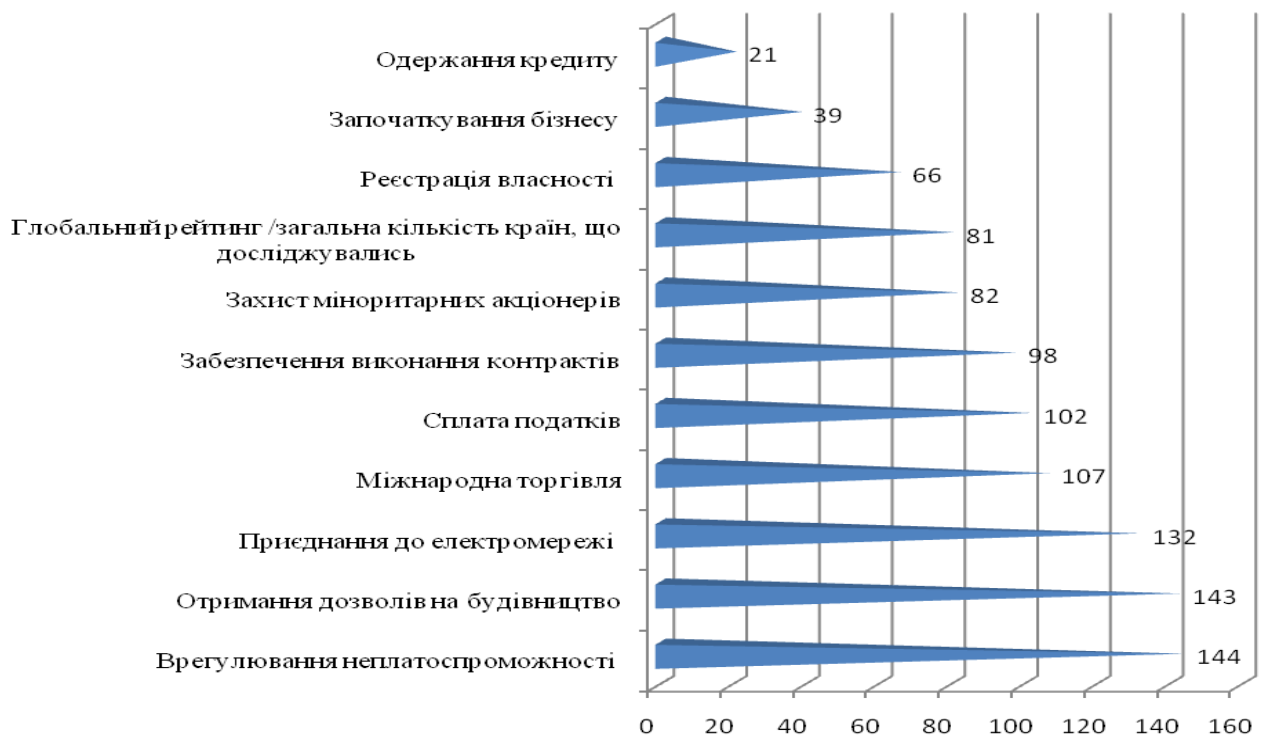
Джерела	Роки										Відхилення 2019 р. до 2010 р., в.п	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
Усього:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100	*
у т. ч: - за рахунок: коштів державного бюджету	5,7	7,2	6,0	2,5	1,2	2,5	2,6	3,4	3,9	4,9	4,9	-0,8
- коштів місцевих бюджетів	3,2	3,2	3,1	2,7	2,7	5,2	7,5	9,3	8,7	9,0	9,0	5,8
- власних коштів підприємств та організацій	61,7	61,2	62,6	66,3	70,5	67,5	69,3	69,1	70,8	65,4	65,4	3,7
- кредитів банків та інших позик	12,7	15,2	14,5	13,9	9,9	7,6	7,5	6,6	7,7	10,8	10,8	-1,9
- коштів іноземних інвесторів	2,1	2,1	1,8	1,7	2,6	3,0	2,7	1,4	0,3	0,7	0,7	-1,4
- коштів населення на будівництво житла	10,5	7,3	8,3	9,6	10,1	11,7	8,3	7,3	6,0	5,2	5,2	-5,3
- інших джерел фінансування	4,3	3,9	3,7	3,2	3,0	2,4	2,1	2,9	2,5	4,0	4,0	-0,3

Додаток Г

Додаток Д

Складники рейтингу ступеня сприятливості умов ведення бізнесу України в 2016 р.
Джерело: складено автором на основі даних [70].

Складники рейтингу ступеня сприятливості умов ведення бізнесу України в 2019 р.
Джерело: складено автором на основі даних [70].

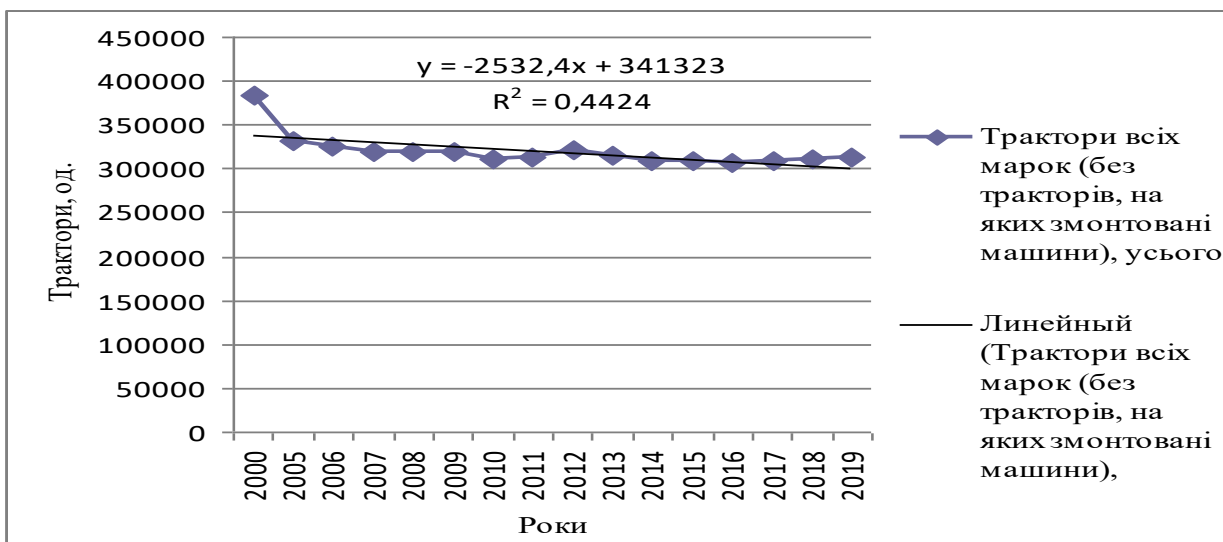
Додаток Е

Випуск сільськогосподарської продукції та продуктивність праці
у 2019 році за регіонами

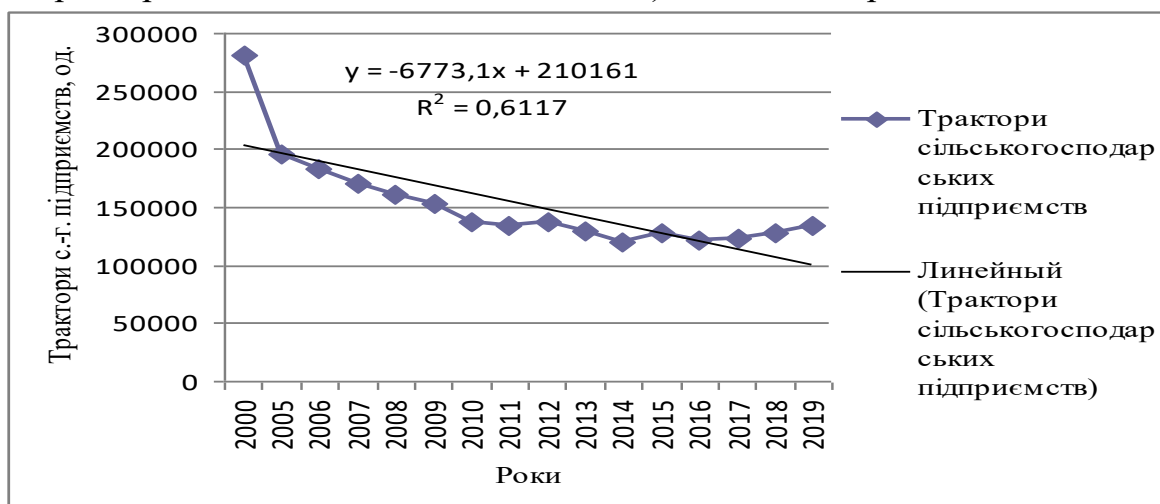
Регіон	Продукція сільського господарства, млн. грн.						частка регіонів у загальному виробництві с.-г. продукції, %	Продуктивність праці в підприємствах, які здійснювали сільськогосподарську діяльність у цінах 2016 р., тис.грн.
	в господарствах усіх категорій, млн..грн..	у т.ч. у підприємствах	у т.ч. у фермерських господарствах	у розрахунку на одну особу населення, грн.	на один трактор у підприємствах	на один трактор у фермерських господарствах		
Україна	680982,4	449806,3	79053	16203	3,446	1,892	100	928,6
Області:								
Вінницька	57168,9	42411,8	5937,9	36814	4,874	1,959	8,4	1179,3
Волинська	16540,8	8664,3	1561,8	16007	4,089	2,887	2,4	1029,6
Дніпропетровська	42467,9	29353,2	7019,6	13306	2,947	1,575	6,2	934,8
Донецька	20260,6	13142,7	2303,8	4883	2,953	1,743	3	777,7
Житомирська	27362,6	15807,3	1334,4	22535	5,094	1,645	4	1077,3
Закарпатська	8858,2	838,9	148,5	7057	1,860	0,816	1,3	356,1
Запорізька	27136,5	18017,5	4437	15994	2,167	1,498	4	805,3
Івано-Франківська	13301,2	5148,5	711,1	9704	4,871	1,635	2	834,7
Київська	40802,3	30478,6	3235	8620	4,331	2,023	6	848,7
Кіровоградська	35994,8	24234,4	7553,4	38320	2,498	1,943	5,3	870,1
Луганська	14448,2	9879,7	3240	6739	2,407	2,043	2,1	829
Львівська	23004,4	11063,3	2279,6	9139	4,775	2,669	3,4	1095,6
Миколаївська	25976,4	16798,5	4940,5	23080	2,616	1,954	3,8	773,1
Одеська	28278,5	17125,6	4595,6	11888	1,775	1,400	4,1	649,5
Полтавська	43514,8	30797	5160,5	31222	3,121	1,537	6,4	830,9
Рівненська	16752,7	7653,3	774,6	14503	5,178	2,012	2,5	1017,9
Сумська	30175,6	23516,1	2877,2	28075	5,248	2,732	4,4	1225,8
Тернопільська	24251,8	15725,2	1885	23268	5,082	2,231	3,6	1150,4
Харківська	38462,8	25195	4811	14422	3,194	2,395	5,6	937,7
Херсонська	28559,2	17389,1	4161,2	27653	3,029	2,091	4,2	841,6
Хмельницька	35926,2	25784,8	3178,8	28520	5,686	2,229	5,3	1107,8
Черкаська	40275,6	32673,5	3455,8	33584	4,973	1,999	5,9	969,2
Чернівецька	10248,5	2731,9	508,1	11349	2,439	1,109	1,5	673,9
Чернігівська	31213,9	25376,1	2942,6	31260	4,647	2,811	4,6	967

Джерело: складено автором

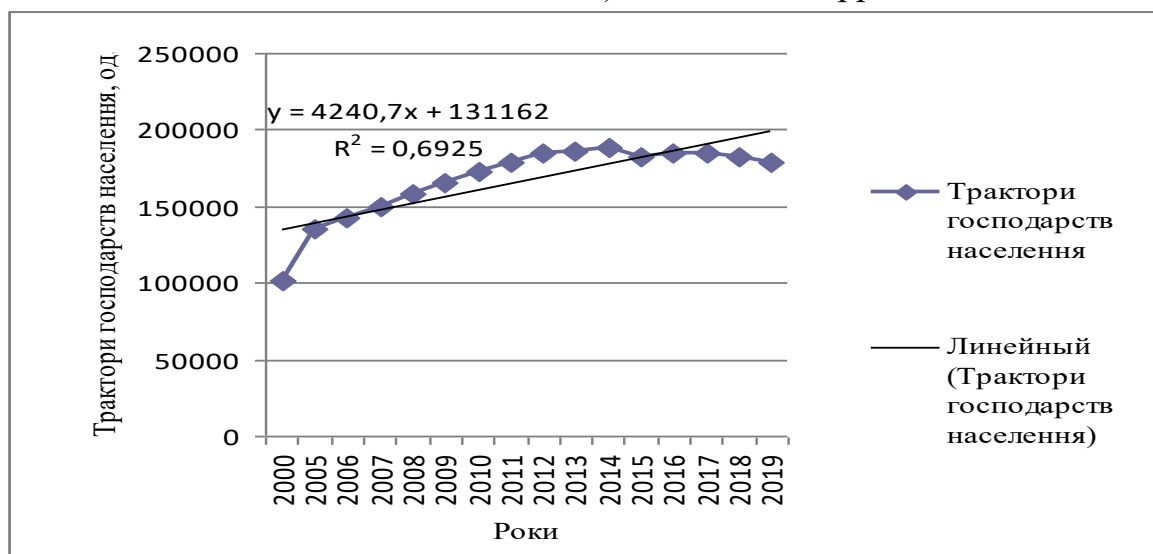
Додаток Ж

Візуалізація лінії тренду та коефіцієнту кореляції наявності тракторів усіх марок (без тракторів, на яких змонтовані машини), всього в Україні за 2000-2019 рр.

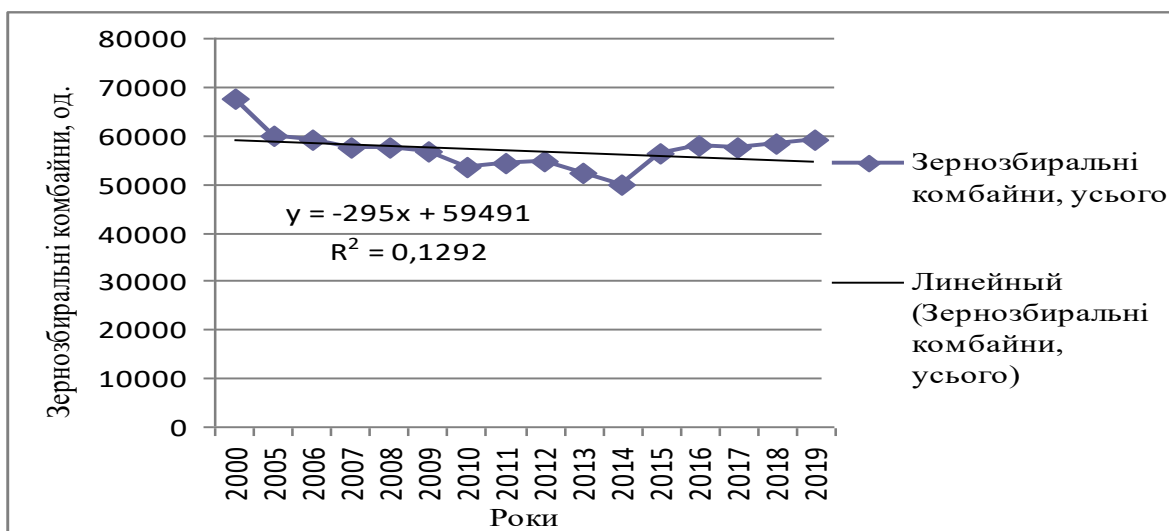

Візуалізація лінії тренду та коефіцієнту кореляції наявності тракторів сільськогосподарських підприємств усіх марок (без тракторів, на яких змонтовані машини) за 2000-2019 рр.

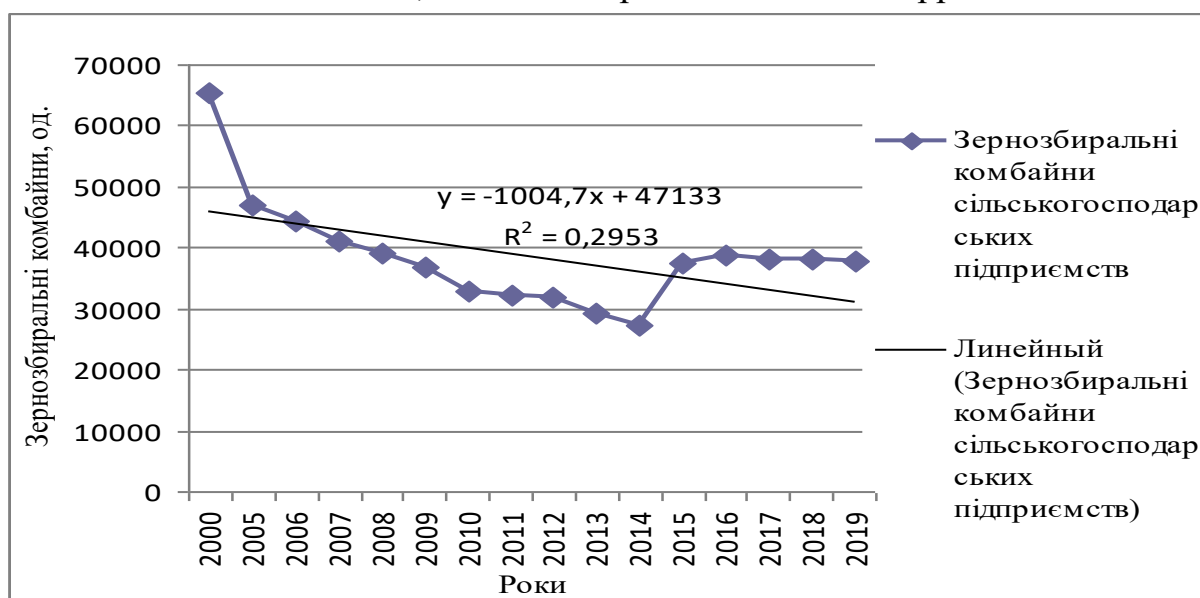

Візуалізація лінії тренду та коефіцієнту кореляції наявності тракторів господарств населення усіх марок (без тракторів, на яких змонтовані машини) за 2000-2019 рр.

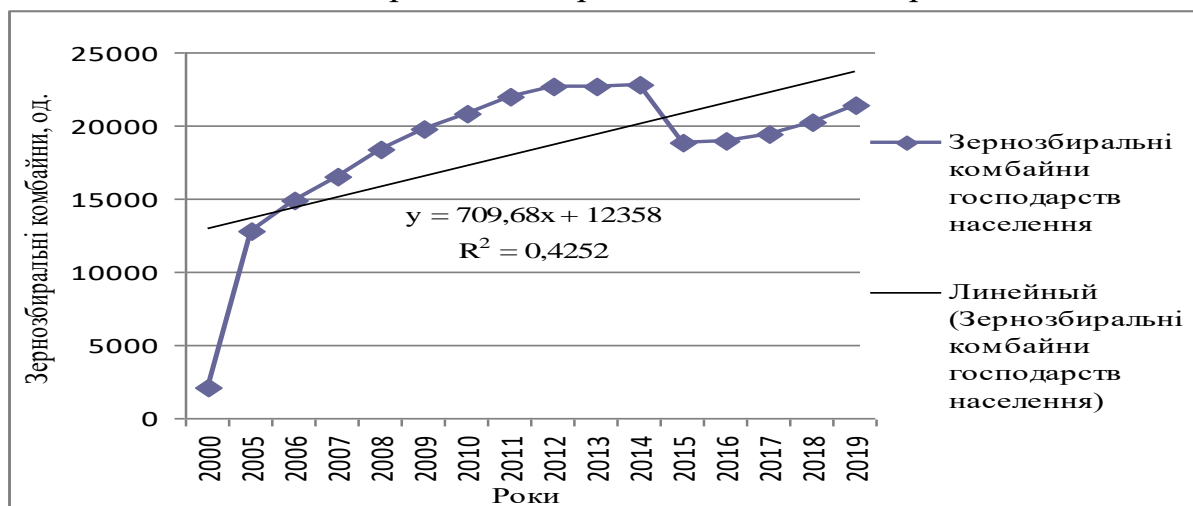
Додаток К

Візуалізація лінії тренду та коефіцієнту кореляції наявності зернозбиральних комбайнів, всього в Україні за 2000-2019 рр.

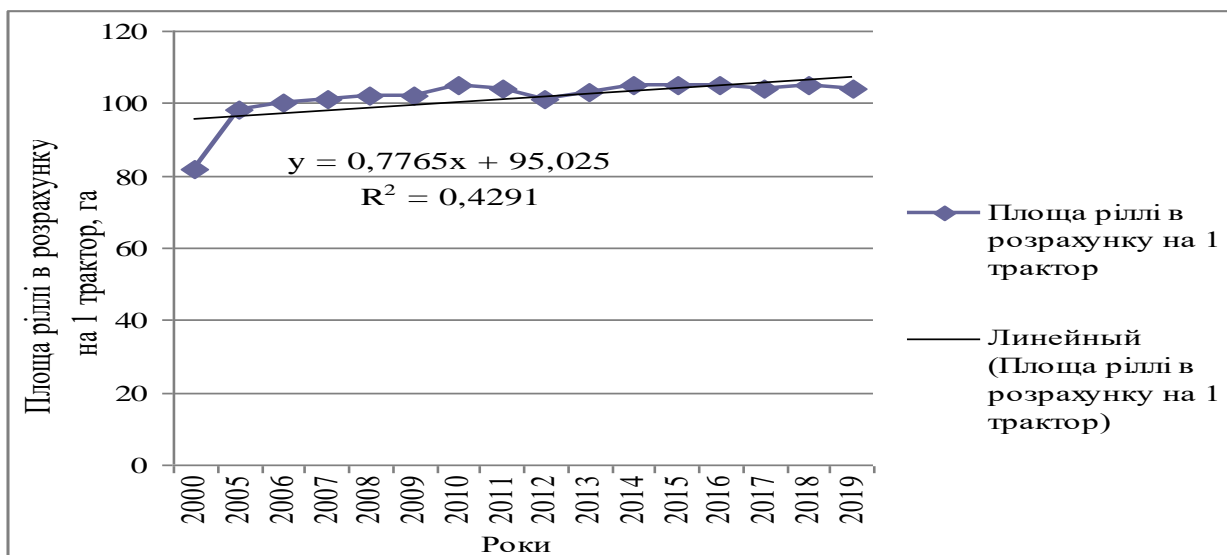

Візуалізація лінії тренду та коефіцієнту кореляції наявності зернозбиральних комбайнів сільськогосподарських підприємств, всього в Україні за 2000-2019 рр.

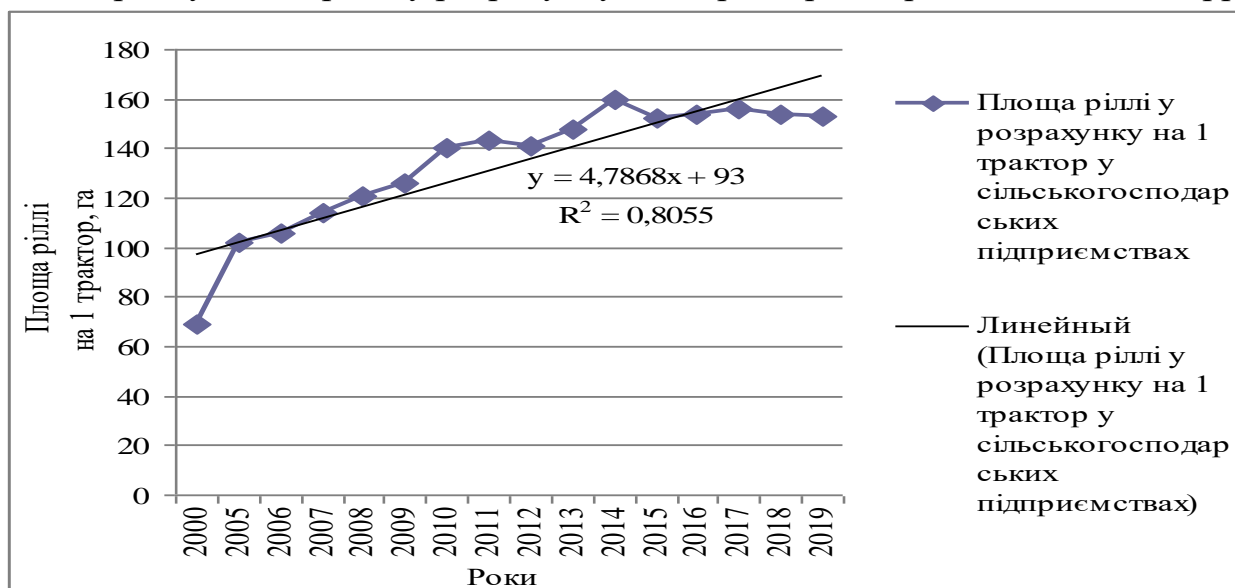

Візуалізація лінії тренду та коефіцієнту кореляції наявності зернозбиральних комбайнів господарств населення, всього в Україні за 2000-2019 рр.

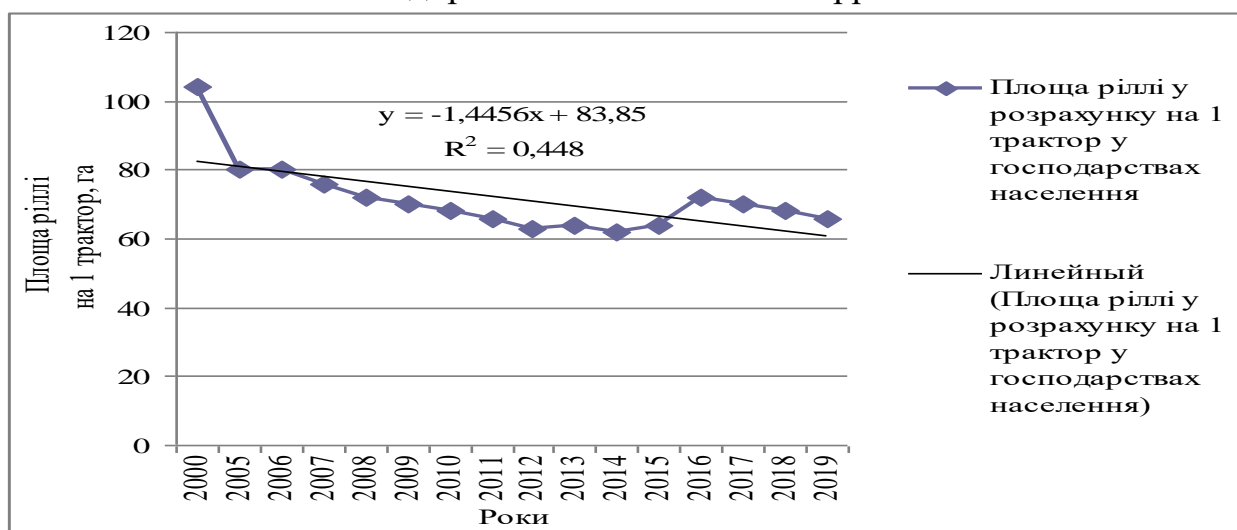
Додаток Л

Лінія тренду площі ріллі у розрахунку на 1 трактор в Україні за 2000-2019 рр.

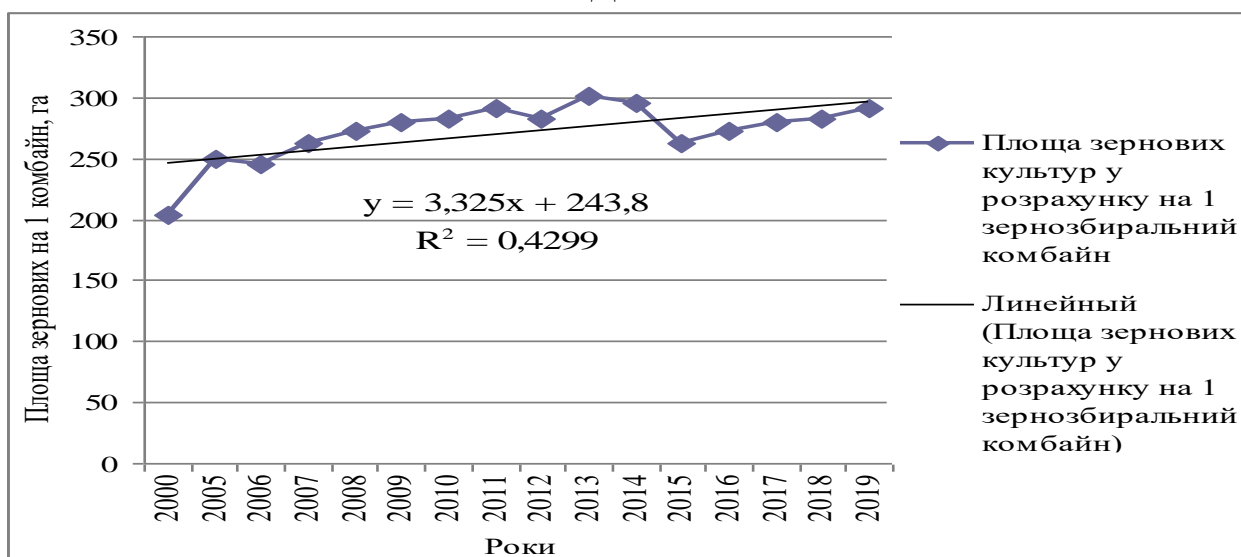

Лінія тренду площі ріллі у розрахунку на 1 трактор у сільськогосподарських підприємствах за 2000-2019 рр.

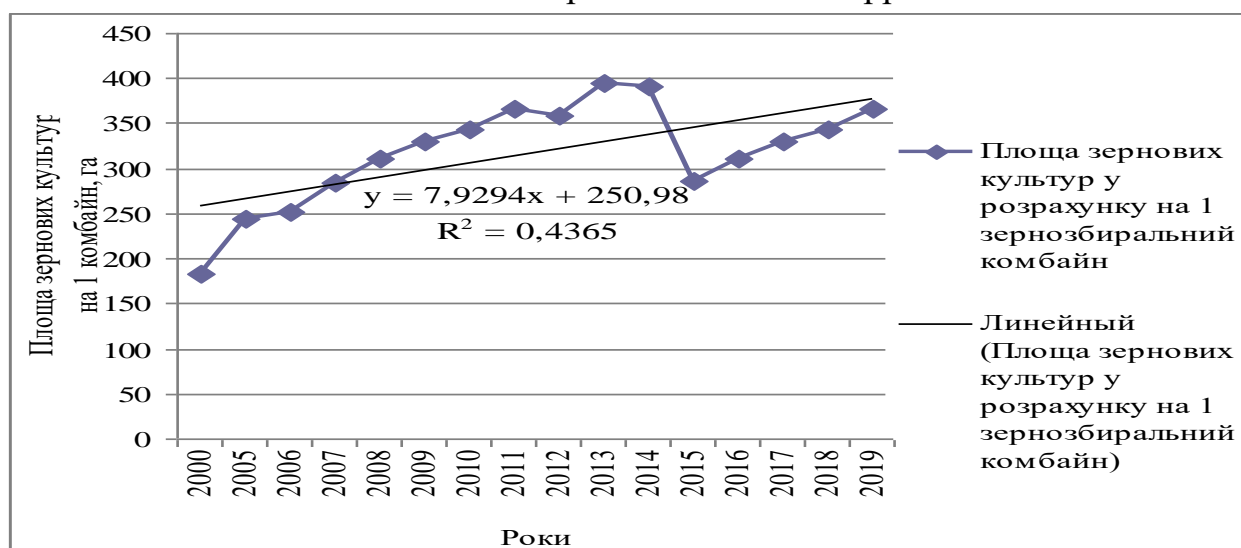

Лінія тренду площі ріллі у розрахунку на 1 трактор господарств населення за 2000-2019 рр.

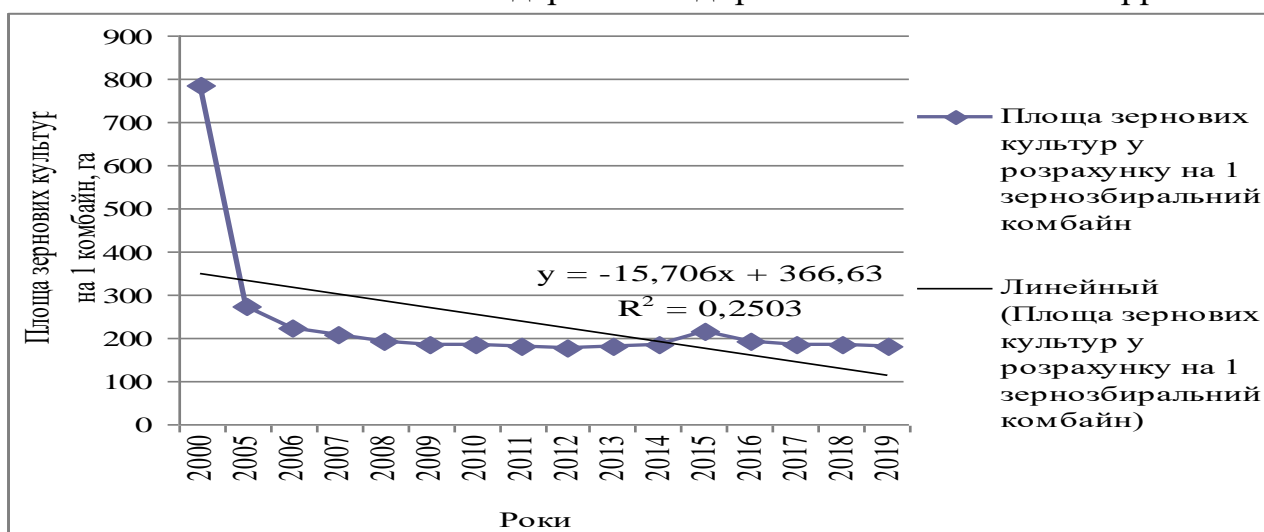
Додаток М

Лінія тренду площі зернових культур у розрахунку на 1 зернозбиральний комбайн в Україні за 2000-2019 рр.

Лінія тренду площі зернових культур у розрахунку на 1 зернозбиральний комбайн в сільськогосподарських підприємствах за 2000-2019 рр.

Лінія тренду площі зернових культур у розрахунку на 1 зернозбиральний комбайн в господарствах населення за 2000-2019 рр.

Додаток П

SWOT-аналіз основних показників розвитку державної політики щодо інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України

Сильні сторони	Слабкі сторони
Значний обсяг (до 65%) внутрішніх інвестицій від загальної суми інвестицій у відтворення технічних ресурсів – це внутрішні інвестиції – сільськогосподарських підприємств, за рахунок амортизаційних відрахувань та прибутку	Державою не достатньо унормований порядок формування цільових фондів та використання коштів для відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві
Розроблено та функціонує механізм державної фінансової підтримки вітчизняних виробників сільськогосподарської техніки у вигляді часткової компенсації (до 40%) вартості її придбання підприємствами зайнятими у сільському господарстві	Порушення термінів та обсягів фінансового забезпечення вітчизняного машинобудування. Рівень виконання заходів державної підтримки галузі не перевищував 20% від закладених у державні програми коштів та не покривають реальних потреб галузі
Активізувалися механізми залучення ресурсів фінансово-кредитної сфери у напрямках підтримки вітчизняних машинобудівних підприємств та відтворення технічного ресурсу сільськогосподарських підприємств, у т.ч. у вигляді іпотечного кредитування.	Державна фінансова підтримка галузі сільськогосподарського машинобудування у розмірах передбачених законом (часткова компенсація 70% облікової ставки НБУ) не здійснюється. Практично відсутня державна підтримка лізингових операцій
Відбуваються процеси залучення приватних інвестицій у розвиток галузі сільське господарство та розвиток лізингових програм на регіональному та місцевому рівнях	Відсутній зв'язок між державними та приватними структурам з питань виявлення потреб та координації дій щодо фінансової підтримки процесів відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві
Сільське господарство є привабливим об'єктом інвестування для зарубіжних інвесторів	Зарубіжні інвестори не зацікавлені вкладати кошти у відтворення технічних ресурсів, їх цікавить гарантований швидкий прибуток
Можливості	Загрози
Технічні ресурси у сільському господарстві вимагають суттєвого оновлення, що сприятиме розвитку ринку технічних засобів та залученню значних інвестиційних коштів у т.ч. іноземних на ці потреби	Нецільове використання інвестиційних вкладень, імобілізація фінансових коштів на будівництво нових об'єктів с.-г. призначення та поточні потреби сільськогосподарських товаровиробників
Галузь є ключовою у забезпеченні сталого розвитку регіонів та сільських територій, що спонукає регіональні органи влади та територіальні органи місцевого самоврядування до фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників	Диспаритет цін на ринках сільськогосподарської продукції та с.-г. машинобудування. Відсутність державного контролю за цільовим використанням приватних інвестиційних вкладень та гарантій щодо їх повернення
Розробка механізмів залучення фінансових коштів громад та фізичних осіб для цільового використання за напрямом відтворення технічних ресурсів сільськогосподарських товаровиробників	Політична та фінансово-економічна нестабільність, що призводить до зміни «правил гри» на інвестиційному ринку

Джерело: складено автором

Обчислювальні дані для модельних розрахунків розподілу у кластери районів Дніпропетровської області

Район	Борони на 1000 га	Культиватори на 1000 га	Машини посівні та для садіння на 1000 га	Плуги на 1000 га	Трактори на 1000 га	Площа зібрана, % в області	Жатки валкові на 1000 га	Комбайни зернозбиральні на 1000 га	Техніка для післяурожайних робіт на 1000 га	Обсяг виробництва, % в області	Машини для захисту с.-г. культур на 1000 га	Розкидачі гною і добрив на 1000 га	Урожайність, т з 1 га зібраної площі
Апостолівський	17,5	4,6	2,8	2,4	7,4	3,21	0,6	1,1	0,6	2,35	0,8	0,6	2,58
Васильківський	14,8	15,5	14,6	9,2	17,9	4,02	2,8	4,3	2,0	3,53	3,1	2,3	3,12
Верхньодніпровський	17,1	7,2	7,2	5,4	11,0	2,96	1,7	1,8	1,4	4,16	2,2	2,2	4,97
Дніпропетровський	7,4	6,1	4,8	2,3	7,9	4,79	0,8	1,0	1,2	5,43	1,3	1,2	4,00
Криворізький	12,1	11,6	10,3	6,8	16,1	4,47	2,3	3,6	3,3	4,20	1,7	2,0	3,32
Криничанський	20,7	11,3	8,6	7,8	15,0	6,76	2,1	3,6	2,1	6,91	2,1	2,4	3,61
Магдалинівський	10,0	10,1	8,4	6,6	15,4	5,55	1,6	3,0	3,0	6,33	2,0	1,7	4,04
Межевський	17,0	6,2	6,9	3,7	10,4	4,50	1,8	2,3	1,6	4,32	1,4	1,4	3,40
Нікопольський	15,9	7,0	7,3	4,5	12,8	6,03	1,2	2,3	2,4	5,48	2,0	1,8	3,23
Новомосковський	14,4	7,1	6,7	4,5	12,8	7,65	1,3	2,3	2,2	9,96	1,7	1,1	4,61
Павлоградський	17,0	6,3	5,9	3,6	8,8	4,90	1,2	2,1	0,9	4,45	1,5	1,5	3,22
Петриківський	18,7	11,4	8,4	9,7	20,3	1,92	2,9	2,2	1,2	1,99	3,8	1,2	3,66
Петропавлівський	25,9	11,0	9,7	6,9	15,1	3,64	2,7	4,2	1,8	3,25	2,5	3,4	3,16
Покровський	8,5	11,0	11,1	6,0	17,4	3,72	2,0	3,4	4,0	3,88	2,3	1,7	3,71
П'ятихатський	11,3	6,5	5,7	6,5	9,6	5,32	0,9	2,6	1,8	5,08	1,7	1,6	3,38
Синельниковський	9,2	6,5	8,3	4,0	12,1	5,61	1,2	2,8	2,2	6,34	1,3	1,6	4,00
Солонянський	18,1	7,0	7,1	4,5	11,6	5,98	1,6	2,7	2,2	5,40	1,4	1,6	3,18
Софіївський	16,7	11,9	11,4	8,4	16,3	3,82	2,1	4,4	1,6	2,73	1,9	1,7	2,55
Томаківський	27,8	11,1	10,4	7,6	16,0	4,76	2,0	3,3	2,8	3,92	1,8	2,3	2,92
Царичанський	24,0	8,5	9,6	5,8	11,7	2,58	2,8	2,0	2,5	3,27	3,6	1,4	4,43
Широківський	12,2	9,8	9,2	4,8	12,8	3,67	1,7	3,0	2,2	2,91	1,6	1,3	2,81
Юр'ївський	6,4	5,6	6,1	2,6	11,4	4,15	2,1	3,0	1,2	4,11	1,3	1,6	3,52

Джерело: складено автором за даними Головного управління статистики у Дніпропетровській області

Вхідні дані для оцінки втрачених урожаїв через брак сільськогосподарської техніки у межах районних кластерів

Район	Обсяг виробництва зернових та зернобобових 2016 р., ц	Обсяг виробництва зернових та зернобобових 2017 р., ц	Обсяг виробництва зернових та зернобобових 2018 р., ц	Обсяг виробництва зернових та зернобобових 2019 р., ц	Обсяг виробництва зернових та зернобобових 2020 р., ц	МАХ	МАХ-2016	МАХ-2017	МАХ-2018	МАХ-2019	МАХ-2020	Втрачена сума, млн. грн.
Апостолівський	437933,47	504611,16	539846,6	645792,53	666765,22	666765,2	228831,75	162154,06	126918,62	20972,69	-	201,9
Васильківський	804634,75	791236,43	692277,13	940875,65	973188,83	973188,8	168554,08	181952,4	280911,7	32313,18	-	263,3
Верхньодніпровський	930467,22	820043,45	1045818,58	1369627,11	794205,70	1369627	439159,89	549583,66	323808,53	-	575421,41	773,1
Дніпропетровський	1045996,53	1185822,06	1199713,96	1663008,81	1373285,83	1663009	617012,28	477186,75	463294,85	-	289722,98	731,2
Криворізький	838267,56	1036388,39	927754,41	1171352,54	1022792,71	1171353	333084,98	134964,15	243598,13	-	148559,83	342,2
Криничанський	1436628,71	1448493,49	1557971,78	2102860,40	1685136,99	2102860	666231,69	654366,91	544888,62	-	417723,41	911,9
Магдалинівський	1554708,91	1292875,24	1543222,06	1890941,42	1255900,42	1890941	336232,51	598066,18	347719,36	-	635041	796,5
Межевський	1231882,83	998368,58	826391,97	941417,27	1144974,41	1231883	-	233514,25	405490,86	290465,56	86908,42	424,3
Нікопольський	1196955,51	1388479,37	1257587,73	1322221,56	1361324,91	1388479	191523,86	-	130891,64	66257,81	27154,46	161,3
Новомосковський	2223299,51	2281311,74	2295619,25	2880299,41	2181516,84	2880299	656999,9	598987,67	584680,16	-	698782,57	1040,9
Павлоградський	978431,06	1012401,95	870394,73	1227091,18	1217311,21	1227091	248660,12	214689,23	356696,45	-	9779,97	328,6
Петриківський	420840,15	415673,88	518361,51	647520,90	365387,68	647520,9	226680,75	231847,02	129159,39	-	282133,22	355,4
Петропавлівський	870582,31	758445,56	622886,69	810987,49	802279,01	870582,3	-	112136,75	247695,62	59594,82	68303,3	209,6
Покровський	911565,5	1045070,69	741461,28	971435,77	957190,78	1045071	133505,19	-	303609,41	73634,92	87879,91	252,1
П'ятихатський	1127800,63	1190514,91	1187782,93	1445018,45	1094946,07	1445018	317217,82	254503,54	257235,52	-	350072,38	484,4
Синельниковський	1278832,89	1429178,75	1318907,26	1522714,52	2006960,86	2006961	728127,97	577782,11	688053,6	484246,34	-	955,2
Солонянський	1129052,43	1115670,08	1196338,24	1653028,60	1332006,90	1653029	523976,17	537358,52	456690,36	-	321021,7	734,8
Софіївський	591186,52	636711,39	585909,9	788458,84	650145,73	788458,8	197272,32	151747,45	202548,94	-	138313,11	280,0
Томаківський	917346,04	852124,08	865408,58	991121,52	1045919,33	1045919	128573,29	193795,25	180510,75	54797,81	-	217,8
Царичанський	585983,08	697288,41	749668,99	1247430,32	611893,96	1247430	661447,24	550141,91	497761,33	-	635536,36	954,5
Широківський	679287,51	650356,6	646415,47	845318,41	649426,55	845318,4	166030,9	194961,81	198902,94	-	195891,86	311,7
Юр'ївський	919594,38	908235,96	845743,64	1117273,68	1109408,63	1117274	197679,3	209037,72	271530,04	-	7865,05	270,1
Середня ціна зернових та зернобобових, грн./ц.	331,73	373,38	452,02	386,03	479,41							

Додаток С

Джерело: складено автором

До спеціалізованої вченої ради

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Юрченка Сергія Васильовича

Представлені пропозиції та результати дисертаційної роботи старшого викладача кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічної безпеки Дніпровського державного аграрно-економічного університету С.В. Юрченка, а саме методичні підходи до аналізу тенденцій та стану інвестиційної діяльності з відтворення технічних ресурсів в аграрному секторі національної економіки на основі застосування системи фінансово-економічних показників при визначенні інвестиційної привабливості галузі та визначено вплив інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів на ефективність сільського господарства, рівень прибутковості та економічної доданої вартості сільськогосподарських підприємств їх фінансової стабільності, що надало змогу розробити пропозиції щодо подальшого розвитку інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів використовуються фахівцями ТОВ «Торговий дім «Агроальянс» м. Дніпро.

З урахуванням призначення і специфіки кожного з вище вказаних процесів підбирається відповідне інвестиційне рішення, а саме направлення фокусу уваги на питання визначення напрямків (об'єктів) вкладання коштів з метою забезпечення максимальної дохідності для інвесторів.

В цілому впровадження результатів дисертаційного дослідження є обґрунтованими, мають практичну значимість та спрямовані на підвищення ефективності формування й впровадження дієвої фінансової політики інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України.

Довідка видана для подання в Спеціалізовану вчену раду із захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Директор

Тюхмарчук В.В.

вих. № 356/д - 2021

від 16.12.2020р.

**ПРИВАТНЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО
"АГРОФІРМА "ПЕРШЕ ТРАВНЯ"**

вул. Матросова, 3, смт. Томаківка, Дніпропетровська область, Україна, 53500,
тел./факс +380 5668 3 16 31, e-mail: vitalmaya@i.ua, Код ЄДРПОУ 25543635

156 № _____ на № _____ від 03.12.2009р.

До спеціалізованої вченої ради

ДОВІДКА

про впровадження результатів та пропозицій дисертаційної роботи

Юрченка Сергія Васильовича

Дніпропетровська область має всі передумови стати регіоном сталого економічного зростання на основі інвестиційного розвитку агропромислового виробництва, важливим продовольчим центром країни з екологічним, високоефективним сільським господарством.

Приватне сільськогосподарське підприємство «Агрофірма «Перше травня» Томаківського району Дніпропетровської області засвідчує, що висновки та пропозиції дисертаційної роботи Юрченка С.В. використані підприємством в практичній роботі. Рекомендації автора полягають у застосуванні методичного підходу щодо обґрунтування заходів інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України й створення сприятливого інвестиційного клімату, що спирається на три базові елементи: інвестиційна привабливість, інвестиційна активність та інвестиційна стабільність шляхом формування моделі інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві у межах міжрегіонального агропромислового хабу та техніко-технологічного агропромислового кластеру, що на відміну від існуючих підходів базується на деталізації і структуризації джерел інвестиційних надходжень з урахуванням можливості залучення коштів фізичних осіб та створення інвестиційного пулу, а також створення окремих спеціальних цільових фондів призначених для простого відтворення, розширеного відтворення та інноваційного відтворення.

Довідка видана для подання у Спеціалізовану вчену раду із захисту дисертаційної роботи Юрченка С.В. на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Директор

В.Г. Бардадим
В.Г. Бардадим

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

пр. Олександра Поля, 1, м. Дніпро, 49004, тел. 742-88-32, факс (056) 742-89-41,
 e-mail: econom@adm.dp.gov.ua, Код ЄДРПОУ 02741404

ДОВІДКА

про впровадження результатів наукових досліджень аспіранта
 Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Юрченка Сергія Васильовича

з питань удосконалення інвестиційного забезпечення відтворення
 технічних ресурсів в сільському господарстві України

Теоретичні висновки та практичні рекомендації С.В. Юрченка щодо теоретичного обґрунтування й розроблення рекомендацій з удосконалення інституційно-фінансового механізму інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів в галузі сільського господарства спрямовані на застосування системного підходу до вирішення проблем оновлення техніко-технологічного потенціалу сільськогосподарських підприємств в межах реалізації завдань, передбачених Стратегією розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, що схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р.

Пропозиції автора щодо удосконалення організації процесу відновлення технічних ресурсів сільськогосподарських підприємств на основі мобілізації внутрішніх ресурсів регіонів та залучення зовнішніх інвестиційних коштів на умовах державно-приватного партнерства враховано Управлінням агропромислового розвитку облдержадміністрації при формуванні програми підтримки агропромислового комплексу Дніпропетровської області у 2017-2021 роках, що затверджена рішенням обласної ради від 02.12.2016 р. № 120-7/VII.

Зокрема, використано пропозиції щодо необхідності фінансової підтримки державою відтворення технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників вже на рівні об'єднаних територіальних громад шляхом укладання угод про державно-приватне партнерство, адже оновлення технічного оснащення сільськогосподарського виробництва забезпечує значний приріст продуктивності праці та підвищує ефективність галузі в регіоні. Також, заслуговує на увагу пропозиція автора щодо створення в регіоні міжгалузевого агропродовольчого хабу.

Виконуючий обов'язки
 директора департаменту

Олексій ПСАРЬОВ

002428

ПЕТРОПАВЛІВСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

вул. Героїв України, 62, смт Петропавлівка, 52700 тел. 3-15-01, факс (05631) 3-15-03,
e-mail: info@pprda.dp.ua, <http://www.petropavl-rn.dp.gov.ua>, код ЄДРПОУ 04052347

№1946/03/348-20
від 16.10.2020 року

ДОВІДКА

Юрченку Сергію Васильовичу, аспіранту Дніпровського державного аграрно-економічного університету про впровадження результатів його наукових досліджень з питань удосконалення інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів в сільському господарстві України в практичну діяльність

Пропозиції С.В.Юрченка, щодо удосконалення інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів в галузі сільського господарства, розглянуто та схвалено на засіданні Петропавлівської районної державної адміністрації в Дніпропетровській області.

Визнано такими, що заслуговують на практичне використання наступні пропозиції автора:

- проведення моніторингу та мобілізація внутрішніх фінансових (за рахунок накопичення й цільового використання амортизаційних відрахувань) і технічних (шляхом створення аналітично-логістичного центру з планування та координування використання наявної техніки) ресурсів, розміщених на території громади суб'єктів господарювання, з метою спрямування їх на відтворення технічних ресурсів та формування аграрного техніко-технологічного кластеру;

- для забезпечення сталого розвитку території використано авторські підходи до формування стратегії залучення зовнішніх інвестиційних коштів для створення в межах ОТГ спеціалізованого техніко-технологічного підрозділу з обслуговування дрібних і середніх сільськогосподарських товаровиробників на умовах публічно-приватного партнерства.

У цілому авторські розробки, що спрямовані на активізацію інвестиційного забезпечення відтворення технічних ресурсів сільськогосподарських підприємств, заслуговують на увагу та практичне впровадження.

Голова райдержадміністрації

Петро КОЗУНЕНКО

Міністерство освіти і науки України
 ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 49000, м. Дніпро, вул. Сергія Єфремова 25,
 тел. (056) 744-81-32, факс (056) 744-08-67, 744-53-03
 E-mail: info@dsau.dp.ua Web: www.dsau.dp.ua Код ЄДРПОУ 00493675

ЗВ-02 - № 57

На № _____ від 24.11.2020 р.

011920

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційного дослідження здобувача Дніпровського державного аграрно-економічного університету Юрченка Сергія Васильовича на тему: «**Інвестиційне забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України**»

Дніпровський державний аграрно-економічний університет повідомляє, що матеріали дисертаційного дослідження Юрченка Сергія Васильовича щодо інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України є актуальними, представляють науковий інтерес і практичне значення.

Матеріали роботи щодо покращення інвестиційного забезпечення процесу відтворення технічних ресурсів у сільському господарстві України використовуються в університеті при викладанні дисциплін «Фінансування та кредитування кооперативів», «Логістичний менеджмент АПК», «Транспортна логістика», «Проектування та створення підприємств», проведенні виробничих практик, у науково-дослідній роботі студентів, магістрів, аспірантів та викладачів.

Ректор

Кобець А. С.